

HD WIDENER
HW NPLK 9

2

KNJIGA
ZABAVNE
ČITAONICE.

ŽUPNIK VAKEFIELDSKI.

Svezak I.

Iz Englezkoga

polag

Olivera Goldsmitha.

ZABAVNA
ČITAONICA

Prevodi
iz
inostranih knjižtvah,

Izdaje
Lavoslav Župan, u Zagrebu.

Knjiga 2.

1848.
Franje Župana.

WAKEFIELDSKI ŽUPNIK

POVĚST

OLIVERA GOLDSMITHA.

S englezkog prevedena.

Izdanje

Lavoslava Županа

u

ZAGREBU.

1848.

TISKOM FRANJE ŽUPANA.

PREDGOVOR.

Vérni našemu načelu i našem obećanju, da ćemo takve samo komade inostrane beletristike u prevodih čitajućem obćinstvu naše mile domovine u ruke dati, koji nebi samo ugodnu i vrěme krateću zabavu pribaviti, nego i duh izobražavati i sàrce oplemeniti kadri bili, mislimo da će župnik wakefieldski, kog evo sad u běli svět šiljemo, najvrědniji biti naslědnik naše prie několiko měsecih izišavše Elizabete. Ako ima na světu romana, koga bi vrědno bilo više krat čitati, to je zaisto krasni ovaj Goldsmithov Vicar, od kog je glasoviti englezki spisatelj Bulwer rekao da je izgled pravog humora. Nu nesamo glede slikovanja domaće sréće, no i glede zdrave politike i dubokog věrozakonskog ćutjenja zaslužuje naše dělo, da ga u ovo vrěme političke i věrozakonske vàrtoglavice svakomu za čitanje preporučujemo.

Znademo mi, da će mnogi mladi čitatelj vòlěti čitati koji Sue-ov ili Dumas-ov roman, nego našeg Vicara; znademo, da u ovom neima ništa, što

bi maštanje tako upaliti i ćutjenja tako uzbuniti moglo, kao što to obično novi francezki romani čine: nu znamo i to, da ima još mnogo čitateljah, koji će takodjer Goldsmithov ugodni, čedni i blagi način pripovědanja obljubiti. Neima zaisto u ovoj pověsti Sue-ova Rudolfa, koji ulogu providjenja igra, nu město toga Bog sam udesom ravna. Neima ovdě grofa Monte-Christa, koji srědstvom neizměrnih svojih, nevěrojatnim načinom dobivenih bogatstvah svoje neprijatelje strahovito kazni; ali ljubezni i velikodušni stariji Thornhill, koji pod imenom Burchell-a krěpost štiti i pravednog župnika i njegovu obitel iz rukuh razkošnog svog sinovca izbavi, nije zaisto manje zanimivo ukazanje. Mislimo dakle, da i glede zanimivosti nijedan novi francezki roman ovog našeg Vicara neće nadilaziti.

Podji dakle, mili naš Župniče, podji u ime Božje u svět, i sve što ti želimo jest to, da bi te svaki čitatelj s onom zadovoljnostju i onim uzhićenjem čitao, s kojim su te čitali tvoji

Prevoditelji.

WAKEFIELDSKI ŽUPNIK.

POVĚST

Olivera Goldsmitha.

Opazka.

Ovo dělo može stovàrstnih nedostatakah imati, ali može se i sto stvarih navesti, koje bi dokazale njegove krasote. Medju tim to nije od potrěbe. Može knjiga biti zabavna i s neizbrojenimi nedostatci, a opet može biti bez ikakvog ukusa, premda se u njoj ništa baš neslanoga nenalazi. Vitez ove pověsti sjedinjuje u sebi tri najvećja značaja na světu: on je sveštenik, gospodar i otac obitelì. On je isto tako dobro opisan kao učitelj i kao podložnik, — isto tako jednostavan u obilnosti, kao što uzvišen u nesrěći. Komu se može u ovo doba bogatstva i izgladjenosti ovaj značaj dopadati? Oni koji su se u višjih kruzih světa okretati obiknuli, s preziranjem će se od prostote njegovog seoskog ognjišta odvàrnuti; oni, koji nesramne rěči za dosětke dàrže, neće nikakve oštroumnosti u njegovoj nevinoj zabavi naći; a oni, koji su sklonni věrozakon izsmijavati, rugat će se onome, koji je najvišje svoje utěhe iz budućeg života càrpio.

Oliver Goldsmith.

I.

Opisanje obiteli wakefieldske, u kojoj něka srodna sličnost kako u duševnom tako i u tělesnom obziru obstoji.

Ja sam vazda toga mněnja bio, da pošten čověk, koji se oženi i veliku porodicu odhranjuje, světu više koristi, nego onaj, koji osamljen samo za to živi, da o pučanstvu govori. S tog uzroka počeh, tek što jedna godina minu, kako sam redove primio bio, ozbiljno misliti o ženitbi, i izabrah si suprugu isto tako, kao što si je ona svoju věnčanu haljinu odabrala: ne po lěpom i sjajnom izvanjskom obličju, nego po takvih svojstvih, koja su dugotrajna. Ako ću pravo da reknem, bila je dobra duša i brižljiva ženica, a što se odhranjenja tiče, malo je bilo seoskih gospodjah, koje bi bolje odhranjene bile. Mogla je englezku knjigu bez čestog slovkanja pročitati; ali u usoljenju, sušenju i spravljanju mesa nemogaše ju nijedna predteći. Ona se je takodjer i ponosila s tim, što je osobito dokučljiva kućanica bila; nu pokraj sve njene dokučljivosti, nemogu reći, da smo bogatiji postajali.

Kako mu drago, mi smo se nèžno ljubili, i naša je ljubav s godinami rasla. Nemogaše nas u istinu ništa niti sa světom niti medju sobom omraziti. Imali smo krasnu, u lěpom predělu stoječu kuću i dobre susěde. Prošla bi nam godina u ćudorednih i poljodělskih zabavah, u polaženju naših bogatih susědah, i u podpomaganju sirotinje. Nismo se nikakvih prevratah imali bojati, niti kakve tegobe podnašati; sve naše prigode doticahu se našeg sědišta, a naša putovanja bijahu od modrog do càrnjkastog kreveta.

Buduć da smo na cesti stanovali, často bi nas putnici i stranni polazili, da naše vino od ogrozda (gooseberry, Stachelbeeren) kušaju, zbog kojega smo na glasu bili, i mogu s istinitostju dogodopisca reći, da nisam nikad nikoga poznavao, koji bi mu zabaviti mogao. I naši rodjaci tja do četàrdesetog kolěna, svi su se njihova srodstva bez pomoći gàrbnog ureda (herald's office, Heroldsamt) [1]) sěćali, i često su nas polazili. Někoji od njih nisu nam nikakve časti s tim pozivanjem na naše srodstvo ukazali; jer medj njima i slěpih i hromih i kljastih bijaše. Nu ipak bi moja supruga kod takvih prigodah uvěk nastojala, da oni, buduć s nami od jedne kàrvi, s nami zajedno kod jednog stola sěde; tako, da smo ako ne vàrlo bogate, a ono u obće bar vàrlo srětne prijatelje oko sebe imali: jer će se uvěk u životu obistiniti ona opazka, da što siromašniji gost, to će s podvorenjem zadovoljniji biti; i kao što mnogi s udivljenjem smatraju boje tulipana ili krilca lepira,

tako sam i ja od naravi bio zaměratelj srětnih ljudskih licah. Nu kad bi se koji od naših rodjakah sasma hàrdjava značaja, ili kao dosadan gost, ili kao takvi se ukazao, da smo želěti morali, da se udalji, uvěk bi gledao, kako ću mu pri odlazku iz moje kuće ili jahaću haljinu, ili jedan par čizamah, ili kadšto i konja od male vrědnosti posuditi, i uvěk sam tu srěću imao, te se nikada nevrati, da mi ih povàrne. Na ovi smo se način oslobodili onih, koje nismo tàrpěli; ali se nikad od obiteli wakefieldske nije čulo, da je putnika ili siromaškog rodjaka od svojih vratah odvàrnula.

Tako smo više godinah u vàrlo srětnom stališu živěli, premda ne bez onih malih smetnjah, koje nam promisao šilje, da uzvisi vrědnost svoje milosti. Moj voćnik bijaše često od školskeděce podkradjen, a natvàrdo sa skorupom ukuhana jaja moje supruge bijahu često od mačakah ili od děce oplěnjena. Vlastelin obično bi pri najuzhićenijem dělu moga govora zadrěmao, a njegova bi gospodja uljudnosti moje supruge s hladnom blagostju povraćala. Ali smo na skoro s takovimi nezgodami skopčane neprilike zaboravili, i poslě tri četiri dana čudili smo se obično, kako su nas mogle uvrěditi.

Moja děca, kao nerazmaženi pitomci uměrenosti, bila su zajedno lěpog uzrasta i zdrava; moji sinovi čili i radeni, a moje kćeri lěpe i cvatuće. Kad bi ovako stajao usrěd tog malenog kruga, koji obećavaše podpora moje snebivajuće dobi biti, uvěk bi se sětio poznate pričice kneza Abensberga, koji

prigodom putovanja Enrika II.[1]) kroz Němačku, dočim su drugi pridvorice svoje blago prinašali, trideset i dva svoja sina privede, i svojemu vladatelju kao najvećji svoj dar predstavi. Na ovi sam ih način, premda sam ih samo šestero imao, ipak kao najdragocěniji dar za svoju domovinu, i ovu meni zato obvezanu smatrao. Naš najstariji sin zvao se je Gjorgje po svom ujaku, koji nam je deset tisućih funtih ostavio bio. Naše drugo děte, děvojčicu, imao sam nakanu po tetki njenoj Margaretom nazvati; ali moja supruga, koja je, dok ju je pod pasom nosila, baš romane čitala, zahtěva, da joj se naděne ime Olivia. Prie nego godina danah proteče, dobili smo još jednu kćerku; i sad sam bio tvàrde naměre, da joj ime bude Margareta; nu buduć da je jednoj bogatoj rodjakinji na um palo da kumuje, bila je děvojčica po njenoj volji Sofia nazvana; te tako smo dva romantička imena u našoj obitelI imali, — nu svetčano očitujem, da ja tomu ništa nisam kriv bio. Mojsij bio je za njom pàrvo děte, a poslě dvanaesto-godišnjeg prestanka imali smo opet dva sina.

Zaman bi bilo moju radost tajiti, koju sam ćutio svoju děčicu oko sebe videći; ali ponositost i zadovoljnost moje supruge bijaše još većja, nego moja. Kad bi koji od naših pohoditeljah rekao: »Zaisto, tako mi poštenja, gospodjo Primrose, Vi imate najlěpšu děcu u svoj zemlji,« rekla bi ona: »Ej, ej, susěde! ona su takva, kakvu je Bog stvorio — dosta lěpa, ako budu dosta dobra; jer je lěp

onaj, koji lěpo radi.« Zatim bi svojim děvojčicam zapověděla, glavu u vis dići — a i u istinu, one su lěpe bile. Izvanjski oblik za mene takva je malenkost, da bi mi težko na um palo, to i napominjati, da to nije obći predmet razgovora u zemlji bilo. Olivia, sad od prilike osamnaest godinah stara, imala je onu obilnost krasote, kojom slikari obično Hebu[3]) slikuju; ona bijaše otvorena, vesela i uzmnožna. Sofijno lice nebijaše u početku tako zanimivo, ali je višekrat veći utisak učinilo, jer je ljubko, čedno i primamno bilo. Pàrva bi na pàrvi mah pobědila, a druga uspěšno ponovljenim naporom.

Ćud žene u obće odgovara njenom izvanjskom obličju; barem je to tako kod mojih kćerih bilo. Olivia si je uvěk želěla da ima mnogo ljubovnikah, a Sofia, da si onog jednog osigura. Olivia često bi odveć veliku pohlepu za dopadanjem izjavljivala; Sofia bi pako još svoja preimućtva skrivala, bojeći se, da nebi koga povrědila. Jedna bi me svojom živahnostju zabavljala, kad sam veseo, a druga svojim umom, kad sam ozbiljan bio. Ali ta svojstva nebi nikada kod njih granice uměrenosti prelazila, i često sam ih obě za cěli dan proměnjene ćudi vidjao. Žalobna haljina bi moju namigušu (coquet) u opornicu preobrazila, a novi obšav s pantljikami njenoj bi mladjoj sestri neobičnu živahnost podělio. Moj najstariji sin Gjorgje bijaše odhranjen na učilištu u Oxfordu, [4]) buduć da sam ga za učeni stališ opredělio. Moj drugi sin Mojsij, koga sam za posleni život odredio, primio je kod kuće něku vàrst

měšovitog odhranjenja. Nu suvišno mi se čini, da pokušam opisati značaj mladih osobah, koje su još vàrlo malo světa viděle. U kratko, obitelska podobnost svuda je vladala, i pravo rekavši, svi su imali samo jedan značaj, to jest, svi su bili jednako plemenitog sàrca, jednako lakověrni, priprosti i bezazleni.

II.

Obitelske nezgode. Gubitak imanja povećava samo ponos vrědnog muža.

Vrěmeniti poslovi naše obiteli bijahu najviše brigi moje supruge izručeni; a što se je duševnih poslovah ticalo, te sam sve ja pod svoje upravljanje primio. Dohodci moje župe, koji su do trideset i pet funtih na godinu iznosili, prepustio sam sirotčadmi i udovicam duhovnikah naše biskupije. Jer, imajući dosta vlastitog imetka, nisam za vrěmenitimi dobri težio, i osěćao sam unutàrnju radost, što sam dužnosti svoga stanja bez plaće ovàršivati mogao. Naumio sam takodjer naměstnika nedàržati[1]), i sám sa svakim se u župi upoznati, opominjući oženjene na uměrenost, a bećare na ženitbu; i tako je za malo godinah ušla u običaj rěč, da se u Wakefield-u tri rědkosti nalaze: župnik bez oholosti, mladi momci bez ženah, i pivara bez gostih.

Ženitba je vazda jedan od mojih najmilijih predmetah bivao, i pisao sam několiko govorah, da njenu srěću dokažem; nu bilo je jedno osobito načelo, koje sam žestoko braniti nastojao, jer sam s

Whiston-om [2]) tvàrdio, da je za duhovnika englezke càrkve nezakonito, poslě smàrti pàrve supruge drugu uzeti, ili jednom rěčju, time sam se ponosio, što sam strogi Monogamista [3]) bio.

Ja sam se bio rano s tom važnom prepirkom upoznao, vàrhu koje su tolike ogromne knjižurine napisane. I sâm sam někoje razprave vàrhu toga predmeta izdao, od kojih, buduć što se nikada razprodale nisu, tu sam bar utěhu imao, što sam mislio, da ih je samo několiko srětnih čitalo. Něki moji prijatelji dàržali su to za moju slabu stranu, ali ah! oni to nisu, kao ja, predmetom dugog razmatranja učinili! Što sam više vàrhu toga mislio to mi se je važnije učinilo. Ja sam još jedan korak dalje učinio u predstavljanju svojih načelah, nego isti Whiston. Kao što je on na grobu svoje supruge dao urězati, da je ona jedina supruga Williama Whistona bila, tako sam ja sličnu nadgrobnicu za svoju suprugu, premda još živu napisao, u kojoj sam njezinu razboritost, kućevnost i pokornost tja do smàrti uzvisio: i lěpo ju prepisavši i u okvir metnuvši, oběsih ju vàrh komina, gdě je za mnoge vàrlo koristne svàrhe služila. Ona opominjaše moju suprugu na dužnost prama meni, i na moju věrnost prama njoj, nadahnu ju pohlepom za slavom, i neprestano joj misao na njezinu smàrt obnavljaše.

Bilo je može biti zato, što je moj najstariji sin, čuvši toliko krat brak hvaliti, baš kad je sveučilište ostavio, svoje nagnutje obratio kćeri susědnog redovnika, koji se je medju càrkvene velikaše [4]) bro -

jio i u stališu bio, veliki joj miraz dati: ali je bogatstvo njezina najmanja zasluga bila. Svatko osim moje dvě kćeri pripoznavao je, da je gospodična Arabella Wilmot izvàrstna lěpota. Njenu mladost, zdravlje i nevinošt uzvišavala je taka prozračnost lica (Teint), tako blaga oćutljivost oka, da ju ni ista starost nije mogla hladnokàrvno gledati. Znajući gospodin Wilmot, da sam kadar svoga sina u priličnì stališ staviti, nije se tomu braku suprotivio; i tako su obě obitelì živile u onoj slozi, koja običajno za vrěme ugovorene ženitbe vlada. Osvědočen izkustvom, da su dani zaručništva najsrětniji našeg života, gledao sam da rok produžim, i razne zabave, koje su mladěnci svaki dan u medjusobnom obćenju uživali, činjaše se da njihovo nagnutje povećavaju. Mi smo jutrom obično bili muzikom probudjeni, i u lěpe dneve odjahali bi u lov. Ure medju doručkom i obědom posvetile bi naše krasotice oblačenju i čitanju; one bi jednu stranu čitale, i tada se opet ogledale u zàrcalo, koje je često, kako bi isti mudraci priznali, sliku najvećje lěpote pokazalo. Pri obědu bi moja supruga predsědavala; jerbo, nehoteći nikada propustiti, sve sama da izrěže, buduć da je to običaj nje matere bio, ona bi nam pri takvih prigodah pověst od svakog jěla pripovědala. Po obědu zapovědio bi obično, da prepręčim odlazak krasoticah [5]), da se stol ukloni; i više krat bi nam děvice s pomoćju njihovog majstora jako ugodnu muzikalnu zabavu davale. Šetnja, pitje čaja, plesanje i igranje zaloge prikratilo bi ostatak dana i

bez kartah, buduć da sam na svaku vàrst igre màrzio osim triktraka, koju bi kadšto s svojim starim prijanom za dva fenika igrao. Niti mogu da propustim napomenuti ovdě jedan kobni slučaj, koji se je zadnje vrěme naše zabave dogodio: meni je samo trěbao još jedan hitac od četiri oka, a ja hitih pet krat tri zasebice.

Několiko měsecih prodje na taj način, dok smo najposlě za potrěbito našli, opreděliti dan za svatbu mladěnacah, koji su to, kako se vidjaše, veoma želili. Nije od potrěbe opisivati važnu marljivost moje supruge, i lukave poglede mojih kćerih za vrěme pripravljanja za svatbu; jer moja pozornost bijaše u istinu na drugi predmet obraćena, t. j. na dokončanje jedne razprave, koju sam za obranu obljubljenoga svoga načela do skoro na světlo izdati mislio. Dàržeći to za uzor (izgled) ne samo glede dokazivanja nego i načina pisanja, nemogah inače, veće u ponosu svoga sàrca pokazati ju svom starom prijatelju Wilmotu, budući da nisam dvoumio, da ću njegovo odobrenje zadobiti; ali prekasno doznadoh, da je on žestoko zauzet za protivno mněnje, i to ne bez razloga, jer si u ovo doba zbilja četvàrtu suprugu prosio. To prouzroči, kao što se je očekivati moglo, prepirku, sdruženu s někom ogorčenostju, koja je naše naměravano oprijateljenje prekinuti prětila; ali smo onaj dan pred svatbom opredělili taj predmet obširnije razlagati.

Várhu te se je stvari s obě strane vàrlo strastno govorilo. On je tvàrdio, da sam ja krivo-

věran, a ja sam mu zajam vraćao; on mi je odgovarao, a ja mu nisam dužan ostajao. Medjutim, u našoj najžešćoj prepirci, budem izazvan od jednog svog rodjaka, koji, ukazujuć mi mnogo udioničtva, opominjaše me, da od tog inata odustanem, barem dok moga sina svatba prodje.

»Kako« poviknem, »ja da odustanem od istine, i njemu se dopustim ženiti, dočim sam mu i onako već netemeljitost njegovog načela gotovo dokazao? Prie bi me nagovorili, da se svoga imanja nego da se te naše prepirke odrečem.«

»Vaše imanje,« odgovori moj prijatelj, »žao mi je, što Vam to moram kazati, već je propalo. Tàrgovac u glavnom gradu, kod koga su Vaši novci uloženi bili, izmako je, da kaznu zakonah várhu bankrotiracah izběgne, i misli se, da nije ni toliko ostavio, da se dvadeseti dio*) njegovog duga věrovnikom naplatiti može. Nisam htio, da Vas i Vašu obitel ovim glasom prie svatbe uznemirujem, nu sad nek Vam to služi, da Vašu žestinu u toj prepirci bar poněšto ublažite; jer mislim, da će Vaša vlastita razboritost uviděti potrěboću pretvaranja, barem dŏk se Vaš sin imanja mlade Lady osigura.«

»Dobro,« primětim ja, »ako to, što mi kažete, istina bude, i ako budem i prosjak, to me neće nikada varalicom učiniti, niti prisiliti, da svoja načela zatajim. Ja ću odmah družtvo o svojih okolnosti izvěstiti, a što sam prie starcu za volju popustio, opozvati, i neću mu pod ni jedan način to pravo ustupiti, da se opet ženiti može.«

Odveć bi obširno bilo, opisati razna ćutjenja obijuh obitelih pri glasu naše nesrěće; ali ono što su ostali osěćali, nebijaše ništa prama onomu što su ljubovnici tàrpěli. Gospodin Wilmot, koji se činjaše, da je već prie volju imao ovu svatbu obustaviti, bijaše pri ovom udarcu na skoro odlučen. Jedna mu je krěpost bila podpuno vlastita, i ta je bila razboritost — odveć često jedina, koja nam u dobi od sedamdeset druge godine ostaje.

III.

Selenje. Osvědočenje da srěćne okolnosti našeg života u obće od naše vlastite skàrbi zavise.

Jedina nada naše obiteli bijaše sada, da nam se nije možebiti naša nesrěća ili zlobno ili prenaglo oglasila; ali na skoro dospije list od moga opravnika iz glavnog grada, koji potvàrdi sve pojedine okolnosti. Gubitak moga imanja, što se mene samoga tiče, bio bi od male važnosti; jedina briga bila mi je za svoju obitel, koja bi se morala poniziti, a nije bila tako odhranjena, da ju preziranje bolělo nebi.

Skoro su dvě nedělje prošle, prie nego sam pokušao, njihovu tugu ublažavati; prenaglo bo těšenje samo ranu pozlědjuje. Medjutim bijahu moje misli upravljene na srědstva njih uzdàržavati, i najposlě bijaše mi ponudjena jedna udaljena mala župa od petnaest funtih godišnjeg dohodka, gdě

sam još mirno po svojih načelih živěti mogao. Ja sam tu ponudu radostno primio, odlučen, dohodke svoje službe obradjivanjem jednog najmljenog imanjca povećati.

Odlučivši se tako, parva mi je briga bila ostatke svog imetka pokupiti; i kad sam skupio i izplatio sve dugove, ostalo nam je od četernaest tisućih samo još četiri stotine funtih. Ali glavno moje tàrsenje sad bijaše, ponos moje obiteli okolnostim priměrno sniziti; znao bo sam dobro, da je gola oholost gotovo prosjačtvo.

»Poznato će vam biti, moja děco,« rekoh ja, »da nikakva razboritost od naše strane nije mogla odvratiti našu zadnju nesrěću; ali razboritost mnogo može dopriněti k ublažavanju njenih poslědakah. Mi smo sade siromašni, moji dragi, i razboritost nam nalaže, da se polag našeg sniženog stališa ravnamo. Pustimo dakle bez màrmljanja tu sjajnost, s kojom su toliki nesrěćni, i tražimo u nizkih naših okolnostih onaj mir, s kojim svaki može srěćan postati. Siromasi živu zadovoljno bez naše pomoći; zašto se dakle mi nebi mogli naučiti, živiti bez njihove? Ne, moja děco, pustimo od ovog časa svaku pohlepu za gizdom; mi imamo još dosta, čim možemo srěćni biti, ako mudri budemo. Tražimo dakle u zadovoljnosti, što nam fali u vrěmenitom blagu.«

Buduć da je moj najstariji sin za učeni stališ odhranjen bio, odlučio sam ga poslati u grad, gdě bi možebiti njegova sposobnost za naše i njegovo vlastito uzdàržavanje štogod dopriněti mogla. Raz-

E.K.sc.

stanak od prijateljah i obiteli jedna je može bit od najneugodnijih okolnostih, koje su sa siromaštvom skopčane. Na skoro prispě dan, gdě smo se pàrvi put razići imali. Sin moj oprostivši se s materom i ostalimi, koji su cělujući suze ronili, pristupi k meni da me zamoli za blagoslov. Ja mu ga od sàrca dadoh, zajedno sa pet guineah, i to bijaše sva njegova otčevina, koju sam mu za sad mogao dati.

»Ti ideš, moj sinko« reknem ja »u London, i to pěške, kao što je i Hooker[1]), tvoj veliki predhodnik, prie tebe išao. Primi od mene onog istog paripa, koga je i njemu dobri vladika Jewel dao — ovaj štap; primi takodjer ovu knjigu: bit će ti utěha na putu. Ova dva redka u njoj vrěde hiljadah: Mlad běh, i jur ostaréh, a neviděh pravednog zapuštena, niti sěme njegovo proseće hlěba. (Ps. 3, 25.). To nek ti bude utěha za vrěme tvoga putovanja. Idi, moj sinko. Kakvi mu drago tvoj udes bio, daj se svake godine bar jedanput viděti, budi dobre volje, i srětan ti put!«

Budući da je on mladić od časti i poštenja bio, nije me strah bilo, njega gola naga u svět pustiti, znajući, da će tamo svoju zadaću dobro igrati, uspio ili propao.

Odlazak njegov bijaše samo priprava k našemu, koji je několiko danah poslě slědio. Okoliš onaj, u kojem smo mnoge časove pokoja uživali, nemogosmo ostaviti bez suzah, koje je jedva muževna krěpost ustaviti kadra bila. Istinu da izpovědimo, putovanje od sedamdeset miljah[2]) prestraši

moju obitel, koja se do sad nikad više od deset miljah od kuće udaljila nije, a jadikovanje sirotinje, koja nas několiko miljah pratijaše, doprinělo je još k povećanju ovoga straha. Pàrvi dan našeg putovanja približismo se srětno za trideset miljah našem novom zavičaju, i svratismo se da prenoćimo u neznatnu gostionicu někog sela kod ceste. Kad nam naznačiše sobicu, zamolim ja po svojoj navadi gostionika, da pri večeri s nami u družtvu bude, čemu on i privoli, misleći s onim, što bi popio, sutradan račun povećati. U ostalom poznavao je on cělu okolicu, u koju sam putovao, a osobito gospodina Thornhilla, mog budućeg zemaljskog gospodara, koji je několiko miljah od onog města prebivao. Ovoga je gospodina opisivao kao takvoga, koji je malo štó više od světa znati želio, osim njegovih razkošjah, buduć da je poznat bio osobite radi velike svoje privàrženosti krasnome spolu.

On još doda, da nijedna krěpost nije kadra njegovim zankam i njegovoj neumornosti izběći, i da skoro deset miljah u okolo nijednog najmenika kćeri neima, koja nebi njega kao poběditelja i nevěrnika poznavala. Premda je ovo pripovědanje meni něšto skàrbi zadalo, učini to ipak sasvim drugi utisak na moje kćeri, kojih se lica činjahu kao da se razvedriše pri nadi skorog slavodobitja; a ni moja supruga nije se manje radovala, i uzdala u njihove dražesti i krěposti. Dočim su se tim naše misli bavile, stupi gospodarica u sobu, te izvěsti

svoga muža, da onaj stranni gospodin, koji se' je već od dva dana u kući nalazi, neima novacah, i da nemože račun izplatiti.

»Neima novacah!« reče gostionik, »to nije moguće; ta jučer je još našem panduru, platio tri guinee, da štedi jednog starog, odpuštenog vojnika, koji se je zbog ukradenog pseta iz grada izšibati imao.«

A kad bi kàrčmarica pri svojoj pàrvoj izreki ostala, htio je iz sobe da otide, zaklinjuć se, da se mora ma kojim načinom naplatiti; nu ja ga tad zamolim, da me tom, po njegovom opisu toli čověkoljubnom putniku privede. On k tomu privoli, i dovede mi gospodina, oko trideset godinah, obučena u haljinu, koja je někad vezena bila. Bio je kratak i opor, i činjaše se da nezna za nikakve ceremonije, ili da ih prezire. Kad je kàrčmar iz sobe izašao, nemogah inače, nego inostrancu, videći ga u takvih okolnostih, moje udioničtvo ukazati, i da svoj dug namiriti može, mojom ga kesom ponuditi.

»Od sveg ju sàrca primam gospodine [*]),« reče on, »i radujem se, što mi je moja zadnja pogrěška, izdavši sve novce, koje sam imao pokazala, da ima još ljudih Vama sličnih. Ipak moram najprie moliti da me o imenu i prebivalištu moga dobročinitelja izvěstite, da mu što prie dug povratiti mogu.«

U ovom obziru podpuno sam ga zadovoljio, i nesamo, što sám mu svoje ime i zadnju nesrěću pripovědio, nego sam mu i město, kamo sam se uputio, kazao.

»Ovo«, poviknu on, »sgadja se sgodnije, neg

što sam se i nadao, buduć da i ja istim putem idem, pošto bi dva dana povodnjom zadàržan bio, koja će, nadam se, do sutra u toliko popustiti, da ću prěći moći.«

Ja mu izjavim svoju radost, koju će mi njegovo družtvo učiniti, i kad bi se moja supruga i moje kćeri u naš razgovor uměšale, bijaše on primoran s nami pri večeri ostati. Razgovor s inostrancem, koji je i ugodan i poučavajući bio, probudi u meni želju, produžiti ga; nu bilo je već skrajno vrěme, da se razidjemo, i za tegobe sutrašnjeg puta malko okrěpimo.

Sutradan nastavismo svi skupa naš put: moja obitel jašuć na konjih, a g. Burchell, naš novi suputnik, pěške stazom pokraj ceste. Směšeći se reče on, da je odveć velikodušan, nego da nas, koji tako hàrdjave konje jašemo, prestigne. Buduć da voda još nije pala bila, primorani bismo najmiti čověka, koji bi pred nami vodu gazio, dočim g. Burchell i ja za mojom obitelju stupasmo. Neudobnosti puta olakšavasmo si raznim filosofičkim razgovorom, kojemu je on podpuno věšt bio. Ali čemu sam se najvećma začudio, bilo je, što je on premda prinuždeu od mene novacah pozajmiti, svoja mněnja ipak s tolikom opornostju branio, kao da je moj kakav zaštitnik bio. Kadkad me je takodjer podučavao, čija su razna imanja, koja smo putujuć cestom vidjali.

»Ovo« reče on pokazujuć na jedan krasni dvor, koji je u někoj daljini od nas stajao, »ovo Vam je dvor g. Thornhilla, mlada i vàrlo bogata

plemića, premda još sasvim zaviseća od volje svoga ujaka, g. Williama Thornhilla, koji sâm za se s malim zadovoljan, svom sestriću dopušta ostalo uživati, a sâm obično u gradu prebiva.«

»Što,« rekoh ja, »zar je moj mladi vlastelin sestrić jednoga čověka, kojega su krěposti, veledušnosti i čudnovitosti tako obće poznate? Ja sam g. Williama Thornhilla opisati čuo kao jednog od najplemenitijih, premda zajedno i najčudovitijih ljudih u kraljevstvu, kao čověka od najsavàršenije dobrote.«

»Može bit ipak jedno malo odviše,« priměti g. Burchell »barem dok je mlad bio, padao je u dobroti svojoj često u najvećje skrajnosti, jer su mu tada strasti žestoke bile, i premda sve iz krěposti proizlazeće vodile ga ipak k romantičkoj skrajnosti. On je još iz malena težio za slavom vojnika i mudraca, i na skoro bijaše odlikovan u vojsci, i od učenih uvažen. Laskanje uvěk prati slavoljubive; jer samo ovi càrpu najviše radostih iz laskanja. Obkoljen od množtva, koje -mu je samo jednu stranu njegovog značaja pokazivalo, počeo je, u ljubavi svojoj za obće, posebne koristi zanemarivati. Ljubio je cělo čověčanstvo, jer mu sreća njegova nepusti izkusiti da ima i lupežah na světu Lěkari nas uče, da ima něka poremećenost organizma, u kojoj je cělo tělo tako izvanredno ćutljivo, da i najmanje dotaknutje bol prouzroči: što su něki na taj način na svom tělu podněli, podnio je taj plemić u svom čuvstvu. Najmanja neudobnost, ili istinita,

ili namišljena, do živca bi ga dirnula, i njegova je duša po bolestnoj oćutljivosti i tudje nevolje tàrpěla. Bivši tako za podporu drugih pripravan, lako si čověk može misliti, da je bilo sijaset takovih, kojisu nastojali iz njegove dobrote korist càrpati. Njegova razsipnost počela mu je umaljivati imanje, ali ne dobro sàrce njegovo; i njegova je dobrota u istinu tim većma rasla, čim se je njegovo imanje umaljivalo; čim siromašniji, tim je lakoumniji bivao, i premda je kao razuman čověk besědio, dělovao je ipak kao ludjak. I buduć uvěk još bezstidnimi ljudmi obkružen, i nebivši više kadar svačije zahtěvanje izpuniti, davao je město novacah obećanja, to je sve bilo, što je dati mogao; jer nije imao dosta odvažnosti, da koga odrekavši mu želju ožalosti. Na taj si je način množinu privàrženikah primamio, koje je zaisto varati morao, nu kojima je svima ipak pomoći želio. Ovi su ga se za něko vrěme dàržali, a poslě ga sa zasluženim ukorom i preziranjem ostavili. Ali u koliko je kod drugih preziranja vrědniji postajao, tim je sam sebi màrzkiji bivao. Njegov su duh podhranjivala njihova laskanja; a kad mu je te hrane nestalo, nije mogao uveselenja naći u odobrenju svog sàrca, koje on nikada uvažavati nije učio. Svět mu se je tada sasma u drugoj slici pokazao; i laskanje njegovih prijateljah počelo se je u prosto odobrenje preobraćati. Odobravanje ovo bilo je više prijateljski savět, a savět ovaj kad bi odbačen bio, probudio je njihovo ukoravanje. Sad je on tek našao, da su

takvi prijatelji, koje su dobročinstva pribavila, male važnosti; našao je, da čověk uvěk mora dati svoje vlastito sàrce, da zadobi sàrce drugoga. Ja sam sada našao, da — da — ja zaboravih, što sam htio reći: u kratko, gospodine, on je naumio, sebe samoga uvažavati, i preduzeo si je svoje poremećeno imanje podići. U tu svàrhu putovao je on svojim čudnovatim načinom pěške po Europi; i sad, premda je tek tridesetu godinu dostigo, okolnosti su njegove sjajnije, nego igda prie. Sadašnja njegova dobročinstva razumnija su i uměrenija, nego prie; ali i sad je još čověk svoje ćudi, i najveće veselje nalazi u pretěranih krěpostih.«

Moja se je pozornost pripovědanjem g. Burchella tako zanimala, da sam za vrěme putovanja našeg jedva po koji put preda se pogledao, dok nas na jednoč krika moje obiteli nepobuni. Kad se ja okrenem, al najedanput ugledam svoju najmladju kćer usrěd nagle rěke odnešenu od konja, i boreću se s valovi. Dvaput je već bila potonula, i nije bilo moguće, da se u vrěme razberem i da joj u pomoć priskočim, a i isto moje čuvstvo bilo je odveć žestoko, nego da mi dopusti, njeno izbavljenje pokušati. Ona bi zaisto pogiinula bila, da nije moj suputnik, opazivši njenu pogibel, odmah joj u pomoć poletio, i nju s někom mukom na drugu obalu izvukao. Pošto bi malo nuz vodu išli, predju i ostali od moje obiteli bez pogibeli na onu stranu, gdě smo imali priliku zajedno se njenom izbavitelju zahvaliti. Njezina zahvalnost može se lakše pomisliti

nego li opisati; ona je svome izbavitelju više pogledom, nego li rěčma zahvaljivala, i još se je jednako na njega naslanjala, kao da još pomoći od njega očekiva. I moja se je supruga ufala, da će jednoč radost imati, njemu tu dobrotu u našoj kući povratiti moći. Tako, posto smo se u bližnjoj gostionici pokrěpili i skupa obědovali, g. Burchell, budué da je morao na drugu stranu ići, oprosti se s nami. A mi naš put nastavismo. Moja je supruga na putu opazila, da joj se on vàrlo dopada, i izjavila se, da kád bi od roda bio i dobarah imao, koja bi ga za brak u takvu obitel, kao što je naša, sposobnim učinila, nebi znala drugoga, za koga bi se prie odlučiti mogla. Slušajuć ja ovakve hvastave rěči, morao sam se samo smijati; ali ipak takvim nevinim varkam nisam nikad sasvim protivan bio, koje samo tamo teže, da nas srětnijim učine.

IV.

Dokaz, da čověk i s najmanjim imetkom, srěću polučiti može, koja ne od okolnostih, već od duševnog razpoloženja zavisi.

Naše novo utočište imalo je malo susědstvo, sastojeće iz najemnikah (farmers), koji su svoje vlastite njive obdělavali, i isto tako od bogatstva kao i od siromaštva udaljeni bili. Nalazeći u samih sebi sve udobnosti života, rědko su pohadjali, velike i male gradove da tamo izobilja traže. Udaljeni od

ugladjenog světa, sve su još pàrvobitnu prostotu u običajih zadàržali i, na umĕrenost naučeni, nisu ni znali, da se ova medju krĕposti broji. Pomnjivo radeć u radne dane, svetkovali su praznike kao dane oporavljenja i razveseljenja. Pĕvahu još jednako božićne pĕsme; šiljahu još svedjer u jutro s. Valentina ponude pod imenom ljubeznih uzalah (love-knots); jedjahu u vrĕme mesopusta lokše (pancakes); sbijahu pàrvog travnja lakàrdije, i točno tucijahu orahe u oči Miholja. Izvĕšćen o našem dolazku izišao je narod iz cĕlog susĕdstva pred svoga pastira, odĕven najlĕpšom odĕćom, sa sviračem i dobošarom naprĕd, a i čast se je za naš doček prigotovila, kojoj smo mi veseli sĕli, i što je istoj na oštroumju falilo, to su smĕh i lakàrdija nadomĕstile.

Naše malo obitalište ležalo je pri podnožju jednog stàrmog brĕžuljka, zaštićeno s traga nizkim gàrmjem a s prĕda žuborećim potočićem; na jednoj strani bila je livada, a na drugoj pašnjak. Moje selište (farm) sastojaše od prilike iz dvadeset jutarah krasne zemlje, buduć da sam predšastniku mojem za odstup prie vrĕmena sto funtih platio. Ništa na svĕtu nije moglo urednost i lĕpotu mojih malih ogradah, brĕstove i živice, gizdajuće se neizrečenom krasotom, nadkriliti. Moja kuća imala je samo jedan kat i bila je pokrivena rogozom, što joj je sliku velike udobnosti podĕljivalo. Zidovi iz nutra bijahu lĕpo obĕljeni, i moje su se kćeri same pohvatile, raznimi ih slikami od svojih vlastitih rukuh uresiti.

Premda nam je ista soba služila i za dvoranu i za kuhinju, to je ona tim samo toplija bila. I tako buduć da je u najvećjoj čistoći sve daržano: zděle, tanjuri, bakrenina u najsjajnijem redu po polici razredjena, to je očima milo pogledati bilo, niti se bogatije pokućstvo zahtěvati moglo. Bile su još tri druge sobe, jedna za moju ženu i za mene, druga pokraj naše za naše dvě kćeri, a tretja sa dvě postelje za ostalu děcu.

Mala republika, kojoj sam ja zakone davao, bijaše na slědeći način upravljana. Pri izhodu sunca skupljali smo se svi u obćoj sobi, pošto bi služavka prie vatru naložila. Pozdravivši jedno drugo uljudno, (bio sam bo uvěk toga mněnja, da uzdàržim něku mehaničku sliku dobrog odhranjenja, bez kojeg sloboda uvěk prijateljstvo narušava), klanjali bi se svi sa zahvalnostju onomu bitju, koje nam je opet jedan dan poklonilo. Po dovàršenoj ovoj dužnosti išao bi ja sa svojim sinom za našim običnim poslom izvan kuće, dočim bi se moja supruga i moje kćeri bavile sa sgotovljenjem doručka, koji je uvěk u stanovito vrěme pripravljen bio. Za ovaj sam dozvolio pó sáta, a sát za oběd, koje se je vrěme provodilo u nevinoj šali medju mojom suprugom i mojimi kćermi, ili u filosofičkih prepirkah medju mnom i mojim sinom.

Kao što smo sa suncem ustajali, isto tako nismo nikada poslě zahoda sunca poslove nastavljali, nego smo se uvěk vraćali čekajućoj obiteli, gdě su směšeći se pogledi, čisto ognjište i ugodni pla-

men za nas pripravljeni bili. A nismo niti bez gostijuh bili: kad kad bi nas posětio najamnik Flamborough, naš razgovoran suseď, a često slěpi svirač, i okusio našega vina od ogrozda, od kojega prigotovljenja niti smo prepis niti dobri glas izgubili bili. Ovi bezazleni ljudi imali su više načinah družtvo zabaviti; jerbo dok je jedan svirao, drugi bi pěvao koju ugodnu baladu, Johnny Armstronga »Zadnju laku noć,« ili »Okrutničtvo Barbare Allen.« — Večer bijaše istim načinom zaključen, kojim smo jutro započeli, to jest, najmladji moji děčaci morali su svoje dnevne zadatke čitati, i onaj, koji bi najglasnije, najrazgovetnije i najbolje čitao, dobio bi u nedělju pó penny-a, da ga metne u sirotinsku škrinju.

Kad je nedělja došla, to bijaše zaisto dan gizdanja, koje svi moji ukazi proti izlišnom trošenju nisu mogli ograničiti. Premda sam mislio, da su moje prodike proti oholosti taštinu mojih kćerih poběđile, ipak sam ih potajno sve još gizdanju podane nalazio. Sve su još čipke, vàrpce, staklene djerdane i svoj catgut (Blonden, Marli) rado imale; a i istoj mojoj supruzi još se je dopadala cárvenà padovanska svila, jer sam joj někada za nju kazao, da joj dolikuje.

Pàrve sam se nedělje osobito ljutio s njihovim ponašanjem. Bio sam u subotu u večer moju želju izjavio, da moje kćeri u jutro rano obučene budu, jer sam se uvěk rado prie dolazka obćine u cárkvi nalazio. One su moj nalog točno izvàršile;

nu u vrěme, kad smo se u jutro k doručku spremali, snidjoše moja supruga i kćeri opremljene svom prijašnjom sjajnostju, vlasi im biahu od pomade sasvim slěpljene, lica s pàrsta debelo bojadisana, sa zasukanimi odstrag smucavimi haljinami, koje su pri svakom gibanju šuštale. Nisam mogao, da se njihovoj taštini nenasmijem, osobito mojoj ženi, od koje sam se većjoj čednosti nadao. U ovoj nevolji neostade mi ništa drugo, nego važnim pogledom sinu zapověditi, da da našu kočiju predpregnuti. Děvòjke su se začudile ovoj zapověsti nu ja ju još većjom strogostju nego prie opetovah.

»Zaisto, moj dragi,« reče moja supruga »Ti se šališ, mi možemo i pěške ići, mi netrěbamo kočije, da nas vozi.«

»Ti se varaš, ljubezna moja« odgovorih ja »trěbamo kočije; jer ako budemo u ovih haljinah u càrkvu išli, ista će za nami seoska děca vikati.«

»U istinu, ja sam uvěk mislila,« odgovori ona »da moj Dragutin svoju děcu rado čistu i lěpu oko sebe gleda.«

»Vi možete tako čisti biti, kako Vam se svidi,« preuzmem joj reč, »i ja ću vas za to samo još više ljubiti; nu sve to nije čistoća, nego trice i kučine. Te roze i rese i madeži samo će nas kod svijuh gospodjah naših susědah omraziti. Ne, moja děco,« nastavim ozbilnije »ove haljine mogu jednostavniji kroj primiti, jer gizdanje nedolikuje nama, kojim i za pristojnost srědstva fale. Ja neznam, pristoje li se i bogatim te cifre i kite, te tralje i

nakarade, ako uměrenim razlogom promislimo, da bi se goloća mnoge sirotice titreikami taštine pokriti mogla !«

Ovo dokazivanje imalo je dobar uspěh; one s velikom smirenostju otidjoše svoju oděću proměniti, a sutradan imao sam tu zadovoljnost, te zatečem svoje kćeri, gdě vlastitim nagonom repiće od svojih haljinah odparaju, da od njih neděljne pàrsluke za najmanju děcu Rikarda i Williamā skroje, a što je još povoljnije bilo, haljine su pri tom obrězivanju još lěpše bivale.

V.

Novo i veliko poznanstvo. Na što največje ufanje stavljamo, ono nam se obično zlokobno ukazuje.

Ne daleko od kuće priredio je još moj predšastnik sědište obsěnito živicom od gloga i kozjaka (honeysuckle). Ovdě smo, kad je lěpo vrěme bilo i kąd smo sve poslove svàršili, obično skupa sědili, da se pod tiho sumračje nasladjujemo pogledom u razšireno predělje. Ovdě smo obično i naš čaj pili, nu s ovim se sad samo kadkad častismo. Buduć da smo ga rědko imali, to nam je uvěk nova ugodnost bila; jer se je priprava k tomu ne baš s malom bukom i svetčanostju činila. Pri ovih prigodah uvěk bi nam naši mali štogod čitali, i obično su poslě nas posluženi bili. Kadšto bi děvice, da

raznovàrstnost našem razveseljenju poděle, štogod uz gitaru pěvale, i dočim bi si one tako pribavljale malu muzikalnu zabavu, šetali bi se ja i moja supruga niz stàrmasto polje, koje je sumbulom i talovom (centaury) nakićeno bilo, razgovarali bi se s uzhitom o našoj dččici i uživali bi povětarce, koje nam je i zdravlje i harmoniju prinosilo.

Takovim smo načinom našli, da svaki položaj našega života ima svoje osobito veselje. Svako nas je jutro na ponovljenje naših poslovah probudilo, nu večer nas je bezposlenim veseljem nadarila.

Bilo je oko početka jeseni u jednu svetkovinu (jer svete dane slavio sam kao dane počinka od poslovanja), kad sam svu obitel izveo na naše obično město od razveseljenja, i naše mlade muzikašice počeše svoju običnu igru. Dočim se tako zabavljasmo, smotrimo na dvadeset od prilike koračajah od onog města gdě smo sědili, jednog jelena u najvećjem tàrku proletěti, a iz hriptanja njegova vidjaše se, da ga lovci gone. Nismo imali vrěmena o zlom udesu siromašne ove zvěri dugo razmišljavati, kad al najedanput ugledasmo hàrte i konjanike u někoj daljini za njom hàrleće i istim putem kojim je ona běžala udarivše. Htio sam odmah s mojom obitelju u kuću unići, nu znatiželjnost li, udivljenje li, ili još koji tajniji uzrok uzdàrža moju suprugu i kćeri na svojih městih. Lovac, koji je naprěd jahao, velikom hitrinom kraj nas proleti, a njemu slědova još četiri do pet osobah, koje se istom bàrzinom hitati činjahu. Najposlě dodje jedan mladi

plemić od pristalijeg izgleda nego ostali, i pošto bi nas jedan čas motrio, u mèsto da lov nastavi, stane i predavši konja sluzi, koji ga je pratio, približi se k nama s nebrižnim gospodskim dàržanjem. Činilo se je, da njemu nikakvog predstavljenja netrěba, već je išao moje kćeri pozdraviti, kano kakvi, koji je dobrog dočeka siguran; ali su ove za rana naučile bile, nepostidnost pogledom uzbiti. Za tím nam je obznanio, da se on Thornhill zove, i da je vlastnik dobra, koje se ovdě okolo nas razprostire. Za to si je opet slobodu uzeo, ženski dio moje obiteli pozdraviti, i tolika jé bila sila bogatstva i lěpe oděće, da nije po drugi put odbijen bio. Buduć da je njegovo ponašanje, premda pouzdano, ipak dopadno bilo, hitro smo se upoznali, i opazivši, da blizu muzikalna orudja leže, zamoli da se njemu za volju štogod pěva. Budući da tako nerazmĕrno poznanstvo nikad odobravao nisam, namignem svojim kćerma, da njihovu pripravnost k tome preprěčim; nu materin mig moga predusrětne, tako da su nam one obće obljubljenu pěsmicu od Drydena veselo izpěvale. Gospodin Thornhill činjaše se njihovim pěvanjem i njihovim izborom jako uzhićen, i uze zatim i sám gitaru u ruke. On nije baš najbolje igrao; nu kako mu drago, moja mu je najstarija kći pàrvašnji njegov uzklik s kamatom vratila i uvěravala ga, da je njegov glas jasniji, nego istog njenog učitelja. Pri ovoj pohvali nakloni se on, što mu opet ona običnim ženskim načinom vrati. On je pohvalio njen ukus, a ona opet njegov um; jedno stolětje nebi

ih moglo bolje jedno s drugim upoznati, dočim je zaljubljena i jednako srěćna mati zahtěvala, da bi njen vlastelin stupio unutra, i čašu njenog ogrozdovog vina okusio. Cěla se obitel činjaše za tim starati da mu se udvori; moje děvojke pokušavaše ga zabavljati s predmeti, koje su za najnovije dàržale, dok mu je naprotiv Mojsij několiko pitanjah iz starog věka predložio, za što je imao tu srěću, izsmijan biti. Moji mali bili su nemanje posleni, i věšali su se sasvim sàrdačno na inostranog. Svi moji napori jedva su ih mogli uzdàržati, svojim pàrljavim pàrstima rube (okrajke) njegove oděće doticati i pàrljati, i pokrove njegovih džepovah odizati, da vide što je unutri.

Kad se je večer približila, on se s nami oprosti, nu prie nas zamoli za dopuštenje svoj polazak ponavljati, što smo mu kao našemu gospodaru drage volje dozvolili.

Čim bi se udaljio, moja žena sve nas pozove, da se o današjem našem vladanju malko porazgovorimo. Ona je bila mněnja, da je to svakako vàrlo srětan slučaj; bila je bo izkusila, kako su se još i čudnovatije stvari dogadjale. Nadala se je jošte doživěti onaj dan, kad ćemo opet naše glave visoko dizati moći, kao i najbogatiji i najplemenitiji, i zaključila je, da ona za se nevidi uzroka, zašto bi se dvě gospodične Wrinklesove udale za bogate muževe, a njene kćeri da ostanu bez takovih. Budući da je ovo poslědnje dokazivanje proti meni upravljeno bilo, rečem, da isto tako nevidim razloga, zašto je

gospodja Simpkins u loteriji dobila deset tisućah funtih, dočim smo mi prazni ostali.

»Ovo je, duše mi moj Dragutine, samo tvoja majstorija,« poviče moja žena, »da nas, kad smo u vatri, ublažavaš. Kažider moja draga Sofijo, što ti se čini od našeg novog posětnika? Jeli dobronaravan čověk?«

»Zaisto, mamo,« priměti ova, »meni se čini, on je sposoban o svačem se razgovarati, niti je igda u smetnji, i' čim je ništetnija stvar, tim on više vàrhu nje zna govoriti.«

»Da« povikne Olivija, »on je za mužkog dosta dobar, ali što se mene tiče, meni se baš nedopada, jer je odveć bezobrazan i slobodan, a kad još gitar u ruke uzme, onda ga nemože čověk da snosi.«

Ova dva suda protumačim si ja u posve protivnom smislu. I tako nadjem, da ga Sofija u sebi u toliko prezire, u koliko ga Olivija otajno obožava.

»Mislile vi od njega što vam drago, moja děco,« poviknem ja »ja od svoje strane moram izpověditi, da mi se nije dopao. Nejednaka druženja svàršuju se uvěk s omrazom, i ja sam tog mněnja, da on pri svoj svojoj uljudnosti dobro opet oseća razliku izmedju nas i njega. Dajte da se dàržimo našega stališa. Neima odurnijega značaja od čověka srěćolovca, i ja nevidim razloga, zašto nebi i takva žena preziranja vrědna bila. Tako ćemo i mi, bile njegove naměre i poštene, preziranja vrědni biti; akoli se pak drugčije stvar ima, to strepim na to i pomisliti. Istina je, nebojim se za

vladanje mojih kćerih; nu ipak mislim; da ima dosta ljudih od njegova značaja———«

Ja bi dalje govorio bio, da mi nije rěč prekinuo sluga gospodinov, koji nam je zajedno sa svojim naklonom poslao divjačinu i obećanje, da će do koji dan s nami oběďovati.

Ovaj poklon, koga je on baš u dobri čas poslao, više je za njega govorio, nego sve, što sam ja proti njemu navesti mogao. Umučao sam dakle s time zadovoljan, što sam pogibel kako valja naznačio, prepustivši njihovoj razboritosti nju izběći. Ona krěpost, koju čověk uvěk stražiti mora, jedva je stražara vrědna.

VI.

Blaženstvo seoskoga života.

Buduć da smo pomenutu prepirku podobrom žestinom vodili, odlučismo obćenito, da taj inat dokončamo, jedan dio divjačine za večeru sgotoviti; i děvojke se toga posla hitro latiše.

»Žao mi je« rečem »što kog suseda ili putnika neimamo, da s njime ovaj dobri zalogaj podělimo. Ovakove časti još su jedanput tako ugodne, kad ju gosti rese.«

»Pomozi Bože!« poviče moja supruga »evo našeg dobrog prijatelja g. Burchella, koji je našu Sofiju spasao, i koji Te je u mudrovanju tako lěpo nadjačao.«

»Mene u mudrovanju nadjačao! to se ti draga varaš« rekoh; »ja mislim da ih malo ima, koji će to učiniti. Ja Tebi neodričem věštinu u prigotovljenju paštete od guščjih pljućah, al mudrovanje meni ostavi.«

Dok sam tako govorio, stupi unutra dobri g. Burchell, i bude pozdravljen od obiteli, koja se s njim sàrdačno rukovaše, dočim mu je mali Rikardo uljudno stolac prinio.

Prijateljstvo ovog dobrog čověka bilo mi je iz dva uzroka povoljno: pàrvo što sam znao, da on moje potrěbuje, a drugo što mi je poznato bilo, da on svoje prijateljstvo meni po mogućnosti ukazuje. Bio je u našoj okolici poznat kao siromašni plemić, koji se u svojoj mladosti nehtěde dobro vladati, premda mu još nije bilo ni trideset godinah. Razgovarao bi se kadšto vàrlo pametno; ali u obće najradije se je s děcom bavio, koju je obično u šali svoje bezazlene junake nazivao. Kako sam opaziti mogao, bio je kod njih na glasu pěvalac baladah i pripovědalac pričicah, i rědko bi izlazio, da nebi štogod u džepovih za njih imao: komadić paprenjače (gingerbread), ili sviralicu za po penny-a. Svake je godine obično na několiko danah u naš okoliš došao, i živio od gostoljubnosti susědah. Sěde dakle s nami za večeru, i moja supruga neštedě ogrozdovo vino. Počnemo se obredjivati pripovědkami, i on nam izpěva stare pěsme, i pripovědi děci pověst o Buck-u od Beverland-a, o uztàrpljivo Grizeldi, o čudnih dogadjajih Catskin-ovih i od grada

krasne Rozamunde. [1]) Naš pětao, koji je uvěk oko jedanaest pěvao, kaziva nam sad, da je vrěme za počivanje; ali se jedna nepredvidjena zaprěka ukaza glede konaka našega gosta: sve naše postelje bijahu veće zauzete, a bilo je prekasno, njega u bližnju kàrčmu poslati. U toj smetnji ponudi mu mali Rikardo svoj dio kreveta, ako bi njega brat Mosiij sa sobom spavati pustio.

»A ja ću mu« povikne Vilim »svoj krevet dati, ako bi me sestre k sebi primiti htěle.«

»Pravo, moja děčico« poviknem ja, »gostoljubnost jedna je od pàrvih kàrstjanskih dužnostih. Zvěr běži u svoju ložu, a ptica leti u svoje gnjězdo; no pomoći lišeni čověk samo kod svoga bližnjega može utočišta naći. Najvećji tjudjin na onom světu bio je O n i, koji je čověka spasti došao. On neimaše nigdě kuće, kao da se je osvědočiti htio, imali medju nami još gostoljubivosti. — Moja draga Debora,« reknem svojoj suprugi »podaj svakomu od ovih malih komadić šećera, a Rikardu najvećji, jer je on pàrvi govorio.«

U jutro rano zovnem ja cělu obitel na polje, da něšto otave spremimo, i pošto bi nam i gost naš svoju pomoć ponudio, primimo ga u svoje družtvo. Lako nam je od ruke išao naš posao; za kratki čas otavu prevàrnusmo; ja sam nepreda išao, a drugi me slědom slědiše. Nu najviše mi u oči pade, kako se je g. Burchell trudio, da mojoj kćeri Sofiji pri njenom poslu u pomoći bude. — Kad bi svoj posao svàršio, sve bi k njoj priskaki-

vao, i s njome se u pouzdani razgovor upuštao. Nu ja sam mnogo dàržao od Sofijnog uma i bio sam od njenog častoljubja odveć dobro osvědočen, nego da bi me čověk onako jadne srěće uznemiriti mogao. Kad smo naš dnevni posao dovàršili, pozovemo g. Burchella, kao i prošastu večer; nu on se tomu opre, buduć da je ovu noć kod někog suséda prenoćiti htio, za kojega je dětešce i sviralicu ponio bio. Kad je otišao, razgovarali smo se pri večeri o tom našem zadnjem nesrěćnom gostu.

»Kakvi je« rekoh ja »očevidni priměr ovaj siromašni čověk od nevolje, koja lakoumnu i razuzdanu mladost prati! Nefali mu na nikakvi način razboritost, no ta mu samo na to služi, da ga za pàrvašnje ludorije tim više odgovorna učini. Bědni, izgubljeni stvore! gdě su sada proždàrlice i laskatelji, koje si ti něgda oduševljavao i kojimi si upravljao? Otišli su možebit služiti onog kàrčmara, koji se je njegovom razsipnostju obogatio. Odprie su njega slavili, a sad slave kàrčmara; pàrvašnji njihov uzhit pri njegovom oštroumju pretvorio se sad u porugivanje njegove budalaštine. On je siromah, pa možebit i zaslužuje svoje siromaštvo; jer neima niti slavoljubja, nezavisnim, niti uměťnosti, koristnim biti.«

Ganut možebiti tajnim někim uzrokom, izrazio sam opazku ovu odveć velikom gorkostju, koje moja Sofija krotkim načinom ukori.

»Kakvo mu drago njegovo prijašnje vladanje bilo, tato, njegove sadašnje okolnosti trěbalo bi, da

ga svakog ukoravanja oproste. Njegovo sadašnje siromaštvo dosta je velika kazna za njegove pàrvašnje ludorije; a i ja sam svoga otca često čula, gdě je sám rekao, da bezkoristni udarac nezadajemo nijednoj žàrtvi, svàrhu koje providnost bič svog gnjeva podiže.«

»Ti imaš pravo, Sofijo!« povikne moj sin Mojsij »jedan je od starih lěpo izpisao tako zločesto vladanje, kako je seljak něki pokušao Marsyu [a]) oguliti, kojega je koža, kako nas bajoslovje (mythologia) uči, od drugoga već sasvim svučena bila; u ostalom ja neuvidjam, da je siromašnoga toga čověka stališ tako bědan, kako ga otac predstavlja. Mi nesmijemo ćutjenja drugih po tom suditi, što bi mi na njihovom městu ćutěli. Koliko mu se drago prebivalište kàrtice našim očima tavno činilo, ipak je ono živinčetu samom dosta světlo; a zaista način mišljenja ovoga čověka, čini se, da je prikladan njegovom stališu; jer nikad nisam vidio veselijeg čověka od njega, kad se je danas s Tobom rozgovarao.«

To bijaše bez ikakve naměre rečeno, a ipak je něki stid probudilo, koga je ona usilovanim směhom skriti gledala, uvěravajući ga, da ona jedva na to pazi što on govori; nu da ipak misli, da je on jednoč lěp plemić morao biti. Hitrina, kojom je samu sebe i stid svoj pretvoriti znala, bila je znak ćutjenja, koje ja u sebi nisam odobravao, nu zatajao sam ipak svoju sumnju.

Budući da smo za sutra našeg vlastelina očekivali, otide moja supruga paštetu od divljačine priu-

gotoviti. Mojsij sědjaše pri čitanju, dočim sam ja male podučavao; a ni moje kćeri nisu manje zabavljene bile, i dosta sam podugo motrio, kako su něšto na banjku kuhale. Najprie sam mislio, da svojoj materi u něčem pomažu, nu mali mi Rikardo šapćući obznani da lěpilo kuhaju. Od naravi sam na svake vàrsti lěpila màrzio, jer sam znao, kako uměsto da lice polěpšaju njega samo pogrube. Primicao sam dakle malo po malo svoj stolac k vatri, i pograbivši ožeg, kao da ću oganj podtaknuti, svu sam tu cicvaru, kao slučajno, izvàrnuo, a drugu pristaviti odveć je kasno bilo.

VII.

Gradski dosětljivac. — Najvećji smušenjaci mogu se naučiti da za dvě tri večeri lakàrdijaši budu.

Kad je osvanulo ono jutro, kojeg smo našeg mladog vlastelina očekivali, svaki si lako pomisliti može, kakve smo priprave činili, da se pokažemo. Može takodjer svatko slutiti, da su moja supruga i kćeri najsjajnije svoje perje pri ovoj prigodi razvile. Gospodin Thornhill dodje s několiko prijateljah, svojim duhovnikom i svojim pětlarom *). Družinu, koja je dosta mnogobrojna bila, pošalje iz osobite uljudnosti u bližnju kàrčmu, nu moja supruga, u

*) Čověk, koji pětlove za borenje (obljubljenu englezku zabavu) hrani i pripravlja.

prevelikoj radosti sàrca svoga, želěla je svekolike podvoriti; što nas je, mimogred rekavši, za tri nedělje ogulilo. Buduć da nam je g. Burchell dan prie iz daleka něšto nagověšćivao (razuměti dao), da on (vlastelin) gospodičnu Wilmot moga sina Gjorgja bivšu nevěstu prosi, to je mnogo tome doprinělo, da ga nismo baš sárčano primili. Ali něki slučaj oprosti nas na čudnoviti način naše smetnje; jer kad je nětko od družtva slučajno njeno ime napomenuo, reče g. Thornhill, zaklinjuć se, da nije nikad išta protuslovnijeg poznavao, nego da se onakva gàrdoba lěpotom naziva:

«Jerbo, nek me djavo uzme« nastavi on, »ako nebi isto tako rado ljubovcu si pri světilnici pod zvonikom s. Dunstan-a [1]) tražio.«

Za tim se je nasmijao, a i mi smo isto činili. Šale bogatih uvěk su dobro primljene. A i Olivija nemogaše inače, nego podosta glasno šapnuti, da ima bogato vrělo oštroumja. Pri oblědu sam, po mom običaju, najprie càrkvi zdravicu napio; za to mi se je njegov redovnik zahvalio, rekavši, da je càrkva jedina vladalica njegovih nagnutjah.

»Ajde, Franjo, kažite nam pravo« reče vlastelin s običnom svojom oběstju, »kad bi uzeli, da Vi jednom rukom càrkvu, Vašu sadašnju caricu, oděvenu platnenom rubinom [2]), a drugom gospodičnu Sofiju, bez platnene rubine, vodite, za koju bi se odlučili ?«

»Za obadvě, za većju sigurnost,« povikne redovnik.«

»Pravo, Franjo« reče vlastelin, »jer, tako se ovom čašom zadavio, jedna lěpa děvojčica više vrědi, nego sve popovske varancije na světu; jer što su desetak i ostale ceremonije, nego varancije, gàrdne varancije, i ja to mogu dokazati.«

»Ja bi želio, da Vi to učinite« povikne moj sin Mojsij, [8]) »i mislim, da bi kadar bio na to Vam odgovoriti.«

»Vàrlo lěpo, moj dragi« reče vlastelin, koji ga time bocnuti htjaše, i namignu ostalom družtvu, da se priprave na jednu lakàrdiju »ako ste Vi za kakovi hladnokàrvni dokaz, ja sam pripravan Vaš poziv primiti, nu prie svega, hoćete li ga analogički ili dialogički voditi?«

»Ja sam ga rada s razlogom voditi« vikne Mojsij, sasvim srěćan, da je priliku k prepiranju dobio.

»I to je dobro« reče vlastelin, »nu najprie i prie svega, ja se uzdam, da to nećete tajiti, da ono, što jest, jest; ako mi to nedopuštate, ja nemogu dalje ići.«

»Što?« odkaže Mojsij »To ja rado dopuštam, i mislim iz toga za se korist càrpsti.«

»I ja se ufam« odgovori drugi »da ćete mi i to pripustiti, da je dio manji od cěloga.«

»I to ja pripuštam« rekne Mojsij, »to nije ništa drugo, nego što istina i razum zahtěva.«

»Ja se ufam« vikne vlastelin »Vi nećete tajiti, da su tri kuta trokutja jednaka dvama pravima.«

»Ništa nemože jednostavnije biti« priměti drugi, i pogleda oko sebe s običnom važnostju.

»Vàrlo dobro« odgovori vlastelin, dočim vàrlo hitro govoraše »buduć da su tim načinom predpolaganja ustanovljena, nastavljam ja s opazkom, da savez medju samostalnim bitjem, produžujuć se u uzajemno dvostruko odnošenje, naravnim načinom proizvodi problematički dialogizam, koji někim načinom dokazuje, da se bitje duševnosti (*spirituality*) na drugi dokazujući pojam odnositi može.«

»Stan'te! Stan'te!« vikne onaj, »to ja nedopuštam. Mislite li Vi, da se ja tako protuslovnim izrekam tako robski podvàrći mogu?«

»Šta!« odgovori vlastelin, kao razjaren »nedopuštate! Odgovorite mi na jedno prosto pitanje: Misliti li Vi, da Aristotel [4]) pravo ima, kada kaže, da su relativa relata?«

»Bez sumnje« odgovori drugi.

»Ako je tako« povikne vlastelin »a Vi mi sad hitro odgovorite na ono, što ću Vas pitati: Sudite li Vi, da je analytičko iztraživanje pàrvog děla moje *enthymeme nevaljano*, ili *secundum quod*, ili *quoad minus?* i kažite mi Vaše razloge, Vaše razloge, velim, hitro.«

»Zaisto« reče Mojsij »ja nedokučujem baš najbolje silu Vašega dokazivanja; nu ako mi sve u jednoj jedinoj izreki navedete, mislim, da ću znati što odgovoriti.«

»Ah, moj dragi!« reče vlastelin »ja sam Vaš sluga pokorni! Meni se čini, Vi od mene tražite, da Vam pružim i razlogah i pameti. Ne, ne, molim za oproštenje, Vi ste mi odveć nepravedni.«

To zbilja probudi směh na siromašnog Mojsija, koji je kao jedita nesrěćna slika u hàrpi veselih licah sědio, niti je više rěčcom za cělo vrěme naše zabave proslovio.

Nu premda to meni nikako nebijaše milo, ipak je od sasma protivnog uspěha bilo kod Olivije, koja je to sve za lakàrdiju primila, dočim nije drugo bilo, nego pametarenje. Dàržala ga je dakle za vàrlo dosětljivog plemića. I onaj, koji pomisli, koliko su ovakovom značaju silni dodatci lěpa slika, krasno odělo i bogatstvo, lasno će joj oprostiti. Gospodin Thornhill kod sveg svog bitnog neznanstva, vàrlo je okretno govorio, i mogao se je bez uztezanja vàrhu svakdanjih predmetah izraziti. Nije dakle ni čudo, da su takve sposobnosti mogle zadobiti jednu děvojku, koja je već svojim odhranjenjem upućena bila za to se skàrbiti, kakvom će se vanjskom slikom světu ukazati, i koja je s toga naravno i kod drugih na isto gledala.

Po njegovom odlazku upustismo se opet u prepiranje o vrědnosti našeg mladog vlastelina. Budué da je svòje poglede i svoje rěči na Oliviju upravljao, nije se više sumnjalo, da je ona predmet bila, koji ga je na naše posěte sklonio. I činilo se je, da ona nije baš toliko marila za nevinu šalu, koju je pri toj sgodi s njezinim bratom i sestrom sbijao. Ta i ista moja Debora, činilo se je, da slavu ovog dana děli, i uzklikavala je poběđi svoje kćeri, kano da je njena vlastita bila.

»A sada, moj dragi« reče ona meni »Ti ćeš

pripoznati, da sam to ja bila, koja sam svoje kćeri uputila, kako će dàržanje našeg vlastelina ohrabrivati. Bila sam uvěk poněšto slaboljubna, i Ti sada vidiš da sam pravo imala; jer tko zna, kamo to směra?«

»O, da kako, tko to znade!« odgovorim s uzdahom, »Što se mene tiče, meni to nije haš najmilije, i meni bi pošteni kakvi siromah dražji bio, nego ovaj lěpi plemić sa svojim bogatstvom i nevěrstvom; jer budi uvěrena, ako bude, za što ga ja dàržim, čověk slobodnog mišljenja u zakonu, mog děteta nikada dobiti neće.«

»Zaisto, otče« rekne Mojsij »Vi ste odveć u tom strogi, jer Bog mu to nikad neće za zlo primiti što misli, nego ono što čini. Svaki čověk ima tisuću grěšnih mislih, koje mu se nameću, da ih i nemože u postanku njinom utušiti. Slobodno mišljenje věrozakonsko možebiti da je kod ovoga čověka nehotice, tako da ako se i pripoznati mora, da su mu ćutjenja izopačena, ipak budući da se on pri svom privoljenju samo tàrpeć (passiv) ponaša, zbog svojih pogrěšakah nije više kudjenje zaslužio, nego upravitelj grada bez zidinah, što ga navalivšem neprijatelju prisilovano predaje.«

»Istina, sinko« reknem ja »ali ako upravitelj dušmana sam primami, onda je svakako ukora vrědan. A to obično biva kod onih, koji krivo mněnje prigàrle. Nestoji opačina u tom, što priznaju silu dokazah, koje za svoje krivo mněnje vide, veće u tom, što su slěpi prama tolikim protivnim

dokazom, koji im se sami nameću. Tako, ako su nam kriva mněnja naša i nehotična (involuntary), kad ih jedanput već gojimo, ipak, buduć da smo kod prigàrljenja njihova hotice ili pokvareni ili sasma nemarni bili, zaslužujemo, ili kazne za svoju opačinu, ili preziranja za svoju budalaštinu.«

Sad je moja supruga razgovor ali ne prepirku nastavila. Ona priměti, da su mnogi vàrlo razboriti ljudi našeg poznanstva slobodnog mišljenja u věrozakonu, a pri tom ipak dobri supruzi, i da poznaje několiko ćutljivih děvojakah, koje bi dosta sposobne bile, svoje muževe na pravi put obratiti.

»A tko zna, moj dragi« nastavi ona »šta bi Olivija sve kadra bila učiniti? Njoj je dato, o svakom predmetu govoriti, i koliko ja znam, vàrlo je věšta prepiranju o věrozakonu.«

»Što, moja draga, kakve je ona prepirke mogla čitati? —« poviknem ja »Nesěćam se da sam joj ikad takve knjige u ruke dao. Ti zaisto njenu vrědnost precěnjuješ.«

»U istinu, tatice« reče Olivija »ona to nečini, ja sam silu takvih prepirkih čitala. Čitala sam prepirke izmedj Thwackum-a i Square-a [5]), izmedj Robinson Crusoe-a i divjaka Petka[6]), a sad se bavim čitanjem prepirke vàrhu Duhovnoga braka. [7])«

»Jako dobro« reknem ja »Ti si vrědna děvojka, ja nalazim, da si podpuno sposobna za obraćenje nevěrnikah. Sad idi samo, te pomozi Tvojoj materi ogrozdnu paštetu praviti.«

VIII.

Ljubav, koja malo dobra obećaje, ali ipak mnogo pro-izvesti može.

Drugi nas dan opet gosp. Burchell posěti. Premda mi iz někojih uzrokah njegovi česti pohodi nemili počeše bivati, ipak mu nemogah zabraniti svoje kuće, te ga nebi gostinski dočekivao. Istina je, njegov je posao više vrědio negoli moje časti, krěpko bo je s nami radio. Budi na livadi budi na plastu, svud on pàrvi bijaše. Osim toga imao je uvěk štogod zabavno kazati, što bi nam muku olakšalo, a uz to bio je tako sbunjen (raztrešen) i oćutljiv, da sam ga morao ujedno ljubiti, izsmijavati i sažaljavati. Jedino što mi nebijaše po volji, bilo je što je něku naklonnost pokazivao prema mojoj kćeri, koju bi šaljivo svojom ženicom nazivao, a kad bi god děvojkama vàrpce kupio, njezine bi uvěk najlěpše bile. Ja neznam kako je bivalo, nu činjaše mi se, kao da svaki dan ljubezniviji, i sgodne dosětke njegove plemenitije postaju, a i sva njegova prostota kao da prima něki vid višje mudrosti. Naša je obitel jednom u polju obědovala, i mi smo sědili, ili bolje rekavši, ležali oko našeg prostog oběda, razastàrvši po sěnu svoje oděće, dočim bi g. Burchell družtvo razveseljivao. Na naše većje razveseljenje odpěvala su si dva kosa iz dva protisobna gàr-

ma, pitoma žutovoljka kupila nam je márvoljice iz rukuh, i svaki glasak činjaše se jek mira i pokoja.

»Ja nikada nesědim ovako« reče Sofija, »da mi nepadnu na um ona dva ljubeća se, koje je tako ljubko g. Gay [1]) opisao, kad je trěs jedno u naručjih drugoga sgodio. Něšto je tako žalostnoga u tom opisu, da sam ga već sto putah sà sve novim uzhitom čitala.«

»Po mom mněnju« reče moj sin »najlěpše čártice u ovom opisu stoje daleko izpod Ovidovog opisa »Acis i Galatea [2]).« Rimski pěsnik bolje je razumio upotrěbljenje protimbe (contrast), a od ove figure věšto upotrěbljene sva snaga pathetičkog govora zavisi.«

»Znamenito« reče g. Burchell »da je svaki od ova dva pěsnika, koje ste napomenuli, jednako prinio k uvedenju krivog ukusa u njihovoj propadajućoj domovini, natovarivši svaki redak s epitheti. Ljudi od maloga genija većjom se stranom slěde u svojih pomanjkanjih, a englezko pěsničtvo, kao i ono od zadnjih vrěmenah Rima, nije sad ništa drugo, nego nagomilanje nasladnih slikah, bez osnove i bez sklada — čreda epithetah, koja tobož miloglasje promiču, nu koja k boljem razumljenju ništa neprinose. Ali Vi možebit mislite, gospodično, da bi pravo bilo, čim druge kudim, da im i dadem takodjer priliku naknadjenja. I zaisto, učinio sam ovu opazku samo za to, da zadobijem priliku našem družtvu jednu baladu pročitati, koja, kakve mu drago njene pogrěške bile, mislim da je bar bez onih, koje sam napomenuo.

BALADA.*)

»Čuj me, otče pustinjak dolinski!
Kaž' mi stazu iz tih jarúga' —
K onom městu, gdě vidim gostinski
Luč gdě sjaje srěd luga.

»Noge dàrhću — ah jadan već susta',
Niti znadem za put upravi,
Preda mnom se širi pustoš gusta,
Neima kraja dubravi.«

»»Oj čuvaj se«« pustinjak s' odzovne,
Da te ona luč neprelasti;
Jer to oči vile su zloslovne,
Koje vode k propasti.

»»Već se svrati, sinko, k meni na stan,
Vrata su ti odpàrta (velim):
Moj, istina, obrok nije mastan,
Al' ga rado ja dělim.

»»Hodi dakle, zadajem ti věru,
Uživat ćeš pod mojim krovom
Prostu postelj, uměrnu večeru,
Mir s blagoslovom.

*) Krasnu ovu baladu, kao što i drüge dvě manje pěsmice ovog děla, preveo je s englezkog naš poznati pěsnik Stanko Vraz.

»»Krotkom stadu, što pase niz kraje,
Ja okrutno kàrvce necédim;
Jer Bog uči, koj mi milost daje,
I ja stado da štedim.

»»Već ću nabrat po cvětnome đolu
Ja za oba bezazlen ručak,
Sladkih jagod' đonět u kuzolu,
Pilo dati će ključak.*)««

Ko kad rosa pane po livadi,
Rěč ta blago mladíća dirnu;
Nakloniv se ode putnik mladi
S njim u kolibu mirnu.

Dal'ko stoji usrěd luga hladná
Kućarica od nizke gradje,
Utočište za suseda jadna
I putnika što zadje.

Njegov trošak, kog krije klět prosta,
Baš neište věšta kuhara . . .
Već uvede gazda u sobu gosta,
Koju kvakom otvara,

Zato svrat' se, pa brige zabudi!
Zašt ti briga na zemlji da je
Mnogo smàrtni netrěbaju ljudi,
I to dugo netraje.

---

*) Ključak (od ključati) — vrě [illegible]uta

(Zabavna Čit. 2.)

I čim legnu već ta čeljad mlada,
Da se k poslu odmori ranom,
Sitnu vatru pustinjak naklada,
Těšeć gosta divanom.

Blago nudeć, večeru primiče,
Těsne iz klěti koju izvadi;
Pripověda tainstvene priče,
Vrěme da mu osladi.

Gle pod klupom u blagom pokoju
S macom igra nestašno mače;
U zapećku cvàrčak cvàrči svoju;
Vatra iskrama skače.

Al' taj gosta čar nerazgovori,
Ko da g' u pamet ni neuze;
Jer ljuta mu tuga sárce mori,
Te ga poliše suze.

To opazi pustinjak dosětni,
I za sàrce plač ga ujede:
»»Odkud,«« pita »»mladiću nesrětni,
Tvome sàrcu te běde?

»»Zar protěra kob te iz kućah bolji',
Te sad tražiš tudjega krovca?
Drug zar li te izda u nevolji,
Il' nestalna ljubovca?

»»Znaj razkoši i sve srěće dari
Tašt su pěnez što se tek lašti;
A koj hvali izprazne te stvari,
Još sto putah je taštij,

»»Prijateljstvo šta j' neg ime jedno
Čar što čoeka sladko uspavlja,
Il' sěn, srětna što prati doslědno,
A nesrětna ostavlja.

»»A ljubav je taštija neg što godi,
Děv' gospodskih šala i danguba,
Nam neznana, nu se tek nahodi
Da grie gnězdo goluba.

»»Neklon' dakle (kaže) u zlih sgoda',
I nevěruj varavoj ženi, . . .««
Dok to reče, stravljen gost se oda
Ter ljuto pocàrveni.

Novu ugleda lěpotu iznenada,
Gdě svoj pred njim čar razoděva —
Kan' oblakah šarena gromada
Kad dan běli zasěva.

Stidan pogled i grud što se diže
Probude mu ćut neizvěstnu;
U svom gostu kako stupi bliže
Vidi děvu dražestnu.

»Oprost', otče, gostu neuljudnom
(Nesrětnica njemu priziva)
Što se taknu města nogom bludnom,
Gdě Bog s tobom prebiva.

»Al' smiluj se, za Boga stvorenju,
Što u svět mora sad nepoznati,
Tražeć pokoj, da uběgne sdvojenju,
Koje njega svud prati.

»Znaj, moj otac sědjaše kraj Tajne; [3])
Njegova bi sva okolica;
Za me odluči sve svoe dvore sjajne,
Jer mu bijah jedinica,

»Da mu iz něžnih rukuh me izmame,
Ljubovnikah dodje bez broja,
Koje ćuteć koje lažuć plame —
Lica slaviše moja.

»Svak dan jato prosiocah dolazi
Sa mirazom roda i novca;
Medju njima i Edvin me pazi
Prem za ljubav ni slovca.

»On neoblači oděl o prem drago,
Nit gospodstvom nit zlatom prosi;
Sàrce i pamet sve mu biaše blago,
Nu to meni prinosi.

»Pokraj mene u dolu kad biše
Očitujuć pěsmama tugu,
Větru miris duhom svoim udiše,
Skladno šuštanje lugu.

»Ruže, pàrva od prolětja děca,
Rosa, što ju pàrvi svit kuša —
Ne, nemože š njim da se natěca,
Jerbo čišća mu j' duša.

»Blěsak rose i krasota ruže
(Što čas sjaje za čas uvene), —
U Edvina čarobno se druže
A njih stalnost u mene;

»Jer se kazah svedj lagahne ruke,
Himbenicom taštom, oholom,
Te čim jadnog boliše me muke,
Igrah njeg'vim se bolom.

»Dok naposlěd mnom prezrěn, raztužen
On ostavi mene lagahnu,
Te otide, od světa razdružen
Gdě u zabiti izdahnu.

»To ja skrivih grěšnica varava,
Nu věk kazni ah neizběgnu'
Dok nenadjem zabit gdě on spava,
Dok nelegnem gdě on legnu.

»Ondě tužit u skrovnom ću dolu,
Oprostiv se sa svima nadam':
Što stradaše Edvin za me oholu,
I ja trěba da stradam.«

»»Nedaj Bože!«« pustinjak uzkliče
Te na grudi tiskat ju hàrli....
A ona vidi, dok mu gleda obličje,
Da isti Edvin ju gàrli.

»»Sàrce, dušo, rajska mâ Angjelio!
Po milosti višnjoj, neizměrnoj —
Evo Edvina (koj se amo odd ělio)
Tebi i ljubavi věrnoj!««

A ona viknu: »Prestan', sàrce, tužit;
Odreci se svakoga vaja..,
Al' hoćemo l' ikad se razdružit?
Ti mâ slasti bez kraja!«

»»Ne, nikada! bit ćemo zajedno,
Taj naš život dok se nesvàrši:
Sat, koim pukne tvoje sàrce vrědno,
I Edvinovo nek skàrši!««

Dočim se je ova balada čitala, činjaše se, u Sofijnom odobravanju něka něžnost da je poměšana bila. Ali naš pokoj najedanput bude sbunjen jekom izpružene puške i odmah za tim ugledasmo čověka kako se kroz gàrm tiska, da svoju lovinu, koju je ubio, ugràbi.

Ovaj lovac bio je sveštenik vlastelinov, koji je ubio jednog od onih kosovah, što su nas malo prie tako lěpo zabavljali. Tako jaki hitac i tako na blizu, poplaši moje kćeri, i opazio sam, kako se je Sofija u svom strahu hitila u naručje Burchell-a da ju on zaštiti.

Sveštenik pristupi k nama, moleć nas za oproštenje, što nas je uznemirio, rekavši, da nije znao, da smo tako blizu. Sědne time uz moju najmladju kćer, i ponudi ju, po lovačkoj navadi, onim, što je ovo jutro ulovio. Ona je izpàrva htěla to odbiti, nu tajni pogled materin bàrzo ju skloni svoju pogrěšku popraviti i njegov poklon, premda s někim uztezanjem, primiti. Kao obično, moja supruga šaptanjem izjavi svoj ponos, priměćuć, da je Sofija isto tako redovnika, kao njena sestra što je vlastelina predobila. Nu ja sam s više věrovetnosti slutio, da je njeno nagnutje na sasma drugi predmet obraćeno. Redovnik imao je nalog, nama objaviti, da se g. Thornhill za muziku i za jelo i pitje skàrbio, i da je nakanio, ove večeri mladim krasoticam pri měsečini na ledini pred našim vratima ples pripraviti.

»Nemogu takodjer zatajiti« priměti »da mi je

za tim stalo, da pàrvi ovaj glas donesem, dočim očekujem, da ću za nagradu tu čast imati s gospodičnom Sofijom igrati.«

Moja kći odgovori na to, da se ništa tome neprotivi, ako to s častju učiniti može. »Al evo jednog gospodina« reče dalje, pokazujuć na g. Burchell-a, »koji mi je pri današnjem poslu pomagao, pravo je dakle, da i pri razveseljenju ovoga dana djonik bude.«

G. Burchell nakloni joj se za njenu dobru volju, nu ustupi ju ipak redovniku, primětivši, da ima ovu večer jošte pet miljah daleko ići k žetvenoj jednoj gostbi. Njego vomi se izpričavanje čudnovato činilo, niti sam mogao dokučiti, kako je tako pametna děvojka, kao moja najmladja, takvu propalicu mužu od mnogo većjih očekivanjah predpostaviti mogla. Ali kao što su ljudi najsposobniji, zasluge krasnog spola procěniti, isto tako i gospodje često najpravilnije o nama sude. Oba spola, čini se, da su kao uhode (špioni) jedan drugomu pridata, pa zato su nadarena različnimi za medjusobno uhodjenje potrěbitimi sposobnostmi.

IX.

Dvě gospodje visokog stališa budu uvedene. Sjajnija oděća uvěk se čini kao da nam daje i vid sjajnijeg odhranjenja.

Tek što nas je g. Burchell ostavio, a Sofija privolěla s redovnikom plesati, kad al nam dolete

děca kazati, da je vlastelin sa silnim družtvom došao. Pri svom povratku nadjemo našega vlastelina s několiko gospode i s dvěma mladim bogato oděvenim gospodičnama, koje nam kao visokog stališa i mode krasotice iz glavnog grada predstavi. Slučajno neimasmo dosta stolicah za cělo družtvo; nu gosp. Thornhill odmah predloži, da bi se svaki gospodin na krilo jedne lěpotice posadio. Nu tome se ja odrěšito protivim i nemareći za namàrgodjeno lice svoje supruge. Mojsij dakle bude izaslan, da několiko stolicah pozajmi; i buduć da nije dosta ni lěpoticah bilo, da bi u četvoro igru (quadrille) povesti mogli, odoše i ona dva gospodina š njime, da još několiko igračicah potraže. Stolicah i igračicah bude na skoro dosta. Ona se gospoda povrate s ružolikimi kćermi moga susěda Flamborough-a, nagizdanimi càrvenim ukosnicima (varpcama). Ali jedna kobna okolnost pri tom bude zaboravljena. Jer premda su gospodične Flamborough-ove kao najvěštije igračice u svoj župi poznate bile i premda su i Jig i Round-about [1]) savàršeno igrale, igra u četvoro (quadrille) sasma im je nepoznata bila. To nas je izpàrva malo měšalo; nu poslě malog upućenja i tamo amo gurkanja išlo je najposlě sasma dobro. Naša muzika sastojala je iz dvojih gusalah, jedne svirale i doboša (bubnja). Měsec krasno sjaše. G. Thornhill započne ples s mojom najstarijom kćerju na veliko razveseljenje gledalacah; jer se susědi, čuvši šta se čini, jatomice oko nas skupiše. Moja se kći gibaše s tolikom dražesti i ži-

vahnostju, da nije mogla moja supruga zatajiti ponos svoga sàrca, uvěravajući me: da je, kakó ljubko ovo děvojče i igralo, svaki njen korak od nje ukraden. Gradske gospodje težko su se trudile, to isto tako tanano izvoditi, nu bez uspěha. One su treptale, kopàrcale se, čeznule, djipkale, ali sve zaman. Gledaoci su tobož mislili, da je to lěpo, nu suséd Flamborough opazi, da se gibanja noguh gospodične Olivije kao odziv s muzikom skladaju. Iza kako bi ples od prilike jednu uru uztrajao, učine one dvě gospodje, bojeći se prehlade, predlog, da se ples dokonča. Jedna od njih izrazila je ovom prigodom svoja ćutjenja, kako mi se činilo, vàrlo nepristojno, opazivši:

»Ja sam se, duše mi, strašno uznojila; znoj curi s mene.«

Kad smo se u kuću vratili, nadjosmo krasnu hladnu južinu, koju je g. Thornhill dao sa sobom doněti. Zabava je sada bila još većma usilovana, nego li prie. One dvě gospodične moje kćeri sasma zasěniše, jer nisu o ničem drugom govorile, nego o velikom světu, odličnom družtvu i o ostalih predmetih mode, kao na priměr o slikah, ukusu, o Shakespeare-u i harmoniki od staklenih zvončićah [*]). Istina je da su nas několiko putah svojim psovanjem uvrědile, nu to mi je najsigurniji znak njihove odličnosti bio, ali poslě sam saznao, da psovanje ni pod kakvi način nije u modi. Nu njihova odlična naprava koprenom zastiraše surovost njihove zabave. Moje kćeri učiniše, kao da im njihova visoka preimućstva

zavide, i sve što nespretno bijaše, pripisivalo se je višjem načinu odhranjenja. Medjutim njihovo sniženje nadilazilo je još njihova preimućstva. Jedna se od njih izrazi, da bi gospodičnu Oliviju mnogo izgladilo, kad bi malo više světa viděla. Čemu druga doda, da bi jedno jedino zimovanje u glavnom gradu iz male Sofije sasvim drugo bitje učinilo. Moja je supruga obima svoje sàrčano odobrenje izjavila, priměťivši, da ništa vatrenije neželi, nego svojim kćerma jedne takve zime pribaviti. Ja pako nemogoh da im neodgovorim, da njihovo odhranjenje već i onako nestoji u razměrju s njihovim imućstvom i da bi većje izgladjenje samo za to služilo, njihovo siromaštvo podsměhu izvàrći, i njima ukus o takovih razveseljivanjih dati, koja uživati one pravo neimaju

»Koje veselje« vikne Thornhill, »one nebi vrědne bile uživati, koje su kadre toli veselja davati? Šta se mene tiče, moje je imanje podosta veliko. Ljubav, sloboda i uživanje moja su načela; ali kad bi polovica moga imanja mojoj dražestnoj Oliviji veselje pribaviti moglo, proklet bio, ako joj ju poklonio nebi, a jedina milost, koju bi za to od nje prosio, bila bi da smijem sebe samog tom daru pridružiti.«

Ja nisam sa světom tako nepoznat bio, da nebi uvidio, da je to samo obično ono klafranje, koje nesramnost najpotištenije naměre zastire; nu ipak sam se trudio svoj gněv obuzdati.

»Gospodine!« rekoh ja »obitel, koju ste Vi sada s Vašom pribitnostju udostojiti ponizili se,

istim je takim něžnim častoljubjem odhranjena, kojim i Vi. Svako pokušenje ovo častoljubje povrěditi moglo bi s jako pogibelnimi poslědicami sdruženo biti. Poštenje, gospodine, jedino nam je blago, koje imamo, i ovu zadnju dragocěnost moramo mi s osobitom brižljivostju čuvati.«

Skoro sam se zabrinuo za tu žestinu, s kojom sam ovo proslovio, kad se mladi plemić, pograbivši moju ruku, zakune, da on pohvaljuje moju revnost, ako i moju sumnju neodobrava.

»Što se onog Vašeg prigovora tiče« reče dalje »ja Vas uvěravam, da nije ništa dalje od mog sàrca bilo, nego ovakova misao. Ne, tako mi svega što zamamiti može! ona krěpost, koja uredno obsědnutje iziskuje, nikad nije po mojoj ćudi bila, jer sam sve svoje poběde uvěk jednim jurišem odàržao.«

Gospodične, koje su se činile, kao da ništa o tom i neznadu, jako su bile, kako se vidjaše, nezadovoljne s ovim poslědnjim znakom razpuštenosti, i zametnuše vàrlo razborit i ozbiljan razgovor o krěposti; moja supruga, redovnik i ja na skoro se njemu pridružismo, i isti vlastelin bijaše najposlě primoran svoje pokajanje vàrhu svojih prijašnjih bludnjah izjaviti.

Razgovarali smo se od veselja uměrenosti i od srěćnog pokoja duše, koja nijednom krivnjom nije oskvàrnjena. Bio sam tako dobre volje, da su moja děca směla dužje nego obično ostati, da iz ovih ćudorednih razgovorah poučavanja càrpu. Gospodin Thornhill još je dalje išao i zapita, imam li

ja što proti tomu, da se molitve ovàršuju. Ja sam radostno ovaj predlog primio, i tako nam večer ugodno minù, dok se napokon družtvo razilaziti naumi. Gospodične, činilo se je, da se nerado razstaju od mojih kćerih, koje su im osobito omilile, te zajedno moljahu, da bi im to veselje učinile, te ih do doma odpratile. Vlastelin podupiraše ovaj predlog, a moja supruga pridruži svoju molbu, pa i děvojčice me pogledahu, kao da su rada ići. U ovoj smetnji stanem se izpričavati, nu moje me kćeri hitro oprovàrgoše. Tako da najposlě budem prisiljen odlučno im to uzkratiti, al zato imadijasmo sutradan po vas dan namàrgodjenih licah i kratkih odgovorah.

X.

Obitel hoće da se s odličnijimi od sebe uzporedi. Nevoljna je sirotinja, kad više biti nastoji, nego li okolnosti dopuštaju.

Počeo sam uvidjati, da se na sva moja duga i mučna predavanja o uměrenosti, prostoti i zadovoljnosti nije obzir uzimao. Odlikovanja, koja su nam od skora odlične osobe ukazivale, pobudiše onaj ponos, koga sam ja utažio ali ne sasma izkorěnio. Prozori nam bijahu opet kao i prie s raznimi lěpili za vrat i lice napunjeni. Izvan kuće bojalo se je sunca kao neprijatelja lěpe masti (skin), a doma iste vatre kvariteljice njezine. Moja je supruga tvàrdila, da odveć rano ustajanje očima njenih kćerih škodi, a da od radnje

po obědu, njihovi se nosi zacàrvene; a i uvèravala me je, da ruke nigda bělije neizgledaju, nego kad ništa nerade. U, město da bi Gjurgjeve košulje svàršile, prepravljale su svoje stare oděće od tola, ili su vezle na svili. Siromašne gospodične Flamborough-ove, njihove pàrvašnje vesele drugarice, bijahu kao prosto poznanstvo zanemarene, i sva zabava vàrtěla se je sad jedino oko velikog světa i odličnih družtvah, oko slikotvorstva, ukusa, Shakespeare-a i harmonike.

Sve bi se to još podnositi bilo moglo, da nije vračarica ciganka došla, da nas na vàrhunac oholosti podigne. Tek što se je garava Sibila ukazala, dotàrčaše moje kćeri k meni, i moljaše svaka za jedan šiling, da joj ruku posrebre. Istinu da kažem, bilo mi se veće dosadilo uvěk mudrovati, i nemogah inače, nego im želju izpuniti, jer sam ih rada srěćne vidio. Dadoh dakle svakoj po jedan šiling, premda na čast obiteli opaziti moram, da nigda nisu bez novacah bile, buduć da se je moja supruga velikodušno skàrběla, da svaka od njih uvěk po jednu guineu u džepu ima, nu pod strogom zapovědju, da ju nigda nepromětne. Pošto bi něko vrěme s vračarom zatvorene bile, poznadoh, kad su se vratile, na njihovim očima, da im je štogod veliko proricano.

»No, děvojke« rekoh ja »kako ste prošle? Kaži mi, Olivijo, jeli Ti vračara što proricala, što bi jedan fenik vrědilo?«

»Ja Vas uvěravam, tatice,« rekne děvojka

»meni se sve čini, da kod nje nije čist posao; jer mi za stalno proriče, da ću prie, nego godina prodje, za jednog se vlastelina udati!«

»A Ti, Sofijo« rekoh ja »kakvoga ćeš ti supruga dobiti?«

»Ja ću lorda dobiti, i to u skoro, čim se moja sestra za vlastelina uda.«

»Šta« povičem »zar je to sve, što ćete za Vaša dva šilinga dobiti? Samo jednog lorda i vlastelina za dva šilinga! Vi budale, ja bi Vam mogao kraljevića i naboba [1]) za polak onih novacah obećati.«

Ovo njihovo ljubopitstvo imalo je ipak jako ozbiljne poslědice. Mi smo počeli sada věrovati, da su nas nebesa za něšto uzvišenije opredělila, i nasladjivali smo se već u naprěd našom budućom veličinom.

Tisuć krat već je napomenuto, a još jednom moram napomenuti, da su časovi, koje u srěćnoj nadi proživimo, ugodniji negoli oni, koje uživanje okrunjuje. U pàrvom slučaju kuvamo si cicvaru po našem ukusu, a u drugom ju narav za nas kuva.

Nemoguće je da opet nenapomenem slasti ugodnih sanjarijah, koje smo u sebi za svoju zabavu probudili. Dàržali smo našu srěću već za stalnu i po drugi put uzkrěšenu; i buduć da je cěla župa govorila, da je vlastelin u moju kćer zaljubljen, ona se je u istinu u njega zaljubila, jer joj se je strast u uši uvàrćivala. Za vrěme ovih ugodnih danah imala je moja supruga najsrětnije sanke na světu, koje nam-

je najbrižljivije svako jutro s najvećjom svetčanostju i točnostju pripověda. Jednu noć bijahu to lěs i prekàrštene màrtvačke kosti, znaci približavajuće se svatbe; drugi put snivala je, da su njenih kćerih džepovi puni farthing-ah (farthing je četvàrt penny-a) — sigurni znak, da će u skoro sa zlatom natàrpani biti. I děvojke imale su svoje slutnje: osěćale su čudne cělove na svojih ustnah, vidjale krugove okolo svěće, iskre fàrcahu [2]) iz vatre — i tri ljubezna uzla [3]) mukajtila su spoda svakog findžana.

Na svàršetku nedělje dobili smo od gradskih gospodičnah cedulju u kojoj nam osim svojih naklonah nadu izraziše, da će cělu našu obitel u nedělju u càrkvi viděti. Uslěd tog mogao sam cělo jutro u subotu opažati, kako se moja supruga s mojimi kćermi potajno dogovara, i iz sumnjivih pogledah, koje su kadkad na mene bacale, mogao sam něku tajnu navalu na sebe slutiti. Istinu da izpovědim, veliku sam sumnju imao, da su něšto ludo snovale, kako če se sutra u sjajnosti pokazati moći. U večer su svoje operacije sasma urednim načinom začele, i moja je supruga upravu navaljivanja na se uzela. Poslě čaja, kad je mislila, da sam dobre volje, počela je ovako:

»Men' se čini, Dragutine ljubezni, da ćemo sutra u našoj càrkvi mnogo dobrog družtva imati.«

»Može biti, draga moja« odgovorim ja »nu Ti si zato nemoraš mnogo glave tàrti; — imat ćete govor, bilo koga, il nebilo.«

»Ta to je, što ja i očekujem« odgovori ona

»ali ja ipak mislim, moj dragi, da se mi tu moramo što je moguće pristojnije ukazati, jer tko zna, šta se može slučiti?« —

»Vaša je brižljivost« odgovorim ja »velike hvale vrědna. Pristojno ponašanje i ukazivanje u hramu božjemu meni se vàrlo dopada. Trěba da smo pobožni i ponizni, veseli i radostni.«

»Dà« povikne ona »znam ja to; nu ja mislim da tamo moramo što je moguće osobitijim načinom izići, ne kao prostotinja oko nas.«

»Ti imaš sasvim pravo, moja draga« priměti ja »i ja sam baš sad htio taj isti predlog učiniti. Osobiti način, kojim mi tamo ići moramo, jest taj, da se ondě što je moguće ranije nalazimo, da vrěmena imamo za promišljavanje prie početka službe.«

»Ej, da kako, Dragutine,« preotme mi ona rěč »to je sve prava istina, nu nije ono, što sam ja htěla reći. Ja mislim, da mi tamo priměrno opravljeni ići moramo. Ti znadeš, da ima do càrkve dvě milje, i ja u istinu negledam rado, da se moje kćeri moraju protiskivati do svojih klecalah sasma umorene i zažarene od hoda obziruć se za svakim, kao da su dobitnice u nadtàrkivanju za žensku košulju [4]). Dakle moj dragi, moj je predlog taj, — evo naša dva konja, onaj parip, koji je već devet godinah u našoj obiteli i njegov drugar Jagodan, koji je ovaj prošasti měsec jedva išta na světu uradio: zašto nebi i oni šta kao i mi uradili? I da Ti samo kažem, kad bi ih Mojsij malo oćešao, dosta bi prilični bili.«

Na ovaj predlog primětim ja, da je sto putah bolje pěške ići, nego li na takvim màrljama, buduć da je Jagodan ćorav, a u paripa repa neima; da nigda ni zauzdani bili nisu, i da drugih sto zlih hirah (tricks) imadu, a mi i onako jedno jedino sedlo, jedan jedini jahaći jastuk u kući da imamo. Ali svi ovi prigovori bijahu oprovàrgnuti, tako da sam najposlě privolěti morao. Sutradan vidio sam ih nemalo zabavljene kupljenjem takvih stvarih, koje bi im na njihovom velikom putovanju od potrěbe bile; nu videći, da tom poslu vrěmena trěba, ja sam napred u càrkvu otišao, a oni obećaše, da će što bàrže mogu slěditi Ja sam skoro cělu uru pod predikaonicom na nje čekao; nu viděvši, da ih neima, bio sam primoran započeti. Pod cělom službom bio sam u nemaloj smetnji poradi njihovog nedošastja. Ova smetnja bila je još veća, kad sve svàršeno bude, a njih još nebijaše. Išao sam zato na trag drumom, kojim je pet miljah, dočim je stazom samo dvě milje bilo. Kad sam od prilike pó puta prešao, spazim sprovod kako se lagano k càrkvi približava; sina, suprugu i dvoje malih na jednom konju, a moje dvě kćeri na drugom. Pitao sam za uzrok njihovog docnenja, al' sam bàrzo po pogledih njihovih poznao, da im se je tisuć nepogodah na putu dogodilo. Najprie su im se konji uzjogunili pa nehtěše se od vratah ni maknuti, dok nije g. Burchell tako dobar bio, te ih od prilike dvě stotine koračajah svojom palicom goni. Za tim je pojas od jastuka moje supruge pukò, i bili su primorani stati, da ga opet

poprave. Za tim se opet prohtě jednomu konju malko stati, i niti batine, niti dobre rěči nebijahu kadre, navàrkati ga, da dalje ide. Istom su se iz tog neugodnog položaja izbavili, kad se mi sukobismo; nu videći ih sve zdrave i čitave, moram izpověditi, da mi ti njihovi jadi nisu baš nepovoljni bili, budué da mi je to prigodu budućem slavodobitju pružilo, i budué da je moglo moje kćeri više poniznosti naučiti.

XI.

Obitel još uvěk hoće glavu visoko da nosi.

Budući da sutradan na večer, kao u oči Miholja, pozvani budemo k našemu susědu Flamboroughu, da orahe žgemo i zalogah se igramo. Naša zadnja nezgoda ponizila nas je malo, jer bi ovakvi poziv inače po svoj prilici s preziranjem odbili; nu ovaj smo si krat dopustili srěćni biti. Pečena guska i valjušci našeg poštenog suseda bili su krasni, a buza po sudu iste moje supruge, koja je u tomu bila connoisseur (znateljica) vàrlo dobra. Istina, njegov način pověstice pripovědati nije bio tako dobar. One su bile poduge i bez ukusa, ticale su se samo uvěk njega, i deset smo im se putah već prie nasmijali, medjutim bili smo ipak tako dobri, te se još jednom njima nasmijasmo.

Gospodin Burchell, koji je takodjer u družtvu bio, bio je veliki ljubitelj nevinih zabavah, i navàr-

ko je momke i dĕvojke, da se slĕpe bake igraju. I moja se je supruga dala nagovoriti, te k njima pristade, i drago mi je bilo pomisliti, da još za to odveć stara nije. Medjutim, dok su se oni tako razveseljavali, ja smo i moj susĕd gledali, smijali se svakoj lakàrdiji i hvalili našu vĕštinu njegdašnje naše mladosti. Za tim je slĕdio popàrstač (hotkockles), pitanja i odgovori, a najposlĕ sĕdoše na pòd, da papuču love. Za svakoga, komu ova starodavna zabava poznata nije, potrĕbno će biti napomenuti, da se družtvo kod ove sigre u kolu na zemlju posadi, izuzam jednu osobu, koja u srĕdi stoji, i koje je posao papuču hvatati, koju družtvo izpod kolĕnah kao čunak jedno drugomu dotiskuje. Budući da osobi, koja u srĕdi stoji nije moguće u ovom slučaju cĕlo družtvo pregledati, najvećja krasota ove sigre u tom stoji, nju opetkom papuče po onoj strani tĕla udariti, koja je najmanje zaštićena. Na ovaj način bila je moja najstarija kći okružena i pošteno izlupana. Sasvim ugrijana i razdražena vikala je, da se pošteno igra, i to glasom, koji bi svakog kàrmarskog pĕvca zaglunuti mogao, kad, — smeće preko smeće — tko će stupiti u sobu, nego naša dva velika poznanstva iz grada, lady Blarney i gospodična Karolina Vilhelmina Amalia Skeggs! Svako bi opisanje slabo bilo, zato nije potrĕbno, naše zastidjenje opisivati. — Smàrt i pakao! — od tako odličnih gospodjah u tako prostačkom dàržanju zatečenu biti! Nije ni moglo iz ovake prostačke sigre, kakvu je g. Flamborough predložio, šta bolje slĕditi. Jedan

čas bilo nam je, kao da ćemo u zemlju propasti, ili da ćemo se od snebivanja okameniti.

Ove dvě krasotice, bile su kod naše kuće, da nas posěte, i videći da nas doma neima dodjoše za nama ovamo; jer su ljubopitne bile znati, koji nas je slučaj jučer od càrkve uzdàržati mogao. Olivija preuzme pàrva rěč, i cělo izvěstje u ovo malo rěčih izkaže:

»Naši nas konji sbaciše.«

Gospodične se činjahu kod ovih rěčih vàrlo zabrinute, nu čuvši, da nije nitko ozlědjen bio, vàrlo se razvesele. A kad su opet čule, da od straha malo nepomrěsmo, ukažu se vàrlo raztužene, nu kad im kazasmo, da smo vàrlo dobru noć imali, bilo im je to opet vàrlo ugodno. Ništa nenadkriljivaše njihovu uljudnost prama mojim kćerma. Njihovo uvěravanje prijateljstva od zadnje večeri bilo je toplo, ali sada vatreno. One izjaviše živahnu želju, da ovo poznanstvo nastaviti mogu. Lady Blarney osobito se je Oliviji pridružila; gospodična Karolina Vilhelmina Amalia Skeggs, — ja rado cělo ime nećem — veće je nagnutje prama njezinoj sestri očitovala.

One su same sve družvo zabavljale, dočim su moje kćeri mučeć sěděle i njihovom se visokom izobraženju divile. Buduć da je svaki čitatelj, bio on ma kako kukavan, željan besědah iz velikog světa, skupa s dosětkami od velikašah, visokih gospodjah i vitezovah reda od podveze (garter — Hosenbandorden), moram si slobodu uzeti njemu zadnji dio njihovog razgovora priobćiti.

»Sve što ja od te stvari znam« reče gospodična Skeggs »jest to, da ona može biti istinita li neistinita. Nu toliko mogu Vaše gospodjinstvo (ladyship) uvěriti, da se je cělo družtvo začudilo. Nihova Visost (lordship) sve je boje měnjala, a milostivna gospodja pala je u nesvěst; nu g. Tomkin izvuče mač zaklinjući se, da će do zadnje kaplje svoje kàrvi njezin biti.«

»Da« priměti naša visoka gospodja (peeress) »to ja mogu reći, da mi vojvodkinja od te stvari ni rěči nije rekla, a ja mislim, da njihova milost nema preda mnom tajne. Na to se Vi stavno osloniti možete, da je njihova visost vojvoda sutradan svomu poslužitelju trikrat viknula: Jernigan! Jernigan! Jernigan! donesi mi red od podveze.«

Prie pako trěbalo bi, da sam neuljudno ponašanje g. Burchell-a napomenuo, koji je cěle ove zabave k vatri okrenuvši se sědio i za svakom izrekom »p u f!« vikao, koji je izraz svakome màrzak bio i živahnost razgovora něšto utaživao.

»Osim toga, draga moja Skeggs« produži naša lady »neima ništa od toga u prepisu pěsni, koju je doktor Burdock pri ovoj prigodi sastavio.«» P u f!«

»To mi se za čudo vidi« rekne gospodična Skeggs »jer on malo šta propusti, buduć da samo za svoju zabavu piše. Nu može l' mi Njihova milost tu dobrotu ukazati, da mi ovu pěsan pokažu.« »P u f!« »Moja draga« odgovori lady »zar Vi mislite, da ja takve stvari sa sobom nosim? Premda je u istinu vàrlo lèpa i ja se něšto za razsudnicu dàržim, barem zna-

dem, što mi se dopada. Meni su se u istinu uvěk sve male pěsni doktora Burdock-a dopadale. Jer osim onoga, što on i naša draga kneginja na Hannover-squaru (pijaci) pišu, ništa nego najprostije na světu stvari izlaze — ni traga od višjeg života u njima.« »P u f.«

»Vaša milost« reče druga »morat će izuzeti svoje sastavke u Lady-magazinu. Vi ćete, nadam se, dopustiti, da u njima ništa prostoga neima? Nu, kako mi se čini mi ništa više ove četvàrt godine očekivati neimamo.« »P u f«

»Kako, moja draga?« reče na to lady, »ta Vi znate, da me je moja čitateljica i drugarica ostavila, i udala se za kapetana Rouch-a, i buduć da mi moje kukavne oči više nedopuštaju, da sama pišem, ja sam někoje vrěme drugu tražila. Nije to lako sposobnu osobu naći, i zaisto trideset funtih na godinu mala je plaća za dobro odhranjenu děvojčicu od značaja, koja zna čitati i pisati i u družtvu okretati se; a što se tiče gradskih blebetušah, nje nemogu nikako tàrpěti.« »P u f«

»To ja iz izkustva znam« poviknu gospodična Skeggs »jer od tri drugarice, koje sam u zadnje pò godine imala, opirala se jedna svaki dan jednu uru bělinu šiti; drugoj je plaća od dvadeset i pet guineah premalena bila, a tretju sam morala odpustiti, jer sam sumnjala, da je u ljubeznom savezu s kapelanom. Krěpost, moja draga lady Blarney, krěpost najveća je dragocěnost, ali gdě da se ona nadje?« »P u f!«

Već bijaše dugo moja supruga ovaj razgovor s pozornostju slušala; osobito ju je pako zadnji dio zanimao. Trideset funtih i dvadeset pet guineah na godinu iznosilo je u englezkom novcu pedeset i šest funtih i pet šilingah; što su one někim načinom sve za malenkost dàržale, i što se lako moglo za našu obitel pribaviti. Ona je mene něko vrěme dobro motrila, hoću li ja tome pristati; i da pravo reknem, bio sam toga mněnja, da bi dva takva města naše dvě kćeri podpuno zadovoljila. Ako bi još k tome vlastelin pravo nagnutje k mojoj najstarijoj kćeri imao, to bi bio način, kojim bi se najbolje za svoju buduću srěću izobraziti mogla. Moja je supruga dakle odlučila ovu korist zbog nepouzdanja iz rukuh neizpustiti, i uze na se u ime obiteli govoriti.

»Ja se ufam« reče ona »Vaše će mi milosti moju sadašnju smionost izpričati. Istina, mi neimamo pravo takvoj se milosti nadati, nu naravno je za mene, da želim da mi děca u světu naprěduju. I usudjujem se tvàrditi, da su moje dvě kćeri dosta dobrog odhranjenja i sposobnosti; barem na selih se boljih nenalazi. One znadu čitati, pisati i računati; razumiju šiti, na svili vesti, zarubljivati i sve vàrsti švela; znadu čipke plesti, bilježiti i rozati. One znadu něšto i muzike, znadu oděćice za děcu krojiti i na tolu vesti. Moja najstarija takodjer znade càrne slike izrezivati, a mladja zna vàrlo dobro iz kartih proricati.« »P u f !«

Pošto je svàršila ovaj lěp priměr rěčitosti,

ogledale sup se one dvě dame jedna drugu za několiko časovah mučeć, čineći se, kao da još šta sumnjaju i ozbiljno razmišljavaju. Napokon je gospodična Karolina Vilhelmina Amalia Skeggs izvolěla opaziti, da joj se mlade gospodične, po mněnju, kojesi je ona po toli kratkom poznanju od njih priviti mogla, za ovo stanje vàrlo sposobne čine; »ali stvar takve vàrsti« reče ona obàrnuvši se k mojoj supruzi »zahtěva podpuno izkušavanje značaja i pod punije medjusobno poznanstvo. »Ne gospodjo« nastavi ona »da bi i najmanje sumnjala o krěposti, razumnosti i razboritosti mladih gospodičnah; nu ima něki način u toj stvari, ima gospodjo něki način.« »P u f!«

Moja je supruga jako odobravala njene sumnjivosti, opazeć, da je i sama jako sumnjiva. Nu glede glasa svoje děce poziva se na sve susědstvo. Ali našoj se lady to nije potrěbito viděl̄o, navodeć, da je njoj preporuka stričića Thornhill-a dosta, i na to mi našu molbu oslonismo.

XII.

Čini se, da je srěća naumila obitel wakefieldsku poniziti. — Uvrěde često su bolnije, negoli prava nesrěća.

Pošto se kući vratismo, posvetili bi večer osnovam budućih osvojenjah. Debora je mnogo oštroumnosti upotrěbila, da pogodi, koja će od dvijuh děvojakah po svoj prilici najbolje město zado-

biti, i najviše prilikah imati, dobro družtvo polaziti. Jedina zaprěka našem uzvišenju bijaše poruku od našeg vlastelina zadobiti; nu on nam je već odveć mnogo dokazah svoga prijateljstva ukazao, nego, da bi još i sad o njem sumnjati mogli. U istoj je postelji moja supruga svoj obični predmet nastavila:

»Zaisto, moj dragi Dragutine, medju nami rečeno, ja mislim, mi smo današnji dan vàrlo lěpo dovàršili.«

»Dosta dobro« reknem ja, neznajuć, šta bi kazao.

»Šta, samo dosta dobro?« odgovori ona »ja bi rekla, da je jako dobro. Stavimo, da će děvojke u glavnom gradu odlična poznanstva učiniti. Osvědočena sam, da je London jedino město na světu, gdě se svake vàrsti muževi nalaze. A osim toga, moj dragi, dogadjaju se svaki dan čudnovatije stvari, a kad su već odlične gospodje za moje kćeri tako zauzete, kako će to istom odlični ljudi zauzeti biti! Medju nami rečeno, ja pripoznajem, da mi se moja lady Blarney vàrlo dopada; ona je tako udvorna! Ipak gospodična Karolina Vilhelmina Amalia Skeggs cělo moje sàrce posěduje. A kad se je o naměštenju u Londonu govorilo, mogao si opaziti, kako sam ju za rěč uzela. Kaži mi, moj dragi, nemisliš li, da sam se za svoju děcu dobro skàrbila?«

»Da« primětim ja, neznajuć, šta bi od stvari mislio; »Bog bi dao, da bi se obě za tri měseca u boljem stališu nalazile!«

To je bila jedna od onih opazkah, kojimi sam običavao mojoj suprugi visoki pojam od moje oštroumnosti dati. Ako bi děvojke naprědovale, izpunila bi se jedna pobožna želja; ako bi im se pako štogod neugodnoga prigodilo, onda bi se moje rěči kao proricanja smatrati mogle. Sav ovaj razgovor bio je medjutim samo uvod k drugoj osnovi, i ja sam se toga zaisto jako bojao. To nebijaše ništa manje, nego kad smo već naumili u světu glavu malo više podići — da bi bilo dobro našega ždrèbca, koji je već ostario bio, na bližnjem sajmu prodati, i drugoga si konja uzeti, koji bi s prigodom jednu ili dvě osobe nositi mogao, i koji bi se na putu k càrkvi ili ka kojemu drugome pohodu dobro predstavljao.

Tomu sam se ja izpàrva zdravo opirao, nu ni ona se nije za to manje zdravo zauzela. U koliko sam ja popuštao, u toliko je moja protivnica silnija bivala, dok se je napokon odlučilo, da se sa ždrěbcem razstanemo.

Buduć, da je uprav sutradan sajam bio, bila je moja naměra, sam tamo otići; nu moja mi supruga uvàrti u glavu, da sam se razhladio, i ništa ju nije moglo privolěti, da me od kuće odpusti.

»Ne, moj dragi« reče ona »naš Mojsij dosta je pametan dečak, i zna dobro i probitačno pazariti. Ta Ti znaš, da je on sva naša znamenita kupovanja obavio. On jednako stoji i cincari i dosadjuje, dok god dobar pazar neučini.« —

Buduć dą sam i ja o razumu moga sina dobro mněnje imao, nisam baš bio protivan njemu taj posao prepustiti. I u jutro vidio sam mu sestre vàrlo zabavljene, gdě ga na sajam opremaju. Rudile su mu vlase, čistile njegove predjice (šnole) i šešir mu štropami kitile. Kad se gizdanje dovàršilo, imali smo napokon veselje njega na ždrěbcu viděti. Pred sobom je veliku škatulju dàržao, u kojoj je mirodijah (groceries) doněti imao. Njegova haljina bila je načinjena od svite, koja se trěs i munja (thunder-and-lightning) naziva, koja premda mu već kratka, ipak je odveć još dobra bila, nego da bi se zabaciti mogla. Pàrsluk mu je bio zelen, a sestre su mu prame širokom cárnom vàrpcom uvezale. Svi smo ga od vratah několiko koračajah odpratili, i vikali zą njim: »Srěćan put! srěćan put!« dok smo ga god viděti mogli.

Tek što je otišao, eto dodje Thornhill-a konobar, da nam našoj srěći čestitka, rekavši da je čuo, kako je njegov mladi gospodar naša imena s velikom pohvalom napominjao.

Činilo se je da srěća sama nedolazi. Drugi jedan momak iste obiteli donese mojim kćerim cedulju toga sadàržaja, da su one dvě gospodje od gospodina Thornhilla toliko dobra o nami čule, da se poslě někojih predtečnih razpitivanjah, nadaju, da će s njima sasma zadovoljne biti moći.

»Bogami« rekne moja supruga »ja sad vidim, da nije tako lasno k odličnim obitelma pristup zadobiti. Nu kad se čověk već jedan put tog pri-

stupa dočepa, onda može — kako Mojsij veli — mirno spavati.«

Ovaj dosětka (jer ju je bar zašto ona dàržala) bi od mojih kćerih glasnim i veselim směhom potvàrdjena. U kratko da reknem njezina zadovoljnost pri ovom glasu bila je tolika, da se je zbilja u džep mašila, i glasonoši sedam pennya-h u sitnom novcu dala.

Ovaj dan bio je za posěte opreděljen. Pàrvi, koji je došao, bio nam je g. Burchell, i to sa sajma. On je svakome od mojih malih za jedan penny paprenjakah donio, koje je moja supruga za nje čuvati hotěla, da im komad po komad daje. I mojim je kćerma několiko škatuljicah donio, da u njima oblante, burmut, lěpila ili i novce čuvaju, ako koje dobiju. Moja je supruga već odprie vàrlo rado imala mošnju (purse) od lasičje kožice, koja, kako veli, srěću donosi; nu to samo mimogred. Mi smo još jednako něko štovanje prama g. Burchell-u gojili, premda nam se njegovo zadnje surovo vladanje nikako nije dopadalo, i nemogaše nam se na ino, nego mu našu srěću sobćiti, i njega za savět oprositi; i premda smo tudje savěte redko slědili, to smo ipak svedjer bili pripravni njega zapitati. Kad je čitao cedulju od onih dvijuh gospodjah, dàrmao je glavom i primětio, da takva stvar najvećju pozornost iziskuje. Ova sumnjivost moju je suprugu jako uvrědila.

»Nisam nikad dvoumila, gospodine« povikne ona »o Vašoj pripravnosti meni i mojim kćerma

suprotstavljati se. Vi ste više pozorni, nego li je potrěbito. Medjutim ja mislim, kad bi već za svět morali prositi, imali bi se obratiti k osobam koje se čine, da su ga i same upotrěbljavale.«

»Bilo kako mu drago moje ponašanje, gospodjo!« odgovori on »to sada simo nespada, jer premda ja dobre savěte nisam opotrébljavao, ipak ću ga savěstno poděliti onima, koji ga trěbaju.«

Bojeći se, da bi ovaj odgovor zaměnu za sobom povukao, koja će ono s uvrědom nadoknaditi, što joj od oštroumnosti fali, okrenem ja govor na drugi predmet, kao začudjen, što je Mojsij tako dugo na sajmu ostao, a već se je smàrkavati počelo.

»Nigda se nebrini za našeg sina« povikne moja supruga »osloni se na njega, on zna što čini. Ja ti jamčim, da neće mačka u vrěći kupiti. Ja sam viděla, gdě je takve pazare učinio, da bi se čověk čuditi morao. Od tog ću Ti jednu lěpu pověst pripověditi, da ćeš od směha puknuti. Ali tako me žive, ta eno Mojsija bez konja i sa škatuljom na ledjih.«

Dok je ona ovako govorila, približi se Mojsij lagano pěške i znojeć se pod škatuljom, koju je kao kakvi kramar o ledja oběsio. »Dobro došao, dobro došao Mojsij! No sinko, što si nam donio s pazara?«

»Donio sam vam sam sebe!« vikne Mojsij lukavim pogledom, metnuvši škatulju na stòl.

»E Mojsij« rekne moja žena »ta to mi znamo› al gdě je konj?«

U ovoj čitaonici jesu slědeće knjige već izišle:

1. Elizabeta, ili: **prognani u Sibirii.** Iz Francezkoga polag gospodje Cottin, za 12 kr.

2. Župnik Vakefieldski. Svezak 1. sa 7 dèrvorazi, za 12 kr.

3. Narodne pěsme. Sabranje svijuh do sad izdatih i više nikada još neizdatih pěsamah. Svezak 1. za 12 kr.

Izdati će se do skora:

Podalji svezki župnika vakefieldskog i narodnih pěsamah.

Attala — Abancerage. — Dvě novele od Chateaubriand-a, iz Francezkoga.

Hromi dabo (šepavi vrag, šantavi hudić) sa slikami.

Paváo i Virginia. Pověst od godine 1726 — 1744. Iz Francezkoga polag Bernhardina od svetog Petra, sa slikami.

Mary Lowell Putn.

5. KNJIGA

ZABAVNE

ČITAONICE.

ŽUPNIK VAKEFIELDSKI.

Svezak II.

Iz Englezkoga

polag

Olivera Goldsmitha.

»Prodao sam ga« rekne Mojsij »za tri funte pet šilingah i dva penny-a.«

»Pravo, sinko,« odgovori ona »ja sam znala, da ćeš ih za nos povući. Medju nami, tri funte, pet šilingah i dva penny-a nije zločesta nadnica. Ajde izvadi ih.« —

»Ja nisam nikakvih novacah donio,« priměti opet Mojsij »sve sam ih u robu metnuo, i evo je,« izvadivši iz njedarah jedan svežanj »evo je, dvanaest tucetah zelenih naočarah sa srebàrnim okovom i u šagrinskih tokovih.« —

»Dvanaest tucetah zelenih naočarah!« opetovà moja supruga slabim glasom. »I Ti si se sa ždrěbcem razstaviti mogao, a nama nisi ništa drugo donio, okrom dvanaest tucetah kukavnih naočarah!« —

»Draga majko,« poviče, mladić »čekajte dok ne čujete. Dobio sam ih skoro badava, inače bo ih nebi ni kupio. Srebàrni okovi sami su još jednput toliko vrědni.« —

»Do běsa s tvojimi srebàrnimi okovi!« viknù moja supruga ljutito. »Smiem se zakleti, da nećemo ni polak novacah za njih dobiti, jer se za staro srebro više neplaća negoli pet šilingah za unču (dva lota).«

»Nebrini se ti ništa za prodaju srebàrnih okovah« poviknem ja »to nije ništa drugo nego bakar, malo posrebren.«

»Šta« poviknu moja supruga »nije srebro? okovi nisu srebàrni?«

»Da« rekoh ja »oni su tako srebàrni, kao i Tvoja tava.«

»I tako se nia« primĕti ona »razstasmo s ždrĕbcem, a nismo ništa drugo za njega dobili osim dvanaest tucetah zelenih naočarah s bakreni okovi i u šagrinskih tokovih. Do bĕsa s takovim tricama, bukvan jedan gdi se dao prevariti! Trĕbalo bi, da je svog čovĕka bolje poznavao!«

»To Ti neimaš pravo, moja draga,« rekoh ja »kamo srĕće, da ga nije nikako poznavao.« —

»Bez traga s takvim tepcem!« sàrdito poviče ona »takve mi nakarade donositi, da su mi sad u rukuh, bacila bi ih u vatru.«

»To Ti opet neimaš pravo, moja draga« odgovorim ja »jer premda su bakreni, ipak ćemo ih ostaviti. Ta Ti znaš, da su bakreni naočari ipak bolji, nego nikakvi.« — Medjutim se je i nesrĕćni Mojsij osvĕstio. Uvidio je sad, da ga je nĕki lukavi kradikesa prevario, koji se je kod njega, po njegovom obličju sudeć, dobrom plĕnu nadao. Pitao sam ga zato za bližnje okolnosti pri toj varanciji. On je, kako mi se čini, konja prodao, pa zatim tražeć drugoga po sajmu hodao. Čovĕk jedan, častnog obličja, odvede ga pod šator pod izlikom, da tamo jednog na prodaju ima.

»Ovdĕ« nastavi Mojsij »sastali smo se s drugim nĕkim lepo odĕvenim čovĕkom, koji je na te stvari dvadeset funtih pozajmiti hotio, rekavši, da novacah potrĕbuje, i da će ih za treći dio izpod cĕne odpustiti. Pàrvi onaj čovĕk, koji se je meni kao prijatelj nametnuo, prišapne mi, da ih kupim, i opomene me, da tako dobar pazar neizpustim iz

šakah. Poslao sam po g. Flamborough-a, koga su isto tako věšto zagovarali kao i mene; i tako smo napokon privolěli, dvadeset i četiri tuceta u družtvu kupiti «

XIII.

Gospodin Burchell pokazuje se kao neprijatelj, jer se usudjuje nepovoljni savět dati.

Naša je obitelj dosad razna pokušenja činila, da se odlična ukazuje; nu něke nepredvidjene nezgode utamaniše svako pokušenje, čim se je osnovalo. Ja sam nastojao iz svake ovakve varke tu korist càrpiti, da njihov razum u toliko razsvětlim, u koliko se je njihovo častoljubje povrědilo.

»Vi vidite, moja děco« rekoh ja »kako si čověk malo hasni, kad se zavesti da od želje, da naslědovanjem odličnih osobah, svět obsěne. Tko je siromak, a hoće samo s bogatim da obći, na toga márze oni, koje on izběgava, a preziru ga oni, kojim se nameće. Nejednaki savezi uvěk su na štetu slabijoj strani, buduć da bogati ugodnosti, a siromasi samo otud proizhodeće neudobnosti imadu. Nu! hodi sinko Rikarde, i pripovědi družtvu na razveseljenje pověst, koju si danas čitao.

Jednoč bijahu oriaš i kepec (patuljak) dobri prijatelji, i življahu u družtvu. Sklope ugovor, da jedan drugoga nigda ostaviti neće, i da će se skupa po světu klatiti.

Pàrvu borbu imadoše sa dva Saracena; kepec, koji je vàrlo hrabar bio, dva je žestoka udarca jednom. borcu zadao. To medju tim Saracenu malo nahudi, koji zamahnuvši mačem bědnome kepecu lěpo ruku odsěče. Ovaj se sada u zločestu stališu nadje; nu oriaš priskočivši mu u pomoć, sruši u kratko vrěme oba Saracena mártva na tle, i kepec u svome gnjevu odrěže màrtvacima glave. Zatim su se dalje klatili. To je opet bilo proti tri karvoločna Satira, koji su něku bědnu gospodičnu sa sobom vodili. Ovaj put kepec nije bio tako běsan, kao pàrve bitke; nu ipak pàrvi udario, što mu vratjeno bude s drugim udarcem, koji mu je oko izbio; ali je i s njima gorostas bàrzo svàršio, i da nisu poběgli, sve bi ih zaisto poubijao. Svi su se radovali toj poběđi, a oslobodjena děvojčica zaljubi se u oriaša i udade se zanj. Poslě toga putuju dalje, dok se napokon na jednu ajdučku četu naměre. Sad je gorostas pèrvikrat napred stupao, ali ni kepec nije daleko za njim ostao. Borba se zametne žestoka i duga. Kamogod je div (oriaš) stupio, sve je padalo; nu kepec je više nego jedankrat u pogibeli bio, da glavu izgubi. Na pokon ostane poběda na strani ovih dvajuh protuhah; ali i tude je kepec bez noge ostao. Sad dakle kepec biaše izgubio jednu ruku, jednu nogu i jedno oko dočim vàrloga (oriaš) ni jedne rane dopao nije. Zatim povikne vàrloga na svoga malog suputnika:

»Moj mali junače, to je slavna igra, samo još jednu poběđu, i mi ćemo věčnu slavu steći.«

»Ne« poviknu kepec, koji se je medjutim

o pametio, ja eto kažem, da se više neću boriti: jer ja vidim, da Ti pri svakoj bitki svu slavu i sav plěn odneseš, a svi udarci na mene da padaju.

Baš sam htěo prěko ote basne mudrovati, kad je našu pozornost na se povukla jedna žestoka prepirka izmedj moje supruge i g. Burchell-a i to zbog naměravanog odlazka mojih kćerih u grad. Moja se je supruga strogo dàržala koristi, koja će odatle izvirati, a g. Burchell je strastveno suprot tome bio; ja se nepristrano dàr žao. Ovo protuslovje bilo je, kako nam se činjaše, samo drugi dio onoga, koje smo jutros toli oporno primili. Prepirka je sve većma rasla, a siromašna Debora město da bi ga temeljitijim razlozim pobijala, sve većma je vikala, i tim je načinom nastojala, vikanjem porazu izběći. Nu zaključenje njezina govora nama je svima neugodno bilo. Ona zna, reče, někoje, koji svoje tajne uzroke k tomu imadu, što světuju, ali što se nje tiče, ona želi, da takvi ljudi unaprěd u njenu kuću nedolaze.

»Gospodjo« viknu Burchell sasvim mirnim pogledom, koji bi ju još većma razjariti imao »što se tajnih uzrokah tiče, to Vi pravo imate; ja imam svojih tajnih razlogah, koje zato neću da očitujem, jer Vi ni na one odgovoriti nemožete koje ja netajim: nu ja vidim da moji pohodi ovdě dosadjuju; ja ću se zato sada s Vama razstati, a možebit da ću još jednom doći, i zadnji Vam S Bogom reći, kad budem sasma htěo ovu zemlju ostaviti. Ovo rekavši, uzme svoj šešir, i niti nastojanja Sofijna, koje su

pogledi činili se kao da naprasitost njegovu ukoravju, nisu u stanju bila njega obustaviti.

Kad je otišao, gledali smo se několiko časovah sasvim začudjeno. Moja supruga, koja je znala da je ona tomu sama uzrok, nastojala je svoju smeću usilovanim posměhom i někom pouzdanostju skrivati, koju sam ja pokuditi htio.

»Šta ženo« poviknem ja »tako li mi postupamo s tudjinci? Tako li mi njima njihovu dobrotu vraćamo? Budi uvěrena, moja draga, da su to najstrožije, meni najneugodnije rěči bile, koje su igda iz tvojih ustiuh proizašle.«

»A zašto me je razljutio?« priměti ona »nu ja znam razloge njegovog savěta vàrlo dobro. On je rad prepréčiti, da moje kćeri neidu u glavni grad, da bi tako ovdě kod kuće imao srěću s mojom se najmladjom kćerom zabavljati. Nu bilo kako mu drago, ona će si izabrati bolje družtvo, nego ovakovih tepacah.«

»Neotesanim ga nazivaš, moja draga?« poviknem ja »vàrlo je moguće, da se Ti varaš glede značaja toga čověka; jer u někih prigodah pokaza se on kao najizobraženiji plemić, kog sam igda poznavao. — Kaži mi Sofio, moja kćeri, jeli Ti on igda kakvi tajni dokaz svoga nagnutja dao?«

»Njegova zabava sa mnom« odgovori moja kći »bila je uvěk razborita, čedna i ugodna. Drugog nije se ništa slučilo. Jednoč, istinabog, sěćam se, rekao je, da nigda nije ženske poznavao, kojoj bi se siromah čověk dopasti mogao.«

»To je moja draga« rekoh ja »obični govor svih propalicah i lěnčinah. Ali ja se ufam, da si se naučila vàrhu takvih ljudih pravilno suditi, i dapače da bi budalaština bila, blaženstvo očekivati od onoga, koji je sam svojom srěćom tako zločesto gospodario. — Ja i Tvoja mati nadamo se štogod bolje za Tebe. Dojduća zima, koju ćeš po svoj prilici u gradu provesti, dat će Ti priliku pametnji izbor učiniti.«

Koje su Sofijne misli pri ovoj prilici bile, neusudjujęm se reći; ali, istinu da kažem, nije mi nemilo bilo, što smo se jednog gosta oslobodili, od koga sam se mnogo bojati imao. Naše prekàršenje gostoljubnosti jedno malo mi je svěst mučilo; ali sam hitro znao toga opomenitelja, kroz několiko izličnih razlogah ublažiti, što je tome služilo, da sam se upokojio i sam sobom pomirio. Nemir, koju svěst prouzrokuje čověku, nepravicu činećemu, skoro je nadvladan. (?) Svěst je strašivica, i slabo kad zadosta pravice ima, sebe obtužiti radi onih krivicah, koje izběći nije dosti snage imala. (?!!)

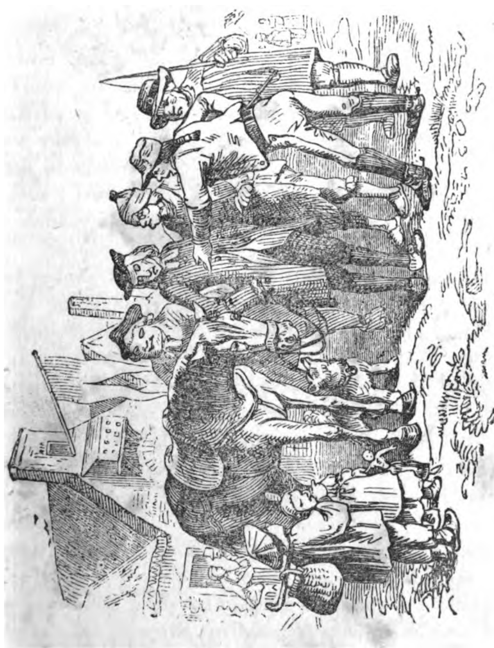
XIV.

Nove uvrěde, iliti dokaz, da često ono što se čini nesreća pravi blagoslov biti može.

Putovanje mojih kćerih u grad dakle odlučeno, bude pošto bi gospodin Thornhill dobrostivo obećao, pa će sam na njihovo vladanje paziti, i pismeno nas

o njihovom ponašanju izvěšćivati. Nu našlo se je za neobhodno potrěbito, da njihovo u světu ukazanje odgovara velikoći njihovih nadah, što nije bez velikog troška moguće bilo. U podpunom zato věću razlagasmo, kojim bi najlagljim načinom novacah se dokopati, ili, upravo rekavši, što bi najsgodnije prodati mogli. Věćanje se bàrzo dovàrši. Nadjosmo da se naš ostavši konj, bez njegovog druga, nikako za oranje upotrěbljavati ne može, i da je isto tako i za jahanje nesposoban, budući da nema nego jedno oko. Dokončano dakle bude, da se za gore pomenutu svàrhu na bližnjem sajmu proda, a da izběgnemo prevaru, imao sam ga sám tamo odvesti. Istina, da mi je ovo pàrvo tàrgovačko poduzetje u mom životu bilo, nu ipak nisam ni posumnjao, da ću ga s poštenjem izvàršiti. Mněnje, koje čověk o svojoj vlastitoj razboritosti goji, ravna se po razboritosti onih ljudih, s kojima obći, a budući da sam samo s mojom obitelju obhodio, tako nisam baš najgore mislio o mojoj světskoj razboritosti. Kad sam sutra dan odlazeći několiko koračajah od vratah odjahao, zovne me moja supruga natrag. i šapćuć me opomene, da oči dobro u glavi dàržim.

Ja sam, došavši na sajam, svoga konja, po običaju, svakojako projahao, nu opet se za něko vrěme nikaki kupac ne nadje. Napokon dodje jedan; ali razgledavši podugo sa svih stranah konja, i smotrivši, da je slěp na jedno oko, nehtěde se u nikakvi pazar upuštati. Drugi dodje, i opaziv, da ima màrtvu kost, reče, da ga ne bi ni kući těrati hito; tretji opazi, da ima karakuš, i ništa nije po-

nuditi htio; četvàrti mu je u očîma vidio, da je càrvljiv, a peti se je čudio, šta sam ja za Boga, na sajmu rad s jednim ćoravim, šepavim i ranjavim kljusetom, koje ništa drugo nevrědi, nego da se psima izrěže. Medjutim sam i sám počeo siromašno živinče od sàrca prezirati, i skoro sam se stidio, kad bi se koji kupac približao. Ja, doduše, nisam sve věrovao, što su mi svi ovi ljudi rekli, nu ipak sam pomislio, da će kod tolikih svědokah valjda něšto i istina biti; a sveti Gàrgur u svojoj knjizi o dobrih dělih izpověda, isto načelo.

Nalazio sam se u ovom nepovoljnom stanju, al eto mi jednog drûga redovnika, starog moga poznanika, koji je takodjer na sajmu posla imao, i koji mi, uhvativši me za ruku, predlog učini, da idemo u kakvu kàrčmu, i da pijemo koju čašicu, bilo što mu drago, što tamo dobiti možemo. Ja taj predlog dragovoljno primim, i pošto unidjemo u jednu kàrčmu, uvedu nas u malu stražnju sobicu gdě se samo jedan častan starac nalazaše, koji je, sasma u něku veliku knjigu ugladbljen, tamo sědio. U mom životu nisam čověka vidio, kojemu bi pri pàrvom pogledu više naklonjen bio. Sněžni mu prami častno lice zastirahu, i njegova vedra starost bijaše, kao što se je činilo, proizvod njegova zdravlja i dobrohotnog sàrca. Nu njegova pribitnost nije prekinula naš razgovor. Ja i moj prijan zabavljasmo se o važnih naših dogadjajih, o prepirki Whistonovoj, o mojoj zadnjoj brošuri, o archidjakonovom odgovoru, i o strogosti, kojom se sa mnom postupalo. Ali naša

pozornost u skoro bude zauzeta ukazanjém mladića. koji směrno u sobu stupivši, starcu několiko rěčih prišapne.

»Nikakvog izpričavanja, moj sinko,« odgovori starac. »Naša je dužnost svakome bližnjemu dobro činiti. Uzmite ovo. Želio bi da je više; ali pet funtih mogu Vašoj smetnji podpomoći, a vi ste dobro došli.«

Smireni mladić proli suze zahvalnosti, a ipak, težko da je toliko zahvalan bio, koliko ja. Mogao bi bio starca zagàrliti, tako sam se vàrhu njegove dobrotvornosti radovao. On nastavi čitanje, a mi produžimo naš razgovor, dok najposlě mome drugu na um padne, da još někakvi posao na sajmu izvàršiti imade. On se udalji s obećanjem, da će se skoro povratiti, i priměti, da je uvěk želio, koliko je moguće, više putah s doktorom Primroseom u druztvu biti. Kad je starac moje ime čuo, činjaše se, da me něko vrěme s pozornostju motri, i pošto se moj prijatelj udalji, upita me vàrlo uljudno, nisam li srodan s onim velikim Primrose-om, hrabrim onim Monogamistom i zaštitnikom càrkve. Nikada moje sàrce nije tako uzhićeno bilo, kao što u ovom trenutku.

»Odobrenje takovog vàrlog muža,« reknem mu, »kao što jamačno znam da ste Vi gospodine, uzvisuje još većma veselje, koje je Vaša dobrotvornost u mom sàrcu već pobudila. Vi vidite ovdě doktora Primrose-a, onog monogamistu, koga ste velikim nazvati blagoizvolili. Vi vidite ovdě nesrětnog bogo-

slova, koji se je tako dugo, i — što se meni nepristoji reći — uspěšno proti drugoženstvu (deuterogamy) věka borio.«

»Gospodine,« povikne tudjina kao počitanjem obuzet, »bojim se, da sam odveć slobodan bio, nu izpričajte moje ljubopitstvo — molim za oproštenje.«

»Gospodine,« reknem ja, uzamši njegovu ruku, »Vaša mi je prijaznost toliko od neugodnosti udaljena, da Vas još moram moliti, da moje prijateljstvo primite, i to tim više, čim Vi moje štovanje već uživate.«

»Sa zahvalnostju dakle primam Vašu ponudu,« odgovori on, stisnuvši moju ruku, »slavni podporu nepomičnog pravověrja! i kako vidim —«

Ja mu ovdě prekinem rěč, jer premda kao spisatelj nisam baš mali dio laskanja podněti mogao, ipak moja čednost nije više dozvoliti mogla. Ali nigda nebijaše medju dvojih ljubećih u romanu tako barzo prijateljstvo sklopilo se. Razgovarali smo se o različitih predmetih. Iz párva mi se je činilo, da je više pobožan, negoli učen, i počeo sam misliti, da on svako čověčansko znanje kao izmet smatra. Nu moje štovanje prama njemu nebijaše tim ni najmanje umaljeno, jerbo sam od někojeg vrěmena počeo isto mněnje i ja tajno hraniti. Od tud sam uzeo povod opaziti, da svět u obće ukora vrědnu neharnost prama cárkvenim naukama pokazuje, i čověčanskim mudrovanjem odveć se bavi.

»Da, gospodine,« odgovori on, kao da je svu svoju učenost za ovaj čas prištedio, »da, moj gospo-

dine, svět počima dětinsku ćud primati, a ipak je kosmogonia, ilitì nauk od stvorenja světa filosofe sviuh vèkovah u smeću dovela. Kakvu směsu od měnjah vàrhu stvorenja světa nisu izmislili? Sanchoniathon, [1]) Manetho, [2]) Berosus[3]) i Ocellus Lucanus, [4]) svi su zaman to pokušavali. Zadnji ima óve rěči: ἄναρχον ἄρα καὶ ἀτελεύτητον τὸ πᾶν; to jest, da sve stvari niti početka niti svàrhe neimaju. Takodjer Manetho, koji je živio za vrěme Nebuchadon-Assar-a [5]) — Assar rěč je sirianska, i obično se upotrěbljava kao prezime kraljevah onih predělah kao Teglat- Phael- Assar, [6]) Nabon-Assar [7]) — on, rekoh, spade na isto tako nespretnu slutnju; jer kako mi obično velimo: ἐκ τῶν βιβλίων κυβερνήτης, što će reći, da knjige svèt nečine pametnijim, tako je on pokušavao iztraživati — nu molim, gospodine, za oproštenje, ja se od glavne stvari udaljujem.«

To je on zaisto učinio, a ja za moj život nisam mogao uviděti, u kakovom je savezu stvaranje svèta s onim predmetom, o kojem sam ja govorio; nu to bijaše dosti za pokazati meni, da je on učen čověk, i ja sam ga s tim više štovao. Htěo sam ga zato pokušenju podvàrći, nu on je bio odveć blag i prijazan, neželi da bi se sa mnom za poběđu boriti htěo. Kad sam ja štogod opazio, što je kao poziv k prepiranju izgledalo, običavao se je směšiti, glavom dàrmati i ništa nereći, odkud sam slutio, da bi on mnogo imao kazati, da mu se sgodno vidi. Razgovor je dakle, bez da smo to osětili, od starožitnostih na onaj predmet prešao, koji nas je obojicu na sajam

doveo. Ja sam mu pripovědao, da imam jednog konja na prodaju, a srěćno se je slučilo, da on za jednog od svojih najmiteljah jednog kupiti imade. Moj konj bude priveden, i mi napokon sklopismo pazar. Sad nam ništa drugo više neostade, nego da me on izplati, i za to on izvadi jednu banku od trideset funtih i zamoli me, da mu ju proměnim. Buduć da mu želju nisam mogao izpuniti, dade on svoga služitelja dozvati, koji se je u vàrlo čistoj opravi ukazao.

»Abrame,« rekne on, »evo idi ovo mi proměni. Idi k susědu Jaksonu, ili kud ti je volja.«

Poslě njegovog odlazka zabavljao me je on sa strastvenim govorom o velikom pomanjkanju srebra, što sam ja s tužbami o velikom pomanjkanju zlata podupirao; a kad je Abram došao, bili smo se u tom složili, da novca nigda manje nije bilo, nego sada.

Abram došao je s glasom, da je svuda po sajmu hodao, bez da je koga našao, koji bi banku proměniti mogao, premda je on zato pô krune [8]) davao. Ova je okolnost za sve nas jako neugodna bila, nu potlam něke stanke upita me starac, poznam li ja u mom okolišu někog Salomona Flamborough-a, na što mu ja odgovorim, da je on moj pàrvi sušěd

»Nu ako je tako,« odgovori starac, »mislim da ćemo se hitro sporazuměti. Dat ću Vam jednu měnicu na njega, koju će Vam on takia izplatiti, i ja Vam mogu kazati, da taj čověk tako dobro stoji, kao ijedan na pet miljah u okolo. Pošteni Salomon i ja poznamo se već od mnogo godinah. Ja se još dobro

sěćam, kako sam ga u troskoku (igra, koji će u tri skoka najdalje skočiti) nadvladao, nu na jednoj nogi on je dalje mogao skočiti, nego ja.“

Měnica na mog suseda isto mi je tako mila bila, kano i isti novci, jer sam dosta osvědočen bio, da mi ju izplatiti može. Měnica se napiše i meni predade, na što su starac Jenkinson, njegov sluga Abram i moj parip, stari Jagodan u medjusobnom zadovoljstvu otišli.

Pošto sam několiko časovah razmišljavao, počeo sam se sětiti, da nisam pametno učinio měnicu od neznanca primiti, i mudro se odlučim kupca slěditi, i mog konja natrag iskati. Ali je to sad kasno bilo, i ja se povratim upravo kući, da si svoju měnicu što berže od mog prijatelja izplatiti dadem.

Moj je pošteni susěd pred svojih vratih pušeći sědio. Kad sam mu rekao, da jednu měnicu na njega imadem, pročita on list dva put.

„Valjda možete ime pročitati,“ rekoh ja, „Efraim Jenkinson.“

„O da, ime je dosta razgovětno upisano,“ odgovori on, „i čověka toga takodjer poznajem, on je najveći gursuz pod cělim božjim nebom, onaj isti upež, koji je nama naočare prodao. Nije li jedan starac častnog izgleda s bělim vlasima i bez navratka na žepovih svoje haljine? i nijeli dugo i mnogo govorio o učenih stvarih, o gàrčkom, o kosmogonii i o světu?“

Ja s uzdahom odgovorim: »Dà.«

„No dà," produži Flamborough, „to je njegovo jedino znanje, i on to uvěk na vidilo iznosi, kad se god s kojim učenim sastane. Ali ja znam tog lupeža, i već ću ga uhvatiti."

Ja sam istinabog dosta bio ponižen, ali sam imao još najžešću borbu pregorěti, kad pred oči moje supruge i mojih kćerih stupim. Nijedan děčak, koji od učionice běži, nije se više učitelja bojati mogao, nego što sam se ja povratka bojao. Ipak sam odlučio njihovom gnjěvu tim predusrěsti, da se ja najprie sàm ljutit pokažem.

Ali žalibože, kad sam u kuću stupio, našao sam moju obitelj nerazpoloženu k prepiranju. Moja supruga i kćeri suzami su oblivene bile. Gospodin Thornhill bio je ovaj dan kod njih, i javio im, da od putovanja u grad ništa nemože biti. Obě su odlične gospodje kroz zloćudne ljudne neugodne glasove vàrhu nas dobile, i već su u London otišle. On niti je mogao naměru niti početnika toga glasa doznati, ali što mu drago rečeno, i tko mu drago to izmislio, on nas uvěrava, da se možemo vazda na njegovo prijateljstvo osloniti. Moji su zato s velikom poddanostju moju nesreću podněli, buduć da je sprama njihovoj vlastitoj nesreći premala bila. Ništa nas pak nije više uznemirivalo, nego li misao, tko je tako potišten biti mogao glas tako nedužne obitelji ocàrniti, koja je premalena, nego da bi zavist pobuditi, a odveć dobroćudna bila, nego da bi kome k smutnji povod dati mogla.

XV.

Burchell-a se potištenost na jedan put odkrije. Budalasto je, kad čověk premudar biti hoće.

Mi smo ovu večer i jedan dio dojdućeg dana zaman upotrěbili, da našeg neprijatelja iznadjemo. Jedva da je jedna obitelj u okolišu bila, koja je našoj sumnji izběgla, i svako je od nas za svoje mněnje imalo razloge, koji su mu najbolje poznati bili. Dok smo se u toj smeći nalazili, donese nam jedan od naših malih jednu listarnicu, koju je igrajuć se po ledini našao. Iznadjeno je taki, da je gospodina Burchell-a, u kojega se je rukuh jednoč viděla. Pri bližnjem iztraživanju našle su se u njoj opazke vàrhu raznih predmetah; nu što je našu pozornost najvećma pobudilo, bio je jedan zapečaćen list s nadpisom: Prepis jednog pisma na dvě gospodje u Thornhill-Častle-u. Mahom smo pomislili, da on taj potišten glasonoša biti mora, i razmišljavali smo, hoćemo li pismo otvoriti. Ja sam bio proti tomu; Sofija pako, koja je po njenom mněnju osvědočena bila, da se Burchell izmedj svih ljudih tom potištenosti najmanje kriviti može, zahtěvala je, da se pismo čita. Ostali od naše obitelji podupirali su ju u tom, i na njihove združene molbe čitao sam slědeće:

»Gospodje! Nosilac će Vas zadosta izvěstiti, od kog ovi redci dolaze: on je barem prijatelj nevinosti, i rad je prepréčiti njeno skvarenje. Uvěren sam za

sigurno, da naměravate dvě mlade děvojčice, koje ja poněšto poznajem, sobom kao sudružice u grad povesti. Ja nemogu tàrpiti, da se nedužnost prevari ili krěpost oskvàrnjuje, i zato moram kao moje mněnje očitovati, da će takvi nepristojni korak pogibeljne poslědice za sobom povući. Nigda nije moja navada bila s nepoštenim, bezčastnim osobami sa strogostju postupati, a nebi ni śad ovim putem udario, mněnje očitovati ili budalastu lahkoumnost ukoriti, da se ovde o zločinstvu ne radi. Uzmite dakle obzir na opomenu jednog prijatelja, i promislite zbiljno, šta bi iz toga slěditi moglo, kad bi se prikor i zloća u jedàn stan doselila, gdě je dosad samo nevinost i pokoj prebivao.«

Našim je sumnjam bio sad konac. Bilo je zaisto něšto u tom pismu, što se je dvolično tumačiti moglo, i u njemu izražen ukor mogao se je isto tako na one protezati, na koje je upravljeno bilo, kao i na nas; ali je zloćudna naměra očevidna bila, i mi dalje nismo iztraživali. Moja je supruga jedva toliko uztàrpljenja imala, da me do konca sluša, i gàrdila je nezauzdanim gnjevom pisara. Olivija je isto tako stroga bila, a Sofija se je vàrhu njegove potištenosti sasvim udivljena činila. Meni se je taj dogadja predstavio kao jedan od najgadnijih priměrah nezaslužene nezahvalnosti, koga sam ikada čuo, i takodjer nisam mogao dokučiti, šta mu je k tomu povod dati moglo, ako nije želja bila, moju najmladju kćer na selu zadàržati, da ju češtje viděti može. Tako smo svi ovdě sědili i na osvetu mislili, dok k nami

drugi mali s glasom dotàrča, da gospodin Burchell prěko polja k nami dolazi. Uzměšana ganutja oćutljivosti pored jedne istom učinjene uvrěde, i veselja došaste osvete mogu se prie misliti nego li opisati. Mi smo doduše imali samo tu naměru, da mu njegovu nezahvalnost predbacimo, ali to je na vàrlo osětljivi način imalo biti. Mi smo ga htěli kao prijatelji prijazno dočekati, izpàrva se više nego obično ljubezno s njime razgovarati, i onda usrěd laskateljne tišine kao tres na njega nahrupiti i njega s ćutjenjem njegove potištenosti smàrviti. Poslě ovog dogovora primi moja supruga izvedenje, a ona zaisto nije bez věštine bila za ovakovo poduzetje.

Mi ga vidjasmo doći. On unutra stupi, uzme jedan stolac i sědne.

»Krasan je dan, gospodine Burchellu,« reknem ja.

»Prekrasan dan, ljubezni doktoru, ali mislim, da ćemo kiše dobiti, jer me šuljevi muče.«

„Vas šuljevi *) muče!“ povikne moja supruga, glasno se násmijuć, i moljaše za oproštenje, da tu veselu domišljatost nije uzdàržati mogla.

„Ja to rado opraštam, draga gospo,“ odgovori on, „jer meni u istinu nebi na um palo, u tomu kakvu veselu domišljatost tražiti, da mi Vi to niste kazali.“

„To može biti, gospodine Burchellu,“ rekne moja supruga, namignuvši nami „nu ipak mislim

---

*) Goldene Ader, Hämorrhoiden.

da ćete Vi nami moći kazati, koliko šaljivih domišljatostih na jednu unču dolaze.“

„Vi ste ovo jutro, kako mi se čini, jedan Vademecum čitali“ odgovori Burchell. „Ota unča veselih dosětljivosti vàrlo je dobra dosětka, ali pó unče uma meni bi dražje bilo.“

„To ja věrujem,“ govoraše moja supruga, i još se je uvěk na nas nasmijavala, premda joj směh nije od sàrca išao, „ali ja sam ljude poznavala, koji mnijahu, da uma imadu, premda su ga vàrlo malo imali.“

„I bez dvojbe“ rekne nje protivnik, „Vi ste takodjer i gospodje poznavali, koje se za dosětljive dàrže, premda dosětljivosti neimaju.“

Ja sam skoro uvidio, da moja supruga kod ove prepirke mnogo dobiti nemože, i odvažim se sám s njime strožije postupati.

„Oštroumnost i um“ preuzmem ja rěčј, „nevrěde ništa bez poštenja, i samo ovo svakom značaju vrědnost podaje. Prosti seljak bez pomajkanjah veći je, neželi mudroljub s mnogim pomajkanjama, jer šta je duševna krěpkost ili sàrčanost bez dobrog sàrca? Pošten čověk najkrasnije je dělo Božje.“

„Ta prorešetana izreka Pope-a“ [1]) odgovori Burchell, „po mom je mněnju veleumnog čověka nevrědna, i sramno poniženje njegovih vlastitih preimućstvah. Kao što slava jedne knjige od tog nezavisi, što je bez manah, već od njenih krasotah; sto tako bi trebalo, da se ljudi štuju ne u toliko, u koliko su bez pomanjkanjah, nego po velikói

krěpostih, koje posěduju. Učenom čověku može razboritost manjkati, dàržavnik može ponosit, a vojnik okrutan biti; ali tko bi im zato predpostaviti htio prostog rukotvorca, koji bez ukora i pohvale kukavno životari? Isto tako bi hladne i čiste slike nizozemske škole[2]) predpostaviti mogli krivom, nu uzmožnom oduševljenju rimskog pernika.«

»Gospodine Burchellu« odgovorim ja, »Vaša je opazka dobra, ako sjajne krěposti s malimi manami sdružene nadjemo; ako su pako velike zloće u istoj duši s isto tako izvanrednim krěpostmi sdružene, značaj takvi preziranje zaslužuje.«

»Može biti, da ima takovih čudovištah, kakva Vi sad opisaste, velike zloće uz velike krěposti; nu u koliko sam ja kroz život prošao, nisam nalazio, da takovih imade, već sam naproti svedj našao, da se, gdě velikog duha imade, i dobra nagnutja nalaze. Čini mi se u istinu, da je u tom providnost naša dobrotvorna prijateljica, što ona um ondě ograničava, gdě je sàrce skvareno, i moć umaljava, gdě je volja zlo činiti. Čini mi se, da se ovaj zakon i na iste ostale živine protegnuti može; mali su càrvi uvěk podmukli, kàrvoločni i strašivi, dočim su s jakostju i silom nadarene živine veledušne, hrabre i prijazne.«

»Ote opazke vàrlo dobro glase« odgovorim ja, »a ipak bi mi lahko bilo jednog čověka naznačiti« i čvàrsto uprem u njega oči, »kojega je glava i sàrce u najružnijem protuslovju. Dà gospodine« nastavim glasnije, »ja se radujem, da sam sgodu našao,

njega srěd njegove namišljene sigurnosti odkriti. Poznate li ovu listarnicu?«

»Dà gospodine,« odgovori on nedokučljivom dàrzovitostju, »ta je listarnica moja, i meni je drago, da ste ju Vi našli.«

»A poznate li ovo pismo?« poviknem ja. »Da, nemucajte, moj prijatelju! Pogledajte mi slobodno u oči. Poznate li ovo pismo, pitam Vas?«

»Ovo pismo,« odgovori on, »da, ovo pismo sam ja pisao.«

»A kako ste Vi,« rekoh ja, »tako podli, tako nezahvalni mogli biti ovaj list pisati?«

»A kako ste Vi,« odgovori on bezprimĕrnom nepostidnostju, »tako podli mogli biti, oto pismo otvoriti? Neznate li Vi, da bi Vas ja zato na vĕšala opremiti mogao? Ja bi samo trebao pred bližnjim sudcem prisežno potvàrditi, da ste zločinstvo učinili, ćilit od moje listarnice odbili, i vi bi pred ovima vratima obĕšeni bili.«

Ova neočekivana nesramnost tako me je razjarila, da sam jedva moju strast obuzdati mogao.

»Nevrĕdni, nezahvalni čovĕče!« viknem ja, »seli se od ovud, i neoskvàrnjuj više moj stan s tvojom potištenostju! Odlazi, i nigda mi više pred oči nestupi! Odlazi s moga praga, i jedina kazan, koju ti želim, jest nemirna svĕst, koja će ti dosta muke zadati!«

S ovim rĕčma bacim mu listarnicu, koju on smĕšeći se podigne, najvećim ravnodušjem zatvori, i nas ostavi sasviem udivljene vàrhu njegove vesele

pouzdanosti. Osobito je moja supruga razjarena bila, da ga ništa razljutiti, ili sbog njegove potištenosti zastiditi nemogaše

»Moja draga« odgovorim ja, željan ublažiti strasti, koje su odveć živahnu o nami razdražene bile »mi se nemoramo čuditi, što zločesti ljudi srama neimaju; oni se samo zarumene, kad ih kod kakvog dobrog děla zatečemo, a hvastaju se svojima zloćama. — Grěh i sram, veli alegoria, biahu izpàrva drugovi, i u pàrvo doba njihovog putovanja nerazdruživi. Ali se u bàrzo pokaže, da je njihovo druženje za obadvoje neugodno i škodljivo bilo; grěh je više krat sram uznemirivao, a sram je više krat tajne naměre grěha odavao. Poslě dugog nesklada odlučiše napokon na uvěk se razstati. Smělo idjaše grěh sàm dalje, da udes stigne, koji je u slici kàrvnika naprěd išao; sram pako od naravi strašiv, povrati se natrag, da se s krěpostju sdruži, koju su oni u početku njihovog putovanja za sobom ostavili. Tako biva, draga děco, da se sram odvrati od čověka, koji je na stazi zloće već dosta napredovao, i povrati se, da ono malo krěpostnih, koji su joj zaostali, slědi.«

XVI.

Obitelj služi se varkom, kojoj se još veća suprotstavlja.

Kakve mu drago čuvstva Sofijna bila, druge su se lasno porad odlàzka Burchell-ova těšile u družtvu našeg vlastelina, kojega su pohodi sada češći i dužji bivali.

Njegova naměra, mojim kćerma ugodnosti gradskog življenja pribaviti, bila je istinabog uništena, ali on nepropusti ni jednu priliku njima pripravljati ona mala razveselenja, koja su u našoj osamljenosti moguća bila. Obično je jutrom došao, i dočim smo ja i moj sin u polju zabavljeni bili, sědio je on kod kuće s obitelju i zabavljao ih je pripovědanjem od grada, koga je on sasviem poznavao. On je znao sve opazke opetovati, koje su se u kazališnom zraku pripovědale, i znao je na pamet sve one dobre dosětke visoke oštroumnosti, mnogo prie nego što su u zabavnike dospěle. Vrěme medju razgovorom upotrěbljavao je za podučavanje mojih kćerih u piketu, ili je pustio moja dva najmladja sina u hàrvanju vežbati se, da, kako veljaše, žestoki budu. Nada, da će nam jednoč zet biti, zaslěpila nas je protiv svih njegovih pomajkanjah. Izpověditi moram, da je moja supruga tisuć osnovah kovala, da ga uhvati, ili da se čednije izrazim, ona je hitrine upotrěbljavala, da zasluge svojih kćerih povekša. Ako su pogačice za čaj dobro izpečene i kàrhke bile, to ih je Olivija pravila, i ako je ogrozdovo vino vàrlo krěpko bilo, to je Olivija ogrozd brala; njezini su pàrsti začinjenom voću njihovu vlastitu zelen poděllili, i pri sgotovljenju pudinga po njenom su se sudu dodatci měšali; a i više put je dobro žena vlastelinu rekla, da joj se čini, da su Olivija i on od jedne visine, i obadvoje su morali ustati, da se vidi, koje je od njih dvoje veće. Ovi priměri hitrine, od kojih je ona mislila, da su skriveni, premda ih je svatko

dokučiti mogao, našem su dobrotvorcu mnogo veselja činili. Svaki je dan on nove dokaze svoga nježnoga nagnutja davao, koji istinabog do prošenja još nisu bili došli, nu ipak po našem mněnju k ponudi se približavaše. Njegovo zatezanje pripisivalo se je čas njegovoj strašivosti, čas opet brigi, da svog ujaka neuvrědi. Jedna okolnost pako, koja se je malo zatim slučila, svu nam je sumnju oduzela, da može biti nenaměrava, s našom se obitelju sdružiti, i što više, moja je supruga u tom očito obećanje vidila.

Kad su jednom moja supruga i moje kćeri susědu Flamborough-u polazak vratile, doznale su, da je jedan slikar, koji po zemlji putovaše, i za petnaest šilingah jednu sliku načinjaše, onomadne cělu obitelj slikovao. Buduć da je medj ovom obitelju i mojom od davno něko nadtěcanje u obziru dobrog ukusa obstajalo, naš se je ponos uvrědjen našao, kad smo viděli, da su nas kradom predtekli. Šta mu drago ja rekao — a nisam rěčih štedio — ipak je odlučeno, da se mi takodjer slikovati dademo. Slikar dakle bude pogodjen, jer nisam inače mogao, i naše je pàrvo razmatranje bilo, kako ćemo naš tananiji ukus u izboru sastavljenja pokazati. Sedam članovah, iz kojih je obitelj našega suseda sastojala, bili su sa sedam narančah slikovani; ali to je sasviem protiukusno bilo, i slika tim niti je živahne izměne, niti ikakve umětne vrednosti pokazivati mogla. Mi smo něsto sjajnije vàrsti imati želili, i poslě dugog prepiranja biaše jednodušno odlučeno, nas sve skupa u jednoj velikoj obiteljnoj sliki sastaviti dati. To bi nas

jeftinije stalo, pošto bi samo jedan okvir trěbali, a bilo bi i mnogo odličnije, jerbo se sve obitelji od ukusa sad na taj način slikovati dadu. Mi se nismo mogli taki na sgodni historički predmet sětiti, i zadovoljili smo se zato tim, da se svako od nas kao nezavisna historička slika predstaviti dade. Moja je supruga htěla kao Lada predstavljena biti, i zato je slikar bio umoljen, da drago kamenje na pàrsluku i u vlasima neštedi. Njezino dvoje najmanje děce imalo joj se je kraj nje kao Lelje staviti, a ja sam joj imao u duhovničkoj oděći moja pisma vàrhu Whistonove prepirke predati. Olivija je htěla kao Amazonka u bogato sa zlatom izvezenoj lovačkoj oděći i s bičem u ruci na cvětnoj celini sěděti. Sofia je htěla biti ovčarica s toliko ovacah, koliko bi slikar za badava staviti mogao. Mojsij pako imao je šešir s bělim perjem nositi. Vlastelinu se je naš ukus tako dopao, da je želio, da ga u tu obiteljnu sliku primimo, i to kao Aleksandra Velikog, pred nogama Olivije sědećega. Mi smo to svi smatrali kao izraz njegove želje članom naše obitelji postati, i nemogasmo mu njegovu molbu odbiti. Slikar taki ruku na dělo stavi, i buduć da je pomnjivo i hitro radio, bio je za četiri dana sasvim gotov. Slika je bila velika, i nije se tajiti moglo, da on boje nije štedio, za što ga moja supruga nije malo pohvalila. Mi smo s njegovim dělom vàrlo zadovoljni bili, ali nam jedna neugodna okolnost u oči nepade prie, nego je slika gotova bila, koju sada s užasom opazismo. Bila je tako velika, da nismo města u kući imali, gdě bi ju

stavili. Nedokučno je, kako mi svi tako bitnu okolnost opazili nismo, ali istina je, da nitko na to mislio nije.

Slika, koja je našoj taštini laskati imala, morala je na najveću našu žalost na kuhinskom duvaru, gdě je slikar platno razapeo i slikovao, naslonjena ostati, buduć da je odveć velika bila, nego da bi ju na vrata uněti mogli, i švi su nam se susědi spèrdali. Někoji su ju prispodobili s čamcem Robinsona Krusoe-a, koji se poradi njegove veličine nije gibati mogao; drugi mislišc, da više nalići motovilu u boci; někoji se čudiše, kako bi ju izněti mogli; ali još više ih je bilo udivljenih, kako smo ju ikad uněti mogli.

Ali dočim su se něki vàrhu toga pospèrdivali, dalo je to mnogima takodjer povòd zloćudnom očitovanju. Čast, da se je slika vlastelinova s našima sdružena viděla, bila je odveć velika, nego da se zavist pojavila nebi. Pospàrdljivih ogovorah na naš račun nije manjkalo, i uvěk je naš pokoj sbunjen bio kroz ljude, koji su nam kao prijatelji pripovědali, šta su neprijatelji o nama govorili. Mismo se na takovo ogovaranje uvèk jako ljutili, ali se pogàrda s opiranjem svedjer poveksava.

Mi smo zato još jednoč věćali, da srèdstvo iznadjemo, kako bi zlobi naših neprijateljah predusreli, i dodjemo napokon k odluci, s kojom je odveć hitrine skopčano bilo, neg da bi ju ja sasvim odobriti mogao. Bila je slědeća. Glavna naša svàrha bila je, pronaći, jeli snubljenje Thornhilla častno, i moja je supruga na se primila, njega tim izkušati, da ga

za savet upita vàrhu izbora ženika za moju najstariju kćer. Ako to nebi zadosta bilo, njega k očitovanju prinukati, onda smo ga s takmacom plašiti htěli! Ali ja sam odpàrto ovom zadnjem koraku moje privoljenje uzkratio, dok mi nije Olivija svetčano obećala, da će za onog muža poći, koji će tom prigodom takmac biti, ako to inače Thornhill nebi sam tim smeo, da bi ju sám uzeo. Tako je bila učinjena osnova, koju ja nisam sasvim odobrio, premda joj se nisam ni strogo suprotstavio.

Kod Thornhillovog pàrvog pohoda bile su moje kćeri te misli, da se nedadu viděti, da tim njihovoj materi priliku dadu, svoje nakanjenje izvesti; ali su samo u bližnjoj sobi ostale, da cěli razgovor čuti mogu. Moja je supruga taj predmet lukavo u razgovoru dovela s opazkom, da bi jedna kćer našeg suséda Flamborougha u gospodinu Spanker-u zaisto dobrog muža dobila. Kad je vlastelin isto mněnje očitovao, opazi ona dalje, da su děvojke, koje štogod imadu, uvěk sigurne dobrog muža dobiti.

»Ali nek se nebesa smiluju děvojkama, koje ništa neimaju,« pridodade na dalje »Šta pomaže lěpota, gospodine, šta pomaže sva krěpost, i šta pomažu sva preimućstva u naša sebična vrěmena? Ne veli se: Šta je ona? nego: Šta ima ona? veli cěli svět.«

»Vaše su opazke isto tako sgodne, kao i nove,« odgovori Thornhill, »i da bi ja kralj bio, bilo bi drugčije. Onda bi dobra vrěmena za siromaške děvojke bila, a prie svega za Vaše bi se kćeri skàrbio.«

»O gospodin Thornhille, Vi se šaliti blagoizvo-

lěvate,« govoraše moja supruga. Ali ja bi želila, da sam kraljica, i tada bi znala, gdě bi moja najstarija kćer supruga našla. Ali kad ste me već jednoč na to naveli, gospodine, u istinu, nebi li znali sgodnoga muža za Oliviju priporučiti? Ona je sad devetnaest godinah stara, dobro odrasla i dobro odhranjena, a po mom čednom mněnju nemanjkaju joj sposobnosti.«

»Kad bi ja birao,« odgovori on, »takvog bi joj muža izabrao, koji sva preimućstva imade, koja bi jednog angjela usrěćiti mogla — pametnog, bogatog, dobro odhranjenog i poštenog muža. Takvi bi po mom mněnju za nju bio.«

»E da, gospodine Thornhille! A poznajete li Vi takvog muža?«

»Ne, nemoguće je muža poznavati, koji bi nje vrědan bio. Ona je predragocěno blago, već da bi ju muž posědovati mogao, ona je angjeo. Tako mi duše, ja govorim kako mislim, ona je angjeo.«

»O gospodine, Vi laskate mojoj siromašnoj kćeri. Ali mi smo mislili, da děvojku jednom od Vaših najmiteljah dademo, koji je malo prie svoju mater izgubio, i suprugu za svoje kućanstvo trěbuje. Vi znadete, koga ja mislim, najmitelja Williams-a. Taj čověk, gospodine, dobro stoji, i ništa joj kod njega manjkati neće, on je već i visěkrat nju snubio, (a to je u istinu tako i bilo); ali —« nastavi ona, »drago bi mi bilo, kad bi Vi naš izbor odobrili.«

»Kako?« odgovori on »moje odobrenje — takovom izboru moje odobrenje? Nikada! Toliko lěpote, toliko razuma, toliko dobrote žertvovati jednom

čověku, koji je nesposoban, takvu srěću cěniti? Oprostite, takvoj nepravdi ne mogu ja nikada moje odobrenje dati. A ja imam moje uzroke.« —

»Da, gospodine,« rekne Debora, »ako Vi Vaše uzroke imadete, to je šta drugo; ali ja bi te uzroke rada znati.«

»Oprostite,« odgovori on, »oni odveć duboko leže, već da bi ih odkriti mogao,« (metnuvši ruku na sàrce) »ovdě zakopani i zatvoreni leže.«

Kad se je on udaljio, dàržasmo opet věće, ali neznasmo, šta bi od tih tananih ćutjenjah misliti. Olivija je htěla u njima dokaze najplemenitije ljubavi nalaziti, ja pako nisam mogao tako sanguiničan biti. Činilo mi se je dosta jasno, da u tom više ljubavi, neželi naměre za ženitbu leži: ali šta mu drago ovi njegovi izrazi značili, bilo je odlučeno, nepropustiti misao na najmitelja Williams-a, koji je Oliviju prosio, od kako smo u ovaj preděl prispěli.

XVII.

Težko da ima krěposti, koja sili stalnog i laskajućeg napostovanja odolěti može.

Skàrbeć se za pravu srěću mojeg děteta, bio sam sa snubljenjem najmitelja Williams-a zadovoljan, buduć da je on u dobrih okolnostih, razuman i pošten bio. Trěbalo je samo malo obodrenja, da se njegovo pàrvo nagnutje probudi, a poslě několiko danah desio se je on u večer s Thornhillom zajedno u našoj

kući. Oba su se někoje vrěme neprijatno gledali, ali Williams nebijaše svom vlastelinu nikakve kamate dužan, i zato nije ništa za njegovu ljutost mario. Olivija je ulogu namiguše podpuno igrala, ako se inače igrom nazvati može, što je njezina naravna ćud bila, pod izlikom, kao da će svog novog ljubeznika cělom svojom nježnostju obasipati. Thornhill se činjaše tim zapostavljenjem jako uvrědjen, i zamišljen je otišao; i ja ne mogu tajiti, da sam se začudio, što sam ga tako raztužena vidio, kao što se je činio, budući da je uzrok tome vàrlo lasno, s odkritjem poštene naměre, ukloniti mogao. Nu kako mu drago razcviljen on i bio, moglo se je lasno opaziti, da je tuga Olivije još veća bila. Koliko su ju god putah oba ljubovnika u isto vrěme polazila, što se je čestokrat dogodilo, obično je u samoću otišla, da se svojoj žalosti prepusti.

U takvom razpoloženju nadjem ju jednu večer, pošto je něko vrěme usilovanu živahnost pokazivala.

»Ti vidiš, drago děte,« reknem »da je tvoje pověrenje u Thornhillovo nagnutje samo sanjka bila. On tàrpi takmaca, koji njemu u nijednom obziru dorastao nije, a zna, da je sasvim u njegovoj moći, tebe zadobiti, ako se očito izrazi.«

»Da. otče,« odgovori ona, »ali on imade svoje uzroke k ovom odgodjenju; ja znam, da ih imade. Njegovi sàrčani pogledi i njegove rěči to mi svědoče, da me u istinu štuje. Ufam se, da će za kratko vrěme svoje velikodušno mněnje odkriti, i Vi ćete

se osvědočiti, da sam ja o njem pravičnije sudila, nego li Vi.«

»Draga Olivija,« uzmem opet ja rěč, »svaku osnovu, da se k očitovanju prisili, ti si sama preporučila i učinila, i ti pod nipošto ne možeš reći, da sam te ja prisilio; ali, moje děte, ti nesmieš věrovati, da ću ja uvěk voljno gledati, gdě se njegov pošteni takmac tvojom krivom strastju vara. Koliko vrěmena ti i zahtěvala, da tvog namišljenog štovatelja k očitovanju prinudiš, ja ću ti ga dozvoliti; ali ako on i poslě toga roka još uvěk jednak ostane, tad ću ja zahtěvati, da pošteni Williams nagradu svoje věrnosti zadobije. To zahtěva pošteno ime, koje sam za cěli moj život imao, i otčinska ljubav nikad mi neće čast, koja mi kao čověku nadleži, uzdàrmati. Oprедěli dakle vrěme, koliko misliš da je potrěbito, i ujedno obznani Thornhilla, u koji ću dan ja tebe drugom dati. Ako te on u istinu ljubi, to će zaisto uviděti, da je jedno jedino srědstvo, kojim preprěčiti može, da te na věk ne izgubi.«

Dragovoljno je primila ovaj predlog, koga je podpuno pravičnim našla. Opetovala je svoje naročito obećanje, da će za Williams-a poći, ako bi drugi neoćutljiv ostao; i pàrvom prigodom, kad nas je Thornhill opet polazio, bijaše oprеděljeno, da će za měsec danah svatba s njegovim takmacem biti. Ovakve stroge naredbe činjahu se da Thornhilla jako uznemiruju; ali što je Olivija sbilja ćutila, to me je ne malo zabrinulo. Ona je svu svoju živahnost u toj borbi izmedju razboritosti i strasti izgubila,

tražila je svaku priliku, gdě je mogla sama biti, da se cviljenju prepusti. Tako prodje nedělja danah, a Thornhill i ne pokuša tu udaju preprěčiti. Druge je nedělje svedjer još često dolazio, ali nije bio sàrdačniji. Tretje je svoje pohode sasvim ustavio; ali proti mome očekivanju ne pokazivaše moja kćer sbog toga nikakve oćutljivosti, i činjaše se, da je něku nujnu tàrpljivost poprimila, što sam ja za podanje dàržao. Ja sam se zato iskreno veseloj misli prepustio, da ću skoro moju kćer u stališu viděti, u kojem će svoj dobri izlazak imati i spokojno živěti moći, i više sam putah pohvalio njenu odluku, da tihu srěću taštoj gizdi predpostavlja. Oko četiri dana pred ustanovljenu svatbu sědili smo jednu večer kod mile vatrice, pripovědajuć dogadjaje iz prošastnosti, i kujuć osnove za budućnost. Bili smo s tisuć naměrah zabavljeni, i smijali smo se vàrhu veselih dosětkah, koje nam u glavu dodjoše.

»No, dragi Mojsija,« rekoh ja, »mi ćemo skoro svatbu imati. Kaži mi, šta ti o toj stvari misliš?«

»Po mom mněnju, otče, sve dobro ide, i baš sam sada na to mislio, kad se Olivija za najmitelja Williams-a udade, pozajmit će on nama točilo (prešu) za jabučno vino, i svoje kadce za kuhanje piva.«

»Vàrlo dobro, Mojsija,« odgovorim ja, »i pěvat će nam još k tome pěsmu od smàrti i od děve, da nas razveseli.«

»Rikardo je ovu pěsmu od njega naučio,« nastavi Mojsija, »i mislim, da ju vàrlo dobro pěva.«

»Sbilja?« primětim ja, »nu, nek nam ju dakle

pěva. Gdě je Rikardo? Neka smělo s njome na mejdan izadje.«

»Brat Rikardo baš je sada s Olivijom izašao,« rekne Willim, moj najmladji sin. »Ali i ja sam od gospodina Williams-a dvě pěsme naučio, i pěvat ću Vam ih otče. Koju ću? Pěsmu od umirućeg labuda, ili Elęgiu na smàrt běsnog pseta?«

»Elegiu na svaki način, drago děte,« odgovorim ja. Ja ju još nepoznajem. — Draga Deboro, ti znaš, tuga gàrlo suši, zato nam donesi jednu bocu od najboljeg ogrozdovog vina, da se razveselimo. Ja sam od někojeg vrěmena kod svake vàrsti elegie toliko plakao, da sad bez pokrěpljujuće čašice zaisto neću moći podněti. Draga Sofijo, donesi ti tvoju gitaru, i bronzaj malo, dok Willim uzpěva.«

ZALOSTINKA

o smàrti běsna psa.

Ja pozivam dobre ljude —
Za spěv dostojte hajat:
Ako i pěsma kratka bude,
Neće ni dugo trajat.

U Islingtu čoek se rodi;
Bi kazivale snaše:
»Božjim putem čověk hodi!«
Kad god càrkvi idjaše.

Bio bi on k svima sàrca blaga,
Te věk vĕrom nekrenu:
Bi pokrivo bratski naga,
Kad god sebe odĕnu.

Biaše u gradu i pas stari,
Ko što imaju pása' —
Gazde, lovci, te mesari
I gospodje od glasa.

Pas i čovĕk druzi tĕsni
Biahu sve bez uvrĕde —
Al' na jednoč pas pobĕsni
Pa čovĕka ujĕde.

Sve se sgàrće, kàrsti čudi
Iste bake s vašara,
Vičuć »Bogme pas poludi,
Što ugrize drugàra!«

Rana càrni i otiče;
Svĕt je istini u tragu:
»Od bĕsnila 'e!« — mudro viče —
»Ode čovĕk po vragu!«

Al' gle čudo, sad što stiza,
I rĕč mudrim zabĕgnu:
Čoek ozdravi od ugriza,
A pas papke otegnu.

»U istinu, Willim je vàrlo dobar dětić, a to je elegia, koja se zaisto žalostnom nazvati može. Nu děco u Willimovo zdravlje! Bog bi dao, da jednoč vladika [1]) postane!«

»Ja od sàrca pristajem,« rekne moja supruga, »i ako tako dobar govornik uzbude, kakav je pěvač, ne će mu manjkati. Njegovi rodjaci s materine strane ponajviše su znali dobro pěsme pěvati. Bila je poslovica u mom zavičaju: ni jedan iz obitelji Blenkinsopah nemože preda se gledati, a nijedan Hugginson svěću utàrnuti, svaki pako Groggram znade svoju pěsmu odpěvati, i svaki Marjoram svoju pripověd čicu pripověd ati.

»Bilo kako mu drago,« reknem ja »najprostija balada dopada mi se bolje, nego li najlěpša nova oda i stvari, koje nas već pri pàrvom redku okamene; proizvodi, na koje màrzimo, pa ih opet hvalimo. Ulij čašu tvome bratu, Mojsija. — Veliki nedostatak tih elegičkih pěsnikah jeste, da u očajanje (zdvojenje) dolaze zaradi nesrětnih slučajah, koje pametnim ljudma malo tuge zadaju. Izgubi l' koja krasotica svoj kolčak (Muff), svoju lepezicu (Fächer) ili svoje psetance, odmah ti poleti takvi nadripěsnik kući da tu nesrěću opěva.«

»To može biti, da je u uzmožnim pěsmama obično,« odgovori Mojsija, »ali Ranelagh-ske pěsme, koje k nama iz grada dolaze, sasvim su proste i na jedan kalup skovane. Tud se sastanu Nikola i Dorica i razgovaraju se; on joj donese dar s pazara, koga ona u vlase metnuti ima, a ona mu pokloni jedan

stručak, i tada idu zajedno u cárkvu, i daju savět mladim děvojkama i momcima, da se što bárže mogu věnčavaju.«

»Nu i to je várlo dobar savět,« padnem mu ja u govor, »i dao sam si kazati, da neima města na světu, gdě bi se tako sgodno dobar savět dati mogao, nego baš ondě. Tude nas nagovore na ženitbu, a i supruga se nabavlja. Zaisto, dragi Mojsijo, to bi krasan sajam bio, gdě bi nam kazali, šta nemamo i gdě bi nam to i namakli, ako bi nam potrěbno bilo.«

»Dà otče,« odgovori Mojsija, »i ja u Europi poznajem samo dva takva sajma za žene — Ranelagh [2]) u Englezkoj i Fuentarabiju u Španjolskoj. [3]) Španjolski je sajam samo jedan put u godini, ali naše englezke žene svaku su večer na prodaju.«

»Ti pravo imaš, moj sinko,« rekne moja supruga, »stara Englezka [4]) jedino je město na světu za ljude, koji žele ženah imati.«

»I za žene, koje svojim supruzima gospoditi hoće, pridodam ja. »U inostranstvu veli poslovica, kad bi preko mora most bio, tad bi sve žene s kopna ámo došle, da naše žene za izgled prime; jerbo ovakvih ženah, kao što su naše, nema u cěloj Europi. Ali draga Deboro, daj nam još jednu bocu, a ti nam Mojsija možeš još jednu pěsmu pěvati. Koliko smo nebesima hvale dužni, da nam pokoj, zdravlje i život poklanja! Ja se srětnijim ćutim, nego li najveći kralj na světu biti može. On nema ovakovog ognjišta, ni ovakovih veselih licah oko sebe. Da Debono, mi

po malo stariji bivamo, ali večer našeg života čini se da nam srěću obećaje. Mi imamo predakah, na kojima nikakve mane nema, a ostavit ćemo za sobom dobru i krěpostnu děcu. Dokle živimo, biti će ona naša podpora i naše veselje, a po našoj smàrti, ona će ostaviti potomcima našu čast neoskàrnjenu. Hodi sine, ti nam moraš štogod pěvati. Daj nam pěsmu s likom (Chor). — Ali gdě je moja draga Olivija? Njen ljubezni glas uvěk tako sladko u liku glasi.«

Tek što sam to izrekao, utàrči k nama Rikardo s rěčma:

»O tatice, tatice, ona je otišla, seka Olivija je za navěk od nas otišla.«

»Moje děte otišlo?« poviknem ja.

»Da, ona je s dva gospodina u jednim karucama otišla. A jedan, poljubivši ju, rekao je, da bi za nju umro. Ona je plakala, i htěla se vratiti, al ju onaj opet nagovori, i tad u karuce stupi, rekavši: Oh što će moj siromaški otac činiti, kad čuje, da sam ja izgubljena.«

»Sad moja děco idite, budite jadna i kukavna. Za nas nema više srěćnih časovah. O da se neba věčni gnjev na njega i njegove obori! Meni tako moje děte ugrabiti! Da kazan će ga postignuti, što je moje ljubezno i nevino děte od mene odtargao, koje sam ja po stazi nebeskoj vodio. O kako je sàrdačna bila! — Sad su sva naša blaženstva na zemlji propala. Idite děco, idite — budite jadna i pogàrdjena; jer je moje sàrce ranjeno.«

»Otče,« rekne Mojsija, »jeli to Vaša krěpkost?«

»Krěpkost, moj sine? Dà, neka vidi, da sam krěpak. Donesi moje samokrese pištolje. Ja ću izdajicu progoniti; progonit ću ga, dok je na zemlji. Koliko sam i star, neka ipak vidi, da ga naći mogu. Lupež jedan, nevěrni lupež!«

Medjutim uzmem moje samokrese, i moja supruga, koje strast nebijaše tolika, primi me u svoje naručje.

»Ljubezni supruže,« rekne ona, »sveto je pismo jedino oružje, koje ti sad nositi možeš. Otvori ga, dragi supruže, i čitaj nam štogod, da se tuga naša ublaži. Dà, ona nas je sramotno prevarila.«

»Zaisto, dragi otče,« rekne poslě někog vrěmena moj sin, »Vaša je razjarenost prevelika, i Vas ne dostojna. Vi bi imali mater těšiti, a Vi joj još više tuge zadajete. Vama i Vašem častnom značaju ne pristoji se, da Vašeg neprijatelja tako proklinjete. Ne, Vi ga niste imali proklinjati, kako mu drago potišten on bio.«

»Valjda ga ja ipak proklinjao nisam, moj sine? Jesam li?«

»Jeste otče, Vi ste to učinili, dva puta ste ga prokleli.«

»Bog neka dakle meni i njemu oprosti. Da, moj sine, ja sad ćutim, da je više nego čověčanska ljubav bila, koja nas je pàrva učila, da naše neprijatelje blagosivamo. Da je slavljeno njegovo sveto ime za sve, što nam je dao, i za sve, što nam je oduzeo! Ali ne, nije to mala nesrěća, koja suzama obliti može ove stare oči, koje za toliko godinah plakale nisu!

Moje děte, moje ljubezno děte u nesrěću hititi! O da ga poraz — Bože, oprosti mi! Što htijah reći? Ti znaš, moja draga, kako je dobra, kako je sladka i dražestna bila; do ovog sramotnog časa samo je na to mislila, kako bi nas srěćne učinila. Da je barem umàrla! Ali je otišla; čast je naše obiteli oskvàrnjena, i na ovom světu nemam se više nikakoj srěći nadati. Rikardo, ti si ju vidio otići; da ju nije možebiti silom odvukao? Ako ju je silom odvezao, to može još nevina biti.«

»Ah ne, tatice,« odgovori děte, »on ju je samo poljubio i svojim angjelom nazvao. Ona je jako plakala, naslonivši se na njegovo rame, i vàrlo su se hitro odvezli.«

»Ona je nezahvalan stvor,« vikne moja supruga, kojoj suze glas skoro ustaviše »s nami tako postupati! Nigda nije svoje nagnutje obuzdati htěla. Ona je potištena, kako nas je sramno ostavila bez ikakvog uzroka. Ona će tvoje sěde vlasi u grob spremiti, a ja ću te u skoro slěditi.«

Tako se je provela ova noć pàrve naše prave žalosti, u gorkoj tugi i smělim odlukama, koje opet u neodvažnosti padoše. Ja se ipak odlučim najposlě varalicu potražiti, ma gdě bio, da ga za njegovu podlost ukorim. U jutru falilo nam je naše nesrěćno děte pri doručku, gdě nas je obično sve razveseljavala. Moja je supruga nastojala ukorima sàrce si olakšati, kao i prie.

»Nigda,« reče ona, »neka taj sramotni prikor naše kuće nogom preko našeg praga ne stupi. Neću

ju nigda više mojom kćerju nazvati. Ne, neka nesramna ona živi sa svojim sramotnim skvariteljom; ona nas može sramotiti, ali nek nas više neprevari.«

»Ženo« reknem ja, »ne govori tako nesdušno. Ja mårzim na njezinu pogrěšku kao i ti, ali neka uvěk ovaj stan i ovo sårce otvoreno bude siromašnoj grěšnici, koja se pokaje. Što se prie od svoje zloće povårne, to će mi dražja biti. I najpravedniji može jedan put pasti. Himba može nagovoriti, dražest novosti savesti. Pårva pogrěška děte je prostote; ali sve druge izrodi su zloće. Då, nesrěćna nek je u ovom sårcu i u ovom stanu dobro došla, makar s tisuć pogrěšakah oskvårnjena bila. Ja hoću jednoč još njen sladki glas da slušam, jednoč još na njenih grudih da ležim, ako u njima pokajanja nadjem. Moj sine, donesi mi moje sveto pismo i moj štap. Ja ću ju svuda slěditi, i ako više nije moguće da se od sramote oslobodi, to ću barem stalnost u zloći směsti.«

XVIII.

Nastojanje otca izgubljeno děte na stazu krěposti povårnuti.

Mali Rikardo nije doduše mogao točno opisati čověka, koji je Oliviju u karuce dignuo, ali moja sumnja sasvim pade na našeg mladog vlastelina, kojega je nagnutje k takvom vubvenstvu dosta poznato bilo. Ja se zato uputim uprav k dvoru Thornhilla

s odlukom ukoriti ga, i ako je moguće, moju kćer natrag dovesti. Nu prie nego što sam u njegov stan stigao, sukobi me nětko iz moje župe i pripovědaše mi, da je mladu, mojoj kćeri slična děvojčicu kod jednog gospodina u karucama vidio, koga sam po opisu samo za Burchella dàržati mogao, i da su se jako bàrzo odvezli. Ovaj mi glas nikako nije dovoljan biti mogao; otidjem dakle u dvor, prěmda je još vàrlo rano bilo, i zaištem, da s vlastelinom odmah govorim. On se mahom s najotvorenijim i s najsàrdačnijim licem ukaže, i izjavi najveće udivljenje nad běgom moje kćeri, pri čem me je svojim poštenjem uvěravao, da on od toga ništa ne zna. Ostavim se dakle svoje pàrve sumnje, i pomislim samo na Burchella, koji se je, kako sam se sěćao, zadnjeg vrěmena češće s mojom kćerju tajno dogovarao. O njegovoj krivici nisam više ni najmanje sumnjati mogao, pošto se drugi svědok ukaže, koji je njega i moju kćer vidio na putu k rudnoj vodi, udaljenoj trideset miljah, gdě su baš mnogi gosti bili. Bio sam u takvom stanju, u kome smo više k naprasitim dělima negoli k mirnom razmišljavanju sklonjeni, i nigda mi nije na um palo razpitati ne bi li mogli ti glasovi dolaziti od ljudih koji su mi naročito na put stavljeni da me zavedu; nego se odlučim za njom i njenim zavoditeljom u naznačenom pravcu u potěru ići.

Ja sam bàrzo išao, i putem sam češće zapitkivao; ali ne dobijem nikakvog glasa, dok pri mom dolazku u gradić nadjem jednog konjanika kojega sam se

sěćao da sam kod vlastelina vidio. On me je uvěravao, da ću běgunku zaisto stignuti, ako ju potražim u městu, koje je oko trideset miljah udaljeno, i gdě je baš konjsko nadtàrkivanje bilo, i primetne još, da ju je prošastu večer tamo plesati vidio, i da je sve družtvo uzhićeno bilo vàrhu věštine u plesanju moje kćeri.

Drugi sam dan poranio i oko četvàrte ure po pódne bio sam na jahalištu. Družtvo je bilo vàrlo sjajno; svi su težili za jednom svàrhom, za razveseljenjem — kako daleko od moje svàrhe, izgubljeno děte k krěposti povàrnuti! Mislio sam da sam u někoj udaljenosti gospodina Burchella vidio, ali, kao da se je bojao sa mnom se susresti, izgubi se u množini kako sam se k njemu približao, i izčeznc izpred mojih očijuh.

Sad sam mislio, da bi zaman bilo moje iztraživanje nastaviti, i odlučim povàrnuti se k mojim nedužnima, koji moje podpore trěbuju.

Moje duševno razpoloženje i pretàrpljene nesgode navuku mi groznicu, od koje sam znakove veće osěćao, prie nego što sam jahalište ostavio. To je bio novi neočekan udarac, budući da sam preko sedamdeset miljah od kuće udaljen bio. Medjutim otidjem u malu na cesti kàrčmu, i u tomu običnom pristaništu ubogih i uměrenih putnikah, legnem uztàrpljivo, da konac moje bolesti čekam. Skoro sam tri nedělje ležao; ali na poslědku odàrži poběda moja dobra narav, premda nisam imao novacah da naplatim trošak moga podvorenja. Nemir radi

ove poslědnje okolnosti sam bi mi možebit bolest povarnuo, da mi nije něki putnik, koji je u kàrčmi odsěo, da se malo pokrěpi, u pomoć priskočio. To ne bijaše nitko drugi, nego čověkoljubivi knjigar [1]) s groblja sv. Pavla koji je toliko spisah za děcu izdao; on se je sám nazivao prijateljem děce, ali je bio prijatelj svijuh ljudih. Tek što je odsěo, već je i otići htio, jer uvěk imadijaše osobito nuždnih poslovah, a u to se je vrěme baš skàrbio, da nakupi gradiva k žitiju někog Tome Tripa [2]). Ja se odmah sětim rumenog, no bubuljičavog lica toga dobroćudnog čověka, koji je izdao moje dělo proti drugoženstvu i pozajmim od njega něšto novacah, koje sam obećao po mom povratku vàrnuti. Pri mom odlazku još sam tako slab bio, da sam si preduzeo ne više nego deset miljah na dan putovati. Moje zdravlje i moj obični pokoj duše bijaše opet povraćen, i sám sam sad osudjivao ponos, kojim sam se opirao pokaranju nebeskom. Čověk jedva sám da znade, koliko tegobah podněti može, dok čas izkušenja ne udari. Kao što penjući se na vàrhunac častoljubja, koji nam se odozdol tako jasnim ukazuje, pri svakom koraku nov i tmast prizor skrivene neudobnosti odkrivamo; tako kad s vàrhunca udobnosti silazimo, premda nam se može dolina tuge pod nama izpàrva tmasta i mutna pokazati, ipak živahni duh, koji samo na veselja pazi nalazi, čim snidje, ipak štogod, što mu laskati i ugoditi može. Najtmastiji predmeti čine se da se razsvětljuju, kad bliže k njima dodjemo, i duševno se oko obikne na tminu, koja nas okružava.

Dva sam šata od prilike moj put nastavio, kad něšto opazim, što mi se je u daljini kao kola činilo, koja sam sastignuti htio; nu kad sam se približio, vidio sam, da su bile tarnice skitajućeg se kazališnog družtva koje su pozorišta i drugu njihovu spravu vozile u bližnje selo, gdě su igrati htěli. Kod tarnicah nebijaše niko do kočijaša i jednog od družtva, budući da su ostali članovi istom sutra dan poslědovati imali. »Dobro družtvo na putovanju pó je prevaljena puta,« veli poslovica. Ja započnem razgovor sa siromašnim igračem, i buduć da sam u pàrvašnja vrěmena sám něšto o kazališnih stvarih razuměvao, razgovarao sam o tom predmetu mojom običnom liberalnostju; ali podosta nepoznat s novijim stališem pozorišta, zapitam moga suputnika, koji su sada dramatički spisatelji na glasu, i tko je Dryden [3]) tko li Otway [4]) našeg vrěmena.

»Ja mislim,« odgovori igralac »malo bi se naših sadašnjih dramatičkih pěsnikah za čast dàržalo, kad bi ih sa spisateljma prispodobili, koje ste Vi sad spomenuli. Dryden-ov i Rowe-ov [5]) ukus sad nisu ni malo obljubljeni, i naš je ukus za cělo stolětje natrag stupio. Fletcher, [6]) Ben Johnson, [7]) i svi komadi Shakespeàre-ovi [8]) jedini su, koji sada mogu proći.«

»Šta?« poviknem ja; »jeli moguće, da se našim suvrěmenicima može dopadati onaj starověrski jezik, one ostarěle oštroumnosti, oni pretěrani značaji, kojima obiluju děla od Vas spomenuta?«

»Dragi gospodine,« odgovori moj suputnik, »obćinstvo slabo mari za jezik, dosětke i značaje, jer to na njeg ništa nespada, ono samo hoće, da se zabavlja, i blaženim se ćuti, ako se veseliti može vàrhu koje pantomime, koja mu se pod imenom Johnsona ili Shakspeare-a predstavlja.«

»Naši novi dramatični pěsnici,« reknem na to ja, »jesu dakle valjda više naslědnici Shakspeare-a nego li naravi?«

»Da istinu kažem,« odgovori moj drug, »u koliko ja znam, oni ne naslěduju ništa, a i obćinstvo nezahtěva ništa od toga. Nije sastavljenje komada, što pohvalu zadobije, ne, trěba samo da imade neočekivanih prizorah i izvanrednih položajah. Ja sam doživio, da je komad, u kom ni najmanje šale nebijaše, na taj način ljubimcem postao, a drugi se je odàržao, što je pěsnik u njem opisao tàrbobolju. Ne, moj dragi gospodine, Congreve-ova [9]) i Farguhar-ova [10]) děla preveć su oštroumna za sadašnji ukus, naš novi jezik mnogo je naravniji.«

Tarnice kazališnog družtva u ovaj su par u selo dospěle, gdě su nas, kako mi se činjaše, očekivali, jer je sve izašlo nas gledati; pri čemu je moj suputnik opazio, da putujući kazališni igrači uvěk više gledalacah imadu pred vratima, nego li u kući. Ja nisam prie mislio na nepristojnost u takvom se družtvu pokazati, nego kad sam jednu hàrpu ljudstva oko mene ugledao. Što je prie moguće bilo poběgao sam u bližnju kàrčmu, i kad me je kàrčmar u gostinsku sobu uveo, progovori k meni jedan vàrlo

dobro obučeni gospodin, koji me zapita, jesam li ja sbilja kapelan družtva, ili hoću samo tu ulogu u jednom komadu da igram. Ja mu kazah, kako stvar stoji, i da k družtvu nepripadam. Tad je on tako dobar bio, te je mene i igrača na jednu čašu punča zazvao, gdě je s mnogom revnostju i učestjem o sadašnjih dàržavnih okolnostih govorio. Ja sam mislio po tome barem da je član parlamenta, i skoro bi se u toj misli potvàrdio bio, kad on na moje pitanje, što kàrčmar za večeru imade, zahtěvaše, da ja i igrač u njegovoj kući večeramo, čemu smo mi najposlě na njegovu molbu privolěli.

XIX.

Opis osobe, koja sa sadašnjom vladom nije zadovoljna, i koja se boji da ćemo našu slobodu izgubiti.

Buduć da je kuća, gdě smo se imali gostiti, malo udaljena bila od sela, i buduć da kočija nije bila pri ruci, opazi naš pogostitelj, da će nas pěške tamo voditi, i tako smo skoro došli k jednom od najkrasnijih gospodskih dvorovah, koje sam u onom predělu zemlje vidio. Soba, u koju nas uvede, bila je sasma lěpa i po najnovijem ukusu uredjena. Dok je on izišao, da zapovědi večeru nam pripraviti, igralac namigne na me rekavši, da smo se vàrlo dobro naměstili. Naš se pogostitelj skoro povrati; gospodska večera bijaše donešena; dvě ili tri gospodje u lahkoj kućevnoj oděći stupe unutra, i za-

metne se dosta živahan razgovor. Nu politika bijaše predmet, kojim se je naš pogostitelj osobito širio, rekavši, da je sloboda zajedno i ponos njegov i strah. Čim stol bijaše pospremljen, zapita me, jesam li zadnji broj Monitor-a čitao, na što mu ja odgovorim, da nisam.

»Šta? Nu valja da ste Auditor-a čitali?« povikne on.

»Ni toga gospodine,« odgovorim ja.

»Ta to je siaset, to je sbilja siaset,« odgovori moj gostionik »Šta! ja čitam sve političke novine, koje izlaze: *Dnevnik*, *Pučki List*, *Glavni List*, *Lětopis*, *Londonski i Whitehallski večerni List*, *Sedamnaest Magazinah i Oba Pregleda*; *) i premda svi ovi jedan na drugoga màrze, ja ih ljubim svekolike. Sloboda, gospodine, sloboda je ponos Britana, i tako mi svih mojih ugljenskih rudah u Cornwall-u [1]) ja poštujem njene čuvare.«

»Nadam se dakle, da ćete i kralja poštovati.«

»Poštujem,« odgovori moj gostionik, »ako čini što mi želimo. Nu ako tako i nadalje bude radio, kako je onomadne, ja si više što se njegà tiče neću glave tàrti. Neću ništa da govorim, al mislim, da bi ja s někojim stvarma bolje upravljao. Čini mi se, kao da nije dosta savětnikah imao. Morao bi se

---

*) The Daily, the Public, the Ledger, the Chronicle, the London Evening, the Whitehall Evening, the seventeen Magazines, the two Reviews — sama imena engleskih časopisah.

porazgovarati sa svakim kojigod mu savět dati hoće, i tada bi stvari sasvim drugče išle.«

»Ja bi želio,« reknem na to ja, »da takovi dosadni savètnici na târlici (pillong, Pranger) stoje. Morala bi biti dužnost svakog poštenog čověka priskočiti slabijoj strani našeg ustava, onoj posvećenoj vlasti, koja od několiko godinah sve većma propada, i svoj pristojan upliv na dàržavu gubi. Nu ovih nevěštih ljudih još svedjer vika stoji o slobodi, i ako kakvu važnost uživaju, meću ju potišteno u tonuću pliticu.«

»Šta« povikne jedna od naših gospodjah, »zar sam to morala doživěti, da vidim čověka tako potištenog i nevaljalog, da bude neprijatelj slobode i branitelj okrutnikah? Sloboda je sveti dar nebeski, slavno preimućstvo Britonah!«

»Jeli moguće,« reče naš pogostitelj, »da čověk može naći još i sada zaštitnikah robstva, koji su dosta potišteni odreći se preimućstvah Britonah? Može li tko tako zavàržen biti?«

»Ne, gospodine,« rekoh ja, »ja jesam za slobodu, za ovo božanstveno svojstvo! za ovu slavnu slobodu, za ovaj predmet prepiranja sadašnjeg vrěmena. Ja bi želio, da su svi ljudi kraljevi, i sám bi želio kraljem biti. Mi svi imamo od naravi jednaku pravicu na prestolje, svi smo izvorno jednaki. Ovo je moje mněnje, i ovo je bilo negda mněnje jedne stranke poštenih ljudih, koji su se Sjednačitelji (levellers) [a]) nazivali. Ovi su pokušali jednu obćinu sklopiti, gdě bi svi jednaki bili. Nu žalibože, to im

nije zašlo za rukom! Něki medju njima bili su jači, a něki lukaviji, i ti su postali gospodari od drugih; jer kako je god istina, da Vaš konjušnik Vaše konje samo za to jaše, što je lukavija od njih zvěr, tako je nemanje istina, da će ona zvěr, koja od njega lukavija ili jača bude, opet njega uzjahati. Buduć dakle da je sudbina čověčanstva podvàrći se, i buduć da su jedni rodjeni da zapovědaju, a drugi da se pokoravaju, pitanje je: Kad već mora biti okrutnikah, jeli bolje da su s nami u istoj kući, ili u istom selu, ili još dalje, u glavnom gradu? Što se dakle mene tiče, buduć da od naravi màrzim na pogled okrutnika, što je više ovaj od mene udaljen, to mi je povoljnije. I najviše je ljudih moga mněnjá, za to su jednodušno odabrali si kralja, koga odabiranje i broj okrutnikah umaljava, i zajedno okrutničtvo u najveću daljinu od veće strane naroda postavlja. Velikaši pak, koji su prie postavljenja jednog okrutnika sámi okrutnici bili, od naravi su protivni vlasti, koja se je vàrh njih podigla, i koje utez uprav podčinjene redove najvećma tištiti mora. Probitačno je dakle velikašima kraljevsku vlast koliko je moguće stěsniti, jer štogod preotmu onoj, naravno se opet povraća njima, i oni u dàržavi ne imaju ništa drugo činiti, nego podkopavati vlast jednog samosilnika, da opet dostignu svoju pàrvašnju znamenitost. A može se dàržava u takvom stališu nalaziti, ili zakoni mogu tako upravljeni biti, ili bogati gradjani takva mněnja hraniti, da se sve za podkapanje samovladarstva sroči. Ako su za pàrvo okolnosti dàržave

takve, da nagomilanje bogatstva štite, i da bogati još bogatiji postane, to će ovoga slavoljubje samo još podići. Nu nagomilanje bogatstva mora biti svakako poslědica, ako, kao sada, više novácah vanskom tàrgovinom, nego li nutàrnjom obàrtnostju u zemlju dolazi; jer 'vansku tàrgovinu mogu samo bogatci s naprědkom těrati, i ovi zajedno takodjer sve koristi iz nutàrnje obèrtnosti proizhodeće uživaju, tako da kod nas bogatci dva izvora bogatstva imaju, dočim siromah samo jedan imade. Iz ovog uzroka naći ćemo, da se u svih dàržavah, gdě tàrgovina cvate, bogatstvo nagàrće, i da su sve ove dàržave dosad s vrěmenom arištokratičke postale. Da, i isto zakonotvorstvo ove zemlje može k nagomilanju bogatstva doprině̌ti, kad se naravna sveza, koja bogatoga sa siromahom skapča, zakonom pretàrgne, i kad se ovim naredjuje, da bogati samo s bogatim u brak stupe, ili kad se učeni samo zato što nisu bogati za nesposobne dàrže služiti svojoj dàržavi kao savětnici, i tim bogatstvo postaje predmetom slavoljubja i kod mudrih ljudih: ovim, rekoh i ovome sličnim načinom bogatstvo se nagàrće. Čověk pako nagàrnuv bogatstva, kad je svim potrěboćam i ugodnostim života providjen, nepoznaje drugog načina suvišnost svoga blaga upotrěbiti, nego kupovanjem vlasti, ili drugim rěčma, pribavlja si slědbenikah podkupljivanjem slobode ubogih ili podmitljivih ljudih, koji su pripravni za kruh tlačenje malo ne tiranstva podnašati. Ovim načinom u obće svaki vàrlo bogat čověk skuplja oko sebe krug od

najsiromašnijih ljudih izmed puka, i dàržava koja mnogo prebogatih gradjanah imade, može se prispodobiti sistemi Cartesija, *) po kojoj svaka zvězda svoj vlastiti vàrtlog imade. Oni pak, koji su pripravni gibati se u vàrtlogu velikaša, samo su robovi, izmet čověčanstva, ljudi dušom i odhranjenjem za robstvo sposobni, koji od slobode ništa do imena neznaju. Nu trěba jošte veliki broj onakvih ljudih, na koje se upliv bogatih protegnuti ne može, naime ona vàrsta ljudih, koja stoji u srědi izmed prebogatog i siromaha; oni ljudi, koji su odveć bogati, nego da se susědnom velikašu podvàrgnu, a opet odveć siromašni, nego da sàmi okrutnici budu. U tom srědnjem stališu ljudih obično se nalaze sve umětnosti, znanosti i družtvene krěposti. Ovaj je stališ jedini poznat kao pravi čuvar slobode, i može se narodom nazvati. Može se pak dogoditi, da ovaj srědnji stališ sav svoj upliv u dàržavi izgubi, i da se njegov glas u glasu prostog puka tako rekav udavi Jer ako je imanje, koje osobu koju sposobnom čini za glasovanje u dàržavnim stvarma, sada deset putah manje nego ono koje se je iziskivalo u vrěme ustrojenja ustava, očevidno je, da se tako veći dio prostakah uplete u političku sistemu, i buduć da se ovi svedj gibaju u vàrtlogu velikašah, to će onim pravcem udariti, koga im ovi naznačuju. Sve što ostaje srědnjem stališu u takvoj dàržavi jest, da věrno brani preimućstva jednog glavnog vladatelja; jer on slabi moć bogatošah i smeta velikaše, da ne napadnu deseterostručnom težinom pod njima stojeći srědnji stališ. Srědnji

stališ može se prispodobiti gradu koga velmože obsěduju nu komu vladalac s vani u pomoć hita. Dok se obsěditelji boje neprijatelja za legjima, ništa nije naravnije, nego da će gradjanima najkrasnije pogodbe ponuditi, golim im rěčma laskati i s poveljami ih mamiti; nu čim vladatelja iza legjah odbili budu, gradske zidine biti će stanovnikom samo slaba zaštita. Što ih onda čeka vidit ćemo, ako pogled bacimo na Olandiju, Genovu ili Mletke, gdě zakoni upravljaju siromasima, a bogati upravljaju zakonima. Ja sam dakle za samovladarstvo, i umro bi za samovladarstvo, za sveto samovladarstvo; jer ako je i što sveto medju ljudma, to mora biti pomazani vladalac puka, i svako obaljenje njegove vlasti, u ratu ili u miru, jest pačanje u prave slobode podložnikah. Rěči sloboda, domorodnost i Britani mnogo su već zla učinile, i nadati se je, da će ih pravi sinovi slobode smesti još više zla učiniti. Ja sam u mom životu mnogo poznavao tako nazvanih zatočnikah slobode, nu nesěćam se ni jednoga, koji u svom sàrcu i u svojoj kući ne bi bio okrutnik.«

Najposlě sam opazio, da me je moja vatrenost u govoru preko granicah dobrog odhranjenja odvela; sad pako moj pogostitelj, koji je više putah nastojao prekinuti me, nemogaše više svoju neuztàrpljivost obuzdati.

»Šta!« povikne on, »dakle sam dosad ježuitu u odělu duhovnog pastira pogostio? Nu tako mi svih ugljenskih rudah u Cornwallu, i tako mi imena Wilkinsona, on će se nosit od ovud.«

Sad sam uvidio, da sam odveć zabrazdio, i molio sam ga, da mi oprosti vatrenost moga govora.

»Da Vam oprostim!« poviče kao běsan »Ta ja mislim, da bi valjalo za takva načela tisuć krat moliti za oproštenje. Šta! odreći se slobode i imanja, i, štono veli novinar, leći i cokulami[4]) se dati napártiti! Gospodine, ja iziskujem, da se odmah krenete iz ove kuće, ako nećete, da se iz toga gorje poslědice ne porode; to ja zahtěvam gospodine!«

Baš sam htio, da što proti tome govorim, al eto ti jedan sluga zdravo pokucne u vrata,[5]) a one dvě gospodje poviknuše:

»Do vraga, evo naš gospodin s gospodjom!«

Viděło se je sad, da moj pogostitelj nije ništa drugo nego konobar (Kellermeister) bio, koi si je u glavu metnuo, dok gospodara neima, veličati se i jedanput sám gospodariti; i ako ću istinu reći, govorio je o političkih stvarih tako dobro, kao skoro svi drugi seoski plemići. Nu ništa ne može nadilaziti moju smetnju, kad sam sad vidio plemića i njegovu suprugu unutra stupiti, a i njihovo udivljenje, videć takvo družtvo i takvo goštjenje, nebijaše manje od našega.

»Gospodo moja!« reče pravi kućni gazda meni i mojim ortakom, »moja supruga i ja, mi smo Vaše pokorne sluge; nu moram Vas uvěriti, da je to za nas tako neočekivana čast, da pod brěmenom zahvalnosti čisto klonemo.«

Premda je naše družtvo njima moralo dosta neočekivano biti, njihovo nam je bilo, za cělo, još manje

očekivano, i ja se zapanjih od straha sbog poslědicah moje bezumnosti, kad al eto vidim za njima stupiti unutra moju dragu gospodičnu Arabellu Wilmot, koja je za mog sina opreděljena bila, da se nije, kao što sam već pripověđio, stvar prekinula. Čim me je spazila, letila mi je s najvećom radostju u naručje.

»Dragi gospodine,« reče »kakvom srěćnom slučaju imamo mi Vaš nenadani pohod zahvaliti? Ja sam uvěrena, da će se moj ujak i moja ujna sàrčano radovati, saznavši, da će im dobri doktor Primrose gost biti.«

Čuvši moje ime stari plemić i njegova supruga pristupiše uljudno k meni, i pozdraviše me najsrdačnijom gostoljubnostju. Niti su se mogli uzdàržati nasměnuti se, čuvši uzrok moga pohoda, a kukavnom konobaru, koga su iz početka, kako mi se činjaše, imali volju od sebe odtěrati, na moju su prošnju oprostili.

Gospodin Arnold i njegova supruga, čija je kuća bila, umoljavali su me njima tu ljubav učiniti da několiko danah kod njih ostanem, i budući da je njihova netjakinja, moja ljubezna odhranjenica, koje sam duh većom stranom sam izobrazio, svoju molbu njihovoj pridružila, to sam najposlě privolio. Uveli su me za ovu noć u jednu krasnu sobu, a u jutru rano izjavi mi gospodična Wilmot svoju želju sa mnom u bašču ići, koja je po novom ukusu priredjena bila. Pošto mi je za něko vrěme krasote tog město pokazivala, zapita me kao uzgred, kad sam najposlě čuo za moga sina Gjorgja.

»Ah moja gospodično« reknem ja »ima sad skoro tri godine, što je od kuće otišao, a niti je meni, niti komu od svojih prijateljah ikad pisao. Gdě je, to ne znam; može biti da neću ni njega, ni srěćnih danah ikad više viděti. Ne, moja draga gospodično, takvih ugodnih časovah, kakvih smo proveli někgda kraj našeg ognjišta u Wakefieldu, nećemo nigda više doživěti. Moja se je mala obitel sada razišla, i siromaštvo nije nam samo nevolju nego i sramotu naněło.«

Dobroj děvojčici poleti jedna suza niz obraz pri ovoj pověsti, i zato, viděvši da je odveć tronuta okanio sam se obširnijeg opisa naših stradanjah. Medjutim bijaše to něka utěha za me, što sam vidio, da ona s vrěmenom svoje nagnutje nije proměnila, i da je mnoge ponude, koje su joj se učinile, od kako smo njen zavičaj ostavili, odbacila. Vodila me je svuda po prostranih povàrtnih osnovah, pokazujuć mi razna šetališta i sěnice, i uzimajuć zajedno pri svakom predmetu priliku kakvo novo pitanje glede mog sina učiniti. Tim nam načinom prodje vrěme do podne, dok nas zvonce na oběd ne pozove, gdě sam zatekao ravnatelja prie napomenutog skitajućeg se igralačkog družtva, koji bijaše došao razděliti biljete za »Lěpu pokornicu« *) što se je imala ovu večer igrati. Ulogu Oracija imao bi igrat mladić, koji se još do sad nigda nije na pozorištu ukazao. Varlo je vatreno, kako mi se činjaše, pohvalio ovog novog igraoca, i uvěravao nas, da još nikad nije vidio mladića, koji bi tako lěpe nade savaršenstva davao.

11*

»Igranje na kazalištu« opazi on »ne uči se za jedan dan. Nu ovaj mladi čověk« reče dalje »čini se da je rodjen za igralište. Njegov glas, njegov stas, njegov dàržanje, sve je prekrasno. Mi smo se putujući amo slučajno na njega naměrili.«

Ovo izvěstje probudi něšto naše ljubopitstvo, i prošnjom gospodjah dadoh se nanukati, te sam š njima išao u igralište, koje nije drugo bilo nego štagalj. Budué da je družtvo s kojim sam išao, bez sumnje bilo najodličnije u onom městu, bili smo primljeni najvećom priklonitostju i naměštjeni u pàrvom redu pred pozorištem, gdě smo za něko vrěme s ne malom neuztàrpljivostju sědili, Oracijevo pojavljenje očekujući. Novi igralac napokon stupi na kazalište, i neka svaki otac po svom ćutjenju razsudi ono, što sam ja oćutio, videć da je to moj nesrětni sin. Baš je htio početi, kad, obàrnuv oči k gledaocima, spazi gospodičnu Wilmot i mene, i ostade zaněmit i nepomičan.

Igraoci za pozorištem, koji su ovo prekinutje njegovoj naravnoj strašivosti pripisali, kušali su ga obrabriti, nu u město da bi on nastavio igru, suze mu niz lice potekoše, i on se s pozorišta natrag povuče. Ja neznam, koja su bila moja ćutjenja pri toj prigodi; jer odveć su se bàrzo měnjala, neg da bi ih opisati mogao. Nu na skoro me iz ovih neugodnih sanjarijah probudi gospodična Wilmot, koja me, blěda i dàrhćućim glasom zamoli, da ju njenom ujaku natrag odvedem. Kad smo kući došli, gospodin Arnold, koji nije mogao dokučiti naše izvanredno

ponašanje, čuvši da je novi igralac moj sin, poslao je po njega svoju kočiju s prošnjom, da bi k njemu došao; i buduć da je onaj ostao pri svojoj naměri više na pozorište ne stupiti, to su igraoci drugog město njega naredili, a on je bio na skoro kod nas. Gospodin Arnold ga je s najvećom dobrotom, a ja sam ga s mojim običnim uzhićenjem primio, jer nikad nisam uměo pretvarati se. Pozdrav gospodične Wilmot bijaše poměšan s někim prividnim nehajstvom, nu mogao sam opaziti, da naučenu rolu igra. Uzbunjenost njenog sàrca, kako se činjaše, nije se još utažila bila; govorila je tisuć bezumnostih, koje bi imale šale biti, pak se je opet na glas sama svojim ludorijama nasmijala. Kadkad bi se kradom ogledala u zàrcalu, kano da ju savěst neodoljive lěpote srětnom čini, i često je pitala, niti je i najmanje na odgovore pazila.

XX.

Dogadjaji filosofičkog levente (protuhe) koji tražeći novosti izgubi zadovoljstvo.

Poslě večere htěla je uljudna gospodja Arnold několiko svojih ljudih po pàrtljagu mog sina poslati, čemu on s početka nehtěde privolěti, nu buduči da je ponovila svoju ponudu, bude primoran izvěstit ju, da je štap i torba sav gibivi imetak na ovom světu, kojim se ponositi može.

»Ah sinko,« poviknem ja, »ubog si me ostavio, a ubog si se, kako vidim, opet povratio; nu ipak mislim, da si veliku stranu světa vidio.«

»To jesam« odgovori moj sin »nu tražiti srěću, to još neće reći, naći ju, a ja sam se u istinu od někojeg vrěmena i okanio tražiti ju.«

»Ja mislim, gospodine,« rekne gospodja Arnold »da bi pověst Vaših prigodah morala zabavna biti; pàrvu njih stranu često sam čula od moje netjakinje, nu kad bi Vas mogli nanukati, da nam i ostavšu stranu pripovědate, to bi nas time na novo obvezali.«

»Ja Vas uvěravam, gospodjo,« odgovori moj sin »da Vaša zadovoljnost, slušajuć pripověst mojih slučajevah, neće ni iz daleka biti tolika, kolika moja taština pripovědajuć ih, pa opet u cěloj pripověsti jedva Vam mogu jednu jedinu čudnu sgodu obećati, buduć da neću toliko pripovědati ono što sam činio, koliko ono što sam vidio. Pèrva nesgoda moga života, koju svi znate, bila je velika; nu premda me je ona razžalostila, nije mogla ipak moju hrabrost poraziti. Nigda nije ičija nada bila nerazrušivija od moje. Što mi je neprijaznija bila sadašnjost, to sam više od budućnosti očekivao, i dospěvši jedan put s kolom od srěće u najveću dubljinu, svaki me je novi njegov mah mogao samo uzdignuti, a ne još dublje sniziti. Opremio sam se dakle jedno lěpo jutro put Londona, nebrinući se za sutrašnji dan, veseo kao ptičice, koje su pokraj puta pěvale, i těšeći sám sebe s mislju, da je London sajam, gdě će sposobnosti svake vàrsti sigurno odlikovanje i

nagradu naći. Došavši u glavni grad, moja je pàrva briga bila Vašu pismenu priporuku, dragi tato, našem rodjaku izručiti, koji je u malo boljih okolnostih bio, nego ja. Moja pàrva naměra, kako Vi znate, bila je, da budem podučitelj u kakvom hranilištu; i molio sam ga za to, da me u toj stvari savětuje. Naš rodjak slušao je ovu naměru sa sardoničkim posměhom. »Ej,« reče »ta to je sbilja krasno zvanje, za koje ste se odlučili. Ja sam bio i sám podučitelj u jednom hranilištu, i dam se oběsiti, ako ne bi voléo podtamničar u Newgate-u [1]) biti! Bio sam rano i kasno na noguh; predstavnik mi se je màrgodio, a njegova supruga màrzila je na me sbog mog ružnog lica; u kući su me děca kinjila, a ipak nisam směo nikud izići, da uljudnosti vani potrazim. Nu jeste li Vi osvědočeni, da ste sposobni za učionicu? Daj da Vas malo prokušam. Jeste li se Vi za ovaj stališ odhranili?« — Nisam. — »To dakle niste za učionicu. Znate li děcu počešljati?« — Neznam. — »Dakle niste za učionicu. Jesti li imali boginje?« — Nisam. — »E dakle niste za učionicu. Možete li još s dvojicom leći u postelju?« — Ne mogu. — »Tad Vi niste nigda za učionicu. Imate li dobar želudac?« — Imam — »Onda Vi niste nikako za učionicu. Ne, moj dragi, ako ste za koji čedni, ugodni zanat, a Vi se pogodite na sedam godinah kao šegàrt kod kog nožara koleso okretati, nu manite se, molim Vas, učionice. Ali hodite amo« nastavi dalje »vidim da ste živahan, pak něšto i učen děčko; kako bi bilo, da postanete

spisatelj kao i ja? Čitali ste bez sumnjé u knjigama od ljudih puno nadarenih, koji su u tom zanatu od glada poginuli; i sad bi Vam mogao pokazati po ovom gradu više od četàrdeset stepenjakah, koji s njime u obilnosti žive, poštenih, po starom šlendrijanu živućih ljudih, koji lagano i bezumno svojim putem hode, pak pišu s velikōm pohvalom istoričke i politične stvari; ljudih, moj dragi, koji, da su se kao cipelokàrpci odhranili, svega bi svog života cipele kàrpali, nu ne bi ih nikada načinili.« Videći, da nije baš veliki stupanj odličnosti sa stališem podučitelja skopčan, odlučio sam njegov predlog primiti; i buduć da sam preduboko štovanje prama književnosti gojio, to bijaše antiqua mater u Grubstreetu [2]) s dubokim poklonom od mene pozdravljena. Dàržao sam si to za slavu, onom istom stazom hoditi, kojom su prie mene Dryden i Otway hodili. Smatrao sam božicu ovoga prediela kao mater izvàrstnosti, i premda nam obćenje sa světom može dati zdravog razuma, ipak sam mislio, da je siromaštvo, koje nam ova božica uděli, dojkinja duha. Pun toga promatranja sědnem, i nalazeći, da za opaku stranu još najbolje stvari nisu rečene, odlučim knjigu napisati, koja bi sasvim nova bila. Několiko sam dakle paradoksah sa oštroumjem sastavio. Bila su da kako kriva, nu bila su sasma nova. Drago kamenje istine bilo je toliko putah po drugima već navedeno, da meni ništa drugo ne ostade navoditi, do několiko sjajnih stvarih, koje su se, iz daleka, dosta prilične činile. Vi ste mi svědoci, vi znanosti, kolika je

namišljena važnost sědila na mom peru, dok sam pisao! Sav učeni svět, o tome nisam dvoumio, podignut će se, da moja mněnja oprovàrgne; nu u tom slučaju bio sam pripravan oprovàrći sav učeni svět. Skupivši se kao jež, zaoštrivao sam pero proti svakom protivniku.«

»Pravo si rekao, sinko,« poviknem ja »a kakvi si predmet razpravljao? Ja se nadam, da nisi na važnost jednoženstva zaboravio. Nu ja ti rěč prekinuh. Pripovědaj dalje. Ti si dakle izdao tvoje paradokse; dobro, a što je učeni svět rekao tvojima paradoksama?«

»Dragi otče« odgovori moj sin »učeni svět ne reče ništa k mojim paradoksama, baš ništa. Svatko bijaše zabavljen svoje prijatelje i samog sebe da hvali, a svoje neprijatelje da odsudjuje; a buduć da nisam po nesrěći imao, niti jedne niti druge, to sam tàrpio najžalostniju uvrědu — zaboravnost. Kad sam jednoč u kavani vàrhu udesa mojih paradoksah promišljavao, stupio je iznenada unutra něki mali čověk i sědne u pregradu [3]) naprema mene. Vidivši poslě predtečnog razgovora, da sam književnik, izvadi svežanj oglasah i zamoli me, da bi se podpisao za novo izdanje Propercia s bilježkama, koje je naumio štampi predati. Ova molba naravno je taj odgovor za sobom povukla, da ne imam novacah, i ovo izpovědjenje dade mu povod propitati o naravi mojih nadah. Videć da su moje nade uprav tako goleme kao i moja kesa — »Vidim,« reče, »da ste još nepoznati s gradom. Malo

ću Vas o njem obučiti. — Gledajte ove oglase; s tim istim oglasima živio sam dvanaest godinah sasvim prilično. Čim se koji plemić sa svoga putovanja kući vraća, ili koji kreolac iz Jamaike[4]) ili koja bogata udovica sa svoga imanja u grad dolazi, ja gledam, kako ću koji podpis više dobiti. S početka obsědnem im sàrca s laskanjem, i opazivši koji prolom, nasàrnem na njih s mojim oglasima. Ako odmah podpišu, zamolim opet dar za posvećenje; ako mi i to dozvōle, ja ih još jedanput napastujem, da mi dopuste njihov gàrb na čelu urězati. Tako,« nastavi dalje »živim od taštine, i smijem se tome. Nu medju nama budi rečeno, sad sam već odviše dobro poznat; vàrlo bi mi drago bilo, kad bi se malo s Vašim licem mogao poslužiti. Něki se je odlični plemić baš sad iz Italije povratio. Njegov vratar poznaje moje lice; nu kad bi mu Vi htěli doněti ovaj prepis stihovah, evo za moju glavu, ići će Vam za rukom, a mi ćemo plěn děliti.«

»Tako ti zdravlja, Gjuro,« poviknem ja »zar je to sada pěsnički zanat? Tako li se visokoumni ljudi tja do prosjačenja ponize? Zar u toliko oni svoje zvanje mogu tlačiti, da tako gadan zanat za kruh těraju?«

»Ne, moj dragi otče« odgovori on »pravi pěsnik ne može nikad tako podli biti; jer gděgod ima genija, tu ima i ponosa. Ova stvorenja, koja ovdě opisujem, samo su prosjaci u rimanju. Pravi pěsnik, kao što svakoj tegobi slave radi pàrkosi, tako se i preziranja boji, i samo oni, koji

zaštite nisu vrědni, ponizuju se da ju traže. Buduć da sam odveć ponosit bio, nego da bi se k takvim podlostma ponizio, a ipak odveć loše srěće, nego da bi po drugi put pokušao slavu tražiti, bio sam sad primoran, srědnjom stazom udarati, i za kruh pisati. Nu nisam bio sposoban za zanat, gdě je sáma marljivost za dobar uspěh jamčiti mogla. Nisam mogao utušiti moje tajno čeznutje za pohvalom, nego sam obično moje vrěme gubio, težeći za izvèrstni dělima, koja samo sitne knjižice napunjuju, u město što bi ga s većim dobitkom za golemė proizvode plodne osrědnosti upotrěbiti morao. Moj mali sastavak izišao je dakle s drugim periodičkim listovima neopažen i nepoznat. Svět je bio vaznijim stvarma zabavljen, nego da bi jednostavni način moga pisanja, ili skladnost mojih periodah opaziti mogao. Tabak za tabakom bijaše u zaborav bačen. Moja pokušenja budu zakopana pokušenjama o slobodi, iztočnim pripověstima i s upućenjama k lěčbi ranah od běsnih pasah, dočim su svi, i Filautos, i Filalethes, i Filolutheros i Filanthropos bolje pisali, jer su bàrže pisali, nego ja. Počeo sam dakle s takvim samo spisateljima družiti se, koji su bili nesrětni kao i ja, i koji su jedan drugoga hvalili, sažaljavali ili màrzili. Radost, koju smo o pokušenju, svakog glasovitog spisatelja oséćali, bila je u protivnom razměrju s njihovom vrědnóstju. Nalazio sam, da se meni veleumnost drugoga dopadati ne mogaše. Moja su nesrětna paradoksa ovaj izvor utěhe sasvim izsušila. Nisam ništa sa zadovoljnostju

mogao ni čitati ni pisati; jer izvàrstitost u drugoga bijaše za mene gnjusoba, a pisanje bijaše moj zanat. Kad sam usrěd ovih turovnih razmatranjah jednoč u St. James-parku na jednoj klupčici sědio, něki mlad, odličan plemić, koji je na sveučilištu moj sàrčani pobratim bio, približi se k meni. Pozdravimo se s někim uztezanjem — on mal ne stideć se poznanstva s čověkom, koji se u tako nevoljnom stališu nalazi, a ja bojeć se preziranja. Nu na skoro moja sumnja izčeznu; jer Eduardo Thornhill bio je, pravo rekavši, jako dobar čověk.«

»Što ti reče, Gjuro?« prekinem mu ja rěč »Thornhill! nebijaše li to njegovo ime? To nitko drugi ne može biti, nego moj vlastelin.«

»Tako Vam imena,« povikne gospodja Arnoldova »zar je gospodin Thornhill s Vami u tako blizom susědstvu? On je od davno prijatelj naše kuće, i mi čekamo, da nas u skoro poseti.«

»Pàrva briga moga prijatelja bijaše,« nastavi moj sin »opraviti me svojim lěpim odělom, da tako bolje izgledam, i onda me je privuko svom stolu, něšto kao svog prijatelja, a něšto kao podčinjenika. Moj posao bijaše njega na dražbe odpratiti, razveseljivati ga, kad se je slikovati davao, u kolih mu sěsti na lěvo, ako nije već koji drugi ovo město zauzeo, i pomagati mu svakojake ludorije sbijati, kad je htěo, koju krupnu šalu sprovoditi. Osim toga imao sam sto drugih malih poslovah u kući. Morao sam mnogo neznatnih izvàršivanjah, premda mi se to nije zapovědilo, na se primati, vadičep

(cork-screw, Korkzieher) doněti, svoj děci konobarovoj kumovati, na zahtěvanje štogod pěvati, uvěk dobre volje, uvěk ponizan i ako bi moguće bilo, uvěk srětan biti. Nu u ovoj častnoj službi nisam bio bez takmaca. Mornarski něki kapetan, koji je bio, tako rekav, rodjen za taj stališ, nastojao je meni nagnutje moga gospodara oteti. Njegova je mati bila pralja kod jednog uglednog čověka, i tako se je za rano priviknuo svodničtvu i puzenju. Buduć da je ovom čověku zadaća njegovog života bila, da s velikašima obći, premda je od několiko njih zarad njegove gluposti već odpušten bio, ipak je na gděkoga nabasao, koji je bio tako slab, kao i on, da ga oko sebe tàrpi. Laskanje mu bijaše zanat, koga je najveštijom okretnostju těrao, dočim je moje postupanje sasma neokretno i ukočeno bilo, i buduć da se je mom gospodaru laskanje svaki dan bolje dopadalo, a ja se svaku uru s njegovim manama bolje upoznavao, to sam sve manje pripravan bio njemu po volji činiti. — I još sam više bio pripravan moje město kapetanu ustupiti, kad je moj prijatelj priliku našao mojom se pomoćju poslužiti. To ne bijaše ništa manje, nego da město njega na se primam dvoboj s jednim plemićem, kojega je sestru, kako rekoše, zlostavio. Bio sam odmah pripravan njemu tu želju izpuniti, i premda vidim, da Vam moje ponašanje nije po ćudi, ipak buduć da sam to za dužnost dàržao, koju sam momu prijatelju neobhodno izpuniti morao, nisam se mogao oprěti. Podhvatim se ovoga posla, obezoružam mog pro-

tivnika, i u skoro imam tu zadovoljnost čuti, da je krasotica samo bila bludnica, a čověk onaj svodnik njezin i kradikesa. Ova usluga mi je obećanjem najtoplije zahvalnosti nadarena bila; nu buduć da je moj prijatelj morao za několiko danah grad ostaviti, nije znao nikakvi drugi način mene poslužiti, nego me je preporučio svom stricu, gospodinu Williamu Thornhillu, i još drugom, vàrlo odličnom plemiću, koji je imao službu pri vladi. Čim je otišao, pàrva mi je briga bila s njegovim preporučnim listom otići k njegovom stricu, čověku, kojega krěposti obće i pravedno bijahu pripoznate. Njegovi su me poslužitelji s najprijaznivijim posměhom primili; jer se uvěk kod ukućanah poznaje dobrohotnost gospodareva. Vodiše me u veliku sobu, i gospodin William skoro pristupi k meni. Ja mu izručim moje poslaničtvo, i predadem mu moj list, koga on čita, i mučavši několiko časovah, rekne: »Ta molim Vas, gospodine, kažite mi, kakvu ste ljubav mom sinovcu ukazali, te tako toplu preporuku zaslužili? Ja mislim, moj dragi, da bi mogao lahko pogoditi Vaše zasluge. Vi ste se tukli za njega, pak očekivate od mene nagradu za to, što ste bili orudje njegovih zloćah. Želim, iskreno želim, da bi ovo moje uzkraćenje bilo něka kaštiga za Vašu krivicu; nu još iskrenije želim, da bi bilo uzrok Vašem kajanju.« Strogost ovoga ukora dragovoljno sam podnosio, znajući da sam ju zaslužio. Sva moja nada bila je dakle sada na moj list postavljena, koji je bio na onog velikog gospodina upravljen. Buduć

da su vrata velikašah skoro uvěk prosjacima obsědnuta, koji su svedj pripravni svoje lukave prošnje nametati, nalazio sam da nije baš lahko pristup zadobiti. Nu ipak, pošto sam družinu polovicom mog vrěmenitog imetka podmitio, uveli su me napokon u jednu krasnu sobu. Moj su list već u napred poslali Njihovoj Milosti, da ga pregleda. Za ovo vrěme nespokojnog očekivanja imao sam dosta prilike oko sebe matrati. Sve bijaše golemo i srěćnog ukusa. Slike, pokućište, pozlate, sve me je udivljenjem i strahopočitanjem napunilo, i moje mněnje o vlastniku povisilo. Ah! pomislim u sebi, ta vlastnik od svijuh ovih stvarih mora zaisto velik čověk biti, koga se um dàržavnim poslovima bavi, i koga kuća bogatstvo od pò kraljevstva na ogled stavlja; zaisto njegov genij mora neizměran biti! Dok sam ovako pun strahopočitanja promišljavao, čujem da se nětko odměrenim korakom približa. *Aha, to je taj veliki gospodin sam glavom!* — Jok, tò bijaše sàmo dvorkinja. Malo zatim čujem drugi korak. *To mora on biti!* — Jok, to bijaše samo ložničar toga velikoga čověka. Najposlě se Njihova Milost sbilja ukaza. »Jeste li Vi nosilac ovoga lista?« zapita me. Ja mu naklonom odgovorim. »Vidim iz njega« nastavi »kako da —« Nu ovaj isti čas mu preda sluga pismo, i on neobzirué se dalje na me, otidje iz sobe i ostavi me, da se sa srětnim mojim stališem po volji nasladjujem. Više ga nisam vidio, i najposlě dodje jedan službenik, te mi kaže, da će milostivni gospodin baš sada pred

vratima u kola sěsti. Udilj snidjem dolje, i sdružim moj glas s glasom od još trojice ili četvorice, koji su, kao i ja, došli milost prositi. Nu Njihova Milost išla je odveć hitro za nas, i on je istom velikim koracima do vratašacah od kočije prispěo, kad ga velikim glasom zapitam, hoću li kakvi odgovor dobiti. Medju tim on sědne u kola i màrmljaše něsto kao odgovor, od čega sam samo polovicu čuo, a druga se je polovica u štropotu kolesah izgubila. Něko sam vrěme izpruživši vrat stajao, kao čověk koji slavne glase čuti nastoji, dok sam napokon, gledajuć oko sebe, opazio da se sám pred kapijom Njihove Milosti nalazim.«

»Moje uztàrpljenje« nastavi moj sin »bijaše sad sasviem izcàrpljeno. Poražen od tisuć uvrědah, koje sam podnio, htio sam sám sebe upropastiti, i samo mi je još falio ponor, koji bi me primio. Smatrao sam sebe kao jednu od onih ništetnih stvarih, koje je narav na to oprědělila, da se u starežnicu (lumber-room, Rumpelkammer) bacaju, i da ondě u tamnosti poginu. Medju tim imao sam još pó guinee, i ove, mislio sam, neće me ni ista sudbina lišiti; nu da o tom siguran budem, odlučio sam odmah ju potrošiti, dok sam ju imao, i ostalo slučaju ostaviti. Dok sam s ovom odlukom napred stupao, dogodi se, da je gospodina Crispe-a [5]) vabeća pisarnica, i mene kao s dobrodošlicom čekajuća, otvorena stajala. U ovoj pisarnici gospodin Crispe nudi sve podložnike Njihovog Veličanstva velikodušnim obećanjem od trideset funtih na godinu, za

koje obećan e oni drugo ništa neimaju dati, nego svoju slobodu za vrěme života, s dopuštenjem, da ih kao robove u Ameriku može preseliti. Ja sam se obradovao, što sam našao město, gdě bi se moj strah sdvojenjem svàršiti mogao, i udjem u tu ćeliju, jer tako je izgledala, sa skrušenostju jednoga monaka. Ovdě sam našao mnogo nesrětnikah, u spodobnih okolnostih kao i ja, koji su dolazak gospodina Crispe-a očekivali i věrnu sliku englezke neuztàrpljivosti predstavljali. U borbi sa sudbinom svaki je njezine uvrěde pàrkosno na svom vlastitom sàrcu osvećivao. Najposle snidje gospodin Crispe, i sve naše màrmljanje presta. On je blagoizvolio mene, kako mi se činjaše, s osobitom zadovoljnostju pogledati, i zaisto, on je bio pàrvi čověk, koji je od měsec danah s posměhom sa mnom govorio. Poslě několiko pitanjah nalazio je, da sam za svaki posao na světu sposoban. Promišljavao je něko vrěme vàrhu najboljeg načina, za me se skàrbiti, te najposlě pokucavši se u čelo, kao da ga je našao, reče mi, da se je baš onda govorilo o poslaničtvu od strane sabora Pennsylvanije *) k čikasaw - Indiancima, i da će on svoj upliv za to upotrěbiti, da kod toga poslaničtva tajnik postanem. Bio sam u sàrcu osvědočen, da gursuz laže, nu ipak me je njegovo obećanje razveselilo. Ta njegove su mi rěči tako krasno u ušima zvonile. Lěpo dakle razdvojim moju poluguine-u, i polovica od nje pridruži se njegovim trideset tisuć funtim, a s drugom polovicom odlučim ići do bližnje kàrčme, da ondě srětniji od njega

budem. Izišavši s tom namĕrom su srĕtnem mornarskog kapetana, s kojim sam od prie nĕšto poznat bio, i on pristane da sa mnom kupicu punša pije. Ja mu nisam htio moje okolnosti zatajati, i on me uvĕri, da se na skrajnoj granici propasti nalazim, ako bi htio obećanju onoga odpravnika vĕrovati, buduć da samo namĕrava mene sadnikom prodati. »Nu mislim,« nastavi, »da bi Vi mnogo kraćim putem i jako lahkim načinom priličan komad hlĕba zadobiti mogli. Poslušajte mene. Moj brod odlazi sutra u Amsterdam. Kako bi bilo, da sa mnom idete? Čim na zemlju stupite, ne imate više druge brige, nego Olandeze englezkomu jeziku obučavati, i mogu Vam za to jamčiti, da ćete učenikah i novacah dosta zadobiti. Ta valja da u Vašoj dobi već znadete englezki do bĕsa!« reče dalje. O tomu sam ga pouzdano uvĕravao, nu zajedno sam mu izjavio i moju sumnju, hoće li Olandezi sbilja volju imati englezki se učiti. On se na to zakune, da su u taj jezik do mahnitosti zaljubljeni, i na ovo uvĕravanje pristanem na njegov predlog i ukàrcam se sutra dan, da Olandeze u njihovoj domovini englezki naućim. Vĕtar bijaše ugodan, naše putovanje kratko, i naplativši moj prevoz s polovicom gibivog mog imetka nalazio sam se, spavši tako rekav iz neba, kao tudjin u jednoj od glavnih ulicah Amsterdama. U ovom položaju nisam imao volje, da mi vrĕme onako prolazi, i da ga za podučavanje ne upotrĕbim. Obratim se dakle k dvojici ili trojici od onih, koje sam susrĕo, i iz kojih sam si pogleda najviše obećao; nu

nebijaše moguće da se sporazumiemo. Sad mi tek pade na um, da bi zato da ja Olandeze englezki učim od potrěbe bilo, da oni mene najprie olandezki nauče. Kako sam mogao tako očevidnu zaprěku ne opaziti, to ne mogu dokučiti; ele istina je, da ju opazio nisam. Ova osnova bila je dakle uništena, i već sam osbiljno o mom povratku ù Englezku počeo misliti, kad se namèrim na irskog djaka, koji se je iz Löwen-a vraćao. Budući da se je naš razgovor oko književnih pitanjah vàrtio (moram uzput napomenuti, da sam uvěk na moje běđne okolnosti zaboravio, čim se je razgovor o takvih predmetih zametnuo, čuo sam od njega, da u svemu njegovom sveučilištu nije bilo dva čověka, koji bi gàrčki znali. Tomu sam se čudio, i odmah sam odlučio, ù Löwen putovati, i ondě učeć gàrčki moj hlěb zaslužiti. Moj me je brajén djak u toj naměri ohrabrio, opazivši, da bi čověk ovim načinom mogao svoju sréću naći. Sutra dan dakle u jutru veseo sam se na put opremio. Svaki je dan brěme moga gibivog imetka omalio, kako god što se je to někoć Esopu i njegovom košú s hlěbom slučilo, jer sam za vrěme moga putovanja Olandezima njim moj konak platio. Došavši u Löwen nisam htio pred nižjima učiteljma puzati, nego moje sposobnosti direktoru sámom priporučiti. Otidjem dakle k njemu, i bivši od njega primljen, ponudim mu moju službu kao učitelj gàrčkoga jezika, koji, kako sam čuo, njegovom sveučilištu trěba. Direktor činio se je iz pàrva kao da o mojih sposobnostih dvoumi; nu ja mu predlog

učinim, da ću ga o tome osvědočiti prevodom kakvog god komada iz koga gàrčkog spisatelja, koga bi mi on sám naznačio, na latinski jezik. Videć, da sam se osbiljno za tu stvar zauzeo, reče mi ovako: »Gledajte mene, moj mladi prijatelju, ja nisam nikad gàrčki ućio, i ne mogu reći, da mi je za to igda što falilo. Dobio sam doktorski šešir i plašt bez gàrčkoga jezika; imam deset tisuć forintih na godinu bez gàrčkoga jezika, jedem sladko bez gàrčkoga jezika, i u kratko,« nastavi dalje »buduć da sám neznam gàrčki, ja ne věrujem, da ima šta dobra u tom jeziku.« Bio sam sad odveć daleko od kuće, nego da sam mogao mišliti o mom povratku, i tako sam odlučio, dalje ići. Bio sam něšto věšt muzici, i imao sam priličan glas. Što mi je bilo jednoč zabava, to sam sad kao srědstvo za moje uzdàržanje upotrěbio. Ja sam životario medju bezazlenim seljanima u Flandriji, i medju onim Francezima, koji su dosta ubogi bili da budu veseli; jer sam uvěk opazio, da je njihova veselost u razměrju s njihovim ubožtvom. Kad bi se godj pred večer kući kakvog seljaka približio, igrao bi jedan od mojih najveselijih napěvah, i to mi je ne samo konak, nego i uzdàržanje za slědeći dan pribavilo. Dva ili tri puta pokušao sam pred odličnijim ljudma igrati, nu ovima je moje igranje uvěk màrzko bilo, i nigda me nisu ni najmanjim darom obradovali. Tome sam se ja tim većma čudio, čim bi moja muzika u ono bolje vrěme, kad sam još samo zabave radi u družtvu igrao, njih uvěk, a osobito gospodje

uzhićenjem napunila; nu sad, kad je to jedino srědstvo moga uzdàržanja bilo, sad je bilo prezirano, i ovo je dokaz, kako je svět pripravan, sniziti one sposobnosti, kojima se čověk hrani. Ovim načinom putovao sam do Pariza s nikakvom drugom naměrom, nego da se malo obazirem, pak opet dalje idem. Parižki svět mnogo više ljubi one tudjince koji novacah, nego one koji oštroumnosti imadu, a buduć da se nisam mogao ni pàrvim, ni drugim ponositi, to sam slabo gdě dobro primljen bio. Pošto bi četiri ili pet danah po gradu hodao, i izvansku stranu najboljih kućah pogledao, pripravio sam se opet ostaviti ovo sědište podkupljive gostoljubnosti, kad na jedan put, idući jednom od glavnih ulicah, koga ću susrěsti, nego našeg rodjaka, komu ste me najprie preporučili? Ovaj susrět bio mi je vàrlo mio, i nije, mislim, ni njemu neugodan bio, Pitao me je za uzrok moga putovanja u Pariz, i ubavěstio me je o svom vlastitom poslu ondě, koji se u tom sastojao, da slike, novce rězano kamenje i starine svake vàrsti pokupi za jednog plemića u Londonu, koji je baš onda ukus i veliko imanje zadobio. Ja sam se tim više divio, što si je naš rodjak ovakvi zanat odabrao, čim me je on sam često uvěravao, da o toj stvari ništa ne razumie. Na moje pitanje, kako je on tako iznenada poznavalac umětnostih postao, on me uvěri, da ništa nije lakše nego to. Sva tajna stoji u tome, da se čověk strogo dàrži dvijuh upravah, pàrve, da uvěk kaže da bi slika mogla biti bolja da se je slikar bolje trudio, a druge, da pohvali

děla Petra iz Perugie. [7]) »Nu« reče »kakogod, što sam Vas nĕgda naučio, kako ćete biti spisatelj u Londonu, tako ću sada gledati, da Vas naučim kako valja u Parizu slike kupovati.« Ja na taj predlog odmah pristanem, buduć da se je o uzdàržanju života radilo, i sada sve moje slavoljubje bijaše na to upravljeno. Otidjem dakle u njegovo obitalište, da ondě moju oděću s njegovom pomoćju popravim, i u skoro sam ga k dražbama od slikah pratio, gdě su se obično englezkí plemići kao kupci očekivali. Nisam se malo začudio njegovom prijateljstvu s ljudma najodličnijeg stališa, koji su o svakoj slici i o svakom novcu tražili njegov savět kao nepoborivo pravilo ukusa. On se je pri ovim prigodam jako dobro poslužio mojom pomoćju; jer kad bi ga god tko za njegovo mněnje zapitao, vodio bi me osbiljno na stranu i pitao bi me za moje, stegao bi s ramenima, uzeo mudar pogled, povratio se i uvěrio družtvo, da o tako važnoj stvari ne može svoje mněnje očitovati. Kadšto je pak našao priliku, gdě bi s većom pouzdanostju razsudio. Tako kad je jednoč svoje mněnje, da bojadisanje jedne slike nije dosta utljivo, izrekao, još se dobro sěćam da sam ga vidio kako je sve opazno uzeo pernik sa zagašenom bojom, koji se slučajno tu desio, i hladnokàrvno ga pred svom s kupštinom preko cěle slike povukao, i zatim zapitao, nije li boje popravio. Kad je svoj posao u Parizu svàršio, ostavio me je preporučivši me dobro kod několiko odličnih ljudih kao čověka, koji bi bio puno sposoban za učitelja i druga pu-

tovanja. *) Poslě někog vrěmena sam sbilja dobio takvu službu pri jednom plemiću, koji je svog odhranjenika s tom naměrom u Pariz doveo, da ovaj odavde svoje putovanje kroz Europu dalje nastavi. Ja imao sam mladomu plemiću ravnatelj biti, nu s tom pogodbom, da će on svedjer sàm sobom upravljati. Moj je pitomac, u istinu, način novčane poslove ravnati mnogo bolje razumio, nego ja. Bio je naslědnik imanja od prilike do dvě stotiue hiljadah funtih, koje mu je někі ujak u zapadnoj Indiji ostavio, a njegovi tutori, da ga za upravljanje toga imanja sposobnim učine, dadoše ga kod jednog advokata na nauk. Tako je lakomost njegova najglavnija zloća bila. Sva njegova pitanja na putu bijahu: Koliko bi se novacah moglo zašteděti, kojim bi se načinom moglo najjeftinije putovati i bi li se štogod moglo kupiti, što bi se u Londonu s dobitkom opet prodati moglo. Takve znamenitosti, koje putnik badava može viděti, bio je dosta pripravan gledati, nu kad bi se moralo za to što platiti, onda bi obično rekao, da mu je kazano, te stvari nisu vrědne da ih čověk gleda. Nikad ne bi namirio račun kakav da ne bi opazio, kako je putovanje strašno skupo, i pri svemu tomu još ne bijaše ni dvadeset

---

*) Ja englezki izraz: travelling tutor, s kojim se naznačuje čověk, koji sinove englezkih velikašah na njihovih putovanjih prati, neznam drugče prevesti. Němac veli: Hofmeister auf Reisen.

pàrvu godinu dostigao. Kad smo bili u Livornu, izidjemo se jednoč šetati do lúke, da vidimo baratanje oko brodovah, i on zapita, koliko bi se za povratak u Englezku po moru platiti moralo. To bijaše, kako mu rekoše, samo malenkost uzporedjujuć ovo putovanje s putovanjem po kopnu. Nemogaše dakle ovoj napasti odolěti, i plativši mi ono malo moje plaće, što mi je još dužan bio, oprosti se sa mnom i ukàrca se s jednim jedinim poslužiteljem za prevoz u London.

Sad sam se dakle opet na prostranom světu osamljena našao; nu onda se bijah tomu već priviknuo. Premda mi moja umětnost u muziki malo mogaše koristiti u zemlji, gdě je svaki seljak bio bolji igrač od mene, ipak bijah si medjutim drugu sposobnost prisvojio, koja nije manje mojoj svàrhi odgovarala, i ta bijaše věština u prepiranju. Na svima tudjim sveučilištima i manastirima dàrže se u stanovite dneve filosofičke prepirke proti svakom prihodećemu protivniku, i kad koji věšto suprotstati znade, može za to zahtěvati poklon u novcu, oběd i konak. Tako sam se proturao do Englezke, iduć od grada do grada, motreć ljude poblizu, i, ako je slobodno tako reći, pogledajuć sliku s obě strane. Mojih je opaženjah medjutim samo malo bilo. Našao sam, da siromah pod jednoga vladom, a bogatac pod obćinskom najbolje živi. Našao sam, da je bogatstvo, u obće, u svakoj dàržavi samo drugo ime za slobodu, i da nitko nije u toliko prijatelj slobode, da ne bi želio volju několiko sugradjanah svojoj vlastitoj volji podvàrći.

Došavši u Englezku naumio sam najpriě Vamà moje štovanje ukazati, pak onda upisati se kao dobrovoljnik u pàrvu vojsku, koja se ima krenuti; nu putujući u moj zavičaj proměnio sam moju naměru, skopivši se s jednim starim poznancem, koji je, kako sam doznao, na jednome družtvu igralacah pripadao, koje je za lětno vrěme po zemlji hodalo. Družtvo bijaše, kako mi se je činilo, dosta sklonito da me za člana primi. Svi su me pak opaznim učinili o važnosti zadaće, koje sam se htio podhvatiti, da je obćinstvo stoglava nakaza i da samo oni, koji jako dobru glavu imaju, njemu se dopadati mogu; da se dramatička umětnost za jedan dan naučiti ne može, i da bez někih po tradiciji nam predanih varkah, koje su se od sto godinah na kazalištu, i samo na kazalištu, nalazile, i nepomislim da ću se světu dopadati. Pàrva je za tim težkoća bila meni ulogu pribaviti, buduć da su već skoro sve porazdane bile. Pokušao sam za něko vrěme jednu ulogu za drugom, dok najposlě uloga Oracija za me odredjena bude; nu prisutstvo ovog štovanog družtva srětno me je od igranja obustavila«

XXI.

Prijateljstvo medju zločestim kratko je, i samo dotle traje dok je medjusobnog uživanja.

Pověst moga sina bila je odveć duga, neg da bi se na jedanput priobćiti mogla. Pàrvi dio

pripovědao je one večeri, a tek što je drugi dan poslě oběda pověst dokončao, kad Thornhillova kola pred kućom stanu, i činilo sè je kao da obća zadovoljnost prekinu. Konobar, koji je moj prijatelj postao, prišapne mi, da je vlastelin gospodični Arabelli već svoje ponude učinio, koje su, kako se činjaše, od nje ujaka i ujne vàrlo dobro primljene bile. Kad Thornhill, pri svom ulazku, mene i mog sina ugleda, činjaše se kao da se je upropastio, ali ja sam to pripisao više nenadanosti negoli neugodnom čutjenju. Mi se k njemu približimo da ga pozdravimo, za čim on naš pozdrav izlično najvećom sárčanostju odvrati, i u skoro se je činilo da njegovo pribitje obće veselje povekšava.

Poslě čaja zovne me on na stranu, da se za moju kćer priupita. Kad mu kažem, da je moje traženje sve zaludu bilo, činio se je on veoma začudjen, i pridoda, da je od onda češće u mojoj kući bio, da moju obitel utěši, koju je u najboljem zdravlju ostavio. Za tim me upita, nisu li gospodična Wilmot i moj sin o nesrěći Olivijnoj već izvěšćene, i na moj zaněkajući odgovor, pohvali moju razboritost i moju oprezu, i moljaše me da tu stvar na svaki način tajno dàržim.

»Ta u najboljem slučaju« reče »neće to ništa drugo reći, nego sam svoju sramotu razširivati, a možebit gospodična Olivija nije toliko kazne vrědna, koliko mi mislimo.«

Naš razgovor bi ovdě prekinut, budući da je služitelj došao vlastelina k plesu pozvati. On me

ostavi, i ja sam vàrlo radostan bio poradi učestja, koje ukazivaše vàrhu svega, što se je mene ticalo. Njegovo snubljenje pako za gospodičnu Wilmot bilo je odveć očito, nego da bi tko šta sumnjati mogao, premda se Arabella ne ćinjaše tim sasvim zadovoljna i premda ga je više iz pokornosti prama svojoj ujni, negoli iz pravog nagnutja tàrpila. Ja sam na moju veliku radost čak opazio, da je ona mog nesrěćnog sina s několiko ljubeznivih pogledah nadarila, koje drugi niti svojim bògatstvom niti svojim snubljenjem zadobiti nije mogao. Medjutim bio sam ništanemanje vàrlo udivljen vàrhu Thornhillove prisustvenosti duha, koju je tom prigodom pokazivao. Mi ovdě, na silne molbe Arnoldove, cělu nedělju danah boravismo, ali čim je gospodična Wilmot svaki dan više nježnosti mome sinu ukazivala, tim se je više činjalo da Thornhillovo prijateljstvo prama njemu veće biva.

On nas je već predje najprijatnije uvěravao, da će svoj upliv na dobro moje obiteli upotrěbiti, a sad se njegovo velikodušje ne ograničavaše samo na obećanja. Ono jutro kad sam otići htio, pristupi Thornhill veselim licem k meni, da mi kaže, kakvu je dobru uslugu učinio svome prijatelju Gjorgju. To nebijaše ništa manje, nego město zastavnika u jednoj za zapadnu Indiu odredjenoj regementi, koje je za njega izradio, obećavši za to město samo sto funtih šterlingah, budući da mu je po njegovom uplivu za rukom pošlo dvě trećine od običně cěne odkinuti.

»Za tu malu uslugu« nastavi dalje »ne tražim ja druge nagrade, od veselja, da sam mom prijatelju u čemu poslužan bio; ako li bi Vam težko bilo, ono sto funtih skupiti, što valja platiti, to ću Vam ih ja pozajmiti, a Vi mi ih možete po Vašoj mogućnosti vratiti.«

Mi ne mogosmo rěčih naći, da našu zahvalnost za ovu milost izkažemo. Ja odmah napišem moj dužnički list, i izjavim toliko priznanstvo, kao da nisam naměre imao taj zajam ikad vratiti.

Moj je sin imao slědeći dan u glavni grad odputovati da svoje město zauzme, kako to njegov velikodušni zaštitnik zahtěvaše, koji je žurbu za nuždnu dàržao, da ne bi može biti medjutim drugi s boljim ponudama došao. U jutru je naš mladi vojnik za svoj odlazak rano spremljen, i kako se je činilo jedini bio, koji ganùt ne bijaše. Niti misao na tegobe i pogibeli, kojima na susrět idjaše, niti razstanak od svojih prijateljah i svoje ljubovce — jer ga je gospodična Wilmot u istinu ljubila — mogao je njegovo veselo sàrce raztužiti. Kad se s ostalim razstade, dam mu ja sve što sam imao, moj blagoslov.

»Moj sinko« rekoh mu »ti sad odlaziš za svoju domovinu boriti se, spomeni se svoga hrabrog děda, koji se je za svog posvećenog kralja borio, kad je dužna věrnost medju Britanima još krepost bila. Idi moj sine, i budi mu ravan u svemu, samo ne u njegovoj nesrěći, ako je inače nesrěća bila s Lordom Falkland-om [1]) umrěti. Idi sinko, i ako padneš,

bud i daleko od ovud, nepokopan i neoplakan od onih koji te ljube, — znaj ipak da su najdragočenije suze one, s kojima nebo neukopanu glavu vojnika orosi.«

Drugi dan razstanem se ja s dobrom obitelju, koja me je tako dugo prijateljski pogostila, i nisam zaboravio mnokrat zahvaliti gospodinu Thornhillu na zadnjoj prijateljskoj uslugi. Ja otidjem, a oni ostanu u zadovoljnosti, koju bogatstvo i dobro odhranjenje pruža. Uputivši se put moga zavičaja, morao sam se, istina, moga ufanja odreći, da ću moju kćer igda naći; ali uzdišući molio sam nebo, da ju poštedi i da joj oprosti. Bio sam samo još dvadeset miljah od kuće udaljen, kad sam sbog moje neprestane slabosti jednog jahaćeg konja uzeo. i hrabrio sam se nadom, da ću u skoro viděti sve što mi najdražje na světu bijaše. Od noći zatečon odsědnem u jednu malu kàrčmu na cesti i zamolim kàrčmara, da mi pri jednoj boci vina svoje družtvo pokloni. Mi sědjašmo u njegovoj kuhinji, koja je najbolja odaja (soba) u kući bila, i razgovarasmo o dàržavnih stvarih i o novostih otog prědělja. Medju ostalim dodje razgovor i na mladog vlastelina Thornhilla, na koga je, po uvěravanju kàrčmara ondašnji svět isto tako màrzio, kao što je ljubio njegovog strica, plemića Williama Thornhilla, koji je kadkad u okoliš dolazio. Kàrčmar pridoda, da je Thornhillovo jedino težnje, da zavede kćeri od obitelih, koje ga gostoljubno prime, koje, kad bi ih dvě ili tri nedělje kod sebe imao, nenagradjene

i osamljene u svět odtisne. Dočim smo mi u takvom razgovoru bili, dodje opet unutra njegova supruga, koja je izašla bila novacah izměniti, i kad je vidi, da on radost uživa, koju ona ne děli, zapita ga namàrgodjeno, kakvog on tu posla imade. Naměsto kakvog odgovara, napije on pospàrdno njeno zdravlje.

»Symonds« rekne ona na to »ti sa mnom vàrlo zlo postupaš, a to ja dulje tàrpiti ne mogu. Od svega, što se ovdě raditi imade, moram ja sàma tri četvàrti činiti, a jedna četvàrt ostaje neuradjena. Ti cěli bogovetni dan ništa ne radiš, nego s gostima pijuckaš, a da bi meni jedna jedina žlica rakije groznicu raztěrati mogla, ipak jedne kapi ne bi se okusila.«

Ja sam uvidio, kamo ona cilja, i taki joj natočim jednu čašicu, koju je naklonivši se primila i na moje zdravlje izpila.

»Dragi gospodine« rekne ona nije sbog vina što sam ja sàrdita, ali se, mislim, ne može mirnim okom gledati, kad u kući sve naopako ide. Ako se prihodnici ili gosti poslužiti imadu, sav teret meni o vratu visi, a on bi radje i sàmu čašu proždro, nego li da bi okolo njih obtàrkivao. Evo imamo sada u gornjem katu jednu mladu žensku, koja se je kod nas nastanila, ali mnogo novacah, mislim, neće imati, jer je odveć prijazna. ,S plaćanjem je njenim jako mučno, toliko ja znam i ja bi htěla, da se ona malo potěra.«

»Šta hasni těranje« odgovori kàrčmar »ako i mučno plaća, ipak je sigurna.«

»To ja ne znam« odgovori ona »ali toliko je sigurno, da je ovdě već četèrnaest danah, a mi još ne znamo, kako joj novci izgledaju.«

»Ja mislim, draga, da ćemo sve na jedanput dobiti« reče kàrčmar.

»E da, na jedan put!« opetova ona »Ali ja mislim takodjer, da mi to na svaki način dobiti moramo, i to još ovu večer, ili mi ona mora iz kuće s cělim pàrtljagom seliti.«

»Ali pomisli, moja draga, da je odličnog stališa, i da kakvo takvo štimanje zaslužuje.«

»Što se toga tiče« reče opet kàrčmarica »bila ona odličnog ili prostog stališa, ona mora napolje, da se sve praši za njom. Odličnost može biti krasna stvar, gdě se ona dopada, ali u kàrčmi k ž u b a č i ja od toga još nisam ništa dobrà viděla.«

S ovim rěčma odtàrči ona u zjedne uzke skaline, koji su iz kuhinje u gornju sobicu vodili, i jasni glas njezin i žestoka predbacivanja odkriše mi u skoro, da nije našla novacah kod svoje ukućanke. Mogao sam njene prětnje dobro razuměti.

»Napolje! velim ja, taki napolje! Napolje s tobom, ti nesramna beštijo, ili ćeš me pamtiti za tri měseca. Šta bludnice, ti si se rada u poštenu kuću uvući bez fenika u džepu? Petljaj se napolje, kažem ti ja!«

»O draga gospojo Simonds« reče tudjinka »smilujte se, smilujte jednom bědnom i osamljenom

stvoru, samo još jednu noć, i tad će smàrt mojoj bědi konac učiniti.«

Ja odmah poznadoh glas moje siromašne, nesrětne Olivije. Pritàrčim joj u pomoć, kad ju je žena za vlasi vukla, i primim moje sladko izgubljeno děte u naručje.

»Dobro mi došlo, moje sladko, izgubljene děte, moja draga Olivijo, uvěk dobro došla u naručje tvoga staroga otca! Ma te svi zli ostavili, jedan je ipak na světu koji te nikada ostaviti neće; makar da za deset tisućih pogrěšakah odgovarati imadeš, on će ih sve zaboraviti.«

»O moj dragi —« rekne ona, i umuča za koji čaš — »moj predragi, predobri tato! Mogu li angjeli milostivniji biti? Kako ja to sve zaslužujem? Odurnjak jedan! màrzim njega i sebe, što sam toliku dobrotu tako odvratila. Vi mi ne možete oprostiti, ne Vi ne možete.«

»Mogu, moje děte, i ja ti opraštam od sveg sàrca. Pokaji samo svoju pogrěšku, i mi ćemo opet obadvoje srětni biti. Još ćemo mnogi veseli dan doživěti, moja Olivijo!«

»O nikada, otče, nikada! Ja sve ostalo vreme mog nesrětnog života samo sramotu medju tudjinama, i štid kod kuće naći mogu. — Ali ah! dragi otče, Vi ste mnogo blědji nego obično. Zar Vam je mogao stvor kao ja, toliko tuge i čemera zadati? Ne, Vi ste odveć mudri, neg da bi nesrětne posledice moje pogrěške na se primiti htěli.

»Naša mudrost, děvojko —«

»O otče« prekine mi ona rěč »zašto tako hladni naziv? To je pàrvi krat, što me tako hladnim imenom nazivate.«

»Oprosti mi, moja draga Olivijo, htio sam reći, mudrost nas lagano od čemera čuva, nu najposlě ipak sigurno.«

Kàrčmarica sad se vrati i zapita nas, ne želimo li bolju sobu, i na moj odgovor da želimo, uvede nas u komoru, gdě smo se mirno razgovarati mogli. Kad smo se tečajem našeg razgovora malo umirili ne mogah želji odolěti doznati, kako je Olivija malo po malo u svoj nesrětni stališ dospěla.

»Predragi otče« odgovori ona »bezsramni taj čověk odmah mi je pàrvi dan našeg poznanstva čedne, premda tajne ponude učinio.«

»Dà, zaista bezsraman čověk!« padnem joj ja u rěč »A ipak jedva dokučiti mogu, kako je mogao tako pametan i, kako mi se činjaše, pošten čověk kao Burchell tako promišljenu zloću učiniti, u jednu se obitel uvući, da ju u nesrěću dovede.«

»Dragi otče« odgovori moja kći »Vi se čudno varate. Gospodin Burchell nije nikad pokušao mene prevariti, ne, on je dapače svaku prigodu upotrěbio, da me tajno opomene, neka se od Thornhillovih lukavštinah čuvam, koji je, kako sad vidim, još zločestiji nego li mi ga on opisa.«

»Thornhill?« poviknem ja »jeli moguće?«

»Da otče« odgovori mi ona »Thornhill je moj skvaritelj. One gospodje, kako ih on imenovaše,

ne bijahu ništa drugo, nego bezsramne žene iz Londona, bez odhranjenja i bez milosàrdja, i imale su nas na njegov podgovor u grad odmamiti. Ova bi varka i za rukom pošla bila, kako se Vi sětiti možete, da nije Burchellov list to smeo, koji je na one dvě žene upravio svoje ukore, što smo mi nami naměnjene dàržali. Kako je on toliki upliv vàrhu njih imati mogao, da njihove naměre smete, još je uvěk tajna za me, ali osvědočena sam, da je on uvěk naš najiskreniji i najpošteniji prijatelj bio.«

»Ti me u čudo stavljaš, moje děte« poviknem ja. »Ali sad vidim, da je moja pàrva sumnja odveć temeljita bila, kad sam Thornhilla za zločestog čověka dàržao. Nu on može sigurno slavstvovati, jer je bogat, a mi smo siromašni. Ali moje drago děte, to ne bijaše zaisto mala napast, koja je sve utiske toli dobrog odhranjenja i tako krěpostnog mišljenja, kano tvoje, sasma izbrisati mogla.«

»Da otče, on ima svoju poběda samo zahvaliti mojoj želji, da njega, a ne sebe srěćnim učinim. Ja sam znala, da naše věnčanje, koje je katolički misnik tajno ovàršio, pod nikakvi način zakonito biti ne može, i da se na ništa oslononiti nisam mogla, okrom na njegovu čast.«

»Šta!« viknem ja »vi ste sbilja věnčani, i to od posvećenog misnika?«

»Da otče, tako je, ali obadvoje smo se zakleti morali, da ga imenovati nećemo.«

»To mi hodi još jednoč u naručje, drago děte, i sad si mi tisuć krat dražja nego li prie, jer si ti

na svaki način njegova supruga, i svi čověčanski zakoni, ma bili upisani na tablama od diamanta, ne mogu moć te svete sveze oslabiti.«

»Ah tatice!« priměti Olivija »Vi ne znate još, kako je on potišten. Ovaj ga je isti misnik věnčao več sa šest do osam drugih ženskih, koje je, kao i mene, prevario i ostavio.«

»Sbilja?« reknem ja »to dakle moramo tog misnika oběsiti, i sutra ćeš ga sudu javiti.«

»Ali dragi otče, smem li ja to, budući da sam mu se zaklela, da ću mučati?«

»Drago děte« odgovorim joj »ako si ti takvo obećanje učinila, to te ja ne mogu niti hoću nagovarati da ga prekàršiš. Ne, ti ga ne směš imenovati sve da bi to za obću korist potrěbno bilo. Svi čověčanski zakoni dozvoljavaju manje zlo, da se tim veće dobro zadobije, kao što se kod dàržavnih poslovah jedna pokrajina žartvuje da se cělo kraljevstvo osigura, i lěkar jedno udo odrěže da se život spase; u věri je pak zakon upisan, i neproměnljiv, da se zlo nigda ne čini. I taj je zakon pravičan, moje děte, jer ako bi koje manje zločinstvo učinili da veće dobro zadobijemo, to bi sigurnu krivicu na se natovarili u nadi slučajne koristi. Sve da bi dobitak i zaisto slěditi morao, ipak bi baš u vrěme izmedj prestupka i dobitka, gdě bi se u kazni vrědnom stanju nalazili, čas mogao nastupiti koji bi nas odazvao, da od naših dělah razlog dademo i koji bi knjigu čovečanskih dělah na věke zaključio.

Ali ja ti govor prekinuh, drago děte. Pripovědaj dalje.«

»Već pàrvo jutro viděla sam« nastavi Olivija »da se slabo na njegovu čast osloniti mogu. Ovo sam se jutro s dvěma nesrěćnim děvojčicama upoznala, koje je kao i mene prevario, nu koje su u svom bezčastnom životu zadovoljne bile. Ja sam ga odveć ljubila, nego da bi mirno takve mu druge ljubovce gledati mogla i nastojala sam svoju sramotu u bučnom razveseljenju zaboraviti. U toj sam naměri igrala, kitila se i razgovarala, ali sam svedjer nesrěćna bila. Ljudi, koji su mi u pohode dolazili, uvěk su o moći mojih dražestih govorili; nu to je samo k poveksanju moje nujnosti doprinělo, budući da sam sve njihove moći već odhitila. Tako sam svaki dan nujnija bivala, a on bezsramniji, dok je napokon ta neman do te bezobraznosti dospěla, mene jednom mladom plemiću, svom znancu, ponuditi. Ja Vam, otče, ne trěbam kazati, kako me je duboko njegova neharnost povrědila. Moj odgovor na to bio je skoro mahnitost. Zahtěvala sam, da se razstanemo. Kad sam polazila, ponudi mi kesu sa zlatom, koju mu sàrdito pred noge bacim, i tim ga ostavim u razjarenosti, koja me je za několiko časah bezćutnom prema mojoj nesrěći učinila. U skoro pako pogledam oko sebe, i ugledam u sebi jedno poniženo, zabačeno i kazni vrědno stvorenje, bez ijednog prijatelja na světu, na koga bi se obratiti mogla. U taj čas naidje jedna prevozna kočija, u koju sědnem, jer je moja jedina naměra bila od

odurnika se udaljiti, koga sam prezirala i na kog sam màrzila. U ovoj sam kući odsěla, gdě od mog došastja drugog družtva nisam imala osim moga čemera i neprijaznosti kàrčmaričine. Radostne ure, koje sam s mojom materom i s mojom sestrom provela, za me su sada žalostne uspomene bile. Njihova je tuga velika, nu moja još veća, jer je sa savěstju krivice i sramote skopčana.«

»Upokoji se, moje děte« rekoh ja »i ja se nadam, da će se ta stvar još na dobro obratiti. Izruči se ovu noć pokoju; sutra ću tě kući odvesti k tvojoj materi, k tvojoj bratji i k tvojim sestrama, i svi će te ljubezno primiti. Siromašna mati! jako se razžalostila, ali te ona još ljubi, Olivija, i sve će zaboraviti.«

XXII.

Uvrědjenja se lako opraštaju, gdě se još ljubavi nalazi.

Drugi dan uzmem ja moju kćer za se na konja, i mi se uputimo kući. Dočim smo jahali, svakim sam mogućim načinom nastojao njenu žalost i njene skàrbi ublažiti, i nju sloboditi, da pred oči uvrědjene matere stupiti smie. Svaki izgled u koji lěpi preděl, kroz koji nas je put naš vodio, morao mi je priliku dati da joj predstavim, kako se nebo mnogo dobrostivijim ukazuje prama nami nego se mi medju sobom ukazujemo, i da narav sàma vàrlo

malo nesrěće proizvodi. Uvěravao sam ju, da neće nikada proměne u mojem nagnutju opaziti, i da će za vrěme mog života, koji još dugo trajati može, u meni uvěk zaštititelja i savětnika naći. Oboružavao sam ju proti ukoru světa i kazivao joj, da su knjige prijazni i dobrostivi druzi nesrětnikah, i premda nas k uživanju života privesti ne mogu, ali nas ipak nauče kako ćemo ga podnositi.

Mog najmiljenog konja morao sam onaj dan na večer ostaviti u jednoj kàrčmi na cesti, pet miljah od prilike od mog zavičaja, a da obitel na doček Olivijin pripravim, htěo sam ju ovu noć u toj karčmi ostaviti, a sutra dan rano skupa sa Sofijom po nju doći. Nu prie nego u to pristanište dospiemo, smàrkne se, i pošto sam moju kćer priměrnom sobicom obskàrbio i nalog dao, da joj pokrěpe priprave, poljubim ju i nastavim moj put kući. Što sam se više tom mirnom stanu približavao, to je radostnije moje sàrdce kucalo. Kao ptica, poplašena, sa svog gnjězda hitěla je moja nježnost pred mojim bàrzim koracima, i oblětala je moj mali dom s uzhićenim očekivanjem. Mislio sam na sve ljubeznjive rěči, koje sam kazati imao, i veselio sam se u naprěd dobrodošlici, kojoj sam na susret išao. Već sam osěćao nježno gàrljenje moje supruge i veselio se radosti mojih malih. Lagano sam naprěd stupao, dočim je noć sve tamnija bivala. Svi poslenici bijahu u krilu pokoja, svěće u svih kolibah potàrnute i nikakvi se glas nečujaše osim kukurěkanja pětla, i iz daljine muklo glasećeg lajanja na lancu

svezanog pseta. Ja se približim mome malom sědištu radosti, i na několiko stotinah koračajah dotàrči k meni naš dvorski pada me pozdravi.

Bilo je blizu pónoći kad sam pred kućna vrata stao da pokucam. Sve bijaše tiho, sve mučaše; sàrdce mi se je nadimalo od neizrečene radosti, kad na veliku moju smetnju vidim plamen iz moje kuće buknuti i rumenu žar kroz sve otvore prodirati. Ja viknem, što sam mogao, i padnem za tim bezsvěstan na tle. To probudi mog sina koji malo prie bijaše usnuo, i kad vidi plamen, probudi taki moju suprugu i svoje sestre. Svi izlete neobučeni i izvan sebe od straha iz kuće, i mene svojim vrištanjem opet ožive. Ja samo na veliku moju prepast k sebi dodjem, jer je plamen već sav krov obuzeo bio, i jedna je greda za drugom padala, dočim su moji u němom strahu ovdě stajali i gledali, kao da su se tim požarom nasladjivali. Ja sam čas nje, čas plamen motrio, i obazrem se tada za mojim dvoje malih, nu nigdě ih ne smotrih.

»O jada! gdě su moji mali?« poviknem.

»U plamenu su poginuli« rekne mirno moja supruga »a i ja ću skupa s njima umrěti.«

U taj čas čujem děcu u sobi vikati, koju je tek onda vatra probudila. Ništa me nije moglo uzdàržati.

»Gdě su — gdě su moja děca?« viknem, i hitim se kroz plamen, razbivši vrata od sobe, gdě su ležala. »Gdě su moja děca?«

»Evo nas, dragi tato, evo nas« poviknu obadva, baš kad je plamen krevet zahvatio.

Ja ih obodvoje stisnem u moje naručje, iznesem ih, što je bàrže moguće bilo, kroz vatru, i tek što sam iz sobe izišao, a tavan se sruši.

»Neka sad gori« reknem, moju děcu u vis dignuvši »i neka plamen sve uništi što imam. Evo ih; ja sam moje blago izbavio. Evo, predraga ženo, evo našeg blaga, i mi ćemo još srěćni biti.«

Mi smo tisuć krat našu děcu poljubili, koja su nas gàrlila i naše uzhićenje rekao bi dělila, dočim je mati na izměnce i smijala se i plakala. Sad sam mirno požar gledao, i tek poslě někog vrěmena osětio sam, da je moja ruka gor k ramenu strahovito sažgana. Nije mi zato moguće bilo, da mom sinu pomognem naše imanje izbavljati, i plamen od naše hrane obustaviti. Naši uplašeni susědi pritàrkahu da nam u pomoći budu, ali ne mogahu takodjer ništa učiniti, nego kao i mi, našu nesrěću gledati. Moj imetak, medj kojim su i banke bile, koje sam ja za miraz mojoj kćeri pripravio, posta plěn plamena, izuzam jednog sandučića s pismima, koji je u kuhinji stajao, i někojih stvarih od male vrědnosti; koje je moj sin odma iz početka izbavio. Susědi su naši medjutim sve što su mogli činili, da nam našu bědu kako olakšaju. Donesu nam oděće, i provide nas u jednoj od naših stajah s kuhinjskim posudjem, i tako smo o svanutju u drugom, premda siromašnom obitalištu pristanište našli. Moj pošteni bližnji sused i njegova děca ne bijahu poslědnji, da

nas sa svima potrěbitim stvarima obskárbe, i da nas utěše, svakom utěhom, kojom ih je pirodna dobrohotnost nadahnuti mogla.

Kad su moji od svog straha malo odahnuli, bijahu radi uzrok mog dugog izostanja saznati. Ja im sve točno pripověđam, i počmem ih zatım pripravljati na doček naše izgubljene Olivije, kojoj sam rada veselu dobrodošlicu k svemu, što smo imali, pripraviti htio, premda ju sad nisam s ničim, do s tugom i nevoljom ponuditi mogao. To bi me nastojanje težje stalo, da nam se nije dogodila ova nova nesrěća, koja je ponos moje supruge ponizila i kroz veću žalost otupila. Nisam mogao sám moje siromašno děte dovesti, jer me je rame sve gorje bolělo, i zato pošaljem sina i Sofiju. Oni nam u skoro dovedu nesrětnu grěsnicu, koja nije sàrdca imalu pogledati u oči svojoj materi, kojoj, uz pàrkos svim mojim oponenam, podpuno pomirenje težko bijáše; jer ženske imadu uvěk mnogo strožije ćutjenje za ženske pogrěške negoli ljudi.

»O gospodično« rekne moja supruga »došli ste u istinu u jedno kukavno město poslě tolikog gizdanja i cifranja. Moja kći Sofija i ja — mi ne možemo onim, koji su samo s odličnim osabama obhodili, mnogo zabave pružiti! Da, Olivijo, tvoj siromašni otac i ja imali smo zadnje vrěme mnogo pretàrpěti, nu ja se nadam, da će ti to Bog oprostiti.«

Nesrětna žàrtva stajala je za vrěme toga pozdravljenja blěda i dàrhćući, i ne mogaše nit plakati, nit odgovoriti; ali ja nisam mogao dulje něm svědok

nje čemera biti. Podělim zato mom glasu i mom dàržanju něku strogost, za kojom je mahom pokornost slědila i reknem:

»Ženo, ja te moram moliti, da si sada moje rěči za navěk dobro zapamtiš. Ja sam evo ovdě jednu siromašku zabludjenu ovčicu natrag doveo, i kakogod što se je ona k dužnosti povàrnula, tako se mora i naša nježnost opet pojaviti. Osbiljne tegobe života sada na nas bàrzo navaljuju, a mi ne trěbamo, da ih neslogom medju nama povekšavamo. Ako složno medju sobom uzživimo, možemo još zadovoljni biti, jer nas toliko ima, da bez prikornog světa živiti i jedno drugo hrabriti možemo. Nebó obećaje pokorniku milost i mi ćemo tome priměru slěditi. Na nebu — tako glasi obećanje — veća je radost za jednog grěšnika koji se kaje, nego li za devetdeset i devet pravednikah, kojima ne treba pokajanje. A to je i pravo, jer jedan jedini napor, kojim se na stàrmoj stazi zločah uzdàržimo, već je sám po sebi veće izjavljenje krěposti, nego li sto dělah pravednosti.

XXIII.

Samo krivični mogu dugo i sasvim nesrěčni biti.

Morali smo se sada neprestano tàrsiti, da naš novi stan koliko toliko ugodno priredimo, i u skoro smo kao i prie radostni biti mogli. Nemogavši

momu sinu kod našeg običnog posla pomagati, čitao sam mojoj obiteli iz ono malo izbavljenih knjigah, a osobito iz takvih, koje k upokojenju sàrdca pripomagaju, dočim fantazija zabavljaju. Naši dobrostivi susědi dolazahu svaki dan, da nam svoje prijazno sažaljenje ukažu, a bilo je vrěme opredeljeno, kad će svi pripomagati, moj stan u pàrvašnji stališ postaviti. Pošteni najmitelj Williams nebijaše zadnji medju posětiteljima, i ponudi nam sàrčano svoje prijateljstvo. Dapače bio je nagnut, svoje spubljenje za moju kćer ponoviti, ali ga je ona odpremila takvim načinom, koji ga je uplašio, svoju zelju dalje izjaviti. Činilo se je, da će nje tuga dugo trajati, i ona je jedina u našem krugu bila, koja poslě nedělju danah vesela nebijaše. Izgubila je sada onu nevinost, koja zarumenjivanja nepoznaje, i koja ju je něgda na štimanje sáme sebe napućivala, i po kojoj je ona veselje u tom nalazila, da drugoga razveseljiva. Čemer joj je sàrdce obuzeo, lěpota joj se je sa zdravljem snebivala, i zanemarenjem još se je više umaljavala. Svako nježno ime, kojim bi njenu sestru nazvali, rinuo bi joj mač u sàrdce i napunilo oči suzama; i kao što jedna zloća, premda izkorenjena, uvěk druge na nje město usadjuje, tako je i nje pàrvašnja pogrěška, premda s pokajanjem sbrišena, ipak sumnju i zavist za sobom ostavila. Ja sam sve za ublaženje nje tuge upotrěbio, i od skàrbivosti za nju istu sam moju bólju zaboravio, dočim sam iz dogodovštine sve zabavne čartice skupljao, koje mi

je moje dobro pamtenje i něšto malo učenosti na ruku pružiti moglo.

»Naša srěća, draga Olivio« reknem jednoč »stoji u rukuh onoga, koji nam ju privesti može na tisuć neočekivanih putovih, koje sva naša brižljivost pronaći ne može. Ako su priměri od potrěbe, pripověd ati ću ti, moje děte, jednu pověst, koju u jednom ozbiljnom, premda kadkad něšto i bajoslovnom sgodopiscu nalazimo.«

»Ljubica bila je veoma mlada s jednim odličnim plemićem u Napulju věnčana, i postane u svojoj petnaestoj godini udova i mati. Kad je jednoč, svoje děte milujuć, na otvorenom prozoru svoje sobe stajala, koja je rěku Volturnu nadvisivala, skoči joj děte iznenada iz rukuh dolě u rěku, i mahom izčezne. Mati onesvěstjena od straha, učini na jednoč napor, da svoje děte oslobodi, skoči taki za njim dolě, ali ne mogaše dětetu pomoći, i jedva je i sama s velikim trudom na drugi brěg izašla, kad baš několiko francezkih vojakah u tom predelju plěniahu, koji su ju taki i zarobili. Rat se je u to vrěme imedju Francezah i Taljanah sa skrajnim nečověčtvom vodio, i vojnici bijahu nakanili, ona dva zločinstva učiniti, na koja divja pohlepa i žedja za kàrvju draži. Tòj se je pako gàrdnoj naměri suprotstavio jedan mladi častnik, koji ju je, premda se je čopor s najvećom pozornostju natrag povući morao, za sebe na konja uzeo, i sigurno ju u svoj rodni grad donio. U skoro je nje lěpota njegove oči nadražila, a pošle su opet nje zasluge njegovo sàrce zadobile. Oni su se věnčali.

U ovoj čitaonici jesu slědeće knjige već izišle:

1. Elizabeta. ili: Prognani u Sibirii Iz Francezkoga polag gospodje Cottin, za 12 kr.

2. Župnik Vakefieldski. Svezak I. sa 7 dèrvorazi, za 12 kr.

3. Narodne pěsme. Sabranje svijuh do sad izdatih i više nikada još neizdatih pěsamah. Svezak I. za 12 kr.

4. Pan podstoli, ili: Dobar domaćin. od Ognoslava Krasickoga. Pripoviest prevedana s poljskoga Adolfom Tkalčevićem. Svaki svezak za 12 kr.

5. Župnik Vakefieldski. Svezak drugi za 7 dàrvorezi 12 kr.

6. Narodne pěsme. Svezak drugi 12 kr.

Izdati će se do skora:

Podalji svezki župnika vakefieldskog i narodnih pesamah.

Attala — Abancerage. — Dvě novele od Chateaubriand-a, iz Francezkoga.

Hromi dabo (šepavi vrag, šantavi hudič) sa slikami.

Pavao i Virginia. Povest od godine 1726 — 1744. Iz Francezkoga polag Bernhardina od svetog Petra, sa slikami.

Mary Lowell Putnam

9.

KNJIGA

ZABAVNE

ČITAONICE.

ŽUPNIK VAKEFIELDSKI.

Svezak III.

Iz Englezkoga

polag

Olivera Goldsmitha.

On je velike časti dostigao, i živili su zajedno dugò i srěćno. Ali se srěća jednog vojnika nikada stalnom nazvati ne može. Poslě několiko godinah bila je uzbijena četa, koju je on predvodio, i on se je morao u grad hititi, gdě je prie sa svojom suprugom živio. Sad su imali obsědnutje pretàrpiti, ali je grad na pokon prědan bio. Rědko se u historiji sličnih okrutnostih nalazi, kakvih su u to vrěme Francezi i Taljani jedni proti drugim činili. Poběditelji dokončaju, da se svi zarobljeni Francezi pomore, a osobito suprug nesrěćne Ljubice, kòji je glavni uzrok bio, što se je obsědnutje toliko odtegnulo. Njihove naměre bijahu obično isto tako bàrzo ovàršene kao i odlučene. Zarobljeni vojnik bijaše izveden, i kàrvnik je sa svojim mačem pripravan stajao, dočim su gledaoci muklim ćutanjem smàrtni udarac očekivali, koji je samo zavisio od miga, kog je general, kao predsědajući sudija, imao dati. U tom času strahovitog očekivanja dodje Ljubica, da svome suprugu i osloboditelju zadnji »s Bogom« nazove, i udari u plač vàrhu svoga nesrětnog položaja i svoje okrutne sudbe, koja ju je od rane smàrti iz Volturne oslobodila da ju za veće jade priuštedi. Vojvoda, koji je još mlad čověk bio, začudi se njenoj lěpoti, i ganut bijaše njenom tugom, al mu se je još živahnije njegovo sàrdce ganulo, kad je ona od svojih pàrvašnjih pogibelih govorila. On je bio njen sin, ono děte, koje ju je u tolike pogibeli dovelo. On poznade u njoj svoju mater, i padne joj pred noge. Ostalo se lahko misliti može;

zarobljenik bude oslobodjen i sva blaženstva, koja ljubav i dětinja dužnost svakome od njih pružiti mogaše, bijahu sdruženo uživana.«

Tako sam nastojao moju kćer razvedriti, al je ona samo razděljenom pozornostju slušala, jer njena vlastita nesrěća sve učestje zanimaše, koje je ona inače tudjim nevoljam posvećivala, i ništa joj olakšicu dati ne mogaše. Medju ljudma bojala se je preziranja, a u samoći osěćala je samo žalost. U tom je žalostnom stališu duša joj bila, kad smo sigurni glas dobili, da je Thornhill naměru imao, Arabellu Wilmot uzeti, prama kojoj je, kako sam ja uvěk sumnjao, pravu ljubav gojio, premda je svaku prigodu upotrěbljavao, da u mom prisutstvu od nje i njenog imetka pogàrdno govori. Ovaj je glas samo još umnožio tugu moje siromašne kćeri, i tako očevidno nevěrstvo bijaše više, nego da bi ga podněti mogla. Ja sam medjutim dokončao najprie se točnije izvěstiti, i da izvàršenje njegove naměre, ako bi moguće bilo, smetem, htio sam mog sina k staromu Wilmotu poslati s nalogom da iztražuje, jeli glas istinit, i da gospodični Wilmot predade jedan list, koji ju je o Thornhillovom ponašanju u mojoj obiteli ubavěstiti imao. Moj sin preduzme taj put i dodje poslě tri dana natrag, uvěravajuć nas, da je razšireni glas istinit; ali da list predati nije mogao, već da ga je tamo ostavio, budući da su gospodin Thornhill i gospodična Wilmot u pohode k susědima otišli bili. Oni su se, kako mi je kazao, za malo danah věnčati imali, i u z dnju nedělju prie nje-

govog dolazka išli su u velikoj slavi kao zaručeni u cárkvu, nevěsta od šest mladih gospodjah, a ženik od isto tóliko mladih ljudih praćen [1]). Sve se je radovalo, a zaručeni obično su se izvozili u najkrasnijih kolih, koja su se od mnogo godinah u ovom predělu vidila. Već su se, pripovědaše mi moj sin, rodjaci obijuh obitelih skupili, i medju njima takodjer vlastelinov stric, plemić Thornhill, od koga je svět toliko dobra govorio. On pridoda, da se samo o veselju i o gostbama govori, da svatko dražesti mlade nevěste i krasni stas ženika slavi, da su oboje jedno u drugo strašno zaljubljeni, i da on gospodina Thornhilla za najsrěćnijeg čověka na světu dáržati mora.

»Neka bude, ako može« odgovorim ja »ali vidi ovaj krevet od slame, moj sine, ovaj poderani krov, ove izgrižene duvare, ovaj vlážni pod, moje bolešljivo tělo, koga je nepogoda pri požaru za posao nesposobnim učinila, i moju děcu, koja okolo mene za hlěbom plaču — sve to nalaziš ti, moj sine, pri tvom povratku, a ipak evo vidiš jednog muža, koji se s njime proměniti nebi htěo za tisuć světovah. O moja děco, da bi samo naučiti mogli s vašim vlastitim sárdcem pouzdano družtvo dáržati, i priposnati, kakvo dobro družtvo s time steći možete, tada bi vi malo sjajnost i velelěpje nevrědnih ljudih cěnili. U obće skoro svi imenujemo život putovanjem, a nas iste putnicima. Ta bi se prispodoba još dalje voditi mogla, kad bi opazili, da su dobri radostni i veseli kao putnici koji kući idu, zli pako

da su samo kadkad zadovoljni, kao putnici, koji u prognanstvo putuju.«

Moje sažaljenje s mojom siromašnom kćerju, koja ovoj novoj nesrěći odolěti ne mogaše, prekinulo je ono, što sam vàrhu tog predmeta još govoriti htěo. Ja zamolim njenu mater, da joj u pomoć priskoči, i Olivija poslě někojeg vrěmena oporavi se. Od onda je spokojnija bila, i ja sam već mislio, da se je k novoj uztàrpljivosti obodrila, ali me je izgled prevario, jer njen pokoj ne bijaše ništa drugo, nego umor po prevelikoj oćutljivosti. Činilo se je, da je prihodak hrane, koju su nam naši dobri župljani poslali, novu živahnost medju ostalim mojim probudio, i rado sam vidio, da su opet radostni i veseli bili. Nepravedno bi bilo, njima njihovu radost ogorčivati, samo u toj naměri, da se tvàrdokorna nujnost žali, ili da im se tuga narine, koje u njihovój nutàrnosti ne bijaše. Tako se je opet veselo pripovědalo; molilo se je za koju pěsmicu, i radost je opet boravila u mojem malom prebivalištu.

XXIV.

Nova žalost.

Sutra dan je sunce sjalo s tako neobičnom toplinom za tu dobu godine, da smo dokončali, doručak uzeti u šenici od kozjaka; i dok smo ovdě sědili, zamolim ja moju najmladju kćer, da bi glas svoj s pěvànjem pěvačah na deblih sjedinila. To je

město bilo, gdě je Olivija pàrvi krat svoga zavodnika viděla, i svaki predmet tugu joj opet ponovi. No žalost koja se kroz vesele predmete uzbudi, ili kroz skladne glase ulije, sàrdcu, město grižnje, olakšicu daje. Njena je mati takodjer pri ovoj prigodi sladku tugu osěćala, te plakala i ljubila opet svoje děte kao i prie.

»Hodi, draga Olivijo, pěvaj nam onu nujnu pěsmicu, koju tvoj otac tako rado sluša. Sofija nam je već tu dobrotu učinila. Ajde kćerce, učini veselje tvom starom otcu.«

Olivija izpuni mi tu želju na takvi način, da sam sav ganut bio.

Kad prekasno sazna varku,
Děva koja se pusti hinit,
Šta b' joj moglo jad ublažit,
Šta li kletvu grěha snimit?
Ništ' joj prikor ne ukloni,
Nit' sramotu i šta krije,
Krivcem nit' se On priznaje —
Nego jadne kada nije!

Kad je zadnje redke pěvala, pri čem joj je žalostju oslabljeni glas pěvanju osobitu nježnost podělio, vidimo na naše veliko udivljenje Thornhillovu kočiju iz daleka. Osobito se je moja najstarija kći jako uznemirila i povukla se je da izběgne pogledu svog zavodnika, sa svojom se sestrom u kuću. U malo je časovah on odsěo, i približivši se městu, gdě sam ja sědio, zapita sa svojom običnom prijaznostju, kako se nalazim.

»Gospodine Thornhille« rekoh »Vaša sadašnja nepostidnost Vaš zločesti značaj samo još gàrdnijim predstavlja, i bilo je vrěme, gdě bi Vas za tu bezsramnost što mi pred oči dolazite, kazniti mogao. Nu sad ste sigurni, jer je starost moje strasti ohladila, a moje zvanje ih u zaptu uzdàržava.«

»U istinu, moj gospodine« odgovori mi on »ja se tomu jako čudim, i ne mogu dokučiti, šta Vi hoćete reći. Nadam se da nećete valjda misliti, da je onomadnja šetnja Vaše kćerce sa mnom štogod krivog u sebi imala.«

»Odlazi« poviknem ja »Ti si hàrdja — potišten i preziranja vrědan, i na svaki način laža. Ali — Vaša potištenost štiti Vas od moga gnjeva. Da gospodine Thornhillu, ja proizhodim od predjah, koji takvog šta nikada tàrpili ne bi. A Ti odurnjače, da nestašnoj strasti zadovoljiš, siromašno si jedno stvorenje za cěli život nesrěćnim učinio, i jednu obitel pogàrdio, koja drugog odvětničtva ne ima, osim svoga poštenja.«

»Nu ako Vaša kći ili Vi« rekne na to on »na svaki način nesrětni biti hoćete, tada Vam ja pomoći ne mogu. Ali Vi još svedjer srěćni možete biti, i mislili Vi o meni šta mu drago, ipak ćete me vazda pripravna naći, da Vas k tomu podpomognem. Ta mi ju možemo u skoro za drugog udati, i što je još bolje, ona k tome može svog ljubovnika nuz sebe vazda imati, jer ću joj ja zaisto još uvěk pravo štovanje ukazivati.«

Pri ovoj novoj bezsramnoj ponudi sav sam se razjario; jer premda sàrdce pri težkom uvrědjenju često mirno ostati može, ipak ga male potištenosti u živac dirnuti i k běsnoći razdražiti znadu.

»Odlazi mi izpred očijuh, potišteni càrvu!« zaviknem »i ne vrědjaj me dužje s tvojom nazočnostju! Da je moj hrabri sin ovdě, on to ne bi tàrpio; ali ja sam star i slab i nesrěćan na svaki način.«

»Ja vidim« reče »Vi me silujete, da oštriji budem nego što sam naumio bio. Ali kao što sam Vam pokazao, čemu se od mog prijateljstva nadati možete, tako mislim neće nekoristno biti, da Vam i to predočim, koje ćě poslědice moje oćutljivosti biti. Moj opunovlastnik, koji Vaš onomadnji dužnički list u rukuh imade, već osbiljno prěti, i ja neznam, kako bi se těk pravice ustaviti mogao, ako ja sam novce ne naplatim, što tako lasno biti ne može, buduć da sam poradi moje svatbe razne troškove imao. Takodjer govori moj upravitelj od namirivanja najmovine, a ja znadem, da on svoju dužnost poznaje, jer se sám s takvim stvarma nikada ne brinem. No, ja bi Vam rado još uvěk dobre usluge učiniti i upravo želim, da bi Vi i Vaša kći pri mome věnčanju s gospodičnom Wilmot nazočni bili. Moja krasna Arabella dala Vas je sáma za to moliti, i ja se ufam, da joj to nećete odbiti.«

»Gospodine Thornhillu« odgovorim mu »poslušajte me, šta ću Vam sada za vazda reći. Što se Vaše ženitbe s kojom drugom ošim moje kćeri tiče, ja k tome nikada privolěti neću, i da bi me Vaše

prijateljstvo na prestolje dići, ili Vaš gnjev u grob srinuti mogao, ipak oboje prezirem. — Ti si me jedan put bolno i nenadoměstno prevario. Moje se je sàrdce na tvoje poštenje oslonilo bilo, a našao sam u Tebi nevrědnika. Nigda se zato u moje prijateljstvo ne uzdaj. Idi i uživaj, što je sréća Tebi polučila, krasotu, bogatstvo zdravlje i veselje. Idi i ostavi me mojem siromaštvu i prikoru, mojoj bolesti i žalosti. Ali ma koliko ja ponižen bio, ipak će moje sàrdce svoju čast uzdàržati znati, i premda sam Ti oprostio, ipak ću Te navěk prezirati.«

»Ako stvari tako stoje« odgovori on »a Vi se nadajte, da ćete u skoro posledice te Vaše nadutosti osěćati, i u skoro ćemo viděti, tko će najviše preziranju izvàržen biti, Vi ili ja.«

S ovim me je rěčma bàrzo ostavio. Moja supruga i moj sin, koji su ovaj razgovor slušali, činili su se kao da su jako zabrinuti. Moje kćeri, istom što su opazile, da je Thornhill otišao, došle su da uspěh našeg sastanka saznadu, vàrhu kojega su one isto tako uznemirene bile, kao i ostali. Što se pako mene tiče, ja sam prezirao njegovu ma kako veliku opačinu, jer je najtežji udarac pastio, i sad sam pripravan stajao svaku novu navalu od sebe odbiti, kao ona bojna orudja, koja, ma kako hićena bila, uvěk jedan vàrh na neprijatelja upiru.

Medjutim smo u skoro uvidili, da Thornhill nije zaman prětio. Dojduće jutro dodje njegov upravitelj, godišnju najmovinu iskajuć, čemu ja sbog već napomenutih nepogodah zadovoljiti nisam mogao.

Poslědica od toga što platiti nisam mogao bila je ta, da je on u večer istog dana moju marhu odtěrati dao, koja je drugi dan pročenjena i jedva za pó cěne prodana bila. Moja supruga i moja děca navaljivala su na me, da je bolje, da se na svaki način s njim sporazumiem, nego li da se očitom stradanju izvàrgnem. Dapače molili su me, da Thornhillove pohođe opet primim, i izcàrpiše ono malo svoje rěčitosti, da mi opišu bědu, kojoj na suprot idem, strahovitosti sužanstva u ovo oštro vrěme, i pogibel, koja je prětila mom zdravlju poslě one pri požaru pretàrpljene nepogode. — Ja pako ostanem stalan.

»Zašto, moji dragi« rekoh »zašto me k něčem nagovarate što pravo nije? Moja mi dužnost nalaže, da mu oprostim, ali mi moja svěst neće dozvolěti, da njegova děla odobrim. Bil' Vi htěli, da ja pred světom odobrim, što moje sàrdce u svojoj nutàrnosti odsuditi mora? Bili Vi htěli, da mirno sědnem i laskam bezsramnom čověku, koji nas je prevario, i da za izběći sužanstvu uvěk težke okove duševnog robstva nosim? Ne — nikada! Ma iz ovog obitališta iztěrani bili, ipak ćemo uvěk pri pravici ostati, i kud mu drago hićeni bili, možemo ipak uvěk u prijateljskom kojem stanu pristanište naći, ako bez straha i sa zadovoljstvom u naše sàrdce pogledati možemo.«

Tako smo tu večer probavili. Slědeći dan u jutro bio je moj sin pred vratima, da kroz debeli sněg, koji je noćom pao, stazu pročisti. Još on tim dugo nebijaše zabavljen, kad na jedan put sav

blěd unutra dotàrča te nam kaza, da se našem stanu približaju dva tudjina koji su mu kao službenici suda poznati bili.

Tek što je to izrekao, kad i oni unutra stupe. Oni dodju k mojem krevetu, gdě sam ležao, obznane mi njihovo službeno zvanje, i očitovaše, da sam zarobljen. Ja sam se imao spremiti, da s njima u dàržavnu tamnicu putujem, koja je jedanaest miljah udaljena bila.

»Moji prijatelji« odgovorim ja »zar kod ovakvog hàrdjavog vrěmena da u tamnicu idem? To je osobito u ovom času za me velika nesrěća, buduć da sam onomadne moje rame jako ožego, i ova mi nepogoda lahku groznicu navukla. Niti imam oděće a i odveć sam slab i star, neg da bi kroz tako duboki sněg daleko ići mogao. Ali ako mora biti —«

Okrenem se sad k mojoj supruzi i k děci, i kažem im, da ono malo našeg pàrtljaga, što nam je ostalo, skupe i pripravni budu tu kuću taki ostaviti. Zamolim ih da se požure, i naložim mom sinu, da svojoj najstarijoj sestri u pomoć priskoči, koja je, znajući da je ona svoj našoj bědi kriva, sasvim potučena bila, i svoju bol u nesvěsti izgubila. Obodravao sam moju suprugu, kad je sva blěda i dàrkćuća ustrašenu děcu gàrlila, koja su něma u njenom naručju ležala, bojeći se ove nepoznate ljude gledati. Moja je mladja kći medjutim činila priprave za odlazak, i bivši više putah opomenuta da se požuri, bili smo za jedan sat od prilike spravni k odlazku.

XXV.

Ne ima nikakve okolnosti u životu, koliko mu drago, se ona nesrěćna ćinila, da za nju utěhe ne bi bilo.

Ostavivši taj mirni okoliš putovali smo lagano naprěd. Moju stariju kćer, koje je snagu od několiko danah lahka groznica podkapala, primi jedan službenik suda, koji je konja imao, za sebe, jer i isti ovakvi ljudi ne mogu sasvim čověčnost od sebe odbaciti. Moj sin vodio je jednog svoje mladje bratje a moja supruga drugog za ruku a ja sam se naslanjao na moju mladju kćer, koja je, ne poradi svoje već poradi moje tuge i žalosti, suze ronila.

Bili smo od prilike dvě milje od bivšeg našeg prebivališta udaljeni, kad ugledamo hàrpu, možebiti od petdeset mojih najsiromašnijih župljanah koji su vičući za nama letěli. U skoro napadnu oni strahovito ih proklinjući oba službenika suda, i pošto su se zakleli da neće nikad pustiti svoga propověduika u tamnicu voditi, dok još koju kap kàrvi za njegovu obranu proliti mogu, htěli su s njima zločesto postupati. Poslědci mogli su nesrěćni biti, da se ja nisam odmah medj nje uměšao i službenike suda iz rukuh razjarene gomile izbavio. Moja děca, koja su tvàrdo mislila, da sam sad oslobodjen, bila su od veselja izvan sebe i ne mogahu svoje uzhićenje sakriti. Ali su skoro spoznala, kako su se prevarila, kad sam ja siromašnim zaslěpljenim ljudma,

koji meni tim uslugu učiniti mnijahu, slědećim rěčma progovorio:

»Šta, moji dragi, zar mi na taj način vašu ljubav pokazati hoćete? Zar vi tako nauke obslužujete, koje sam ja vama s govorionice navěšćivao? Hoćete li vi da zakonima tako pàrkosite, i u propast mene i sebe srinete? Gdě je vaš vodja? Pokažite mi onog čověka, koji vas je zaveo. Tako mi života, on će moj gnjev osećati. O vi dragi zaslěpljeni ljudi, vàrnite se k vašoj dužnosti, koju prama Bogu, vašoj domovini i meni obdàržavati imate. Može-biti, da će jednoč bolje vrěme za me prispěti, gdě ću vas opet viděti, i štogod dopriněti moći, da vaš život srěćnijim učinim: ali mi barem ostavite ovu utěhu, da mi nijedan manjkati neće, kad jednoč moje stado za věčni život uzbrojim.«

Svi se sad skrušeni pokažu, i suzama obliveni dolazili su jedan po jedan k meni, da se sa mnom oproste. Ja ljubezno svakom stisnem ruku, i kad sam im moj blagoslov podělio, nastavimo naš put dalje, niti se oni više sbuniše. Několiko urah pred večer dodjemo u varošicu, koja je istinabog sa svojih několiko hàrdjavih kućah samo selu naličila, budući svoje pàrvašnje blagostanje izgubila, niti joj je trag koji něgdašnje znamenitosti njene ostao bio, do dàržavne tamnice.

Po našem dolazku svratimo se u jednu gostionicu, gdě smo takve pokrěpe dali naručiti, koje su se najbarže sgotoviti mogle, i ja s mojom običnom radostju u krugu mojih večeram.

Kad sam im konak priskàrbio, otidjem sa službenicima šerifa 1) u tamnicu, koja je, bivši za vojničku potrěbu sgradjena, jednu s kamenom potaracanu i jakom rešetkom providjenu sobu imala, gdě su se zločinci i siromašni dužnici u někoje opreděljene ure skupljali. Svaki pak rob imao je još svoju osobitu ćeliju, gdě je obnoć zatvoren bio.

Pri mom ulazku očekivao sam, da ništa osim tugovanja i jadikovanja čuti neću, ali sam se sasvim prevario. Činilo se je, da zarobljeni nikakve druge svàrhe nemaju, osim da veseljem i bukom misli raztresu. Opomenuše me na novčani dar, koji je kod takovih prigodah običan, i ja toj opomeni taki zadovoljim, premda je ono malo novčanog imetka što sam imao već izcàrpljeno bilo. Odmah se je za to rakije donělo, i u skoro se u tamnici samo larma, směh i pěvanje čulo.

»Kako, zar da sasvim opaki ljudi tako veseli budu, a ja da tugujem?« reknem sam sebi. »Ta ja u ničem nisam njima ravan, osim da sam i ja moje slobode lišen, pa mislim, da više uzroka imadem zadovoljan biti.

S takvim razsmatranjem nastojao sam razveseliti se, nu s naporom nije se još nigda moglo veselje zadobiti, jer je napor već sam po sebi tegoban. Sědio sam zamišljen u jednom kutu tamnice, kad jedan od mojih surobovah k meni te približi, i pokraj mene sědavši, sa mnom razgovor zametne. Bio sam si već za svako vrěme preduzeo, nigda razgovor ne izběgavati s kakvim mu drago čověkom, koji bi

to, želio; jer ako je čověk dobar, mogao bi ja iz njegovog podučavanja korist càrpiti, ako li je zločest, moglo bi mu moje koristiti. Našao sam u ovom zarobljeniku izkusnog čověka, koji je mnogo zdravog, premda neizobraženog uma, ali sa svim tim veliko poznavanje světa, ili bolje rekavši, čověčanske naravi, i to s opake strane, imao. On me zapita, jesam li na to pomislio, da se s krevetom obskàrbim — stvar, koja mi dosad još na um pala nebijaše.

»To je zaisto zlo« rekne on »jer Vam se ovdě ništa drugo dati neće osim slame, a Vaša je ćelija jako velika i hladna. Vi mi izgledate kao ugledan muž, a i ja sam to svojim vrěmenom bio; zato ću Vam rado štogod od svoje posteljine posuditi.«

Ja mu zahvalim i izjavim moje udivljenje, što sam u tamnici sred běde i nevolje toliko čověčnosti našao, na što sam, da mu pokažem, da sam učen čověk, pridodao, da je onaj stari spisatelj u nepogodama vrědnost prijatelja pripoznao, budući je rekao: τὸν κόσμον αἶρε εἰ δῷς τὸν ἑταῖρον, (Uzmi mi sve, ako mi samo prijatelja ostaviš.)

»U istinu« nastavim ja »šta je svět, ako samo pustinja ima biti?«

»Vi govorite od světa, moj gospodine?« priměti moj zarobljeni drug »Da, svět počinje dětinjsku ćud primati, a ipak je kosmogonija, iliti nauk od stvorenja světa filosofe svijuh věkovah u smeću dovela. Kakvu směsu od mněnjah vàrhu stvorenja světa nisu izmislili? Sanchoniathon, Manetho, Berosus i Ocellus Lucanus, svi su zaman to pokušavali. Zadnji

ima ove rěči: ἄναρχον ἄρα καὶ ἀτελεύτητον τὸ πᾶν, štono će reći —«

»Oprostite mi, dragi gospodine« reknem mu »što toliku učenost prekidám, ali ja mislim, da sam to sve jednoč već čuo. Nisam li ja tu čast imao, Vas někoč na sajmu u Welbridge-u viděti, i ne zovete li se Vi Efraim Jenkinson?«

On mi odgovori samo s uzdahom.

»Ja mislim« nastavim ja »Vi se morate někakvog doktora Primrose-a sěćati, od kog ste konja kupili.«

Na to se on odmah mene sěti, jer pomàrčina města i nastajući sumrak smeo ga je čèrtice moga lica prie poznati.

»Da, gospodine doktore« odgovori Jenkinson »sěćam Vas se vàrlo dobro; kupio sam jednog konja i zaboravio sam platiti ga. Vaš suséd Flamborough jedini je tužitelj, koga se pred pàrvom sudbenom sědnicom bojati imam; jer je on naumio zakleti se, da sam novcokova [a]). Vàrlo mi je žao, dragi gospodine, što sam Vas, ili kog drugog igda prevario. Vi vidite« nastavi pokazujuć na svoje verige »kamo su me moja děla dovela.«

»No dobro« odgovorim mu ja »Vi ste tako dobri bili, meni pomoć pružiti, premda naknade očekivati niste mogli, a ja ću Vam to tim vratiti, da mog suseda nagovaram na to pristati, da svoju tužbu ili ublaži ili od nje sasvim odustane. S pàrvom ću prilikom u tu svàrhu mog sina k njemu poslati, niti najmanje ne sumnjam da će moju molbu uslišati,

Poradi moga vlastitog svědočanstva ni najmanje ne trěba da se brinete.«

»Dobro gospodine« rekne on« ja ću sve učiniti da Vam moju zahvalnost pokažem. Ovu ćete noć više nego polovinu moje posteljine imati, i trudit ću se na svaki način, da Vam prijatelj budem ovdě u tamnici, gdě ja, kako mislim, něšto upliva imadem.«

Ja mu se zahvalim i ne mogah inače, nego čuditi se nad njęgovim mladoličnim izgledom, jer sam ga u ono doba, kad sam ga pàrvi put vidio, najmanje za šestdesetolětnika dàržao.

»Vi ste malo sa světom upoznati« odgovori on. »Ja sam tada faličnu kosu imao, a uz to sam věšt i tome, da se u svaku dobu od sedamnaest do sedamdeset pretvarati mogu. O gospodine, da sam samo polak truda upotrěbio kojigod zanat naučiti, koliko sam upotrěbio da ugursuz postanem, mogao bi sada bogat čověk biti. Ali pokraj svijuh mojih opakih dělah mogu Vam ipak jedno prijateljstvo ukazati, i to, može biti, kad ćete ga najmanje očekivati.«

Naš razgovor bude došastjem slugah nadtamničara prekinut, koji su robove imenom prozivali i njihove ćelije zatvorili. Došao je i jedan momak sa svežnjom slame za moj konak, i odvede me kroz mračan i uzak hodnik u jednu ćeliju, koja je kao i obća tamnica potaracana bila. Ja slamu i posteljinu, koju mi je moj zarobljeni drug dao, u jedan kut metnem i moj vodja prilično uljudno reče mi:

Lahku noć. Dovàršivši moju običnu pobožnost i proslavivši kazneću ruku nebeskog otca, legnem a spavao sam jako mirno do zore.

XXVI.

Proměna u tamnici. Zakoni, da podpuni budu, trěbalo bi da isto tako nadarivaju, kao što kazne.

U jutru rano me probude moji, koje sam plačuć nuz moj krevet našao. Turovni izgled svih stvarih okolo nas, činilo se je, da im je svu hrabrost oduzeo. Ja ih blagim načinom ukorim poradi njihovog čemera, s uvěrenjem, da još nigda mirnije spavao nisam, i priupitam se tada za moju stariju kćer, koja s njima nije došla bila. Doznadem, da se je Olivija kroz jučerašnje žalosti i nevolje većma razbolěla, i da nisu za dobro dàržali nju sa sobom povesti. Sad je moja pàrva briga bila moga sina izaslati, da najmi za moju obitelj pristanište, koje bi što je moguće bliže tamnice bilo. On moj nalog izvàrši, nu mogao je samo jednu sobicu naći, koju smo za malo stanovine za njegovu mater i sestre uzeli, a nadtamničar bio je tako čověkoljubiv, te je njemu i njegovoj nejakoj bratji dozvolio, da kod mene u tamnici noćivati mogu. Za nje dakle bio je u jednom kutu ćelije krevet priredjen, koji je po mom mněnju dosta prikladan bio. Medjutim sam najprie htěo znati, dopada li se to mojim malim, da ostanu u

takom městu, koje im je, kako mi se činjaše, već pri njihovom ulazku strah zadalo.

»Nu, draga děco« zapitam ih »kako vam se dopada vaša postelja? Ja se ufam, da se ne ćete strašiti, ù ovoj ćeliji spavati, kako mu drago ona tamno izgledala?«

»Ne tatice« odgovori Rikardo »ja se ne bojim, kad kod Tebe spavam.«

»A ja« rekne Willim, kome su tek četiri godine bile »najradije sam ondě, gdě je moj otac.«

Zatim sam svakome od moje děce svoj posao naznačio. Sofija je imala osobito svoju boležljivu sestru služiti, moja supruga kod mene ostati, a mojih obadvoje malih meni čitati.

»A ti, moj sinko« reknem Mojsiji »ti si sada naše jedino ufanje, i moraš nas tvojim rukama hraniti. Tvoja će nadnica podpuno izmoći, da nas s pomoćju štedljivosti uzdàrži i još dosta priličan izlazak nam priskàrbi. Ti si sad šestnaest godinah star, Ti imaš jakostı, a nebo ti ju je, moj sinko, za vàrlo krasnu svàrhu dalo, jer moraš tvoje svake podpore lišene roditelje i bratju i sestre od glada čuvati. Idi ovu večer taki, da si za sutra posla gledaš, a svaku večer donesi amo novce, koje za naše uzdàržanje zaslužiš.«

Davši mu ovaj naputak, i sve ostalo u red staviyši, otidjem u obću tamnicu, gdě sam bolji zrak i slobodniji prostor našao. Nu ne bijah dugo ovdě, kad me psovke, pogàrde i neotesane rěči, koje od svakud na me navališe, u moju ćeliju odtěraše. Ovdě

sam něko vrěme sědio, i razmišljavao vàrhu čudnog zaslěpljenja ovih nesrětnikah, koji su već cělo čověčanstvo proti sebi uzdigli, pa opet još i o tom radili, da si i za budućnost strahovitog neprijatelja na vrat navuku.

Njihova bezćutnost sàrdčano sažaljenje u meni probudi, i ja svàrhu toga istu moju tugu zaboravim. Dapače dàržao sam to za svoju dužnost, za njihovo spasenje štogod pokušati. Odlučim dakle opet k njima otići, da im uzpàrkos njihovom gàrdjenju dobar savět dadem, i da ih stalnostju nadvladam. Došavši opet medju nje, ubavěstim Jenkinsona o mojoj naměri. On se sàrdčano tome nasmije, nu ipak moju naměru ostalima odkrije. Predlog bude s radostnom pripravnostju primljen, budući da su se tim novom razveseljivanju nadali ovi ljudi, koji su samo u pospàrdivanju i u bludnom životu izvor zabave nalazili.

Čitao sam im glasno i razgovětno jedan dio càrkvenih molitvah, i vidjah, da su se moji slušaoci od sàrdca vàrhu toga veselili. Bezsramnim šaptanjem, uzdasim směšnog skrušenja, namigivanjem i nakašljivanjem směh se probudi. Medjutim nastavim ja s mojom običnom osbilnostju čitanje, osvědočen, da ono, što sam činio, gděkoga može poboljšati, ali ni od koga da ne može biti oskvàrnjeno.

Po pročitanju càrkvenih molitvah počnem jednu opomenu, koja je izpàrva više na to naměnjena bila zarobljenike zabavljati, nego li ih ukoravati. Počeo

sam s opazkom, da me je samo moje učestje za njihovo spasenje k tome privolělo, da sam njihov surobljenik, i da s mojim govorom ništa zadobiti ne mogu. Žao mi je, reknem, od njih slušati bezbožtva, koja im nikakve koristi doněti ne mogu, nu koja im mnogo škoditi mogu.

»Budite uvěreni, moji prijatelji« rekoh »(jer vi jeste moji prijatelji, premda svět vaše prijateljstvo od sebe odbija) budite uvěreni, da vi, ma tisuć psovkah u jedan dan izustili, ipak time ni jedan šenik u vašu kesu dobaviti nećete. Šta prudi svaki čas djavla zazivati i za njegovo se prijateljstvo snubiti, kada vidite kako varljivo s vama postupa? Vi vidite da vam on ovdje ništa nije dao osim puna usta psovkah i prazan želudac, a u koliko ga ja poznajem, i na onom světu neće vam ništa dobrog dati. — Ako tkogod u obhodjenju s nama zločesto postupa, naravno onda k drugome idemo. Ne bi li vrědno bilo da jedanput pokušate, kako bi Vam se postupanje kojeg drugog gospodara dopadalo, koji vas barem s lěpim obećanjama poziva, da k njemu dodjete? U istinu, moji dragi, medju svima budalaštinama ovoga světa ne ima veće, nego kad bi ko koji je kuću porobio kod četnikah zaštitu tražio. A jeste li vi mudriji? Vi tražite utěhe kod onoga koji vas je već prevario, i obraćate se k bitju, koje je zloćudnije, nego svi četnici na světu; jer ovi vas samo mame, da vas na věšala dovedu, a onaj mami i dovede vas na věšala, i što je gorje nego sve

to, ne pusti vas ni onda, kad je kàrvnik s vama gotov.«

Kad sam moj govor dovàršio, izraze mi moji slušaoci svoju zadovoljnost. Někoji pristupe k meni i pruže mi ruku s uvěravanjem, da sam pošten čověk, i da su me rada bolje poznavati. Ja im zato obećam za sutra opet jedan govor, i u istinu počnem se, nadati da ću ovdě ipak štogod preokrenuti; jer je uvěk moje mněnje bilo, da nitko nije tako tvàrdokoran, da se nebi poboljšati mogao, i da je svako sàrdce strělama ukora otvoreno, kad bi samo strělac dobro gadjati znao. Kad sam mome nagonu na taj način zadovoljio, povratim se u moju ćeliju, gdě mi supruga priprostu večeru privravila bijaše. Jenkinson zamoli za dozvoljenje, da svoje jělo s našim sdružiti može, da, kako uljudno reče, družbeno veselje uživa. On još ne bijaše moju obitelj vidio, jer su moji kroz gore spomenuti uzki hodnik u ćeliju došli, i tim su putem obću tamnicu obišli. Jenkinson se je zato pri ovom sastanku ne malo tronut činio nad lěpotom moje mladje kćeri, koje je lěpota njenim nujnim bitjem još povišena bila, a i moji mali nisu neopaženi ostali.

»Ah! dragi gospodine« rekne on »ova su děca odveć lěpa i odveć dobra za ovakvo město.«

»E da, gospodine Jenkinsonu« odgovorim mu »moja su děca, hvala Bogu, prilično dobrog vladanja, a ako su dobra, za drugo mnogo nije stalo.«

»Ja mislim« rekne moj drug »da to za Vas velika utěha biti mora, što ovu malu obitel okolo sebe imate.«

»Utěha, gospodine« reknem ja »dà, u istinu, to je za mene utěha, i ja za sve na světu ne bi htio njih lišen biti; oni mi tamnicu u palaču pretvoriti znadu. Ima samo jedan način meni blaženstvo u ovom životu razoriti, i taj način jest: njih uvrěditi.

»To se ja bojati moram« odgovori on »da sam ja něšto kazne vrědan; jer« reče pogledavši na mog sina Mojsiju, »ja ovdě někog vidim, koga sam uvrědio, i koga bi oproštenje rado zadobiti htio.«

Moj se sin taki sěti glasa i lica tog čověka premda ga je samo u lažljivoj oděći vidio, i prihvativši ga za ruku uvěri ga o svom oproštenju.

»Ipak dokučiti ne mogu« nastavi dalje »kako ste Vi iz moga lica čitati mogli, da je lahko mene prevariti.«

»Ljubezni mladiću« odgovori Jenkinson »ne bijaše Vaše lice, što me je namamilo, već to bijahu Vaše běle čorape i càrna vàrpca u Vašoj kosi. Ali to Vaše sposobnosti neće ni najmanje umaliti; ja sam u svom životu zaisto pametnijih ljudih od Vas prevario, no pri svim mojim vuhvenstvima bilo je na poslědku ipak odveć mnogo stepenjakah za me.«

»Mislim« rekne moj sin »da bi opisanje života, kao što je Vaš, vàrlo zanimivo i poučavajuće biti moralo.«

»Ni jedno ni drugo baš osobito« odgovori Jenkinson »Pověsti, koje nam ništa drugo, do zla děla

i opačine ljudih opisuju, čine nas obično sumnjivim u životu, a to nam baš preprěčuje naprědak. Putnik, koji je prama svakome, koga susrětne sumnjiv, i pri ugledanju svakog čověka, koji kao lupež izgleda nátrag se povuče, slabo kad cilj svoga putovanja dostigne. U istinu, ja sam iz vlastitog izkustva osvědočen, da je najveći ugursuz takodjer i najveći beno na světu. Mene su dàržali već od mog dětinjstva za lukava, ali kad sam sedam godinah star bio, tad su žene rekle, da sam već podpuni čověčak; u četàrnaestoj poznavao sam već svět, metao sam šešir na uho i imao sam rado děvojke; a u dvadesetoj, premda sam sasma pošten bio, dàržao me je svatko za tako izhitrena, da mi nitko věrovati nchtěde. Tako sam na poslědku prinužden bio za moju obranu kradikesom postati, i od onda sam cěli moj život time proveo, da u mojoj vazda poslenoj glavi kojekakve varancije izmislim, dočim je strah, da će mi se u trag doći, moje sàrdce uznemirivao. Često sam se smijao vàrhu Vašeg poštenog, priprostog suseda Flamborougha, i prevario sam ga na kakvi mu drago način uredno svake godine po jedanput. Ali taj je pošteni čověk bez ikakve sumnje svojim putem išao i postao je bogat, dočim sam ja pokraj sve moje lukavštine i izhitrenosti siromah ostao, a nisam ni te utěhu imao kazati moći da sam pošten čověk. Ali kažite mi barem« nastavi dalje svoj govor »u kakvom se stališu Vi nalazite i šta Vas je ovamo donělo. Ako nisam tako věšt, da

se sám iz tamnice izbavim, to bi opet možebiti moje prijatelje iz kakve smeće osloboditi mogao.«

Da njegovoj ljubopitnosti zadovoljim, pripovědim mu obširno, koje su me okolnosti i budalaštine u ovu smeću dovele, i kako je nemoguće, da se iz ove běde izbavim.

Čuvši moje slučaje, mučao je něko vrěme, dok se napokon u čelo udari, kao da se něšta važnog sětio, i oprosti se s nama rekavši, da će gledati hoće li se štogod moći učiniti.

XXVII.

Produženje istoga predmeta.

U jutru odkrijem ja mojoj supruzi i děci svoju naměru, da ću o poboljšanju onih u zatvoru raditi. Oni neodobravahu tu misao, koju su za nemoguću i neprikladnu dàržali, i mnijahu, da moje tàrsenje ne samo što ne će na nikakvi način k poboljšanju takvih ljudih dopriněti, već da će i moje zvanje pogàrditi.

»Ne« odgovorim im ja »ma kako ovi ljudi pali uvěke su jošt ljudi, i to im daje pravo na moje nagnutje. Zabačeni dobri savět povraća se natrag, i obogaćuje sàrdce davaoca; pà ako ih nauci, koje im dao budem, i nepoboljšaju, mene će samog zaista poboljšati. Draga děco, da su ovi nesrěćni ljudi princevi, to bi im tisuće svoju službu dragovoljno

ponudjivali; ali po momė mněnju, sàrdce koje u tamnici čami isto toliko vrědi kao i ono koje na prestolju sědi. Da, moji dragi, ako ih samo mogu ja poboljšati, to ću ih i poboljšati; može biti da neće baš svi moje nauke prezirati. Valjda ću barem jednog iz ponora osloboditi moći, i to će veliki dobitak biti; jer ima li veće dragocěnosti na světu, nego što je duša čověčanska?«

S ovim rěčma izidjem napolje i odputim se u obću tamnicu, gdě su na me čekajući robovi vàrlo veseli bili, i gdě je svaki na to mislio, kako bi doktoru kakvo lupežtvo učinio. Baš kad sam htio početi, turi mi jedan kao nehotice moju baroku na stranu, i zamoli me za oproštenje. Drugi, koji je malo od mene udaljen stajao, bio je věšt, slinu kroz zube stàrcati, koja je kao dažd na moju knjigu padala. Tretji tako je usilovanim glasom Amen rekao, da su se svi u glas smijali. A četvàrti mi je lukavo naočari iz džepa ukrao. Ali jedan je učinio šalu, koja je više nego sve druge, veselja prouzrokovala. On si zapamti red, u kojem sam svoje knjige na stolu ostavio i znao je vàrlo věšto jednu od njih na stranu metnuti, a drugu něku nesramnu knjigu podvàrći. No ja na sve te njihove zloćudne lakàrdije ništa nisam pazio, već sam mirno svoj posao nastavio, podpuno osvědočen, da ono što je u mom poduzètju směšno bilo, samo jedan ili dva put směh probuditi može, a ono što je u njem osbiljnog bilo,

da će stavni uspěh imati. I dostigao sam moju svàrhu. Za manje od šest danah, bili su kod mojih predavanjah někoji skrušeni, a svi pazljivi.

Sad sam se radovao vàrhu moje stalnosti i věštine, kojom sam ćut probudio u nesrěćnicima, kojim je prie svaki moralni nagon nepoznat bio, i počeo, sam na to misliti da im budem i u tělesnim stvarma u pomoći, naime da im njihove okolnosti malo ublažim. Oni su vrěme svoje provodili, čas u gladi a čas u žderanju, sad u divljoj razuzdanosti a sad u mormoranju. Njihova jedina zabava bila je medju sobom psovati se i čačkala za čišćenje lulah izrězivati. Ova zadnja vàrst nekoristne radinosti meni je mig bila, da radene k poslu pritežem, da klineve za zavijalce duhana i čavliće za crěvljare (cipelare) izrězuju, čemu bude od sakupljena novca potrěbito dàrvo namaknuto a ja sam se skàrbio da se sgotovljene stvari razprodadu. Tako je na dan svaki doduše samo malenkost zaslužio, nu to je za njihovo uzdàržanje i dovoljno bilo.

Ne ostanem ni pri tom, veće uvedem i globe kao kazne za nenaravstvenost (nemoralnost) a nadarivanja za odlikujuću se pomnju. Prie nego što je četàrnaest danah minulo, probudio sam u njima družbena i čovečanska nagnutja, i uživao sam veselje, da su me smatrali kano zakonotvorca, koji ih je kao ljude od pirodjene surovosti k prijatnom mišljenju i k pokornosti priveo.

U istinu *), bilo bi veoma želiti, da zakonotvorci gledaju podati zakonima više pravac poboljšanja naravstvenosti negoli strogosti, i da bi osvědočeni bili, da se zločinstva najsigurnije izkorěnjuju, kad se kazne strahovitima učine u město što se čеšćim upotrěbljenjem njihov utisak oslabljuje. Naše sadašnje tamnice primaju ili čine opake ljude; u njih se zatvaraju nesrěćnici za jednu opačinu, a izpuštaju se, ako se inače živi izpuštaju, věšti učiniti isuć opačinah. Kad bi zakonotvorstvo naznačenome pravcu slědilo, to bi mi, kao i po ostalim stranama Europe, i kod nas samotne stanove za pokornike viděli, gdě bi obtuženog ljudi polaziti mogli, koji bi krivca k pokori doveli, a nedužnog u krěposti ojačali. Samo time a ne nagomilanjem kaznih može se naravstvenost u dàržavi poboljšati. Takodjer moram sumnjati i o pravednosti prava (koje si družtvo gradjansko prisvojava zločinstva niže vàrsti smàrtju kazniti. Proti ubojicama pravo je to òčevidno, jer svakog čověka poziva pravo sobstvene obrane, da si onoga s puta ukloni, koji je pokazao da ne štuje tudji čověčji život. Cěla se priroda proti takvim neprijateljima oboružava; ali nije tako, kad mi tkogod moje imanje porobi. Naravni zakoni na nikakvi način pravo mi ne daju njemu život oduzeti,

*) Molim da bi odavle pa do kraja ovoga poglavja s najvećom pozornostju čitali oni, koji samo barbarsko batinanje i nečověčno věšanje za jedini preservativ dàrže, kojim se naravstvenost podići i zločinstva umaliti mogu. Op. prevod.

budući da je po spomenutom zakonu konj, koga mi on ukrade, isto tako njegov kano i moj. Ako ja dakle imadem takvo pravo, to se ono oslonjati mora na ugovor medju nama, po kojem onaj, koji drugomu konja uzme, umrěti mora; nu taj je ugovor nepravičan i zato nevaljan, jer čověk ne ima više prava svoj život zaměniti, nego što ga ima uništiti, jer nije njegov. Vàrhu toga je ovaj ugovor još nejednak, zabacila bi ga i istá naša pravicu krojeća sudišta, jer velika kazna vàrlo maloj neudobnosti na suproć stoji, zašto je mnogo bolje, da dva čověka žive, nego li da jedan jaše. Ako li je ugovor medju dva čověka nevaljan, to mora isto biti i medju sto i sto tisućih; jer kao sto deset miliunah krugovah ne mogu činiti četverokutje, isto tako ne može ni složeni glas od miriadah nikad i najmanje pravice poděliti nepravdi. Tako veli um, a to isto veli i sobstvenom ravnanju pripuštena narav. Divljaci, koji samo naravne zakone obdàržavaju, jako su štedljivi s čověčjim životom; i samo za pàrvašuju kàrv prolěvaju kàrvi. Naši anglo-saski predji, koliko su i bili okrutni u ratu, u miru su rědko pogubljenjah imali, kao i sve u dětinjstvu nahodeće se vlade, koje značaj naravi jasno još pokazuju, skoro nikakvo zločinstvo smàrtju ne kaznjuju. Samo medju gradjanima prosvěćenih dàržavah vidimo zakone kaznih, koje bogati prave a na siromasima ovàršuju. Što koja vlada stàrija biva, to se i više, kao starac, margodi i kano da nam naše imanje što više raste sve to draže biva, kano da se neuměrenim nagomi-

lanjem bogatstva i naše skàrbi svedj umnožaju, ogradjujimo naš imetak svaki dan novim uredbama, i okružujemo ga s vĕšalima, da svakog napadnika poplašimo.

Ja neznam je li veliki broj zakonah kaznih ili je razuzdanost našeg puka kriva, što ova zemlja za jednu godinu više zlikovacah osudjuje nego li polovina europejskih zemaljah u skupi. Po svoj je prilici oboje tome krivo, jer je jedno uzrok drugome. Ako bezobzirni zakoni pedepsah raznim stupnjima krivice prĕte sa istom kaštigom, to puk nevideći razlike medju kaštigama najposlĕ neće razlikovati ni iste opačine izmedju se, koje je razlikovanje baš najveći bedem sve moralnosti — i tako se mnogobrojnim zakonima nove opačine radjaju, a ove nove opet silujuće zakone potrĕbitima čine.

Da bi za to dàržavna vlast, mĕsto što na nove zakone za pedepsanje zločinstvah misli; mĕsto što veze gradjanskog družtva jako nateže, dok ih kakvi potres ne raztàrgne; mĕsto što nesrĕćnike kao bezkoristne člane odkida, prie nego je njihovu valjanost pokušala; mĕsto što kaštige u osvetu obraća — da bi barem jedan put ograničenim uredbama to pokušala, da zakone zaštitnicima a ne okrutnicima puka učini: to bi mi vidili, da stvorovi, koje sada samo ostavljamo za dugotrajno mučenje da se tim raskošnicima trenutak jedan muke prištedi, da mogu ti stvorovi dàržavi, samo ako pošteno s njima postupa, u vrĕme pogibeli takodjer snagu podati, da njihova sàrdca kao i njihova lica našima naliče, da je malo

16*

koja ćut tako duboko u ponor pala, da se stalnostju poboljšati ne bi mogla; da se čověk, bez da se za svoje zločinstvo smàrtju kazni, od tog ùzdàržati može, i da mi samo vàrlo malo kàrvi za našu sigurnost trěbujemo.

XXVIII.

Srěća i nevolja u ovom životu više su poslědci razboritosti, nego li krěposti, i nebo vrěmenita stradanja ili srěću kao neznatne stvari smatra, koja pri razděljenju njegove skàrbi vrědne nisu.

Bio sam već preko četárnaest danah utamničen, a još me nije nikad moja draga Olivija posětila, i od sveg sam sàrdca žudio, da ju vidim. Odkrijem mojoj supruzi tu želju, i drugo jutro stupi siromaška děvojka, naslanjajući se na ramena svoje seke, u moju ćeliju. Bio sam tronut vàrhu proměne u njenom licu. Bezbrojne dražesti, koje něgda sve njene čàrtice oživljavahu, bijahu izčezle i činilo se je, da nemila ruka smàrti tu gospodi, za da me uznemiri. Slěpè oči bijahu upale, čelo nategnuto, a grozeća blědost pokrivaše joj obraze.

»Drago mi je, da te vidim, moja Olivijo« reknem ja »Ali zašto si tako nevesela? Ja se ufam, ljubezno děte, da Ti mene odveć rada imaš nego da bi tugom i žalostju podkopati dati mogla jedno žitje koje mi je isto tako drago kao moje sobstveno. Budi vesela, i mi još srěćnih danah doživiti možemo.«

»Ljubezni otče!« odgovori ona »Vi ste uvěk dobri prama meni bili, i to moj bol povećava, što nigda neću prigode imati srěću děliti, koju Vi obećajete. Ja se bojim, da za mene u ovom životu srěće više nema, i čeznem da se iz světa odkupim, gdě sam samo bědu i nevolju našla. Dà, otče, ja želim, da se u volju g. Thornhilli sklonite, a to bi ga zaisto ganuti moglo, da sažaljenje s Vama ima, i to bi meni utěha u smàrti bila.«

»Nikad moje děte« reknem ja »nikad ja neću dopustiti, da se moja kći oskvàrnjenom proglasi, jer motrio svět i s preziranjem na Tvoju pogrěšku ja ću ipak to uvěk kao dokaz Tvoga lakověrstva, ne pako Tvoje skvarenosti smatrati. Ja ovdě nisam nesrěćan, draga Olivijo, ma kako strahovito ovo město izgledalo, i Ti možeš uvěrena biti, da doklen god ja Tebe živu gledati radosti uzimam, on moje privoljenje dobiti neće, da kroz ženitbu s drugom Tebe još nesrěćnijom učini.«

Kad se je moja kći udaljila, moj mi surobljenik, koji je svědok našeg sastanka bio, sasma razumna predstavljenja vàrhu moje opornosti učini, što moje dozvoljenje nisam htěo dati, kojim bi po svoj prilici slobodu opet zadobiti mogao. Pri tome opazi, da se moja ostala obitel jednom jedinom dětetu nesmije žàrtvovati, i baš onom, koje me je jedino uvrědilo.

»Ja neznam« pridoda on još k tomu »je li pravo na taj način savez medju dvoma otegoćivati, kao što Vi činite, što Vaše dozvoljenje jednoj ženitbi odričete,

koju smesti kadri niste, premda ju nesrěćnom učiniti možete.«

»Gospodine Jenkinsone« odgovorim mu ja »Vi ne poznajete čověka, koji nas ugnjetava. Ja sam podpuno uvěren, da si kroz popustljivost ni na jedan sat slobodu pribaviti ne bi mogao. Istom je eto prošaste godine, kako mi se je pripovědalo, u istoj tamnici jedan od njegovih dužnikah od gladi poginuo. Ali ako bi se popustljivostju i privoljenjem i u najkrasniju njegovu sobu preměstiti mogao, ipak se na to skloniti ne bi htěo, jer mi něki nutárnji glas veli, da bi tim preljubodinstvo potvárdio. Dokle moja kći živi, neću ja nikakvi brak, koji mu drago on sklopio, zakonitim pripoznati. Da sam nje izgubio, to bi najveća nevaljanost od mene bila, kad bi iz osobne máržnje one razstaviti pokušao, koji se sjediniti žele. Ne, bio on ma kako podle ćudi, ja bi tada njegovo věnčanje želio, da ga proti poslědćim buduće razuzdanosti osigurana vidim. Ali ne bi li ja sad najokrútniji otac bio, kad bi jedan ugovor podpisao, koji bi moje děte u grob odpremiti morao, i to samo zato da od tamnice oslobodjen budem; kad bi, da jednom vaju izběgnem, sárdce moga děteta tisućim mukah upropastio?«

On odobri moj odgovor, ali ne mogaše opazku propustiti, da je životna sila moje kćeri, kako se je bojao, već odviše iztrošena, neg da bi dugo u tamnici ostati morao.

»Ali« nastavi dalje »premda se Vi uztežete bratučedu (Thornhillu) popustiti, ipak mislim, da

ne ćete ništa proti tomu imati, da se Vaša stvar njegovom stricu predloži, koji u cěloj zemlji čast vàrlo pravičnog i plemenitog muža uživa. Ja bi Vas světovao, da mu po pošti pišete, i zlostavljenje objavite, koje od njegovog bratučeda tàrpiti morate, i evo tako mi moga života, za tri ćete dana odgovor dobiti.«

Ja mu zahvalim na tom světovanju, i htěo sam taki ga upotrěbiti; ali nisam imao papira, a nesrěćom smo to jutro sav naš novac na jělo izdali bili. On me oslobodi iz te smetnje. Bližnja tri dana očekivao sam neuztàrpljivo odgovor, kako je moj list primljen. Medjutim je moja supruga često na me molbama navaljivala, da se bolje svakoj pogodbi podvàrgnem, nego li da dulje u tamnici ostanem; i svaki sam čas tužnije glasove o zdravlju moje kćeri dobivao. Tretji a i četvàrti dan prodje, i nisam dobio odgovora na moj list; tužbe tudjine proću ljubeznome bratučedu težko su dobar uspěh obećavati mogle, i tako i ova nada kao i sve parvašnje, izčezne. No moja duša i pri tom stalna ostane, premda već utamničenje i hàrdjavi zrak škodljiv upliv na moje zdravlje ukazivaše, i moja ruka, koja je pri požaru tarpila, sve gorja bivaše. Moja su děca medjutim kod mene sědila, i dočim sam na mojoj slami pruživši se ležao, čitala su, ona na izměnce i slušala plačuć moje opomene. Ali zdravlje moje kćeri bàrže je propadalo nego moje, i svaki glas o njezinom zdravlju umnožavaše moju skàrb i tugu. Peti dan po odaslanju moga lista na plemića Thornhilla poplaši me věst,

da je glas izgubila. Utamničenje sada u istinu za me mučno postane, moja je duša iz svog zatvora prodrěti htěla, da pri krevètu moje kćeri boravi, za da ju utěši, pokrěpi, zadnje joj želje primi i njenoj duši put u nebo pokaže. Nova věst stigne, ona se smàrtju bori, a meni je uzkraćena bila utěha kraj nje suze roniti. Moj surobljenik dodje malo za tim, i donese mi zadnji glas. On me zamoli, da se ohrabrim, ona bijaše màrtva. Kad me je sutra dan opet polazio, nadje me medj mojim dvomaděce, koja su sada moje jedino družtvo bila, i koja su u svojoj nevinosti na svaki način trudila se, da me utěše. Oni zažele, da mi štogod čitati smiju; oni me mole da ne plačem, jer sam, kako su mislili, sada prestar za plakanje bio.

»A nije li sad moja sestra angjeo, dragi tatice?« zapita najstarije děte »Zašto tako tužite za Olivijom? Ja bi želio, da sam i ja angjeo te da se ovoga gàrdnoga města oprostim, samo da može i moj otac sa mnom ići.«

»Dà« rekne moj najmladji ljubimac »nebo, gdě je moja sestra, lěpše je město nego ovo, i tamo su sami dobri ljudi, a ovi su ljudi ovdě jako zli.«

Jenkinson prekine nevini razgovor děce sa opazkom, da bi sad poslě smàrti moje kćeri osbiljno na ostalu obitel mislio i sve upotrěbio, da svoj sobstveni život spasim, koji je pri manjkanju svega nuždnoga i zdravoga zraka od dana do dana sve većma u pogibel padao On pridoda, da bi sad dužan bio moj ponos i gnjev sreći onijuh žàrtvovati,

kojih sam jedina podpora, i da me um i pravica pozivaju, da pokušam s vlastelinom se sporazuměti.

»Hvala Bogu« reknem ja »sada nemam više ponosa, i moje bi vlastito sàrdce màrzio, kad bi znao, da ima u njemu ponosa i gněva. Dà, ja se i nadam, da ću moga progonitelja, koji je jednoč moj župljanin bio, jedan dan kao bezgrěšnu dušu pred věčnoga sudca dovesti. Ne, gospodine, ja ne gojim gněva, i premda mi je oduzeo, što mi je milije bilo nego sve njegovo blago, premda je moje sàrdce težko ranio — ja sam bolan, skoro do nesvěsti, vàrlo bolan, dragi prijatelju — ali me neće nikad k osveti podtaknuti. Sad sam pripravan moje dozvoljenje k njegovoj ženitbi dati, i ako ovo popuštajuće očitovanje njemu milo može biti, to mu kažite, da mi je žao, ako sam ga uvrědio.«

Jenkinson donese pero i tintu, i pošto moju ponudu k pomirenju od prilike s mojim malo prie izraženim rěčma napiše, podpišem ja to pismo. Moj sin dobije nalog da taj list Thornhill-u odpremi, koji se je baš u to vrěme u svom seoskom dvoru nalazio. On otidje i dodje od prilike poslě šest urah sa ustmenim odgovorom natrag. Kako je rekao, dosta je truda imao da vlastelina pred oči dobije, jer su službenici vàrlo neotesani i sumnjivi bili; nu slučajno se na njeg naměri, kad je baš izaći htio da něke priprave za svoje věnčanje učini, koje je za tri dana biti imalo. Moj sin, kako je pripovědao, vàrlo ponizno pred njega stupi, da mu list predade, a kad ga on pročita, odgovori da je sada sva po-

pustljivost prekasna i záman, pročuo bo je, rekne, da smo se na njegova strica jednim listom obratili, no taj list, reče, zasluženim je preziranjem primljen bio, u ostalom da imamo sva naša buduća očitovánja ne na njega, već na njegovog upravitelja oprema̱ti. Medjutim pridade, da tako dobro mněnje o umnoj razboritosti mojih obiju kćerih imade, da bi one najbolje posrědnice bile.

»Nu, gospodine Jenkinsonu« reknem ja mojem surobljeniku »eto vidite, kako misli taj čověk, koji nas ugnjetava. On može zajedno lakàrdiv i okrutan biti, ali neka on sa mnom postupa, kako mu god volja, ja ću se u skoro izbaviti, uzpàrkos svim zatvorom, kojima me zatvorena dàrži. Ja sam na putu k pribivalištu, koje se uvěk jasnije ukazuje, što bliže k njemu dolazim. Taj izgled razvedrava moju žalost, i ako i moram sirotice bez ikakve pomoći ostaviti, neće ni one sasma zapuštene biti; možebit će se koji prijatelj naći, koji će im za volju njihovog siromašnog otca u pomoć priskočiti, a mnogi će ih i za volju nebeskog otca milostivno podpomoći.«

Tek što sam to izustio, stupi moja supruga unutra, koju već dva dana nisam vidio bio. Ona je očevidno od straha izván sebe bila i zaman je progovoriti pokušala.

»No moja draga« uzmem ja rěč »zašto Ti moj čemer s Tvojim povećavaš? Premda se naš okrutni věrovnik nikakom popustljivostju ganuti neda, premda me je odsudio da u ovoj nevoljnoj tamnici poginem, i premda smo mi naše ljubezno děte izgubili, ipak

ćeš Ti u našoj ostaloj děci utěhe naći, kada mene više ne bude.«

»Mi smo u istinu jedno ljubljeno děte izgubili« rekne moja supruga »Moja Sofija, moje ljubezno děte, otišlo je, odtàrgnuto je od mene po razbojnicima.«

»Šta Vi kažete?« rekne moj suroblјenik »gospodična Sofija od zlotvorah odvedena? Nije moguće!«

Ona je samo ukočenim pogledom i rěkom od suzah odgovoriti mogla. Ali žena jednog zarobljenika, koja je š njom unutra stupila, sigurno nam izvěstje dade. Kad je ona s mojom suprugom i s mojom kćerju nedaleko od sela cestom šetala se, dodje im na susrět jedna kočija sa dva konja, i mahom stane. Dobro obučen čověk, ali ne Thornhill, izskoči napolje, poprimi moju kćer, metne ju silom u kola, zapovědi kočijašu da hitro vozi i u jedan čas bijahu izčeznuli.

»No, sad je čaša moje nesrěće vàrškom napunjena« viknem ja »i ništa mi na světu novi vaj zadati ne može. Kako, više ne imam ni jedne? Meni nijednu više nè ostaviti. Neman jedna! — Děte, koje je mome sàrdcu tako milo bilo! Ona je bila lěpa kano angjeo, a mogu zaista reći, i mudra kano angjeo. — Dàržite moju suprugu, da ne upadne. — Nijedno više meni ne ostaviti!«

»Ah ljubezni čověče« rekne moja supruga »Čini mi se, da Ti sam još više utěhe potrěbuješ, nego li ja. Naša je běda velika, ali ja bi i još više podněti mogla, samo da Tebe spokojena vidim. Neka

mi moju děcu i sve na světu oduzmu, samo neka mi Tebe ostave.«

Moj sin, koji je nazočan bio, trudio se je našu tugu ublažiti. Neka se umirimo, rekne on, jer se uzda da ćemo još uvěk imati nebu zahvaliti.

»Sinko!« odgovorim mu »obazri se po světu i kaži mi, ima li još za mene srěće? Nije li svaka zraka utěhe izčeznula? Za nas nema više veselog izgleda, okrom prěko groba.«

»Ljubezni otče!« odgovori Mojsija »ja mislim da ima još něšto, što Vam radostni čas pribaviti može. Ja evo imam jedan list od brata Gjurgja.«

»Šta, od njega?« prekinem mu rěč. »Zna li on za našu bědu? Ja se ufam, da je moj ljubezni sin prost od svake běde, koja je na njegove nesrěćne roditelje navalila.«

»Dà otče« odvrati Mojsija »on je sasma veseo, radostan i srěćan. On mi dobre novosti piše. Ljubimac je pukovnika, koji mu je pàrvo izpražnjeno město poručnika obećao.«

»Ali znaš li Ti to sve za cělo?« zapita moja supruga »Jesi l' Ti osvědočen, da se mom sinu nikakva nesrěća pripetila nije?«

»Ne, zaisto mamice« rekne Mojsija »Vi ćete list viděti, i on će Vam najveće veselje prouzrokovati; da, ako Vas što utěšiti može, to će zaisto taj list učiniti.«

»Ali znaš li Ti takodjer zaisto« nastavi moja supruga »da baš od njega list dolazi, da je Gjorgje u istinu tako srěćan?«

»Da mamice, list je zaisto od njega i moj će brat jednoč čast i podpora svojih biti.«

»Tada hvala nebu« rekne moja supruga »da se moj na njega upravljeni zadnji list izgubio. Da, ljubezni čověče« nastavi ona dalje k meni se okrenuvši »ja Ti više neću tajiti, Božja ruka bila nam je u tom milostivna, ma nas inače još tako pritiskala. U mom zadnjem listu, koga sam mu u`jědu moje žalosti pisala, pozvala sam ga ako želi blagoslov svoje matere imati i ako mužstveno sàrdce imade, neka svome otcu i svojoj sestri pravicu pribavi i našu sramotu osveti. 'Ali hvala budi Onome, koji svačim upravlja, list se je izgubio i ja sam mirna.«

»Ženo, Ti si jako zločesto dělo uradila« reknem ja »i u svako drugo doba moji bi ukori stroži bili. Ti si strahovitom ponoru izběgla, u kojem je Tebi i njemu strahoviti poraz prětio. Dà, providnost se je ovdě milostivnije za nas skàrbila, nego li mi sami. Ona nam je uzdàržala sina, koji mojoj děci otac i zaštitnik ima biti, kad mene više ne bude. Kako je nepravedno moje jadikovanje bilo, da sam svake utěhe lišen, kad evo sada čujem, da je on srěćan i da ništa od naše běde ne zna; da je on uzčuvan, da svojoj udovljenoj materi u pomoć priskoči i svoju bratju i sestre obrani. Ali ne — ne sestre! On više sestarah nema, njih je svijuh nestalo, one su mi ugrabljene i ja sam propao.«

»Otče« preuzme moj sin rěč »dopustite mi, da Vam list čitam. Ja znam da će Vam veselja doněti.«

Ja sam zadovoljan bio, i on je slědeće čitao:

»Velecěnjeni otče!

»Uztegao sam za jedan čas moje misli od razveseljenjah medju kojima živim, da ih na još draže predmete, na moj ljubezni zavičaj, obratim. Moja si duša nevinu gomilu pred ognjištem slikuje, kako sasma radostnim sàrdcem na svaki redak moga lista sluša. S radostju gledam one čàrtice, koje ruka častoljubja i žalosti nigda ne nagàrdjuje. Ali, ma kako svi kod kuće srěćni bili, ja sam osvědočen, da će se još većma radovati kada čuju, da sam ja u mojem položaju zadovoljan i na svaki način srěćan.«

»Naš je puk protuzapověd dobio i neće sada iz zemlje izići. Moj pukovnik, koji se mojim prijateljom naziva, svagdě me uvodi, gdě je poznat i kad po pàrvom posětu opet dodjem, uvěk sam s većom uljudnostju primljen. Onomad sam plesao s gospodičnom G..., i kad bi mogao zaboraviti, Vi već znadete koga, ja bi možebiti s njome srěćan biti mogao. Ali je već moja sudba, da svedjer na drugog mislim, dočim su mene većinom svi moji udaljeni prijatelji zaboravili, i bojim se, ljubezni otče, da Vas k njima pribrojiti moram, jer sam od davna veselje izgledao, list od kuće dobiti. Olivija i Sofija obećale su mi takodjer pisati, ali se čini da su one na mene zaboravile. Kažite im, da su one dva mala djavolka, i da sam u ovaj hip na njih jako ljut; ali ne znam kako je to, ma kako da sam rada da ih malo izpsujem, moje je sàrdce samo njěžnim

nagonom prijazno. Kažite im dakle, ljubezni otče, da ih ja ipak od sveg sàrdca ljubim, i budite uvěreni, da vazda ostajem

Vaš

pokorni sin.«

»Kako zahvalni moramo biti kod sve naše nesrěće« poprimem ja rěč »da barem jedan od naše obitelí s nami ne tàrpi. Neka ga nebo čuva i srěćna uzdàrži, da podpora svoje osamljene matere i otac od ovih dvoj malih bude, koji su jedinó baštiničtvo, koje mu sada ostaviti mogu. Neka on njihovu nevinost čuva od napasti, u koju nužda zavodi, i neka njihov vodja na stazi krěposti bude.«

Tek što sam ove rěči izustio, podigne se buka, kano da se je množtvo ljudih u dolnoj tamnici uzbunilo. U skoro opet sve mirno bude, i mi čusmo zveket lanacah u hodniku, koji k mojoj ćeliji vodjaše. Nadtamničar unutra stupi, dàržeći jednog čověka sasma kàrvlju oblivena, ranjena i s najtežim lancima svezana. Ja smiljeno pogledam na nesrěćnika, koji se je približavao, ali užas popadne me, kad sam moga sina poznao.

»O moj Gjorgje — moj Gjorgje! dakle Te tako moram viděti! ranjena, svezana! Je li to Tvoje blaženstvo? Zar se Ti tako k meni vraćaš? O da bi ovaj prizor moje sàrdce mahom uništiti i meni smàrt zadati mogao!«

»Otče, gdě je Vaša stalnost?« rekne moj sin neustrašenim glasom »Ja moram tàrpiti, ja sam smàrt zaslužio i neka mi moj život oduzmu.«

Nastojao sam moje žestoko duševno uzkolebanje za někoji čas utažiti, ali malo što me taj napor života stao nije.

»O moj sine« reknem »sàrdce mi se cěpa, što te u tom stališu viděti moram, i ja ne mogu — ne mogu se od žalosti odbraniti. U hipu, kad sam te za srěćna dàržao, kad sam se za Tvoju srěću molio, moram Te takva viditi. Svezana — ranjena! A ipak je smàrt u mladosti srěća. Ali ja sam star — vàrlo star, a moram taj dan doživiti! Moju svu děcu da u grob prie vrěmena pasti vidim, a ja nesrěćni, koji ih preživljujem, stojim srěd razvalinah! Neka kletva, koja je igda koju dušu tištila, na ubojicu moje děce težko padne. Neka, kao ja doživi —«

»Stani otče!« padne mi moj sin u rěč »ili ću se ja sbog Tebe zastiditi morati! Možete li Vi Vašu starost i Vaše sveto zvanje tako zaboraviti, da Vi pravici nebèskoj posežete, i takve kletve gore uzdižete, koje skoro natrag pasti moraju, da poraz Vašoj ostarěloj glavi donesu? Ne, otče, brinite se Vi sada, da mene k prikornoj smàrti pripravite, koju u skoro pretàrpiti imadem, ohrabrite me ufanjem i odvažnostju, i podělite mi sàrdce, da gorku čašu izpijem, koja će mi se u skoro pružiti.«

»O moj sine, Ti nesmieš umrěti; ja sam osvědočen, da Ti, ma šta mu drago učinio, tako pogàrdnu kaznu zaslužio nisi. Moj Giorgje nije nikad zločinstvo učiniti mogao, koje bi imenu njegovih predjah prikor doněti moglo.«

»Moje zločinstvo otče! ne može, kako se bojim oproštenju se nadati. Kad sam list moje matere primio, taki sam s odlukom amo došao, da oskvàrnjitelja našeg poštenja kaznim. Ja mu pošaljem poziv, ali město da se je sam stavio, pošalje on četiri sluge, koje su me uhvatiti imali. Ja jednog ranim, koji me je pàrvi napao, i to, kako se bojim, pogibelno; ostali me pako nadvladaju. Strašivica sada hoće da zakon na meni izvàrši, a dokazi se ne mogu tajiti. Ja sam ga izazvao, i budući da sam tako pàrvi prekàršio zakon, ne mogu se zakonito pomilovanju nadati. Vi ste me Vašim naucima često k stalnosti obodrili, ljubezni otče, i ja sam ju sada u Vašem priměru rada naći.«

»I Ti ćeš ju naći, moj sine. Ja sam sada uzvišen vàrhu ovoga světa i svake radosti, koju on pružiti može. Od ovoga časa razrěšujem moje sàrdce od svijuh vezah, koje ga sa zemljom skapčaju, i nas ću obojicu k věčnosti pripraviti. Dà, moj sine, ja ću Ti put pokazati, i moja će duša Tvoju gore uzněti, jer ćemo zajedno k nebu uzdići se. Ja sad uvidjam i osvědočen sam, Ti se nemaš pomilovanju ovdě nadati, i ja Te samo opomenuti mogu, da je potražiš pred věčnim sudcem, komu ćemo oba u skoro razlog dati. Ali nemojmo s našom opomenom skupariti, nek ju svi naši surobljenici slušaju. Dopustite mi, dragi prijatelju« obratim se nadtamničaru »da ovamo dodju i poslušaju moje podučavanje.«

S ovim rěčma pokušam s moje se slame dići, ali sam preslab bio i samo sam se na duvar naslo-

niti mogao. Zatvorenici se sakupe na moje zahtěvanje, jer su rada moje nauke slušali. Moj sin i moja supruga podupru me s obijuh stranah, i pošto bi s jednim pogledom na zarobljenike opazio, da nijedan ne fali upravim na njih slědeću opomenu:

XXIX.

Dokaz za neobzirnost božjeg promisla što se tiče srěće i nesrěće u ovom životu. Nesrěćnik mora za izravnanje svojih bědah dobiti naknadu u drugom životu.

»Moji prijatelji, moja děco i drugovi nesrěće! Kad vàrhu razděljenja dobra i zla na zemlji razmišljavam, nalazim, da je čověku mnogo veselja a još više žalosti opreděljeno. Ako i čitav svět razmatramo, nećemo ipak jednog čověka naći koji bi tako srěćan bio da ništa više želěti ne bi imao, veće svaki dan vidimo tisuće, koji nam svojevoljnom smàrtju dokazuju, da se ničemu više nadati nemaju. U ovom životu ne možemo dakle, kako mi se čini, podpuno srěćni, ali možemo vàrlo lasno sasma nesrěćni biti.«

»Zašto je dakle čověk nesrěćan? po čemu je naša nesrěća za unaprědjenje obćeg blaženstva potrěbna? i dočim je svako drugo uredjeno cělo savàršeno po savàršenstvu sebi podčinjenih dělovah, kako biva da ovo veliko cělo za svoje savàršenstvo potrěbuje čestih,

koje su ne samo drugima podčinjene, nego i po samim sebi već nesavàršene? — to su pitanja, koja se nigda rěšiti ne mogu, i kojih bi rěšenje valjda i bezkoristno bilo. Promisao je božji za dobro našao ne namiriti naše ljubopistvo oko toga predmeta, i zadovoljio se je pružiti nam razloge utěhi. U tom je položaju čověk potražio podpore od filosofije, a nebo, viděvši nedostatnost ove mu utěšiteljice dade mu u pomoć religiju. Těšenje filosofije vàrlo je ugodno, ali često varavo. Ona nam kaže, da u životu imade mnogih ugodnostih ako ih samo uživati uzhoćemo; a nasuproć, tegobam istina da se ukloniti ne možemo, no da će ove pri kratkoći života, skoro minuti. Te se utěhe jedna drugu uništavaju; jer ako je život ugodje, to njegova kratkoća mora da je nesrěća, ako li je dugačak, to se naša běda samo produžuje. Filosofija tako nalazimo da nas slabo těši no tim više daje nam utěhe religija. Čověk je na zemlji, kaže nam ova, da svoju dušu izobrazi i za drugo obitalište pripravi. Kad dobri čověk povàrgne umàrlo tělo i kao krasno preobraženi duh se uzdigne, vidět će, da si je stvorio ovdě nebo puno blaženstva, gdě će naprotiv zli, koji se je svojim zloćama pogàrdno oskvàrnio, s užasom ostaviti svoje tělo i opaziti, da je u napred osvetu nebesku na se navukao. Religije se zato u svima okolnostima života dàržati moramo, da pravu podporu nadjemo; jere, ako smo veće srěćni, to je radostna misao da to blaženstvo bezkonačnim učiniti možemo, ako li smo nesrěćni, to je vàrlo utěšiteljna misao da město

pokoja imade. Tako pruža vĕra srĕćnome nadu stavnog blaženstva, a nesrĕćnome obećaje prestanak njegovih nevoljah.«

»Vĕra ja prama svima ljudma blagotvorna nu nesrĕćnome osobitu nagradu obećava. Bolni, goli, prognani, bĕdom i nevoljom obtegoćeni i zarobljeni nahode u našim svetim pismima svagdĕ mnogo obećanjah. Utemeljitelj naše vĕre naziva sebe svagde prijateljom nesrĕćnih, i neravan himbenim prijateljem ovoga svĕta, obratio je zapuštenim sva svoja njegovanja. Nesvĕstni su ljudi to kao pristranost, kao krivo uživanu prednost ukorili; ali oni ne razsudjuju, da ni u istoj nebeskoj vlasti ne stoji, dar vĕčnog blaženstva srĕćnima isto tako dragocĕnim darom kao nesrĕćnima učiniti. Za pàrvog je vĕčnost samo jedna srĕća, jer samo povekšaje, što posĕduje; za drugog je pako dvostruki dobitak, jer ga od tuge i žalosti ovdĕ odkupi, a u onom svĕtu rajskim blaženstvom nadari.«

»Nu providnost se još u jednom drugom obziru prijaznijom siromasim neželi bogatim ukazuje; jer kao što život po smàrti većma želiti učini, tako i put, koji tamo vodi, izravna. Nesrĕćni je jur davno s bitjem nevolje upoznat. Mirno legne bĕdni, koji zà nikakvim zemaljskim dobrima težiti ne može, i koji je samo s malo vezi sa ovim životom skopčan; on pri zadnjem razstanku samo bolnu borbu naravi osĕća, a ta na nikakvi način nije veća, negoli su muke, kojima je već prie mnokrat podlegavao: jerbo ljubezniva narav tako je uredila, da mi na stanovitom

stupnju boli nećutljivi postanemo proti svakom novom udarcu, koga smàrt našem umàrlom tělu zadaje.«

»Tako je providnost nesrěćnome u ovom životu dva preimućstva prema srěćnom dala; veće radovanje u smàrti, a za tim u nebu svu onu prevagu veselja koja iz protuslovja pàrvašnjeg užitka postaje. Ota prevaga, moji prijatelji, nije malo preimućstvo i čini se jedno od blaženstvah siromaka u paraboli; jer premda je već u raju bio, i sve uzhite rajskog života okusio, opet se je kao povećanje njegovog blaženstva opisalo, što je jednoč nesrěćan i bědan bio, i tada se je utěšenim našao, što je nevolju podnosio, a zatim blaženstvo poznao.«

»Vi vidite, moji dragi, da věra čini, što filosofija učiniti ne može; ona nam nepristranost neba prama srěćnim i nesrěćnima pokazuje, i podosta sve ljudma poděljene radosti izjednačuje. Bogatom kao i siromašnom poděluje ona u budućem životu jednaka blaženstva, i daje im jednaka ufanja da će ih zadobiti; ali, ako bogati prednost imade, da ovdě blaženstva uživa, zato naprotiv siromašni imade bezkonačni užitak, čim znade što će reći jednoč nesrěćnim biti, kad je u došastom věku věčnim životom okrunjen. Ako bi se i htělo to malim dobitkom nazvati, ipak je věčni, i on s vrěmenom mora nadoměstiti, što su vrěmenita blaženstva mogućih silnija bila.«

»To su dakle utěhe, koje samo nesrěćni ima, i koje ga vàrhu njegovih bližnjih uzdižu, premda je u drugom obziru njima zapostavljen. Ako želimo sa nevoljom se siromakah upoznati, to moramo život

promotriti i njegove terete nositi. Koji mnogo od vrěmenitih preimućstvah, koje oni uživaju, govori kaže samo něšto, što nitko nevěruje i nitko neizvàršuje. Čověk, koji ima nuždne potrěbe života, nije siromašan, a komu manjkaju, taj mora nevoljan biti. Nikakvi tašti napor živahnog uobraženja ne može ijednu potrěbu naravi namiriti, ne može mutnom zraku tamnice prijaznu ugodnost dati, niti kucanje ranjenog sàrdca ublažiti. Neka filosof viče sa svojih mekanih dušekah, da mi svemu tomu odolěti možemo, napor, kojim se suproć stavljamo, zaliboże najveći je ból. Umrěti nije težko, i to svaki podněti može, ali su muke strahovite, i te ne može nijedan čověk podněti.»

»Nama dakle, ljubezni moji, nama trěba da su obećanja budućeg života osobito draga; jer ako bi samo u ovome životu našli nagradu, to bi zaisto najnesrěćniji ljudi bili. Kad se obazrem medju ovim tamnim zidinama koje nas straše i zatvorene dàrže; kad vidim ovu sumračnu světlost, koja nam samo strahote ovoga města predočuje, ove verige, koje nam je okrutnost nametnula, ili koje su krivicom potrěbne postale; ili kad vidim ota iztrošena lica, i čujem te duboke uzdahe — o moji dragi — koja srěća, kad to sve s rajskim blaženstvom zaměnili budemo! Letěti kroz prostore, koji su tako neizměrni kano i zrak; ogranjivati se na zrakama věčne milosti, pěvati bezkonačno pěsme hvale i slave; neimati zapověduika, koji nam prěti ili nas zlostavlja, veće na věke sliku sve dobrote pred sobom gledati —

kad na to pomislim, tad je za me smàrt glasonoša vesele věsti; kada na to mislim, tad je najoštrija njena strěla za me sigurna podpora; kad na to pomislim, tada život neima ništa što bi želiti mogao; kada na to mislim, tada sve màrzeć od sebe odbacujem. Kraljevi u svojim dvorima neka za takvim dobitkom uzdišu, ali mi tako poniženi, za njima trěba da čeznemo.«

»Ali hoćemo li mi to sve zadobiti? Dà zaisto ćemo to zadobiti, ako samo za tim nastojali budemo, a utěha je za nas, što mnogom napastovanju izběći možemo, koje bi našu težnju ustavljalo. Dajte, da za tim nastojimo, i zaisto ćemo zadobiti, á što je još jedna utěha za nas, još za kratko vrěme; jer ako natrag na minuli život pogledamo, ono nam se samo kano kratak pedalj ukazuje, a šta mu drago od ostale strane života dàržali, mi ćemo ju ipak kraću naći. Čim stariji bivamo, tim nam se i dnevi kraćim bivati čine, a što točnije vrěme upoznajemo, to manje njegovo trajanje opažujemo. Zato, dajte da se utěšimo, jer smo skoro na koncu našeg putovanja; skoro ćemo ovaj težki tovar snimiti, koga nam je nebo nametnulo, a premda smàrt, jedina prijateljica nesrěćnoga, umornog putnika něko vrěme sa izgledom draži, i kao njegov vidokrug pred njim izběgava, ipak će skoro zaisto vrěme doći, gdě će naša nevolja prestati, gdě nas razkošni velikaši zemlje neće više ugnjetavati, gdě ćemo s radostju na pretàrpljene muke pomisliti, gdě će svi naši prijatelji, ili oni koji su našeg prijateljstva dostojni bili, obko-

liti nas, gdě će naše blaženstvo nejzrečeno, i za okruniti sve — neizměrno biti.«

XXX.

Bolja se ufanja pokažu. Ako smo samo stalni, najposlě će nam se sudba blagom ukazati.

Kad su se na koncu moga razgovara slušaoci udaljili, zamoli me nadtamničar, koji se medju svoim sudrugovima čověčnostju odlikovaše, da ne bi za zlo primio, ako moga sina, izpunjujući samo svoju dužnost, u sigurniju i tvàrdju ćeliju odvede, nu da će mu dopustiti da me svako jutro polazi. Ja mu zahvalim na njegovoj dobroti, i ràzstanem se, stisnuvši mu ruku, s mojim sinom, moleći ga, da se sěća velike dužnosti, koju je izvaršiti imao.

Zatim opet legnem na moju slamu, i jedno je moje děce čitajuć nuz mene sědilo, kad Jenkinson unutra stupi s glasom, da su věsti od moje kćeri prispěle. Viděla se je od prilike prie dva sata, u družtvu s nepoznatim čověkom, kad su u jednom od obližnjih selah boravili, da se malo pokrěpe i bili su, kako se činjaše, na putu u ovu varošicu. Tek što su mi se ove novosti objavile, a nadtamničar hitro i radostnim licem unutra stupi da mi kaže. da je moja kći nadjena. Odmah zatim dodje Mojsija s radostnim uzklikom, da je njegova sestra Sofija dolě, i da će taki s našim starim prijateljom Burchell-om gorě doći.

Tek što je on te rěči izrekao, a moje ljubezno děte unutra stupi, s pogledom malo ne zanešene radosti k meni pritàrči i s nježnim me uzhitom poljubi. I njena je mati takodjer mučeć suze radosti prolěvala.

»Evo tatice« rekne dobra devojčica »evo plemenitog muža, komu sam moje spasenje dužna; njegovoj neustrašivosti imam moju srěću i moje oslobodjenje zahvaliti.«

Burchell, kojega je veselje još živahnije bilo negoli njeno, prekine jednim cělovom, što je ona dalje htěla reći.

»O gospodine Burchell-u« uzmem ja rěč »Vi nas u kukavnom obitalištu nalazite, i mi smo sada u sasma drugom stališu, nego što smo pri Vašem zadnjem posětu bili. Vi ste vazda naš prijatelj bili, mi smo jur odavno našu bludnju vàrhu Vas upoznali, i za našu se nezahvalnost pokajali. Po nevrědnom postupanju, koje ste od nas pretàrpili, skoro se sramim Vama pred oči stupiti; no pri svem tom se ufam, da ćete mi oprostiti, jer sam od podlog i nesramnog nevaljalca prevaren bio, koji me je pod krinkom prijateljstva upropastio.«

»Ja ne uvidjam, kako bi Vam oprostiti mogao« odgovori Burchell »kad Vi nigda moj gnjev zaslužili niste. Ta ja sam već onda poněšto vidio, u kojem ste zaslěpljenju bili, nu budući da u mojoj vlasti ne bijaše to preprěčiti, mogao sam Vas samo sažalěvati.«

»Ja sam uvěk toga mněnja bio, da ste Vi plemenite duše, a sad sam o tom osvědočen. Ali kaži mi, ljubezno děte, kako si Ti oslobodjena i tko su lupeži bili, koji su te odveli?«

»Dragi tatice« odgovori ona »ja zaisto ne znam, tko je taj zlotvor bio, koji me je odveo. Kad smo ja i moja mati odšetale se, dodje on za nama, i skoro prě nego sam za pomoć vikati mogla odvuče me on u kola i konji bàrzo odlete. Više sam ljudih na cesti vidila, i zvala sam ih u pomoć, ali nitko za moj plač nije mario. Medjutim je ta neman sve věštine upotrěbila, da me od vikanja obustavi, čas laskanjem čas prětnjom, i zaklinjao se je, da mi ništa na žao učiniti neće, ako samo šutila budem. Nu ja sam za to vrěme spuštani zaklon prozora razderala, i s radostnim zatečenjem vidim u někoj udaljenosti našeg starog prijatęlja, gospodina Burchell-a, s njegovim običnim bàrzim hodom, i s dugačkom palicom, porad koje smo ga često zadàrckivali. Kad je tako blizu bio, da me je čuti mogao, zovnem ga imenom, i zaprosim pomoć. Ja višekrat opetujem molbu, na što on vàrlo glasno kočijašu zapovědi, da stane, ali taj nije ništa za to mario, već je još bàrže vozio. Već sam mislila, da nas on više neće stići moći, ali prie neg je jedan čas minuo, ugledam ja gospodina Burchella nuz konje tàrčati, i s jednim udàrcem svali on kočijaša nà tle. Konji sada od sama sebe stanu, kad je kočijaš pao bio, razbojnik skoči iz kolah izvuče psujuć i prěteć mač i vikne mojem osloboditelju,

da se udalji, ako mu je njegov život mio; ali g. Burchell skoči suproć njemu, i mač mu na komade razlupa, i progonio ga je četvàrt milje, no nije ga stići mogao. Medjutim sam i ja odsěla bila, da mojem osloboditelju pripomognem, ali on se u skoro kao poběditelj povrati. Sad se kočijaš oporavi, i bio bi takodjer poběgao bio, da mu nije gospodin Burchell prěteći zapovědio, da opet sèdne i u grad vozi. On vidivši, da se suproć stavljati ne može, usilovan se je pokorio, premda mu je rana, kako se je barem meni činilo, pogibelna bila. Tužio se je, da je vàrlo bolan, dočim je naprěd vozio dok se je napokon g. Burchell š njime smilovao, i na moju molbu u jednoj kàrčmi, gdě smo na našem povratku stali bili, drugog kočijaša najmi.»

«Dobro mi došla dakle draga kćeri« viknem ja «a Ti hrabri osloboditelju, tisuć mi krat zdrav bio. Mi vas istinabog samo zločesto podvoriti možemo, ali naša sàrdca pripravna su Vas primiti. Vi ste moju kćer spasli, g. Burchell-u, i ona neka Vaša bude, ako Vi to za nagradu dàržite. Dà, uzmite moju Sofiju, ako se poniziti možete, s toli siromašnom obitelju, kano što je moja, u bračni savez stupiti; neka Vam ona privoljujuću rěč kaže, kako Vi ur njeno sàrdce posědujete, a moje privoljenje imadete. Ja Vam moram kazati, Vi ne màlo blago zadobivate; njena je lěpota hvaljena, ali od tog ja mučim, Vi zadobivate blago u sardcu děvojčinom.«

»Ali Vi valjda moje okolnosti poznajete« rekne

Burchell »i morate znati, da nisam u stališu nju uzdàržavati, kako ona zaslužuje.»

«Ako to izpričavanje« reknem mu na to ja «za neprimanje moje ponude dàržati imam, to ja neimam ništa više kazati. Ali ja ne poznajem nijednog muža, koji bi toli moje kćeri vrědan bio, kano Vi, i kad bi joj tisuće mogao dati, i kad bi tisući za nju snubili, ipak bi moj pošteni i iskreni Burchell moj najmiliji izbor bio.«

Njegovo mučanje činjaše na sve to směrno odričući odgovor dati, i ništa na moju ponudu ne odgovorivši, zapita, možemo li iz obližnje kàrčme što za jelo dobiti, i na odgovor da možemo, dade nalog, da nam se, što je bàrže moguće, oběd pošalje. Zajedno je i tucet bocah najboljega vina, i něšto pokrěpljujućeg soka za mene naručio. Směšeći se pridoda, da će se sada malo upeti, i uvèravaše, da, premda u tamnici, još nigda za veselje tako razpoložen nije bio. Dvoritelj u skoro dodje, da priprave za oběd učini; nadtamničar, koji se jako zabavljenim ukazivaše, posudi nam stol; vino se postavi i dva čanka vàrlo dobro priredjenih jestbinah budu donešena.

Moja kći još nije ništa znala za žalostni položaj svoga brata a nitko od nas ne imaše odvažnosti da njenu radost tom pověsti smućuje. No ja sam zaman nastojao veseo biti, misao na nesrěću moga sina, osujećavaše svako nastojanje da se pritvorim, a napokon vidim se prinuždena, smutiti obću radost pověstju njegove nesrěćne kobi, pri čem sam izrazio

želju da nam dozvoljeno bude ovaj ugodni čas s njime děliti. Kad se moji gosti oporave od pàrvog upropašćenja, u koje ih je moja pověst stavila, zamolim, dà i moj surobljenik Jenkinson pristupiti može, a nàdtamničar dozvoli moju molbu neobičnom poniznostju. Tek što zveketanje lanacah moga sina u hodniku začusmo, a njegova sestra neuztàrpljivo pred njega izleti; Burchell me medjutim upita, da li se moj sin Gjorgje zove, i na moj potvàrdjujući odgovor opet umuča. Čim je moj sin u sobu stupio, mogao sam opaziti, da je g. Burchell-a udivljenim i počitajućim pogledom motrio.

»Hodi amo sine« reknem »premda smo vàrlo pali, ipak se je providnosti svidilo dozvoliti nam malo oporavljenja od naše tegobe. Tvoja se je sestra povratila, a evo njenog osloboditelja; ovom vàrlom čověku imam zahvaliti, što još jednu kćer imadem; pruži mu, sinko, prijateljsku ruku — on zaslužuje našu najvruću hvalu.«

Medjutim, moj sin, činilo se je, da nepazi na moje rěči i ostade u směrnoj udaljenosti stojeći.

»Ljubezni brate« rekne Sofija »zašto nezahvališ mome dobrom osloboditelju? Hrabri ljudi trěba da se svedjer ljube jedan drugog.«

No on ostane u svom mučećem udivljenju, dok najposlě naš gost, kad je vidio da je poznat, s prirodjenim mu dostojanstvom mome sinu rekne, da pristupi. Nigda nisam prie vidio toliko prave uzmožnosti kao u njegovom ponašanju tom prigodom. Ne ima ništa većega na světu, veli něki filosof, nego

dobar čověk, koji se s nesgodama bori, no ima još něšta veće, i to je dobrotvor, kad drugome u nevolji pomaže. Pošto je moga sina několiko časovah visokim pogledom motrio, rekne mu:

»Još jednoč dakle, nerazboriti mladiću, isto je zločinstvo« —

Sluga nadtamničarov prekine mu ovdě rěč, stupivši u sobu s glasom, da něka odlična osoba, koja se je uprav sada s mnogim službenicima u varošicu dovezla, gospodinu, koji se u našem družtvu nalazi, ponizno se preporučuje i pita, kad bi svoj naklon učiniti mogla.

»Kažite, da čeka dok se meni uzhtěne viděti ju« odgovori naš gost, i opet se momu sinu obrativši nastavi dalje.

»Vi ste se opet istog zločinstra krivim učinili, porad kog sam Vas već jednoč ukorio, i sada očekujete najpravičniju kaznu, koju je zakon naredio. Vi možebit mislite, da imate pravo drugima život otimati, jer svoj sobstveni prezirete; ali kažite mi gospodine kakva je razlika izmedju čověka, koji u dvobojih svoj ništetni život na kocku stavlja, i izmedju ubojice, koji većom sigurnostju ubija? Opravda li igrač svoje varanje, kad navodi da je žućake metao?»

»Ah, moj gospodine,« padnem mu ja u rěč,« ma bili Vi tko mu drago, imajte milosàrdje s mojim siromašnim, zavedenim mladićem! Što je učinio, učinio je iz pokornosti prama zaslěpljenoj materi, koja ga je u svom gorkom čemeru materinskim blagoslovom

pozvala, da ju osveti. Evo list, koji će posvědočiti njenu nerazboritost, a umaliti njegovu krivicu.«

On uzme list i hitro ga pročita.

»To baš nije podpuno opravdanje« nastavi »ali dosta njegovu pogrěšku izpričava da mu opraštam. »Nu gospodine« produlji svoj govor, ljubezno uzevši ruku moga sina »vidim, da se čudite što mene ovdě nalazite; ali ja sam već često kod mnogo ne važnijih povodah tamnice obilazio. Došao sam jednom vrědnom mužu, koga sàrdčano štujem, pravdu pribaviti. Dugo sam bio pretvoreni svědok dobrohotnih mněnjah Vašega otca. Ja sam uživao u njegovom malom obitalištu štovanje, koje nikakvim laskanjem nije bilo oskvarnjeno i srěću, koju sam zaman po dvorovima tražio, kod njegovog sam ognjišta pri nevinim zabavama našao. Moj bratučed znade za moju naměru, koje sam radi amo došao, i čujem, da je baš i on amo prispěo. Nepravedno bi i prama njemu i prama Vama postupao, kad bi ga bez iztraživanja odsuditi htěo. Ako je nepravda učinjena, to će joj se pomoći naći, a toliko mogu bez hvastanja kazati, da se plemiću Thornhill-u nepravednost nigda predbacila nije.«

Mi sad uvidismo, da čověk, koga smo tako dugo kao dobrog i zabavnog gosta kod nas primali, nitko drugi ne bijaše, nego glasoviti plemić William Thornhill, kojega su krěposti i čudnovatosti obće poznate bile. Siromah Burchell bio je čověk bogat i silnog upliva, koji je u pučkom věću mnogkrat s pohvalom govorio i stranke osvědočavao; prijatelj svoje do-

movine, nu i svome kralju vĕrno oddan. Moja siromaška supruga, koja se je svoje pàrvašnje pouzdanosti s njime sĕćala, činilo se je da je od straha dàrktala; ali Sofija, koja ga je prie nĕkoliko časovah svojim smatrala a koja sad vidjaše neizmĕrni jaz kojim ih je sudba razdĕlila, ne mogaše suze svoje sakriti.

»Ah, velikodušni gospodine« rekne moja supruga suznim licem, »kako bi igda moguće bilo, da Vi meni oprostiti? Preziranje, s kojim sam s Vami postupala, kad sam zadnji krat čast imala Vas u mojoj kući vidĕti, i dàrzovite šale, koje sam si dopustila, te, bojim se, vi mi nigda oprostiti ne možete.«

»Moja draga, dobra gospojo Primrose! ako ste Vi svoju šalu imali, ta i ja nisam odgovor dužan ostao, a ja pitam cĕlo družtvo, nisu li moje dosĕtke isto tako dobre bile, kano i Vaše. Ja velim, da ne poznajem čovĕka, na koga bi se sada ljutiti mogao, izvan onog lupeža, koji je moju ljubeznu dĕvojčicu tako jako uplašio. Ta nisam ni vrĕmena imao ugursuza tako dobro pogledati, da ga pri objavljenju točno opisati mogu. Kažite mi barem, dobra Sofijo, bi li ga Vi opet poznali?«

»To ja zaisto ne mogu za cĕlo reći« odgovori ona »ali baš se sĕćam, da je brazgotinu vàrhu jednog oka imao.«

»Oprostite gospodično« upadne joj Jenkinson u rĕč, koji je kod nas bio »ne bi li mi kazati htĕli, da li je svoju sobstvenu càrvenu kosu nosio?»

»Jest, mislim« odgovori Sofija.

»A Vi, milostivni gospodine« nastavi on k Williamu »valjda ste opazili, da je dugačke noge imao?«

»Kolike su bile, to ja upravo ne znam« odgovori baronet, »ali su hitre bile, to Vas mogu uvěriti, jer mi je utekao, što zaisto malo ljudih u cělom kraljevstvu može.«

»Zaisto, milostivni gospodine, ja toga čověka poznajem« rekne Jenkinson. »Bez sumnje je onaj, što je najbolji tàrkač u cěloj zemlji, i koji je Pinwire-a u New-Castle-u[1]) pretekao, on se zove Timotije Baxter. Ja ga dobro poznajem, a znam i gdě se sada zadàržava. Kad bi Njihova milost htěla samo jednu rěč kazati, da nadtamničar pusti sa mnom ići samo dvojicu od njegovih ljudih, ja se obvežem da će taj lupež za jednu uru pred Vama stajati.«

Na to pozovu nadtamničara i taj odmah dodje. Gospodin Thornhill ga upita, je li on njemu poznat.

»O dà, Njihova milost« rekne nadtamničar »kako ja ne bi znao gospodina plemića Williama Thornhill-a, i tko god od njega što znade, svak želi još više od njega znati.«

»Dobro« odgovori mu plemić, ja Vas dakle molim, da ovomu čověku i još dvojici od Vaših slugah dozvolite, da izvàrše jedan nalog, koji ću im ja dati. Ja sam sudac (šerif vidi 1. XXV), i primam na sebe za Vas svu odgovornost.«

»Vaša mi je rěč dovoljna« odgovori nadtamničar, »i ako to samo jedan hip prie znadem, možete

moje ljude kroz cělu Englezku poslati, milostivni gospodino, kadgod izvolite.«

Po privoljenju nadtamničarevu budc Jenkinson izaslan, da traži Timotiju Baxtera.

Mi smo se medjutim smijali mojem najmladjem sinu Vilimu, koji je, tek što je unišao bio, na plemića verati počeo, da ga poljubi. Mati mu je taki pripravna bila, da ga za tu dàrzovitost pokara, ali ju ljubezni taj čověk zaustavi, i uzme dète u svoje krilo, kako je traljavo i poderano i bilo.

»No mali Vilime« rekne »debeli ugursuze, poznaješ li Ti još Tvog starog prijatelja Burchella? A Ti Rikardo, pošteni starčešino, jesi li i Ti ovdě? Ti ćeš viděti, da te ja nisam zaboravio.«

S ovim rěčma dade svakome po veliki komad paprenjaka, što su siromaška děca s velikom pohlěpom pojela, buduć da su ovog jutra vàrlo slab doručak imala.

Sad sědosmo k obědu, koji je medjutim skoro ohladnio bio. Plemić, koji se je za svoju zabavu bio na lěkarstvo dao, i u njem něšto više nego do srědnje věštine dotěrao, prepiše mi najprie lěk za moje rame, koje me je još uvěk bolělo. Pošto b taj iz lěkarnice onoga sela donešen, zavije mi moje rame, i mal' da nisam odmah olakšicu osěćao.

Pri obědu je posluživao sàm nadtamničàr, koji je htěo našem gostu svaku moguću čast da ukaže. Prie nego što smo oběd svàršili, dodje druga věst od njegovog sinovca, koji željaše svojem se stricu pred-

staviti, da svoju nevinost i čast spase. Plemić usliša molbu i pusti gospodina Thornhilla k nama unutra.

XXXI.

Pàrvašnja dobročinstva nenadanom se kamatom vraćaju.

Gospodin Thornhill ukaže se s posmèhom, koji je rědko kad kod njega izbivao (falio), i htijaše svoga strica ogàrliti, nu ovaj ga s někim kao preziranjem odbije.

»Sada, mladi gospodine, ne trěba nikakva laskanja« rekne William Thornhill sa strogim pogledom. »Samo po stazi častnosti dolazi se k momu sàrdcu, no ja tu ne vidim ništa, do nit lukavštine, strašivosti i ugnjetavanja. Kako je to, da se sa ovim siromašnim čověkom, za kojeg ste se prijatelja izdavali, tako okrutno postupa? Za nagradu njegove gostoljubnosti njegova je kći nesramno oskvàrnjena, a on isti u tamnicu hićen, možebit što se je vàrhu pogàrde razljutio. A i njegov sin, komu se Vi kao čověk bojaste staviti — «

»Je li moguće« padne mu bratić u rěč »da mi moj stric može to za zločinstvo pripisati, čega da se okanim samo me njegove opetovane opomene privoliti mogoše?«

»Dà, taj ukor na svom je městu« reče plemić »Vi ste u tom slučaju pametno i dobro radili; premda bi se Vaš otac malo drugčije ponašao bio. Moj brat bio je častan čověk, ali Ti — nu, što se toga

Vašeg vladanja tiče imadete podpuno pravo i moje odobrenje.«

»Ja se nadam« rekne na to sinovac njegov »da će i ostalo moje ponašanje bez ukora biti. Ja sam se sa kćerju ovoga gospodina pokazivao kod javnih zabavah, a klevetanje je toj nerazboritosti gadnije ime dalo i iznělo, da sam ju oskvàrnio. Ja sam pohodio njenog otca, da ga o svemu točno ubavěstim, nu on me primi s uvrědami i pogàrdami. Zašto sam ga ovamo odpremio, doznat ćete od mog povlašćenika i mog upravitelja, kojima sam izručio ravnanje mojih poslovah. Ako se je zadužio pa neće ili ne može platiti, to je njihova dužnost tako postupati; a ja ne vidim u tom nit okrutnosti, nit nepravde, što se zakonitim putem svoje pravo traži.«

»Ako je svemu tome tako, kako Vi kažete« rekne plemić William »to Vam se može sve oprostiti; i premda bi velikodušnije bilo, da niste dopustili ugnjetavati ovoga čověka od podčinjenih orudjah okrutničtva, barem je taj postupak zakonit.«

»On neće, ni jednu okolnost zanijekati moći« nastavi vlastelin. »Ja ga pozivam k tomu, a mnogi od mojih službenikah posvědočit će, što kažem. Vi vidite dakle gosp. striče« produži dalje, pošto bi opazio da sam ja mučao, i u istinu, nisam mu ništa protusloviti mogao »moja je nedužnost spasena; no premda sam pripravan, na Vaše zahtěvanje, ovomu gospodinu svaku drugu uvrědu oprostiti, jedno me je opet njegovo pokušenje, mene u Vašem štovanju

poniziti, odveć uvrědilo, nego da bi to zaboraviti mogao, a još se je to dogodilo onda, kad je njegov sin za mojim životom hlebdio. Ne, ta je opačina tolika, da ja ne ću obustaviti pravice. Evo poziv, koga mi je poslao, a imam dva svědoka, koji će to potvàrditi. Jedan od mojih službenikah pogibiono je ranjen, i sve ako bi me Vi isti, striče, odgovarati htěli, što Vi zaisto učiniti ne ćete, ipak ću dotle dovesti, da se pravica izvàrši i on da za to tàrpi.«

»Nemani jedna!« vikne moja supruga »zar nisi dosta već osvećen, i zar hoćeš još da moj siromašni sin Tvoju okrutnost osěća? Ja se ufam, da će nas dobri gospodin plemić William zaštititi, jer je moj sin nedužan kano děte; da, ja to znam, on nije nigda i kome čověku šta zla učinio.«

»Ja zacělo isto toliko, kano i Vi, želim da ga spasem« rekne taj dobri čověk, »ali se bojim, njegova će krivica odveć očevidna biti, i ako moj sinovac pri tom ostane — «

Naša pozornost bude u taj čas smetena, kad Jenkinson dodje sa obima slugama nadtamničarevim, koji su dugačkog, vàrlo lěpo obučenog někog čověka unutra dovukli, na kog je podpuno naličilo opisanje onog lupeža, koji je moju kćer odveo bio.

»Evo ga imamo« rekne Jenkinson, uvukavši ga »i ako je igda koji za Tiburn 1) dozreo bio, to je on.«

Kad je mladji Thornhill opazio uhvaćenog i njegovog stražara Jenkinsona, činilo se je da je od

straha uzdàrktao. Bělodano bi zla savěst na njegovom blědom licu upisana i htěde izmaći, kad ga Jenkinson, koji je opazio njegovu naměru, ustavi.

»Oho vlasteline« rekne mu »stidite li se Vi Vaših starih znanacah, Jenkinsona i Baxter-a? Nu tako rade sva velika gospoda, zabòrave njihove prijatelje! Al' sam ja odlučio, da mi Vas zaboraviti ne ćemo.« — Pak obrativši se k plemiću Williamu Thornhillu nastavi: »Naš je rob, mogu Vašu Milost uvěriti, sve već priznao. On je onaj čověk, koji je, kako vele, težku ranu zadobio. On kaže, da ga je gosp. Thornhill za tu stvar pàrvi najmio i oděće mu poklonio, koje sada nosi, da kao odličan muž izgleda, a od njega je i kola dobio. Oni su ugovorili bili osnovu; imao je gospodičnu na sigurno město dobaviti, i za tim prětnjami strašiti; medju tim imao je Thornhill kao iznenada doći i nju osloboditi. Najprie su se htěli boriti, a napokon imao je lupež poběći, po čem bi g. Thornhill dobru priliku dobio, kao njezin zaštitnik u njenu se milost uvući.«

Plemić William sěti se, da je njegev bratić tu haljinu prie nosio, a i sve ostalo potvàrdi uhvaćenik obširnim pripověďanjem, i pridoda, da mu je g. Thornhill više putah kazao, da je u obě sestre zaljubljen

»O Bože!« poviknu plemić, »kakvu sam zmiju u svome krilu odgojio! A činio se je, kao da hlebdi za tim, da pravicu izvàršenu vidi! Dobro, neka na njem izvàršena bude! Nadtamničaru, uzmite ga u

zatvor! Ali stani — ja se bojim, da ne bi još možebit falilo zakonitih dokazah za uhićenje.«

Thornhill je sada najdubljom poniznostju molio, da se ne uzmu ta dva zabačena čoveka za svědoke proti njemu, već da se izpitaju njegovi službenici.

»Vaše sluge,« odgovori mu plemić William »ne vrědniče! nenazivaj ih više Tvojima. — Nu neka bude, mi ćemo čuti, šta ti ljudi kazati imadu. Pusti najprie Tvoga konobara unići.«

Kad je konobar unutra pušten, odmah je čitao na licu svoga gospodara, da je njegova vlast već bila pa nije.

»Kažite mi« rekne mu plemić William sa strogom osbiljnostju, »jeste li Vi Vašeg gospodara i ovoga čověka, koji nosi njegovu haljinu, kadgod zajedno viděli?«

»Da, milostivni gospodine, barem tisućkrat« odgovori konobar. »To je čověk, što mu uvěk děvojke dovadja.

»Kako?« vikne mladi Thornhill »meni to u oči reći?«

»No da, odgovori mu službenik, »Vama u oči i svakome. Ja Vam iskreno kažem, vlasteline, ja Vas nisam nigda ljubiti nit tàrpiti mogao, i ne marim Vam to moje mněnje u oči kazati.«

»No, kažite milostivnom gospodinu« rekne Jenkinson »znate il što o meni.«

»Ja ne bi mogao kazati,« odgovori konobar »da mnogo dobra o Vama znadem. Onu večer, kad se

je kći ovoga gospodina u našu kuću domamila, bili ste takodjer i Vi pri tom.«

»Oho, Vi ste vàrlo dobrog svědoka doveli za Vašu nedužnost« rekne plemić William Thornhill, »Ti prikoru čověčanstva, s takvima se nevrědnjacima upuštaš! Dakle Vi kažete« zapita opet konobara »da mu je taj čověk doveo kćer onog poštenog starca?«

»Ne, milostivni gospodine« odgovori konobor »on ju nije doveo, to je vlastelin sam na se primio, ali mu je on doveo sveštenika, koji je tobož věnčanje ovaršio.«

»To je žaliboże istina« rekne Jenkinson »i to tajiti ne mogu. Da mi se je taj posao izručio, to na moju sramotu pripoznajem.«

»Milostivna nebesa!« vikne plemić William Thornhill »kako me svako novo odkritje njegove potištenosti uzbunjuje! Njegova podpuna krivica očita je, i ja sad vidim, da je samo iz okrutnosti, strašivosti i pohlěpe za osvetom ovo sudbeno iztraživanje uvodio. — Pustite na slobodu Vašeg sužnja, ovog mladog častnika« rekne za tim nadtamničaru »ja na se uzimam sve poslědice. Ja ću mome prijatelju činovniku, koji je izdao zapověst za njegovo uhićenje, tu stvar dostojno izjasniti. Ali gdě je nesrěćna děvojčica? Zovnite ju, da ju suočimo s ovim nevaljalcem. Ja bi rada znati, na koji ju je način on zaveo. Molite ju, da bi unutra stupila. Gdě je?«

»O velikodušni gospodine!« reknem ja »to pitanje zadaje ranu mojem sàrdcu. Ta je kći jednoč bila moja sreća, ali njena běda«

Novo ukazanje prekine moju rěč, a to nitko drugi nebijaše, nego Arabella Willmot, koja se je imala sutra dan s vlastelinom Thornhillom věnčati.« Ona bijaše ne malo udivljena, kad ovdě pred sobom vidě plemića Williama i njegovog bratića, budući da se je samo slučajno desio njezin pohod. Ona je sa svojim otcem došla u ovaj gradić, putujući u seoski dvor svoje tetke, koja je želěla, da bude svatbovanje kod nje.

Dočim su na drugom kraju sela u kàrčmi stali, viděla je jedno od moje najmladje děce gdě po ulici igra, i odmah pošalje služitelja, da ga dovede; koje joj taki moj udes obznani, ali joj je još nepoznato bilo, da je bio Thornhill uzrok naše nesrěće. Njen je otac za nepristojno dàržao, da nas u tamnici pohodi, i odgovarao ju je od tog; nu Arabella se ne dade odgovoriti, děte ju morade k nami dovesti, i tako nas je zatekla pri tako mučnoj prigodi.

Prie nego dalje nastavim, moram něšto opaziti vàrhu onih slučajnih sudaranjah, kojima se premda se svaki dan dogadjaju, malo kad začudimo, osim pri izvanrednih dogadjajih. Kojim slučajnim okolnostima imamo zahvaliti svaku radost, svaku udobnost života! Koliko pritvornih slučajah mora se sjediniti, prie nego što se zaoděti i nahraniti možemo. Seljanin mora volje k poslu imati; dažd zemlju nakvasiti, vëtar jadra tàrgovačku napeti (naduti, nabubriti), ili će mnogi ljudi nuždnoga lišeni biti.

Svi smo se několiko časovah mučeć gledali,

dočim se je u licu moje krásne pitomice, kako sam gospodičnu Arabell-u obično nazivao, sažaljenje i začudjenje pokazivalo, i njenim krasotama nove dražesti poděljivalo.

»U istinu ljubezni Thornhill-u« rekne ona vlastelinu, misleći, da je on za našu pomoć, ne pak na naše ugnjetavanje došao »ja Vam moram malo zaměriti, što ste Vi amo bez mene došli, niti ste mi što kazali o stanju ove obitelji, koja je nama obojim mila i draga. Vi znadete, da bi meni isto toliko milo bilo, kano i Vama samim, kad bi štogod dopriněti mogla za olakšicu mog starog učitelja, koga ću uvěk štovati. Ali ja vidim, da Vi i Vaš gospodin stric mnogo veselja imadete s tajnim dobročinstvima.«

»On naći veselja u dobročinstvima!« rekne plemić William »Ne, ljubezna gospodično, njegova su veselja isto tako podla, kao i on sám. Vi trěba da u njem vidite takvog zlotvora, kakvi je igda koji čověčanstvo skvárnio. Zlična, pošto je zaveo kćer ovog siromašnog čověka, kad je pripremao spletke protiv nevinosti njene sestre, bacio je otca u tamnicu, a u okove najstarijeg sina, koji je sárdce imao oskvárnitelju svoje sestre suprotstaviti se. Ja Vam moram čestitati gospodično, da ste izběgli sjedinjenje s takovom nemani.«

»O nebesa!« vikne dobra děvojčica »kako sam prevarena! Gospodin Thornhill kazivao mi je, da je najstariji sin našeg prijatelja, kapetan Primrose sa svojom suprugom u Ameriku odjadrio.«

»Moja sladko gospodično!« rekne moja supruga

»on Vam je puke laži kazivao. Moj sin niti je izišao iz domovine, niti se je ikad ženio. Ako ste ga Vi i ostavili, on Vas je opet i uvěk odviše ljubio, nego da bi na drugu pomisliti mogao, i ja sam ga uvěk čula reći, da se Vas radi nikada neće ženiti.»

Za tim se ona još dalje upusti u razlaganje istinite ljubavi svoga sina; izjasni vlastelinu kako bi poslan poziv na dvoboj, pa najposlě predje na razuzdanosti Thornhillove, njegove prividne ženitbe i zaključi s najgàrdnijim opisom njegove strašivosti.

»O Bože!« rekne Arabella »kako sam blizu ponora bila. Nebrojene laži kazivao mi je taj čověk, a znao me je najposlě lukavo prevariti, da me je jedini onaj, koga sam štovala, svojim nevěrstvom rěšio moga obećanja. Tim me je lažma naveo, da sam skoro prezirala muža, koji je isto tako hrabar, kao i velikodušan.«

Moj sin bijaše medju tim svojih okovah oprošten, jer se je tobožnji ranjenik našao da je varalica. Jenkinson mu služaše kao sobar, počešlja mu kosu i za sve se pobrinu, što dolikuje odličnome čověku. Gjorge se za tim povrati u svojoj vojničkoj opravi, i bez taštine, koja meni već nije ni nakraj pameti, kazati mogu tako se je u njoj krasno odlikovao, kao igda koji čověk u vojničkoj napravi. Pri svom ulazku, u někoj se udaljenosti ponizno nakloni pred Arabellom ne znajući još kakvu je dobru proměnu uzrokovala rěčitost njegove matere. No nikakvi obziri pristojnosti ne mogoše ustaviti neuztàrpivost ljubovce. Njene suze, njeni pogledi, sve očitovaše

kako je duboko njeno sárdce osěćalo, što se je svome obećanju iznevěrila, i od jednog varalice dala zavesti. Moj sin njenoj se dobroti várlo začudi, i jedva je to věrovati mogao.

»Dà, zaista gospodično Willmot« rekne joj, »to je samo sanka. Kako bi ja to igda zaslužiti mogao! Takva srěća bila bi prevelika.«

»Ne gospodine Primrose« odgovori ona »ja sam prevarena, gàrdno prevarena, inače me ne bi ništa bilo moglo privolěti, da se mojem obećanju iznevěrim. Vi znadete, koje prijateljstvo ja k Vami gojim, to ste Vi davno znali; samo zaboravite, što sam učinila; i kako sam Vam već dala najtoplije obećanje stavne věrnosti tako ću ga sada obnoviti. Věrujte mi, ako ne mogu Vaša, a ona neću ničija biti.«

»I nitko Vas neće zadobiti,« upadne joj plemić William u rěč «ako još išta upliva várhu Vašeg otca imadem.«

Taj mig bio je dosta za mog sina, koji odmah odleti u kàrčmu gdě je bio stari gospodin, i izvěsti ga o svemu. No medju tim je mladi vlastelin uvidivši, da je na svaku stranu nesrěćan, i da se ni čemu više nema nadati od laskanja i pritvornosti našao za najbolje, druge žice napeti i svojim progoniteljim pàrsimice stati. Sav sram odbacivši pokaže se kao směli zlotvor.

»Ja već vidim« rekne »da ja ovdě pravice očekivati nemam ali ću si ju ja sám gledati pribavit. Znajte dakle« obrati se on plemiću Williamu »da ja nisam više siromaški sinovac, koji mora od Vaše

milosti živěti. Ja se tome smijem. Nitko mi imanje gospodičnino oteti neće, a hvala marljivosti njenog otca, ono je dosta znatno. Ženitbeni ugovor i ustupak njenog imanja već je podpisan, i sigurno kod mene postavljen. Do njenog imanja, a ni najmanje do nje, nije mi stalo bilo kod te ženitbe, a kad jedno imam, neka drugu uzme, tko volju imade.«

To je strahovit udarac bio. Plemić William morao je priznati zakonitost tog ugovora, budući da je sám pri izradjivanju tog ženitbenog ugovora pomogao. Kad je Arabella viděla, da se njeno imanje spasti ne može, obrati se momu sinu s pitanjem, je li gubitak tog imanja umaliti može njenu vrědnost u njegovim očima.

»Imanje Vam više ponuditi ne mogu, ali Vam moje sàrdce mogu dati.«

»Vaše je sàrdce i bilo sve« odgovori njen pravi štovatelj »što ste igda dati imali, barem sve, što sam ja za vrědno dàržao zadobiti. I ja Vas, moja Arabello uvěravam, svime što se blaženstvo zove, gubitak me Vašeg imanja u ovaj čas dvaput srěćnijim čini, jer time dobivam priliku, da mojoj sladkoj děvojčici pokažem, da iskreno mislim.«

Gospodin Willmot, koji je sada unutra stupio, bio je ne malo radostan, što je njegova kći pogibeli izběgla, i rado je privolěo, da se ugovorena ženitba prekine. Ali se strašno razljuti kad vidi, da joj vlastelin neće da povàrne njeno njemu osigurano imanje. Njegovo je dakle sve blago imalo obogatiti čověka, koji vlaštitog imanja neimaše. Misao, da je

taj čověk ugursuz, mogla bi se podněti, ali da se imanje njegove kćeri naknaditi ne mogaše, to je bilo odveć žalostno. Sědio je několiko časovah, i prepusti se najžalostnijem razmatranju, dok napokon gospodin plemić William pokuša, da mu ublaži njegov čemer.

»Gospodine William-u« odgovori stari plemić »budite uvěreni, ja ju još nikad na ništa silio nisam a neću ju ni sad. Ako ona još ljubi ovog mladog čověka, a ono, neka joj on bude, drage volje. Ima još něšto, hvala bogu, imanja, a s onim, što Vi obećavate bit će ga još više. Samo, obećajte mi, stari moj priatelju« obrativši se k meni reče, »da ćete 6000 funtih taki pripisati mojoj kćeri, čim do imetka svoga dodjete, ja ću biti pàrvi, koji ću ih još ovu noć blagosloviti.

Budući da je sad od mene zavisilo, mladi ovaj par srětnim učiniti, ja odmah obećam ono pripisanje, što je zahtěvao, što tako beznadeždnom čověku, kao što sam ja bio nimalo nije težko bilo obećati. Mì sad to zadovoljstvo imadosmo, gledati kako oni uzhićeno jedno drugomu u naručje letijahu. »Poslě tolikih mojih bědah« poviče moj sin Gjorgje »ja biti tako nagradjen! Doista, to je više, nego čemu sam se ikad nadati mogao. Toliko blagah, zadobiti na jedanput, pa poslě tolike patnje! Najveće moje želje nisu tako daleko dosezale.«

»Da, moj Gjorgje« rekne ljubezna njegova mlada, »neka uzme sad nesrětnik slobodno moje imanje samo ako si bez njega tako srětan, kao što sam ja.

Oh, kakva mene zaměna dopade, za najljutjeg čověka, dobih ja najboljeg, najmilijeg! Pusti ga, neka uživa naše blago, ja mogu sad srětna biti i u najvećoj sirotinji!« —

»I ja Vas uvěravam« reče mladi vlastelin sa zlobnim posměhom« da ću ja vàrlo srětan biti s onim, što Vi tako prezirete.«

»Oho! gospodine, ne ide to tako lako, ne! Što se tiče imanja ove gospoje, Vi nećete ni probijene pare dobiti. Molim, Vaše gospodstvo« nastavi on obrativši se gospodinu Williamu »može li vlastelin zahtevati imanje ove gospoje kao miraz, kad je već sa drugom oženjen?»

»Kako možete takva šta i pitati?« odgovori baronet »da kako da nemore.«

»Vàrlo mi ga je žao« reče na to Jenkinson jer smo ja i on u zločinstvima dobri drugovi i prijatelji bili. Al' kazati moram, premda ga vàrlo ljubim, da njegov kontrakt ni lule duhana vrědan nije, jer je oženjen.«

»Lažete kao pas« poviče vlastelin na ove rěči planuvši »ja se nikad nisam zakonito věnčao sa ikojom ženom.«

»Oprostiti mi milostivi gospodine« odgovori drugi »jeste doduše, jeste; i ja se nadam, da će te Vi vašem poštenom Jenkinsonu zahvalni biti, ako Vam on to prijateljstvo učini te vam ženu dovede. Samo još několiko časovah pritàrpite se, i Vi ćete ju viděti ovdě.« — Tako reče i odleti kao munja ostavivši nas da i ne znadosmo šta naměrava.

»Samo ga pustite, neka ide« poviče vlastelin »što sam godj drugo i uradio, to mu ipak, što se toga tiče smělo u oči pogledati mogu. Ja sam sada već odviše star, nego da se dam lakardijama plašiti.

»Za čudo mi je ipak« rekne baron »šta taj djavol naměrava, to će valjda opet biti kakova dosětka njegova.«

»A možebiti, gospodine« odgovorim mu ja »da on šta osbiljnog naměrava; jer ako premislimo sve one planove, koje je ovaj gospodin načinio, da nevine děvojke prevari, to možda se je našao još koji lukaviji i od njega, koji je kadar bio i njega prevariti. Ako pomislimo, koliko je on njih upropastio, koliko roditeljah jadikuje i oplakuje onu sramotu, koju je on na njihove porodice nanio; to mi nije nimalo za čudo, ako jedna od njih — šta za boga! vidim li ja sbilja moju izgubljenu kćer! dàržim li ju ja u mojih naručjih! jeste ona je, moj život, moja sréća! Mnijah da sam te izgubio, Olivijo moja, pa ipak te sad dàržim u naručjih mojih, pa ipak ti još živiš na utěhu moju!« Najtoplija čuvstva najvěrnijeg ljubeznika nisu mogla biti veća nego što su onda, moja bila kad sam vidio gdě mi děte moje vode i kad mi se ono nemogavši ništa govoriti u naručja baci.

»Dakle si mi opet povraćena, dušo moja« povičem ja »da mi budeš podpora u mojoj starosti.«

»To jest ona« priměti Jenkinson »i cěnite ju, jer je ona Vaše pošteno děte i častna žena. No da Vas uvěrim, da istinu govorim, evo Vam dopuštenja

uslěd kojega ste se věnčali.« To rekavši preda ga u ruke baronu, koji ga pročita i nadje sasvim u redu. »A sad, gospodo moja« nastavi on »ja vidim, da ste se Vi svi u čudu našli, no několiko će Vam rěčih dosta biti, da Vam svu stvar razjasne. Ovaj na glasu vlastelin, kome sam ja veliki prijatelj, no to neka medju nama ostane, višeputah se je s mojom pomoćju služio u raznim poslovima. Medju ostalima naloži mi jednoč, da mu pribavim fališno dopuštenje i fališnog sveštenika, da prevari ovu mladu gospodju. Nu budući da sam mu bio odveć dobri prijatelj, otidjem i pribavim mu pravo dopuštenje i pravog sveštenika, i oni budu věnčani kao što trěba. Možebiti da ćete misliti, da sam ja to sve iz velikodušja učinio. Bože sačuvaj! na moju sramotu izpověditi moram, da sam naměravao, dopuštenje kod sebe zadàržati, vlastelinu to samo do znanja dostaviti, pa isto svagda upotrěbiti, kad bi mi novacah sfalilo.«

Radost i veselje sve je nas na to obuzelo. Veseli naši uzklici prodrěše čak do tamnice sužnikah, koji klicijahu i

Okovi tresijahu
U běsnoj harmoniji.

Radost se je sada mogla čitati na svakom licu i na iste Olivije obrazih činjaše se veselje prosivati. Misao, da je na jedanput svoje poštenje, svoje prijatelje, svoju srěću opet zadobila, probudi u njenih grudih uzhit, koji je zadosti bio, njenu boležljivost prekinuti, i pàrvašnje joj zdravlje i živahnost povra-

titi. Nitko pako medju svima nije sàrdčaniju radost oćutio, nego ja. Još sam uvěk moje ljubezno děte dàržao u svojih naručjih, i pitao sam svoje sardce nije li to uzhićenje samo obsěna.«

»Kako ste Vi mogli« reknem Jenkinsonu »moj čemer povećavati glasom o smàrti moje kćeri? Ali to ništa ne čini, moje veselje da sam ju opet našao, zadosta mi je nagrade za svu moju tugu.«

»Na Vaše je pitanje lako odgovoriti« reče Jenkinson »ja ne vidjah drugog srědstva za Vas, da iz tamnice izadjete, nego da Thornhill-u popustite, i privolite na njegovu ženitbu s onom drugom gospodičnom. Ali Vi ste učinili jednoč zavět, privoljenje nigda ne dati, dok je god Vaša kći živa, zato ne osta mi ništa, nego u glavu Vam staviti, da je gospodična umàrla. Ja privolih Vašu suprugu, te svoju pomoć k toj varki pruži, i do sad ne imasmo prilike ubavěstiti Vas.«

U cělom su družtvu samo dva lica bila, koja od radosti nisu sěvala. Vlastelin Thornhill izgubio bijaše sada svu svoju dàržovitu pouzdanost; videći pred sobom ponor prikora i běde, jezilo mu se je od skoka u dubinu. On se pred svoga strica baci na kolěna i žalostnim glasom zamoli sažaljenje. Plemić William htio ga je od sebe odrinuti, ali na moju molbu podigne ga i poslě někog vrěmena rekne:

»Tvoje opačine, Tvoje zloće i Tvoja nezahvalnost čine te nevrědna moje milosti; no opet neću da te sasma zapustim, i ostavljam Ti zadosti za na-

mirenje potrěbah Tvoga života, ali ne Tvojih budalaštinah. Ova mlada gospodja, Tvoja supruga, trećinu će onoga imanja imati, što je jednoč Tvoje bilo, i samo od nježnosti njene moći ćeš u buduće izvanrednih dohodakah očekivati.«

Bratić htio je svoju zahvalnost na toj dobroti kićenim govorom da izrazi, no plemić mu William prekine rěč i opomene ga, da još više potištenosti nepokazuje, jer ih je već zadosta pokazao. Ujedno zapovědi mu, da se udalji i da si od svojih něgdašnjih službenikah jednog, koga mu drago, odabere, jer mu ih više dozvoljeno neće biti.

Kad nas je ostavio, stupi plemić William čedno k svojoj netjakinji i blagim joj posměhom čestitkova. Njegovom priměru slědila je Arabella i njezin otac. Moja supruga sàrdčano poljubi svoju kćer budući da je Olivija sada, kako se je izrazila, častnom suprugom postala. Za tim red dodje na Sofiju i Mojsiju, a i naš dobrotvor Jenkinson zamoli, da njegovo čestitanje primimo. Naša zadovoljnost činila se je tolika, da većom biti ne može. Plemić, koji je svoje najveće veselje nalazio u dobročinstvih pogleda sada oko sebe, bistro kano sunce, i ne nalažaše ništa, do radost na svima licima, samo moja kći iz uzrokah, koji nama nedokučivi bijahu nije se sasma srěćnom se ćutiti činila.

»Ja bi mislio« rekne on s posměhom »da je cělo društvo vàrlo zadovoljno izuzam možebit dvě osobe. Samo mi još jedan čin pravice ovàršiti ostaje. Vi se ćutite« obrati se on k meni »g. Jenkinsonu

obvezani i njemu nagradu dužni. Gospodična Sofija zaisto će ga srěćnim učinitu, ja mu pet stotinah funtih kao njezin miraz dajem, a s tim se sasma udobnó ukućiti mogu. No, gospodično Sofijo, šta kažete mojem śnubljenju? Hoćete l' ga uzeti?«

Moje siromaško děte skoro nesvěstno, padne u naručje svoje matere, kad je onu strahovitu ponudu čulo.

»Njega uzeti!« vikne ona slabim glasom »Ne, nikada!«

»Kako!« nastavi plemić William, »Vi nećete gospodina Jenkinsona — Vašeg dobrotvora, mladog i lěpog čověka, sa pet stotinah funtih i tako dobrim nadami?«

»Ja Vas molim« odgovori Sofija, jedva mogući govoriti »manite se toga, i nemojte me sasma nesrěćnom učiniti.«

»Tko je igda takvu tvàrdokornost vidio!« uzme opet plemić rěč »Muža ne htěti, kojem su Vaši toli obvezani, koji je Vašu sestru oslobodio, i koji ima pet stotinah funtih? Šta njega ne htěti imati?«

»Neću« odgovori Sofija u svom gnjevu »prie bi volěla umrěti.«

»No ako stvari tako stoje« rekne on »kad ga Vi nećete, to Vas ja sàm imati moram.« —

S tim ju rěčma vatreno u svoje naručje stisne.

»Moja dobra, moja pametna děvojčice!« nastavi dalje »kako ste Vi igda i pomisliti mogli, da će Vas věrni Vaš Burchell prevariti, ili da će plemić Thornhill igda prestati ljubovcu štovati, koja ga je bez se-

bičnosti ljubila? Već sam od několiko godinah suprugu tražio, koja bi, ne znajući za moje imanje, misliti mogla da ja kano čověk zaslugah imadem. Ja sam ju medju istim pàrpošnima i ružnima u zalud tražio, koliko sam dakle morao uzhićen biti, kad sam kod toli razumne i toli uzorite děvojčice pobědu odàržao! Vi vidite« rekne on za tim Jenkinsonu »da ja bez ove děvojčice ne mogu biti, kad joj se već moje lice dopada. Kod tih okolnostih ja Vam samo obećani miraz dati mogu, i Vi sutra kod mog upravitelja dići možete pet stotinah funtih.«

Još smo dakle jednoč čestitati imali, i nevěsta plemića Thornhilla primi one iste znake uljudnosti koje je malo prie njena sestra primila. Medju tim dodje dvorski plemićev s glasom, da su karuce već pred vratima, da nas u kàrčmu odvezu, gdě je sve za naš doček pripremljeno bilo. Ja i moja supruga odosmo naprěd, i ostavismo tamno obitalište čemera. Velikodušni plemić dade četàrdeset funtih šterlingah medju sužnjeve razděliti, i tim priměrom podtaknut, dade i gospodin Willmot polovicu toga. Pred vratima tamnice dočeka nas radostno klikovanje stanovnikah, medju kojima sam i někoje mojih poštenih župljanah vidio, koje sam stisnuvši im ruke, pozdravio. Oni s nami u kàrčmu dodju gdě nas je krasan oběd čekao, i gdě prostije jestvine u izobilju medju puk razděljene budu.

Poslě večere molio sam za dozvoljenje, da se udaljiti mogu, budući da je moja snaga proměnami veselja i tuge, koje sam ovaj dan podněti morao

sasma izcàrpljena bila. Ostavio sam dakle družtvo sred njegovog veselja, i čim sam se sàm nalazio,

zahvalio sam iz dubljine sàrdca moga daritelju radosti i čemera, i tad sam zaspao i mirno do zore spavao.

XXXII.

Konac.

Drugi dan, kako sam se probudio, vidim svog najstarijeg sina na móm krevetu sědećega. Htěo je da moju radost glasom nove srěće poveća. Iznajprie me rěši dužnosti, pàrvašnji dan na ujegovu korist primljene, a zatim mi objavi, da je tàrgovao, koji je u Londonu svoja plaćanja ustavio bio, u Antwerpu uhvaćen, i da je odstupio imanje, koje daleko nadilazi njegov dug. Velikodušje moga sina skoro me isto tako razveseli, kao i ta neočekivana srěća, áli ne mogoh odlučiti se, hoću li njegovu ponudu primiti. Dok sam još vàrhu toga razmišljavao stupi unutra plemić William, kojemu očitujem svoju sumnju. On je bio toga mněnja, da mogu bez oklěvanja primiti ponudu moga sina, budući da je on već i onako, po svojoj ženitbi, dosta imućan. Za tim mi kaže, da je već prošastu večer poslao po dopuštenje k věnčanju, i izgledajući ga svaki čas da se ufa, da se ja neću protiviti svih njih ukupnoj srěći. Dočim smo vàrhu toga govorili, objavi službenik povratak glasonoše, i pošto bi se medjutim obukao, sidjemo dolě, gdě sam cělo družtvo u tako veselom razpoloženju našao, kakvo samo obilnost i nevinost dati može. Medjutim, njihov směh u trenutje, gdě se tako važnomu dělu pripravljahu, meni se ni malo nije dopasti mogao. Ja ih opomenem da se pri toj svetčanoj prigodi osbiljno, pristojno i

svetčano ponašati moraju, i pročitam im dva govora i jedan moj sobstveni članak da ih pripravim. Ali se oni svedj još nepokorni i neukrutimi pokazivahu; dà i na istom pútu u càrkvu, kamo sam ih ja naprěd vodio, na toliko bijahu bez dostojne osbiljnosti, da sam više putah bio prinudjen ukoravajuć ih obazrěti se. U càrkvi porodiše se nove smetnje, koje se činjaše, ne mogahu tako lasno ukloniti. Pitalo se je, koji će se mladènci pàrvi věnčati. Moga sina nevěsta zahtěvala je, da plemića Williama buduća supruga prednost ima, čemu se je ova tvàrdo opirala, s uvěravanjem, da takvu neuljudnost nikada učiniti neće. Prepiralo se je s obadvě strane jednakom tvàrdokornostju i sa svima okretci dobrog življenja. Ja sam medjutim za cělo to vrěme s otvorenom knjigom u ruci stajao, dok mi najposlě to prepiranje dosadi, i knjigu zatvorim.

»Vidim« reknem »da Vi nijedno volje ne imate věnčati se dati, i tako će mislim, najbolje biti, da se opet kući vratimo, jer danas, po svoj prilici, neće ovdě ništa biti.«

To ih je na jedanput sve k pameti dovelo Plemić i Sofija budu pàrvi věnčani, a zatim moj sin sa svojom ljubeznom drugaricom.

Poslao sam to jutro jedna kola, da moga poštenog suseda Flamborough-a sa svojima dovezu, ikad smo se u kàrčmu povratili imali smo srěću, obě kćeri našeg prijatelja baš s kolah silazeće viditi. Jenkinson pruži starijoj ruku. Moj sin Mojsije vodio je drugu, i opazio sam, da je toj děvojci vàrlo nagnut, čemu će takodjer moje dozvo-

sjenje i moju podporu imati, čim zato moliti za dobro uzdàrži. Tek što smo u kàrčmi bili, kad mnogi mojih župljanah, čuvši moje dobre okolnosti, dodjoše, da mi čestitaju. Medju njima su bili i oni, koje sam prie, kad su me iz rukuh pravice izbaviti htěli, oštro ukorio. Pripovědao sam taj dogadjaj mome zetu, plemiću William-u, koji izidje, da ih osbiljno ukori; ali kad je vidio, da su ih njegovi strogi ukori samo raztužili, pokloni svakome po polak guinee, za što su na njegovo zdravlje piti i razveseliti se imali.

Skoro za tim budemo pozvani k velelěpnome obědu, koga je vlastelina Thornhilla kuhač priugotovio bio. Ovdě se sgodno opaziti može, da ovaj plemić sad živi kao družbenik u kući jednog rodjaka gdě ga vàrlo rado imadu, i slabo ga na drugom stolu obědovati puste, izuzam ako pri svojem města neima, jer ga nesmatraju kao tudjinu. On obično svoje vrěme time provodi, da nujnost svoga rodjaka koji je malo turovan, štogod razabere, i njega u rog svirati, nauči. Moja najstàrija kći još uvěk sažaljujući ga na njega misli, i kazala mi je — nu to ja kao veliku tajnu za sebe dàržim — da bi se ganuti mogla, kad bi se on sbilja popravio. Ali da se vàrnem k svojoj pripovědki, jer nisam prijatelj stranputicah; kad smo k obědu sěsti htěli, opet su se naše ceremonije ponovile. Pitalo se je naime, ne bi li morala moja najstarija kći, kao prie udata, kod stola prednost imati pred drugim dvěma nevěstima, ali moj sin Gjorgje u skoro tu prepirku dokonča,

predložeć, da se družtvo izměša, i svako sa svojom ljubovcom sědne. Svi to s pohvalom prime izuzam moje supruge, koja, kako sam opaziti mogao, time ne bijaše sasvim zadovoljna, jer se je ufala, da će srěću imati, u pročelju sěděti 1) i cělo družtvo s jestbinami posluživati. Nu sasvim tim, bili smo várlo veseli. Ne mogu kazati, jesmo li ovdě viš. oštroúmnosti, nego li obično pokazivali, ali to je istina, da smo se više smijali, a to je isto tako dobro. Stari Wilmot napije na mog Mojsije zdravlje, a on, bivši se na drugu stranu okrenuo, rekne:

»Fala Vam gospojice!«

Stari gospodin namigne na družtvo, i rekne, da taj mladi čověk na svoju ljubovcu misli. Na tu su šalu obě kćeri moga susěda od směha razpasti se htěle. Kad smo oběd dovàršili, zaželim ja po mom starom običaju, da bi se stól uklonio, da radost uživam, moju cělu obitelj opet jednoč oko veselog ognjišta skupiti moći. Moji obadvoji mali sěděli su na mojem krilu, a ostali svaki uz svoju družicu. Sad nisam ništa više na ovom světu imao želiti: sve moje skàrbi bijahu minule, i moje veselje bijaše neopisivo. Ništa drugo sad ne ostade, osim da bi moja zahvalnost u srěći nadilazilo moje pàrvašnje poddanje u nesrěći.

U ovoj čitaonici jesu slědeće knjige već izišle:

1. **Elizabeta**, ili: **Prognani u Sibirii**. Iz Francezkoga polag gospodje Cottin, za 12 kr.

2. **Župnik Vakefieldski.** Svezak I. sa 7 dèrvorazi, za 12 kr.

3. **Narodne pěsme.** Sabranje svijuh do sad izdatih i više nikada još neizdatih pěsamah. Svezak I. za 12 kr.

4. **Pan podstoli**, ili: **Dobar domačin**, od Ognoslava Krasickoga. Pripoviest prevedana s poljskoga Adolfom Tkalčevićem. Svaki svezak za 12 kr.

5. **Župnik Vakefieldski.** Svezak drugi za 7 dàrvorezi 12 kr.

6. **Narodne pěsme.** Svèzak drugi 12 kr.

7. **Pan podstoli.** II. Svezak. 12 kr.

8. **Narodne pěsme.** Svezak III. za 12 kr.

9. **Župnik Vakefieldski** svezak III. sa 8 dàrvorezi 12 kr.

10. **Narodne pěsme.** Svezak IV. za 12 kr.